

STUDIJNÍ MATERIÁLY

ODDĚLENÍ PRO VÝZKUM STĚŽEJNÍCH OTÁZEK OBDOBÍ 1945-1969/1970

9

Jiří Maňák

**PROMĚNY STRANY MOCI
III**

Početnost a složení
pracovníků stranického aparátu KSČ
1948 — 1968



ÚSTAV PRO SOUDOBÉ DĚJINY AV ČR
1999

Studijní materiály I. oddělení pro výzkum soudobých českých a československých dějin let 1945–1970 jsou interní publikační řadou Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR v Praze. Účelem je zveřejňovat studie a dokumenty určené pro potřeby odborníků. Autory publikací této řady jsou pracovníci I. oddělení, badatelé z dalších oddělení a výzkumných týmů ústavu a externí spolupracovníci. Studijní materiály jsou vydávány od roku 1998, vycházejí v omezeném nákladu a jsou financovány z grantových a institucionálních prostředků.

Publikace této řady vycházejí z finančních a technických důvodů v omezeném rozsahu. Proto se některé dokumenty zveřejňují v původní podobě a jen s nejnutnějším poznámkovým aparátem.

Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR
Přetiskování je bez souhlasu ÚSD zakázáno.

Rozmnoženo v počtu 50 výtisků

OBSAH

Úvod	5
1. Vývoj celkové početnosti stranického aparátu KSČ	7
2. Vývoj proporcí mezi politickými a ostatními pracovníky aparátu KSČ	13
3. Fluktuace pracovníků aparátu KSČ	23
4. Proměny aparátu okresních výborů KSČ	28
5. Proměny aparátu krajských výborů KSČ	39
6. Proměny aparátu Ústředního výboru KSS	43
7. Proměny aparátu Ústředního výboru KSČ	46
8. Vývoj aparátů přiřazených stranických institucí	52
9. K problematice odměňování pracovníků aparátu KSČ	60
Shrnutí a závěry	72
Dokumentační přílohy	
I/1 — I/15 K vývoji početnosti a struktury pracovníků aparátu KSČ	79
II/1 — II/6 K problematice odměňování pracovníků aparátu KSČ	197

ÚVOD

V předchozích částech *Proměn strany moci 1948—1968* jsme se zabývali nejdříve členskou základnou KSČ a ve druhém díle volenými funkcionářskými sbory. Tímto třetím dílem se dostáváme k podchycení početního vývoje a strukturálních přeměn nejméně početné, ale zároveň asi nejvýznamnější a nejvlivnější skupiny komunistů, k pracovníkům stranického aparátu.

Tímto pojmem byli označováni komunisté, které KSČ zaměstnávala v jednotlivých stranických orgánech a institucích. Byli to tedy zaměstnanci KSČ, kteří byli za svou práci stranou placeni, práci pro stranu věnovali celou pracovní dobu a mnozí i značnou část volného času. Mohli bychom je označit za specifickou skupinu profesionálních stranických funkcionářů, kteří byli ve zdrcující míře do svých funkcí a pozic jmenováni, resp. schvalováni nadřízenými stranickými orgány. Jen menší část z nich byla navíc ještě potvrzována volbou na stranických konferencích a sjezdech, resp. víceméně formálně volena volenými funkcionářskými sbory podle jednotlivých stupňů hierarchie stranických orgánů.

Velká část z nich chápala svou práci pro komunistickou stranu jako své povolání, mnozí dokonce jako životní poslání. Smysl své činnosti spatřovali v zajišťování nepřetržitého a soustavného fungování stranického organismu. Svou úlohu viděli v období nervové soustavy — nejen předávat informace a podněty shora dolů a zdola nahoru, ale hlavně uvádět do pohybu stranické orgány i masu členstva, tento pohyb kontrolovat a usměrňovat a o jeho směru a rozsahu informovat řídicí orgány od okresních až po centrální. Rozhodně se neviděli v roli pouhého servisu pro volené funkcionáře jednotlivých stranických orgánů. Neomezovali se na shromažďování potřebných informací, ale zásadně připravovali podklady pro jednání a rozhodování volených orgánů takovým způsobem, že tím bylo zpravidla určeno samo výsledné rozhodnutí. Rovněž při provádění rozhodnutí přijatých stranickými orgány a při kontrole dosahovaných výsledků nechápali svou práci jako odvozenou a podřízenou, nýbrž jako řídicí a určující v interpretaci obsahu i forem činnosti na všech úsecích života strany. Stranický aparát měl tedy v komunistické straně klíčové postavení, neboť byl tvůrcem i vykonavatelem oficiální stranické politiky. Zároveň měl klíčové postavení i v celkovém mocenském systému, neboť byl jedním z jeho opěrných sloupů.¹

Pracovníci stranického aparátu nebyli jednolitou skupinou. Byli diferencováni hierarchicky zvnějšku podle úrovně stranických orgánů, pro něž pracovali, i zevnitř podle postavení každého jednotlivého pracovníka na svěřeném úseku a konkrétní funkce. Kromě tohoto vertikálního rozměru diferenciacie můžeme mezi pracovníky stranického aparátu rozlišit i formálně horizontální profesní členění, a to na pracovníky politické, odborné, technické a administrativní. Ve skuteč-

¹ K problematice postavení a fungování stranického aparátu KSČ a speciálně aparátu jejího ústředního výboru odkazujeme na úvodní studii Karla Kaplana v práci *Aparát ÚV KSČ v letech 1948—1968. Studie a dokumenty*. Praha, ÚSD 1993, s. 9—34.

nosti nejde o skupiny s rovnocenným postavením, neboť političtí pracovníci byli fakticky skupinou nadřazenou a ani ostatní skupiny nelze v řadě ohledů považovat za zcela rovnocenné. Pochopitelně i uvnitř každé z oněch čtyř profesních skupin se projevila výše zmíněná vertikální diferenciaci podle zastávaných funkcí a podle stupně stranického orgánu. Uvnitř každé profesní skupiny bychom mohli ještě odlišit v aparátech krajských výborů a zejména v aparátech ÚV KSS a ÚV KSČ pracovníky vlastního stranického aparátu těchto orgánů a pracovníky jim podřízených stranických institucí (stranických škol, muzeí, vědeckých ústavů a redakcí stranických časopisů), jejichž postavení bylo odvozené a tudíž ne zcela rovnocenné. Také tito pracovníci stranických institucí byli diferencováni vertikálně i horizontálně.

V této práci se nezabýváme pracovníky státních orgánů, institucí a podniků, kteří plnili obdobné úkoly jako pracovníci stranického aparátu, avšak nebyli zaměstnanci KSČ. Příkladem takových pracovníků byli učitelé kateder marxismu-leninismu na vysokých školách, pracovníci tiskového dozoru, političtí pracovníci v armádě (mimo okruh pracovníků stranického aparátu v armádě), pracovníci politických oddělení státních statků, strojních traktorových stanic a stavebních závodů, pracovníci kádrových oddělení ve státních orgánech, podnicích a institucích. Těmto osobám věnovaly stranické orgány velkou pozornost, ovlivňovaly jejich složení i zaměření jejich činnosti. Všeobecně je využívaly jako své prodloužené nástroje a konkrétně je občas zapojovaly do jednotlivých úkolů, akcí a kampaní KSČ.

V předkládané studii a v dokumentačních přílohách se chceme zaměřit ponejvíce na pracovníky vlastního stranického aparátu a hlavně na skupinu politických pracovníků. Jen doplňkově se budeme zabývat pracovníky aparátu přičleněných stranických institucí. Postupovat budeme podle dostupných pramenů z bývalého archivu ÚV KSČ obdobně jako v předchozích dílech *Proměny strany moci*.

1. VÝVOJ CELKOVÉ POČETNOSTI STRANICKÉHO APARÁTU KSČ

Z období před únorovým převratem v roce 1948 máme o početnosti aparátu KSČ jen kusé údaje a jen pro českou část strany.

Aparátem ÚV KSČ se zabýval Karel Kaplan. Podle něj se od konce srpna 1945, kdy v něm bylo zaměstnáno 118 pracovníků, aparát rozrostl na 393 zaměstnanců v únoru 1948.²

O aparátu KSČ v krajích a okresech máme údaje jen z konce roku 1946. Na 17 krajských sekretariátech bylo celkem zaměstnáno 605 stálých zaměstnanců a 15 dočasných na výpomoc. Na 184 okresních sekretariátech pracovalo 664 zaměstnanců.³ Do února 1948 se stavy pracovníků jistě zvýšily, ale zatím nelze uvést ani odhad.

Když komunisté převzali všechnu moc ve státě, počet pracovníků stranického aparátu v krajích a okresech podstatně narostl. První celkové údaje, ale jen pro českou část strany, máme z dubna 1949. Na krajských sekretariátech bylo zaměstnáno 1404 a na okresních 2319 pracovníků.⁴ Bylo to sice v době, kdy česká část KSČ měla víc než dva miliony členů, přesto počet pracovníků aparátu rostl rychleji než členská základna. Početní stavy pracovníků aparátu stále ještě nepřestaly růst. Podle informace hospodářského oddělení pro vedoucí organizačního oddělení ÚV KSČ Marii Švermovou bylo na českých krajských sekretariátech KSČ v lednu 1950 celkem 1725 a v srpnu 2140 zaměstnanců, na okresních sekretariátech ve stejné době 2869 a 4100 zaměstnanců.⁵ Sotva lze předpokládat, že vývoj ve slovenské části strany probíhal odlišně.

Tendenci k dalšímu růstu početních stavů stranického aparátu měla zastavit systemizace, schválená sekretariátem ÚV KSČ koncem dubna 1951. Krajské výbory KSČ byly podle velikosti a důležitosti rozděleny do čtyř skupin a odstupňovaně jim byly stanoveny počty systemizovaných míst. Proti dosavadnímu stavu mělo dojít ke snížení o 375 pracovních míst, takže podle systemizace mělo být v krajských sekretariátech zaměstnáno 2187 pracovníků. Systemizace aparátů okresních výborů byla provedena obdobně. Okresy byly rozděleny podle hospodářského charakteru na průmyslové, zemědělské a smíšené, průmyslové a zemědělské ještě na velké a malé. Počty pracovníků na okresních sekretariátech byly odstupňovány od 27 ve velkém průmyslovém okrese po 17 v malém zemědělském okrese. Zda systemizace okresních sekretariátů měla také přinést úsporu pracovních míst, se v informaci pro Klementa Gottwalda nic neříká.⁶ Proti stavu z dubna

² KAPLAN Karel: *Aparát ÚV KSČ v letech ...*, s. 43—45; *Majetkové zdroje KSČ v letech 1946—1952. Studie*. Praha, ÚSD 1993, s. 7.

³ *Státní ústřední archiv*, oddělení bývalého archivu ÚV KSČ (dále jen *SÚA-AÚV*), fond 100/4, archivní jednotka 10 a 13.

⁴ *SÚA-AÚV*, f. 100/4, a.j. 10.

⁵ *Tamtéž*.

⁶ *Tamtéž*, a.j. 793.

1949, kdy na okresním sekretariátě KSČ pracovalo průměrně 10—11 zaměstnanců, znamenala systemizace z roku 1951 zdvojnásobení až ztrojnásobení pracovních míst a minimálně sankcionovala předchozí nárůst. Podle informace oddělení stranických orgánů bylo v aparátu českých okresních výborů KSČ v říjnu 1951 systemizováno 3423 pracovních míst, takže úspora proti stavu ze srpna 1950 by činila 788 míst. Systemizace na krajských sekretariátech byla v té době snížena na 2136 pracovních míst.⁷

V následující tabulce uvedeme přehled dosud uvedených údajů o zaměstnancích okresních krajských sekretariátů české části KSČ:

	prosinec 1946	duben 1949	leden 1950	srpen 1950	duben 1951	říjen 1951
krajské sekretariáty	605	1404	1725	2140	(2562)	(2136)
okresní sekretariáty	664	2319	2869	4100	.	(3312)

Poznámka: Čísla v závorce udávají počty systemizovaných míst, ostatní čísla skutečné stavy zaměstnanců.

O početních stavech aparátu KSS z té doby se nepodařilo v archivu ÚV KSČ nalézt žádné konkrétní údaje. Zdá se, že i po organizačním sloučení KSČ a KSS měl sekretariát ÚV KSS v organizačních otázkách ještě několik let značnou autonomii, ba téměř samostatnost.

Úprava systemizace z října 1951 byla vedena snahou počet pracovních míst ve stranickém aparátě ještě více snížit. Zároveň ale vzniká ve stranických orgánech nový mezičlánek v podobě městských výborů čtyř největších měst Prahy, Brna, Ostravy a Bratislavy, které rovněž potřebovaly svůj vlastní aparát. Celostátně počítala systemizace se 6919 místy.⁸

V dalším vývoji se projevuje snaha nižších stranických orgánů počty systemizovaných míst a tím i mzdové fondy zvýšit. Vedoucí stranické orgány tomu bránily a čas od času se dokonce snažily počty systemizovaných míst snižovat. Proto požadovaly měsíční hlášení o skutečných stavech pracovníků aparátu včetně údajů o tom, kolik pracovníků za měsíc odešlo a kolik přišlo nových. Následující tabulka uvádí skutečné stavy v obou částech KSČ v polovině roku 1952.⁹

ÚV KSČ	872	KV KSČ	2188	OV KSČ	3445	celkem	6505
ÚV KSS	364	KV KSS	781	OV KSS	1137	celkem	2282
celkem	1236		2969		4582		8787

⁷ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 221.

⁸ Tamtéž, a.j. 220.

⁹ SÚA-AÚV, f. 100/24, a.j. 789. Jde o informaci pro K. Gottwalda, v níž jsou některé počtářské chyby. Nejzávažnější je uvedení všech 364 pracovníků aparátu ÚV KSS ve skupině politických pracovníků, takže součty jsou zkresleny. Skutečných politických pracovníků bylo v aparátě ÚV KSS jen 202. Dokument uvádíme v příloze.

Jiný zdroj uvádí pro stejnou dobu údaje o něco vyšší. Podle něj bylo v aparátu české části strany zaměstnáno 6497 pracovníků, ve slovenské části 2444, celkem tedy 8941. Ze stejného pramene je údaj z konce září 1952, který již započítává do stranického aparátu i pracovníky redakcí ústředních deníků Rudého práva a Pravdy. S jejich započtením vykazuje stranický aparát v Česku 6825, na Slovensku 2412 a dohromady 9237 pracovníků.¹⁰ Zdá se ale, že pracovníci redakce Pravdy byli do aparátu KSS počítáni již dříve. Citované údaje o skutečných stavech z konce září můžeme srovnat s tehdy platnou systemizací, která počítala s 9371 místy (6932 v Česku, 2274 na Slovensku), ačkoli systemizace v redakci Rudého práva nebyla ještě dokončena (uváděla 137 pracovníků politických a jen 2 administrativně technické — v redakci slovenské Pravdy bylo tehdy systemizováno 53 míst pro politické a 52 pro administrativně technické pracovníky).¹¹ Z toho vyplývá, že 134 míst bylo ještě neobsazených. V praxi byla mezi systemizovanými a skutečnými stavy jen málokdy úplná shoda, a proto oba údaje nelze zaměňovat.

Z poloviny roku 1953 máme podrobnější údaje o systemizovaných i skutečných stavech jednotlivých složek stranického aparátu:¹²

pracovníci aparátu	skutečný stav	systemizace
ÚV KSČ	772	931
ÚV KSS	317	338
KV KSČ, KV KSS	2738	3102
OV KSČ, OV KSS	4851	4625
výbory ZO KSČ, ZO KSS	191	197
vlastní stranický aparát celkem	8869	9193
příčleněné aparáty:		
Lidové milice	453	.
ústřední a krajské tiskové orgány	2382	.
Ústav dějin KSČ	51	57
ústřední a krajské politické školy	478	.
celkem	3364	.

Z uvedených údajů je zřejmé, že jen v aparátech okresních výborů bylo zaměstnáno více pracovníků než bylo systemizovaných míst. Z toho se dá soudit, že se stranický aparát ještě nevzpamatoval z čistek, které vedly až k politickým procesům v letech 1952 — 1954. Hlavní fáze čistek proběhla zřejmě v roce 1952, kdy se ukázal největší rozdíl mezi systemizovanými a obsazenými místy. Zdá se, že uvolněná místa nebyla obsazována ihned, že kádry byly hledány

¹⁰ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 230. Protože jde o dodatečně zpřesněné údaje, považujeme je za věrohodnější.

¹¹ Tamtéž, a.j. 221.

¹² Tamtéž, a.j. 224.

v nižších patrech stranického aparátu a že se i proto v aparátu okresních výborů vytvářely jisté rezervy pro doplňování uvolněných míst.

Výše uvedená tabulka uvádí i další zaměstnance KSČ mimo vlastní stranický aparát. S jejich započtením by stavy stranického aparátu dosahovaly 12 233 pracovníků. Toto číslo je poněkud zkresleno tím, že uvádí u tiskových orgánů všechny zaměstnance, kdežto pozdější přehledy započítávají do stavů aparátu jen pracovníky redakcí. Údaj z konce roku 1953 o celkovém počtu 10 452 zaměstnanců aparátu proto nevypovídá o skutečném poklesu, ale jen o změně statistických hledisek. Srovnatelné údaje naznačují, že byla již doplněna uvolněná místa a systemizací dokonce vytvořena další.

Srovnání skutečných stavů vždy ke konci příslušného roku říká, že největší vzestup proběhl začátkem padesátých let.¹³

stav k 31.12.	aparát KSČ	aparát KSS	celkem
1952	6893	2352	9 245
1953	7841	2611	10 452
1954	7523	2792	10 315
1955	7451	2847	10 298
1956	7274	2940	10 214

Údaje v tabulce jsou srovnatelné. Nejsou do nich ale zahrnuti pracovníci dlouhodobě nepřítomní v zaměstnání z důvodů studia na stranických školách, mateřské dovolené a vojenské prezenční služby (roce 1955 jich bylo 423, v roce 1956 jen 346).

Zatímco stavy aparátů české části kulminovaly v roce 1953, ve slovenské části se jejich růst nezastavil. V bouřlivém roce 1956 se vysoké stavy stranického aparátu staly předmětem kritiky v základních organizacích. Pod tímto tlakem, ale i v důsledku značných mzdových nákladů se vedení KSČ rozhodlo snížit počty systemizovaných míst v aparátě ÚV KSČ o 24 %, v ÚV KSS o 23 %, na krajských sekretariátech o 25 % a na okresních o 8 %.¹⁴

Proto již od léta 1956 docházelo k postupnému snižování stavů stranického aparátu, dokonce i v aparátu KSS. K výraznému snížení, dokonce pod úroveň systemizace, došlo v roce 1957. Vývoj v dalších letech zachycuje následující tabulka:¹⁵

¹³ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 230 a 231.

¹⁴ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 151/1. Současné mělo být na okresech uvolněno 500 dosavadních pracovníků pro funkce „uvolněných“ předsedů výborů základních organizací a celozávodních výborů KSČ. Tito lidé fakticky zůstali pracovníky stranického aparátu, ale nebyli již placeni ze stranických prostředků.

¹⁵ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 232 a 233. Skutečné stavy aparátu KSČ v širším smyslu byly zhruba o tisíc osob vyšší, v užším smyslu, ve vlastním stranickém aparátu asi o tisíc nižší. Do uvedených čísel totiž nebyli započítáváni pracovníci aparátu studující na Vysoké škole politické

31.12.	aparát KSČ		aparát KSS		celkem	
	skutečný stav	systemizace	skutečný stav	systemizace	skutečný stav	systemizace
1957	6707	6810	2585	2633	9292	9443
1958	6638	6860	2565	2618	9202	9478
1959	6757	6922	2600	2664	9357	9586

Celkově se po zlomu v letech 1956 a 1957 opět začíná v systemizaci i ve skutečných stavech prosazovat tendence k mírnému zvyšování. Tento vývoj zarazila reorganizace okresů a krajů v roce 1960, která jejich počet snížila zhruba na polovinu. Snížení systemizovaných míst i skutečných stavů stranického aparátu nebylo ale zdaleka tak radikální:¹⁶

systemizace			skutečné stavy		
před reorganizací	po reorganizaci	rozdíl	před reorganizací	po reorganizaci	rozdíl
9590	8216	1374	9121	7868	1253

Nicméně v dalších letech po reorganizaci se opět začala prosazovat tendence ke zvyšování početních stavů stranického aparátu. Dokládají to údaje o systemizaci i skutečných stavech na začátku dalších let:¹⁷

	1961		1962		1963	
	systemi- zace	skutečnost	systemi- zace	skuteč- nost	systemi- zace	skuteč- nost
vlastní aparát KSČ, KSS	6923	6837	7181	6995	7366	7212
uvolnění předsedové CZV, VZO	1277	1139	1239	1198	1238	1153
celkem	8200	7976	8420	8193	8604	8365

a v Institutu společenských věd ÚV KSČ, pracovníci redakce Rudého práva a pracovníci stranických podniků služeb a zařízení ÚV KSČ. Těch bylo např. v roce 1959 celkem 1117. Započítávání však byli pracovníci mimo vlastní stranický aparát — učitelé a zaměstnanci VŠS a oblastních stranických škol, pracovníci ústavů dějin KSČ a KSS, redakcí Nové mysli a Života strany a redakcí krajských tiskových orgánů KSČ a KSS. Těch bylo v roce 1959 dohromady 1005.

¹⁶ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 233.

¹⁷ Tamtéž.

Skutečné stavy zaměstnanců KSČ byly podstatně vyšší. Po započtení pracovníků všech stranických institucí činily začátkem května 1963 celkem 11 141 osob, z nichž bylo ve vlastním aparátě stranických orgánů 7376, tedy opět víc než na začátku roku.

V polovině roku 1963 byla změněna metodika, takže novější údaje nejsou s předchozími plně srovnatelné. Do přehledů nebyli počítáni ani studující na VŠP, ani pracovníci redakcí Rudého práva a Pravdy. Započítávání ale byli pracovníci institucí a zařízení ÚV KSČ a ÚV KSS, pracovníci redakcí krajských tiskových orgánů strany, jakož i uvolnění političtí pracovníci CZV a VZO. Na začátku roku 1964 byl v tomto duchu vykazován celkový počet systemizovaných míst ve stranickém aparátě 9310 a obsazených 9098.¹⁸

Údaje o dalším vývoji početních stavů pracovníků stranického aparátu jsme získali jen sporadické. Podle zprávy o výsledcích inventarizace platů zaměstnanců KSČ k 1.9.1965 bylo v orgánech a institucích KSČ a KSS zaměstnáno 8879 pracovníků, v Rudém právu 2154 a v Pravdě 1268 (nešlo jen o pracovníky redakcí, ale o všechny zaměstnance). Do celkových počtů nebyli zahrnuti uvolnění předsedové CZV a VZO. Systemizace z roku 1967 počítala celkem s 8499 místy a poslední zpráva říká, že k 31.8.1968 byl skutečný stav 8281 pracovníků vlastního stranického aparátu.¹⁹

Při celkovém pohledu na vývoj v šedesátých letech je zřejmé, že po poklesu stavů stranického aparátu na jejich počátku se znovu začala prosazovat tendence jejich zvyšování. Maxima dosáhla v roce 1964, kdy ve vlastním stranickém aparátě bylo zaměstnáno přes devět tisíc pracovníků, a tak byla zcela eliminována ona úspora z reorganizace okresů a krajů. Úsilí stranického vedení o prosazení opačné tendence bylo úspěšné jen částečně, když se v roce 1968 vrátily stavy pracovníků na úroveň roku 1963. Zůstává otázkou, zda skutečně ke snížení došlo, či zda to není jen výsledek změněné metodiky.

¹⁸ *Tamtéž*. V redakci Rudého práva bylo v té době systemizováno 186 míst, skutečný stav byl 195 pracovníků, v redakci Pravdy to bylo 116 a 118.

¹⁹ *SÚA-AÚV*, f. 02/4, a.j. 92/11 a 50/9. Ve vlastním stranickém aparátě počítala v roce 1967 systemizace s 3563 místy v českých okresních sekretariátech a s 1284 místy ve slovenských, s 964 v českých krajích a 357 ve slovenských krajích, se 752 v aparátě ÚV KSČ a s 212 v aparátě ÚV KSS. Celkově tedy předpokládala ve vlastním stranickém aparátě 7132 pracovních míst.

2. VÝVOJ PROPORCÍ

MEZI POLITICKÝMI A OSTATNÍMI PRACOVNÍKY APARÁTU KSČ

Pracovníci stranického aparátu se podle charakteru vykonávané práce dělili v podstatě na dvě hlavní skupiny — na pracovníky politické a ostatní. Ti ostatní byli zpočátku označováni za pracovníky administrativně-technické. V šedesátých letech bylo zavedeno jejich rozdělení do tří skupin: na pracovníky odborné, technické a administrativní. Mezi odborné pracovníky byli řazeni stenografové, překladatelé, knihovníci, účetní, pokladní, referenti osobních a hospodářských úseků. K technickým pracovníkům byli počítáni pracovníci dělnických a zřízeneckých profesí: uklízečky, kuchařky, řidiči, topiči, údržbáři, opraváři, vrátní, telefonistky, garážmistři a správci budov. Za administrativní pracovníky byly považovány jen sekretářky a písárky. Z toho je zřejmé, že všichni „ostatní“ měli hlavně zajišťovat služby pro vlastní jádro aparátu — pracovníky politické.

V dubnu 1949 bylo v aparátě české části KSČ zaměstnáno:²⁰

	politických pracovníků	ostatních pracovníků
na okresech	1518	821
na krajích	694	713
v ústředí	306	308
celkem	2518	1842

Jak jsme se již zmínili, aparát neustále nabobtnával a sekretariát ÚV KSČ se tomu pokusil čelit systemizací pracovních míst. Poměr mezi politickými a administrativně-technickými pracovníky na okresních sekretariátech byl stanoven od 10 politických a 7 administrativně technických pracovníků u malých zemědělských okresů po 16 politických a 11 administrativně technických u velkých průmyslových okresů. Na krajích byl stanoveny poměry od 78 : 53 v nejmenších krajích až po 144 : 154 v největším kraji Pražském.²¹

Zavedená systemizace ovlivnila skutečný vývoj jen krátkodobě. Soudíme tak ze změn ve skutečných stavech politických pracovníků v české části strany během roku 1951:²²

²⁰ SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 10. Kromě uvedených pracovníků vlastního stranického aparátu bylo v krajích ještě zaměstnáno 35 politických a 75 ostatních pracovníků na krajských stranických školách.

²¹ SÚA-AÚV, f. 100/24, a.j. 793.

²² SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 226 a 229.

	1.1.	1.4.	1.7.	1.10.
ÚV KSČ	347	360	388	415
KV KSČ	1370	1406	1405	1346
OV KSČ	2953	3026	2823	2670

Začátkem října 1951, krátce po odvolání Rudolfa Slánského z funkce generálního tajemníka KSČ, byl celý stranický aparát reorganizován podle sovětského vzoru. Dosavadní členění aparátu v jednotlivých stupních bylo zrušeno a zavedeno nové, s nově stanoveným obsahem činnosti jednotlivých stupňů a jejich článků. S tím byly v mnoha případech spojeny i změny v obsazení funkcí a změny v osobním složení jednotlivých částí aparátu. Krátce poté (8.10.) schválil nově vytvořený ústřední orgán — Organizační sekretariát ÚV KSČ — novou systemizaci nižších článků aparátu pro českou i slovenskou část strany:²³

aparát výborů	Česko		Slovensko	
	politických pracovníků	admin.-tech. pracovníci	politických pracovníci	admin.-tech. pracovníci
krajských (13 českých, 6 slovenských)	1250	884	499	329
městských (1 český, 1 slovenský)	99	17	39	11
okresních (227 českých, 97 sloven.)	2169	1315	655	385

Systemizace měla vést ke snížení skutečných stavů zejména v české části stranického aparátu. Ačkoli osobní složení aparátu se v té době silně měnilo, ke snižování stavů prakticky nedocházelo. V polovině roku 1952 byly zjištěny tyto skutečné stavy:²⁴

²³ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 220. O rok později, zřízením městských výborů KSČ také v Brně a Ostravě, se systemizace městských výborů rozšířila v české části strany na 214 politických a 65 administrativně-technických pracovníků. — *Tamtéž*, a.j. 221.

²⁴ SÚA-AÚV, f. 100/24, a.j. 789. Podle informace pro Klementa Gottwalda bylo k 30. lednu 1953 ve vlastním aparátě ÚV KSČ 531 politických a 448 administrativně-technických zaměstnanců, na českých krajských sekretariátech bylo 1328 a na českých okresních sekretariátech 2249 politických pracovníků. Všechny uvedené údaje dokládají tedy za druhé pololetí namísto poklesu další vzestup. Ze Slovenska tato informace uvedla jen souhrnné údaje. Poměrně malý vzestup stavů byl zřejmě způsoben započtením pracovníků redakce Pravdy do aparátu ÚV KSS. Se započtením redakce Rudého práva do aparátu ÚV KSČ by se jeho stavy zvýšily o 153 politických a 66 administrativních pracovníků. — *Tamtéž*.

aparát	Česko		Slovensko	
	politický	admin. -tech.	politický	admin. -tech.
ÚV KSČ, KSS	434	430	202	162
KV KSČ, KSS	1292	895	430	351
OV KSČ, KSS	2176	1269	703	434
celkem	3902	2595	1335	947

Zatímco v aparátě ÚV KSČ byl poměr mezi politickými a administrativně-technickými pracovníky vyrovnaný (v procentech to bylo 50,2 % : 49,8), v aparátě ÚV KSS byla již zřejmá převaha politických pracovníků (55,5 %). Na krajských sekretariátech byla převaha politických pracovníků v poměru k ostatním vyšší v českých (59,1 %) než ve slovenských (55,1 %) a podobně tomu bylo i na okresních sekretariátech, kde celkově převaha politických pracovníků byla vyšší (63,2 % v českých a 61,8 % ve slovenských).

Výše citovaný pramen poprvé rozlišuje administrativní pracovníky od technických. V české části strany byly podíly administrativních pracovníků na celkovém počtu administrativně-technických v sekretariátu ÚV 27 %, na krajských sekretariátech 42,8 %, na okresních 52,8 %, ve slovenské části 14,2 % v ústředí, 43 % v krajích a 55,5 % v okresech.²⁵ Tyto údaje vypovídají jen o zařazení pracovníků do skupin, méně jisté je, zda také o skutečně vykonávané práci (podezřelé je zejména nízké procento administrativních pracovníků na ÚV KSS — nebyli někteří z platových důvodů vedeni jako techničtí ?).

K polovině roku 1953 se vztahují údaje o politických a administrativně-technických pracovnících aparátu podle systemizace i podle skutečnosti, a to jak ve vlastním stranickém aparátu, tak v aparátu stranických institucí. Nevýhodou je, že tyto údaje u aparátů okresních a krajských výborů neumožňují odlišit jejich českou a slovenskou část.²⁶

²⁵ Autorovy výpočty z údajů SÚA-AÚV, f. 100/24, a.j. 789.

²⁶ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 224.

aparát	politických pracovníků		administr.-technické prac.	
	systemizace	skutečný stav	systemizace	skutečný stav
ÚV KSČ	547	438	384	334
ÚV KSS	268	206	70	111
KV KSČ, KSS	1871	1689	1231	1049
OV KSČ, KSS	3004	3123	1621	1728
ZO KSČ, KSS	197	191	-	-
vlastní stranický aparát celkem	5887	5647	3066	3222
Lidové milice	.	418	.	35
ústřední a krajský tisk	.	434	.	1815
Ústav dějin KSČ	28	27	29	24
ústřední a krajské polit. školy	.	172	.	306
stranické instituce celkem	.	1051	.	2180
celkem	.	6698	.	5402

Z citovaných údajů vyplývá, že ve vlastním stranickém aparátu došlo za uplynulých dvanáct měsíců ke zvýšení stavů politických pracovníků o 410 a k úbytku administrativně-technických o 320. Systemizace předpokládala dále zvýšit počty politických pracovníků o 240 a počty administrativně-technických snížit ještě o 156.

Skutečné stavy politických pracovníků se od poloviny roku 1952 v aparátě ÚV KSČ a ÚV KSS téměř nezměnily, u aparátu krajských výborů se nepatrně snížily (-33), u okresních aparátů zvýšily (o 244, se započtením uvolněných předsedů ZO ještě o dalších 191). Znamenalo to meziroční průměrný vzestup na okresních sekretariátech o 1,3 pracovníka, na krajských sekretariátech snížení o 1,4 pracovníka. Během roku tedy proběhlo jisté posílení nejnižšího článku stranického aparátu. Systemizace z roku 1953 nastolila proces opačný. Měly se snížit stavy politických pracovníků na okresech (o 119), ale zvýšit u krajských výborů (o 182), na ÚV KSS (o 62) a na ÚV KSČ (o 109).

U administrativně-technických pracovníků došlo od poloviny roku 1952 do poloviny roku 1953 téměř všude ke snížení stavů, avšak s výjimkou okresních sekretariátů, kde došlo k nepatrnému vzestupu. Systemizace z roku 1953 požadovala zvýšení jen v aparátě ÚV KSČ (o 50), na všech nižších článcích požadovala snížení počtu administrativně-technických pracovníků (na ÚV KSS o 41, v krajských výborech o 182, v okresních výborech o 107).

Předchozí údaje se vztahovaly jen na vlastní stranický aparát. V tabulce byly uvedeny i skutečné stavy aparátu stranických institucí. Představu o poměru politických a ostatních pracovníků v nich zkresluje uvádění pracovníků stranických tiskových orgánů, zejména ústředních. Někdy jsou uváděni všichni, většinou ale jen pracovníci redakcí.

Pokud se omezíme jen na skutečné stavy pracovníků vlastního aparátu stranických orgánů, připadalo na jednoho politického pracovníka v českých okresních a krajských výborech 0,55 pracovníka administrativně-technického, ve slovenských 0,62. To by naznačovalo, že političtí pracovníci na Slovensku měli k dispozici relativně více servisních pracovníků než na českých krajích a okresech. Na centrální úrovni připadalo na jednoho politického pracovníka administrativně-technických 0,76 v ÚV KSČ a 0,54 v ÚV KSS.

Ke konci roku 1953 bylo hlášeno celkem 10 510 pracovníků stranického aparátu, z nichž na Slovensko připadalo 2611. Politických pracovníků bylo v české části strany 4776, ve slovenské 1565, administrativně technických 3065 v Česku a 1046 na Slovensku. Nově bylo uvedeno, že dalších 205 bylo uvolněno pro studium na Vysoké škole stranické ÚV KSČ a 27 na Ústřední politické škole ÚV KSS. Ti, kteří byli uvolněni ke studiu, zůstávali i nadále zaměstnanci KSČ, ale byli na jeden až tři roky postaveni „mimo službu“.²⁷

Zatímco ve druhém pololetí roku 1953 došlo k vzestupu stavů o 258 politických a 109 administrativně-technických pracovníků, během roku 1954 se počty politických pracovníků nepatrně snížily (o 48, přičemž na Slovensku současně vzrostly o 108), kdežto pokles stavů administrativně-technických pracovníků byl výraznější (o 270 v Česku a 73 na Slovensku). Podrobnější informace o aparátech jednotlivých stranických orgánů máme jen pro českou část strany. Vyplývá z nich, že se během roku 1954 výrazně snížily počty politických pracovníků na ÚV KSČ (o 178), méně na KV (o 48), ale že se zvýšily na OV (o 179). Z celkového počtu 10 348 pracovníků bylo 6401 politických (z toho 1673 na Slovensku) a 3914 administrativně-technických (z toho na Slovensku 1119). Dalších 247 studovalo na Vysoké škole stranické ÚV KSČ a 27 na Ústřední politické škole ÚV KSS.²⁸

Pokud jde o poměr mezi politickými a ostatními pracovníky, můžeme jen konstatovat, že byl v české části 1 : 0,59, ve slovenské 1 : 0,67. Nelze říci, jak tyto poměry vypadaly na jednotlivých stupních aparátu. Proti roku 1953 došlo ke změně v neprospěch administrativně-technických pracovníků jen české části, na Slovensku ke změně nedošlo.

Na konci roku 1955 činily stavy politických pracovníků v české části stranického aparátu 4776 (zvýšení během roku o 48), ve slovenské 1747 (zvýšení o 74). Administrativně-technických pracovníků ubylo za rok v české části 120, ve slovenské 17. Srovnání je nepřesné, protože do stavů nebyli nově počítáni pracovníci dlouhodobě nepřítomní v zaměstnání; kromě studujících na ústředních stranických školách (těch bylo 286) i pracovníci ve vojenské prezenční službě, na mateřské dovolené a na dlouhodobém jiném školení. Poměry mezi politickými a ostatními (servisními) pracovníky se opět poněkud zhoršily, a to na 1 : 0,56 v české části a na 1 : 0,62 ve slovenské části stranického aparátu. Údaje z konce roku 1955 poprvé odlišují odborné pracovníky. Těch bylo 220 v české a 78 ve slovenské části aparátu.²⁹

Do léta 1956 se stranický aparát rozrůstal, od podzimu se začal zmenšovat. Stavy politických pracovníků byly přesto na konci roku 1956 o něco vyšší než před rokem. Bylo jich 4893 v Česku

²⁷ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 230.

²⁸ *Tamtéž.*

²⁹ *Tamtéž.*

a 1858 na Slovensku. U ostatních pracovníků došlo k poklesu, který byl výraznější v české části. Na konci roku 1956 byl poměr mezi politickými a ostatními pracovníky stranického aparátu v Česku 1 : 0,48, na Slovensku 1 : 0,58. Do celkového počtu 10 560 pracovníků aparátu KSČ nebyli započtení pracovníci dlouhodobě nepřítomní v zaměstnání (bylo jich 346) a pracovníci studující na Vysoké škole stranické (353). Jen o posluchačích VŠS můžeme spolehlivě říci, že se jednalo o politické pracovníky, u ostatních rozlišení mezi politickými a ostatními není možné.³⁰

V roce 1957 se projevila snaha vedení KSČ snížit novou systemizací aparátu jeho stavy, tentokrát výrazněji u politických pracovníků, a to na všech stupních: na ÚV KSČ celkově o 23,9 %, u politických pracovníků o 27,2 %, na ÚV KSS o 23,1 % a 22,6 %, na krajích o 25,3 % a 31,8 %, na okresech o 8,3 % a 9,3 %. Současně mělo přejít z okresních sekretariátů 532 politických pracovníků do funkcí uvolněných předsedů celozávodních výborů ve velkých podnicích, čímž by se zvýšil celkový počet uvolněných funkcionářů mimo aparát okresních výborů na 850.³¹

Na konci roku 1957 byly výsledné stavy pracovníků stranického aparátu nižší než před rokem, dokonce pod úroveň systemizace: systemizace předpokládala 9442, skutečnost byla 9292 pracovníků. Je ale nejasné, jak velké bylo snížení a zda vůbec k nějakému došlo, neboť se opět změnila hlediska stranické statistiky. Tentokrát se přestali započítávat pracovníci redakce Rudého práva a pracovníci stranických podniků služeb.³² Skutečné změny můžeme posoudit jen u politických pracovníků české části vlastního stranického aparátu. Ke snížení sice došlo (v ÚV o 21, v KV o 77 a v OV o 145 pracovníků), ale zdaleka ne v tom rozsahu, jak žádala nová systemizace. Z celkového počtu pracovníků aparátu bylo 6053 politických, tj. 65,1 %. Počty odborných pracovníků byly minimální (206 v Česku a 99 na Slovensku). Na jednoho politického pracovníka připadalo 0,51 ostatních pracovníků v české a 0,58 ve slovenské části strany.³³

V roce 1958 se systemizace ani skutečné stavy příliš nezměnily. Na konci roku bylo v aparátě 9478 systemizovaných míst a obsazeno bylo 9203. Politických pracovníků bylo 5968 (v Česku 4361, na Slovensku 1607), takže jejich podíl činil 64,8 %. Poměr mezi politickými a ostatními pracovníky stranického aparátu byl 1 : 0,52 v české a 1 : 0,58 ve slovenské části, došlo tedy k nepatrně vyššímu zabezpečení politických pracovníků pracovníky servisními.³⁴

³⁰ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 231.

³¹ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 148/1 a 151/1.

³² V Rudém právu bylo zaměstnáno 145 politických pracovníků (100 systemizovaných míst), 48 odborných (systemizováno 25) a 184 administrativních (systemizováno 41). Ve stranickém podniku pomocných a technických služeb bylo zaměstnáno 201 (systemizováno 213) pracovníků, ve správě stranických podniků a zařízení ÚV KSČ bylo zaměstnáno 14 pracovníků (systemizováno 17) a ve stranickém hotelu Praha bylo zaměstnáno 64 pracovníků (systemizováno 74). Ve stranických podnicích služeb nebyli žádní političtí pracovníci, ale jen pracovníci odborní, techničtí a administrativní. — SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 232.

³³ Autorovy výpočty z údajů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 232.

³⁴ Údaje převzaty, resp. vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 233.

Jen mírný vzestup dokládají údaje z roku 1959. Na jeho konci bylo v aparátě KSČ systemizováno 9586 a obsazeno 9203 míst. Politických pracovníků bylo 4467 v Česku a 1651 na Slovensku, celkem 6126 (65,4 %). To naznačuje, že se nejvíce podíleli na celkovém vzestupu. Na jednoho politického pracovníka nyní připadalo 0,51 ostatních v Česku a 0,56 na Slovensku.³⁵

Údaje z let 1957—1959 můžeme ještě doplnit o počty politických pracovníků, kteří do předchozích čísel nebyli zahrnuti, protože byli interními posluchači dlouhodobých kurzů na Vysoké škole stranické. Ze 496 posluchačů VŠS v roce 1957 bylo 363 pracovníků aparátu KSČ, v roce 1958 ze 443 studujících bylo 306 pracovníků aparátu a v roce 1959 ze 587 bylo z aparátu strany 386 osob. Kromě toho studovalo ještě v uvedených letech ve vědecké přípravě Institutu společenských věd ÚV KSČ nejdříve 15, později 33 a nakonec 58 osob, což byli vesměs političtí pracovníci KSČ, kteří úspěšně absolvovali VŠS.³⁶

Velkým zásahem do dosavadního vývoje byla územní reorganizace stranického aparátu v roce 1960. S ní spojená nová systemizace měla přinést úsporu 1374 míst, z toho 825 míst politických pracovníků. Systemizace počítala se 4244 místy pro politické pracovníky, s 1031 pro administrativní, s 1250 pro technické a 414 pro odborné pracovníky.³⁷

K datu 1.5.1960 máme poslední souhrnné údaje o politických pracovnících vlastního stranického aparátu odděleně pro českou a slovenskou část strany. Skutečné stavy vypadaly následovně:³⁸

aparát	Česko	Slovensko	celkem
ÚV KSČ, KSS	638	234	872
KV KSČ, KSS	502	180	682
OV, MěV KSČ, KSS	1711	650	2361
CZV, VZO KSČ, KSS	935	203	1138
celkem	3786	1267	5053

Proti skutečným stavům z konce roku 1959 došlo po územní reorganizaci ke snížení stavů politických pracovníků celkově o 1073, tj. o 17,5 %. Skutečné snížení bylo asi v konečném výsledku nižší, protože 468 systemizovaných míst pro politické pracovníky bylo ještě neobsazeno. Za povšimnutí stojí i fakt, že snížení stavů politických pracovníků bylo v aparátě KSS vyšší (23,6 %) než v české části strany (15,2 %).

Na začátku roku 1961 stranická statistika opět změnila třídění údajů, které dává obraz o proporcích mezi profesními skupinami pracovníků stranického aparátu na jeho jednotlivých

³⁵ Údaje převzaty, resp. vypočteny z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 233.

³⁶ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 232 a 233.

³⁷ *Tamtéž*, a.j. 233.

³⁸ *Tamtéž*.

stupních, ale nerozlišuje již českou a slovenskou část strany. Následující tabulka zachycuje skutečné stavy aparátu KSČ vždy na začátku let 1961—1963:³⁹

aparát	rok	političtí	admin.	techn.	odborní	celkem
ÚV KSČ, KSS	1961	860	231	229	109	1429
	1962	887	222	229	119	1457
	1963	880	222	226	138	1466
KV KSČ, KSS	1961	681	177	297	93	1248
	1962	678	178	317	99	1272
	1963	706	182	324	99	1311
MěV, OV KSČ, KSS	1961	2273	620	635	147	3675
	1962	2312	631	694	162	3799
	1963	2433	619	716	161	3929
redakce krajských časopisů	1961	259	61	30	15	365
	1962	244	68	13	-	325
	1963	260	73	15	-	348
oblastní stranické školy	1961	44	5	58	12	119
	1962	52	9	81	10	152
	1963	54	9	85	10	158
celkem	1961	4117	1094	1249	376	6836
	1962	4163	1108	1334	390	6995
	1963	4333	1105	1366	403	7207

Mimo uvedené údaje se dostali uvolnění političtí pracovníci celozávodních výborů a výborů základních organizací KSČ, kteří formálně nebyli zaměstnanci strany. Bylo jich v těchto letech nejdříve 1139, potom 1198 a nakonec 1153, přičemž systemizace počítala s čísly vyššími. Abychom vystihli reálné poměry, museli bychom o ně rozšířit stavy politických pracovníků v okresních výborech. Je pravděpodobné, že tito uvolnění političtí pracovníci měli k ruce i nějaké pracovníky administrativní.

Z čísel v tabulce uvedených je zřejmé, že se u všech profesních skupin a na všech stupních stranického aparátu opět začala prosazovat tendence k pozvolnému narůstání. Porovnání se systemizací ukazuje, že vždy ještě zůstávala část míst neobsazených. Na celkovém vzestupu se relativně nejvíce podíleli pracovníci političtí. Se započtením uvolněných politických pracovníků

³⁹ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 233.

v CZV se jejich podíly na celkových stavech aparátu postupně přibližovaly dvěma třetinám (65,9 % v roce 1963).

V roce 1963 se hlediska stranické statistiky opět změnila a navíc její výsledky nejsou dosud archivně zpracovány. Z dostupných podkladů se pokusíme zrekonstruovat skutečné početní stavy jednotlivých profesních skupin aparátu KSČ na začátku roku 1964:⁴⁰

aparát	političtí	administr.	techničtí	odborní	celkem
ÚV KSČ — VLASTNÍ APARÁT	470	119	41	79	709
VŠS, ústavy, muzea	229	60	143	55	487
účelová zařízení, podniky služeb	-	11	375	26	412
mimo to: redakce Rudého práva	119	54	-	22	195
ÚV KSS — VLASTNÍ APARÁT	164	34	2	21	221
Ústřední stran. škola, ústav, muzeum	53	14	46	9	132
stranické podniky služeb	-	-	71	-	71
mimo to: redakce Pravdy	60	58	-	-	118
ČESKÉ KV — VLASTNÍ APARÁT	540	134	239	67	980
redakce krajských novin	245	79	12	-	336
oblastní stranické školy	58	9	84	10	161
SLOVENSKÉ KV — VLASTNÍ APARÁT	199	50	90	31	370
redakce krajských novin	49	16	-	-	65
ČESKÉ OV — VLASTNÍ APARÁT	2074	455	547	122	3198
mimo: uvolnění prac. CZV, VZO	598	-	-	-	598
SLOVENSKÉ OV — VLASTNÍ APARÁT	813	176	183	42	1214
mimo: uvolnění prac. CZV, VZO	154	-	-	-	154

Porovnání se srovnatelnými údaji z druhé poloviny padesátých let ukazuje, že v polovině šedesátých let se stavy pracovníků stranického aparátu dostaly opět na stejnou výši, takže veškeré úsilí stranického vedení o jejich snížení mělo jen krátkou působnost.

Ve vlastním stranickém aparátu představovali nyní už víc než dvě třetiny političtí pracovníci (67,3 %), čili jejich podíl dále narůstal. Překvapuje, že jejich nejvyšší podíl (74,2 %) vykazuje aparát ÚV KSS a teprve za ním jsou okresní výbory (české se 70,2 %, slovenské se 71 %). Relativně nejlépe byly servisními pracovníky vybaveny krajské výbory, neboť v nich byl podíl politických pracovníků nejnižší (55,1 % v českých a 53,8 % ve slovenských). Podíl politických pracovníků ÚV KSČ (66,3 %) se příliš neodchyloval od celostranického průměru.⁴¹

Z informačních materiálů pro delegáty XIII. sjezdu KSČ se dovídáme, že k 1.1.1966 pracovalo v aparátě stranických orgánů celkem 4751 politických pracovníků. Na ÚV KSČ jich bylo 448,

⁴⁰ Autorovy výpočty z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 233 (dodatek).

⁴¹ Autorovy výpočty z podkladů SÚA-AÚV, tamtéž.

na ÚV KSS 147, na krajských sekretariátech 753 a na okresních 3403.⁴² Z toho vyplývá, že i ve druhé polovině 60. let pokračoval trend zvyšování počtu politických pracovníků, nyní s těžištěm v okresech a krajích.

Z dalších let máme k dispozici jen kusý údaj o systemizaci aparátu KSČ roce 1967, a to v práci Karla Kaplana bez odkazu na konkrétní pramen. Celkový počet systemizovaných míst byl 8499, z toho pro politické pracovníky 5240.⁴³ Úplně poslední údaj je ze srpna 1968: podle něj bylo v aparátě KSČ 8281 pracovníků, z toho 5019 pracovníků politických. Ve srovnání s rokem 1964 by to znamenalo, že podíly politických pracovníků se poněkud snížily (na 60,6 %) i přes jejich početní růst.⁴⁴

⁴² SÚA-AÚV, f. 00/13, a.j. 333.

⁴³ KAPLAN, K.: *Aparát ÚV KSČ...*, s. 10—11.

⁴⁴ Převzato, resp. vypočteno z podkladů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 50/9.

3. FLUKTUACE PRACOVNÍKŮ APARÁTU KSČ

Osobní změny ve složení pracovníků stranického aparátu byly v počátečním období po převzetí veškeré moci ve státě rozsáhlé. Příslušníci stranického aparátu jednak přecházeli do důležitých pozic a funkcí ve státní administrativě, v armádě a Bezpečnosti, v podnicích a institucích, jednak docházelo v samotném aparátě k přibírání nových kádrů i k odchodům dosavadních. To se nejsilněji projevilo na přelomu čtyřicátých a padesátých let s prosazením tvrdých třídně-politických kritérií. Stranická statistika nám bohužel poskytuje údaje o fluktuaci pracovníků stranického aparátu až od roku 1951. Uvádí počty odešlých a nově příšlých do aparátu jednotlivých stupňů stranických orgánů. Neříká nic o tom, odkud noví pracovníci přišli, ani kam bývalí pracovníci odešli. Nelze z ní tedy poznat, zda odešli pracovníci skutečně opustili stranický aparát či zda jenom přešli do aparátu jiného stranického orgánu, zda noví pracovníci přišli do aparátu nově, či zda pouze přešli z aparátu jiného orgánu. Ze statistických údajů o odešlých a nově příšlých pracovnících stranického aparátu se tedy nedá říci, zda si změnou polepšili či pohoršili v žebříčku mocenskopolitické pozice či platového ohodnocení. Jisté je jen to, že přirozené úbytky v důsledku úmrtí nebyly do hlášení o odešlých pracovnících zahrnovány. Proto se také čísla o výchozím stavu, počty v měsíci odešlých a nově příšlých občas neshodují s výsledným stavem na začátku příštího měsíce. Byly to však případy ojedinělé a na celkový rozsah osobních změn měly zanedbatelný vliv.

Z dostupných podkladů se v následující tabulce pokusíme charakterizovat celkový rozsah fluktuace pracovníků stranického aparátu do poloviny padesátých let (v procentech vypočítaných ze stavů na začátku období):⁴⁵

období	Česko		Slovensko	
	političtí	admin.-tech.	političtí	admin.-tech.
nově příšlí pracovníci				
30.6.— 31.12.1952	26,5	25,9	24,0	27,4
31.1.— 31.12.1954	29,1	31,7	46,7	39,9
31.1.— 31.12.1956	27,9	19,2	36,8	27,0
odešli pracovníci				
30.6.— 31.12.1952	22,1	23,9	24,6	30,5
31.1.— 31.12.1954	25,9	26,6	42,4	35,4
31.1.— 31.12.1956	27,1	30,3	28,9	29,6

⁴⁵ Autorovy výpočty z podkladů *SÚA-AÚV*, f. 05/1, a.j. 230 a 231.

Fluktuace byla zejména na počátku padesátých let rozsáhlá a týkala se obou skupin pracovníků stranického aparátu. V naší tabulce to dokládají údaje z druhé poloviny roku 1952. Pozoruhodné je, že vedení strany se fluktuací zabývalo až v roce 1955 a jako negativní jev hodnotilo, že v předchozím roce se vyměnila takřka třetina pracovníků stranického aparátu.⁴⁶ To se však už fluktuace podstatně zmírnila. Přijatá opatření k jejímu snížení se v roce 1956 projevila jen na Slovensku.

Fluktovaly obě skupiny pracovníků stranického aparátu. My se ale na dalších řádcích zaměříme jen na problém fluktuace rozhodující části aparátu — na politické pracovníky.

První údaje k této problematice máme z roku 1951, ale jen pro českou část aparátu. Zachycují vývoj od začátku roku do konce září a byly sebrány v souvislosti s reorganizací stranického aparátu podle sovětského vzoru, která se uskutečnila v říjnu 1951. Za pouhé tři čtvrtiny roku odešla více jak polovina (51,6 %) a nově přišly více než dvě třetiny (67,4 %) výchozího stavu politických pracovníků aparátu ÚV KSČ ze začátku roku.⁴⁷ Na úrovni krajů a okresů přesáhly odchody politických pracovníků polovinu výchozích stavů (54,4 % a 50,3 %), ale nových nebylo přijato tolik, aby nahradili úbytky (48,2 % a 43,7 %).⁴⁸ Za předpokladu, že výměny politických pracovníků ÚV KSČ pokračovaly a ještě zesílily ve zbývajících čtvrtině roku (po odvolání a později uvěznění nejvyššího funkcionáře aparátu KSČ Rudolfa Slánského), můžeme odhadnout, že v něm zůstala jen asi třetina těch politických pracovníků, kteří v něm pracovali na začátku roku. V aparátech krajských a okresních výborů se během roku 1951 udržela jen menší část, i když rozsah výměn byl asi menší než v nejvyšším patře stranického aparátu.

Šest měsíců — od začátku října 1951 do konce března 1952 — nemáme o fluktuaci údaje, ačkoli ze souvislostí můžeme předpokládat značný rozsah osobních výměn. I ve zbývajících třech čtvrtletích roku 1952 byl rozsah fluktuace značný, zejména v nižších patrech stranického aparátu. Z aparátu ÚV KSČ odešlo 18,7 % a nově přišlo 43,8 % výchozího stavu politických pracovníků, z českých krajských výborů odešlo 31,3 % a přišlo 33,8 %, z českých okresních výborů odešlo 31,6 % a nově přibýlo 36,4 % politických pracovníků.⁴⁹

O stavu a vývoji aparátu KSS, tedy slovenské části, máme první údaje až ze druhého pololetí roku 1952. V této době přišlo do aparátu KSS nově 24,6 % a odešlo 24,0 % politických pracovníků.⁵⁰ Nevíme, jaké byly rozdíly mezi jednotlivými stupni aparátu KSS. Srovnání s rozsahem výměn v české části aparátu napovídá, že na Slovensku jich bylo o něco méně. Ze širších sou-

⁴⁶ *SÚA-AÚV*, f. 02/4, a.j. 85/12. V roce 1954 přišlo do aparátu celkem 32,6 % a odešlo 29,6 % pracovníků. Řešení měla představovat nová systemizace pracovních míst a nový platový řád pro pracovníky aparátu KSČ.

⁴⁷ Největší změny se udály v prosinci 1950, ale byly vykázány až v lednu 1951: odešlo 72 politických pracovníků a nově přišlo 59. Další maximum odešlých je z června (24) a maximum příšlých ze srpna (38). — *SÚA-AÚV*, f. 05/1, a.j. 226.

⁴⁸ Autorovy výpočty z podkladů *SÚA-AÚV*, tamtéž.

⁴⁹ Autorovy výpočty z podkladů *SÚA-AÚV*, f. 05/1, a.j. 230.

⁵⁰ Autorovy výpočty z podkladů *SÚA-AÚV*, tamtéž.

vislostí můžeme usuzovat, že k největšímu rozsahu osobních výměn politických pracovníků aparátu KSS došlo již v předchozích letech 1950 a 1951 v souvislosti s odstraňováním tzv. slovenských nacionalistů.

Pro rok 1953 máme o české a slovenské části aparátu srovnatelné údaje opět jen neúplné (chybějí čísla za leden a září). Vykazují větší rozsah osobních výměn ve slovenské části: odešlo z ní 42,5 % a nově přijato bylo 56,2 % politických pracovníků, kdežto v české části odešlo 32 % a nově přišlo 42,5 %.⁵¹ V obou částech však uvedená čísla vypovídají o jakési nové vlně osobních výměn.

Pro českou část aparátu KSČ máme údaje o fluktuaci politických pracovníků na všech třech stupních stranických orgánů. K největším výměnám tentokrát došlo na okresech (odešlo 34 % a nově přišlo 47,9 %). Měsíční maxima odešlých i nově přijatých politických pracovníků v aparátech okresních i krajských výborů připadla na duben 1953.

Pro následující tři roky máme o fluktuaci politických pracovníků úplné údaje pro českou i slovenskou část stranického aparátu, z nichž můžeme vypočítat jednotlivé podíly v procentech:⁵²

rok	Česko		Slovensko	
	přišlo	odešlo	přišlo	odešlo
1954	28,7	25,9	46,7	42,4
1955	30,8	29,1	37,7	31,2
1956	27,9	27,1	36,8	28,9

Celkově je zřejmý relativně větší rozsah osobních výměn ve slovenské části aparátu, i když celková tendence směřuje ke zmírňování rozdílů. Větší rozdíly mezi příšlými a odešlými svědčí o přibývání politických pracovníků v aparátu KSS. Ve srovnání s předešlými léty se rovněž začíná prosazovat tendence k jisté stabilizaci, i když rozsah výměn ještě zůstává poměrně značný.

Pro další tři léta máme statisticky podchyceny jen údaje o fluktuaci politických pracovníků v české části stranického aparátu, rozčleněné podle jednotlivých stupňů. V následující tabulce uvedeme jednotlivé podíly (v procentech) i za předchozí tři roky:⁵³

⁵¹ Autorovy výpočty z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 230.

⁵² Autorovy výpočty z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 231.

⁵³ Autorovy výpočty z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 230, 231, 232 a 233.

rok	ÚV KSČ		KV KSČ		OV KSČ	
	přišlo	odešlo	přišlo	odešlo	přišlo	odešlo
1954	17,4	15,8	28,3	30,1	32,2	26,4
1955	22,6	17,0	18,8	33,6	39,2	26,5
1956	26,8	23,0	29,6	30,8	27,5	26,7
1957	14,0	20,4	23,6	44,7	19,0	32,0
1958	11,8	14,3	35,0	32,9	21,0	36,7
1959	16,0	15,8	26,7	21,6	20,2	18,0

Údaje v tabulce dokládají, že po roce 1953 se relativně nejvíce stabilizoval aparát ÚV KSČ, kde podíly odchodů politických pracovníků byly nejnižší. Za povšimnutí stojí zvýšení odchodů v letech 1956 a 1957. To bylo vyvoláno snahou stranického vedení zbavit se takových politických pracovníků, kteří nedokázali čelit náporu kritiky zdola, a zároveň vyjít vstříc kritice, že aparát je příliš početný. Proporce mezi příchody a odchody ukazuje na narůstání stavů politických pracovníků v letech 1954—1956. Opačná tendence k jejich snižování měla jen krátké trvání, neboť již v roce 1959 bylo více osob nově přijato než jich za stejnou dobu odešlo.

V aparátě krajských výborů se v letech 1954—1957 prosazovala tendence snižovat stav politických pracovníků. Výkyv k zesílení této tendence v roce 1957 byl značný, ale dočasný. Opačný trend k převaze příšlých nad odešlými se prosadil již v roce 1958 a trval i v roce následujícím.

V aparátě českých okresních výborů v letech 1954—1956 více politických pracovníků nově přicházelo, než ve stejné době odcházelo. Dá se předpokládat, že řada nově příšlých jen přešla z aparátu krajských výborů. V roce 1957 se tendence obrátila, došlo ke značné převaze odchodů nad příchody, i když ne tak výrazné jako u krajských výborů, ale na rozdíl od nich převaha odchodů v následujícím roce 1958 v okresních výborech ještě vzrostla. Ale již v roce 1959 došlo k novému obratu. Podíly odchodů se radikálně snížily, podíly příchodů jen málo, a tím dosáhly převahy, i když ne tak výrazné jako v případě krajských výborů.

Územní reorganizace stranického aparátu v roce 1960 měla za cíl snížit také počet politických pracovníků v aparátu okresních a krajských výborů KSČ. Bohužel právě z období, kdy přesuny probíhaly, nebyly konkrétní údaje stranickou statistikou podchyceny. Od druhé poloviny roku 1960 byly vedeny nové přehledy a měsíční hlášení zachycují fluktuaci politických pracovníků rozčleněnou podle úrovně stranických orgánů do tří stupňů; přestávají však rozlišovat českou a slovenskou část. Nově začal být sledován také pohyb v kategorii uvolněných politických pracovníků CZV a VZO, kteří byli dříve zahrnováni mezi politické pracovníky okresních výborů. Aparáty městských výborů v Brně, Ostravě a Bratislavě jsou zahrnuty do údajů o politických pracovnících aparátu okresních výborů. Celkové vývojové tendence do poloviny roku 1963, kdy jsou k této věci k dispozici poslední údaje ze stranické statistiky, uvádíme v následující tabulce, která

zachycuje podíly (v %) příchodů a odchodů politických pracovníků na jednotlivých stranických orgánech v celé straně, jak byly vypočítány z celkových výchozích stavů:⁵⁴

období	ÚV KSČ, KSS		KV KSČ, KSS		OV KSČ, KSS		CZV, VZO KSČ, KSS	
	přišlo	odešlo	přišlo	odešlo	přišlo	odešlo	přišlo	odešlo
2. pol. 1960	14,7	15,1	16,0	15,4	10,3	14,2	8,8	8,5
celý 1961	17,4	15,2	20,5	22,3	22,1	20,1	24,7	19,9
celý 1962	13,9	16,6	32,1	30,1	27,2	23,3	26,2	29,9
1. pol. 1963	17,5	15,7	13,9	12,9	23,7	10,3	16,1	41,2

Pozoruhodný je rozsah fluktuace politických pracovníků ve dvou zachycených polovinách roků, kdy se v řadě případů blíží nebo dokonce přesahuje rozsah, vykazovaný za celé roky. Zvláště markantní je to v případě aparátů obou ústředních orgánů. Rozsah obměn politických pracovníků v těchto orgánech za celý rok 1960 můžeme odhadnout minimálně na třetinu výchozího stavu. Podobně tomu bylo u aparátu krajských výborů, kdežto u okresních výborů by se celoroční rozsah obměn politických pracovníků v roce 1960 dal odhadnout přinejmenším na čtvrtinu výchozích stavů. V dalších dvou letech se rozsah výměn politických pracovníků na všech stupních stranického aparátu výrazně snížil. Údaje za první pololetí roku 1963 naznačují opětové zvyšování výměn v ústředí a v okresech. Další zajímavou skutečností jsou výkyvy v osobním složení uvolněných politických pracovníků CZV a VZO. Výrazně zvýšený počet odchodů v prvním pololetí roku 1963 byl vyvolán změnami v systemizaci.

Celkově můžeme konstatovat, že proti očekávání docházelo po celé sledované dvacetiletí k velkým proměnám osobního složení stranického aparátu, zejména u politických pracovníků. Největší změny se zřejmě uskutečnily na přelomu čtyřicátých a padesátých let. Zcela jistě byly ještě značné v letech 1951—1953. V dalším průběhu padesátých let se projevila jistá tendence ke stabilizaci, ale nebyla příliš výrazná. K výkyvům docházelo nejen v souvislosti s relativně častými reorganizacemi a změnami systemizace, ale i v souvislostech politických, jako tomu bylo v letech 1956 a 1960. V celém dvacetiletí byl rozsah obměn relativně vysoký u politických pracovníků aparátů krajských a okresních výborů, i když zde rovněž docházelo postupně k jisté stabilizaci. Aparát celostranického i celoslovenského ústředí se po velkých otřesech z počátku padesátých let znovu stabilizoval a rozsah výměn v něm byl pak po celá následující léta výrazně nižší než v aparátech nižší úrovně.

⁵⁴ Autorovy výpočty z podkladů *SÚA-AÚV*, f. 05/1, a.j. 233. Jde o podíly ze součtů příchodů a odchodů, takže podíly za pololetí a za celé roky nejsou vzájemně srovnatelné. Srovnatelné jsou jen údaje za stejně dlouhá období u jednotlivých stupňů stranického aparátu.

4. PROMĚNY APARÁTU OKRESNÍCH VÝBORŮ KSČ

Jak jsme již uvedli, aparát KSČ byl před únorovým převratem v roce 1948 poměrně nepočetný. Koncem roku 1946 bylo ve 184 českých okresech zaměstnáno celkem 664 pracovníků, z toho 406 politických a 258 administrativních a technických. V průměru tedy připadali na jeden okresní výbor tři až čtyři placení pracovníci, podle charakteru jejich činnosti nejčastěji dva pracovníci političtí a jeden administrativní. Vzhledem k masovosti členské základny KSČ to byl v okresním článku aparát vskutku minimální. Těžiště politického působení KSČ na úrovni okresů bylo spíše v iniciativní činnosti volených funkcionářů a dobrovolných aktivistů, jež mohli pracovníci aparátu nanejvýš podněcovat, usměrňovat a sjednocovat, nikoli ale nahrazovat.

To se poněkud změnilo v přípravě na rozhodující mocenské střetnutí, jímž měly být podle původních předpokladů parlamentní volby v květnu 1948. KSČ svým způsobem navázala na zkušenosti z přípravy na předchozí volby v roce 1946, kdy tzv. okrskoví instruktoři zajišťovali těsné a stálé spojení mezi okresními výbory a základními organizacemi strany. Okrskoví instruktoři měli v přípravě voleb pomáhat základním organizacím v šesti až sedmi obcích. Na období nejvypjatější volební kampaně se uvolňovali ze zaměstnání, aby se svému poslání mohli plně věnovat. Z prostředků strany jim byly hrazeny jen vynaložené náklady, nikoli ušlá mzda. Nebyli tedy součástí placeného stranického aparátu. Po volbách, když se okrskoví instruktoři vrátili do svých občanských zaměstnání, se tento systém spojení mezi základními organizacemi a okresními výbory v podstatě rozpadl, i když formálně nepřestal existovat. Instruktoři nestačili v mimopracovní době udržovat spojení se všemi svěřenými základními organizacemi a ti, kteří ve funkci prodloužené ruky okresního výboru setrvali, fungovali zpravidla jen jako spojka k jedné základní organizaci.⁵⁵

V přípravě na volby v roce 1948 šla KSČ organizačně ještě dál než ve volbách předchozích. Nejen oživila a zintenzivnila činnost instruktorů základních organizací, ale od ledna 1948 začala ustavovat tzv. újezdní tajemníky, kteří byli za svou činnost placeni ze stranických peněz a byli přiřčeni k aparátu okresních výborů. Nedatovaná, ale zcela jistě předúnorová zpráva hovoří o obsazení 802 míst z 871 nově vytvořených funkcí újezdních tajemníků.⁵⁶ Náplň jejich práce se zhruba shodovala s činností okrskových instruktorů v předchozích volbách. Povolební hodnocení z druhé poloviny roku 1948 konstatovalo, že bylo celkem ustaveno 2348 újezdních stranických tajemníků, z nichž se plně osvědčilo 1629. Z nich bylo na místech újezdních tajemníků nadále ponecháno jen 290. Dalších 121 nastoupilo do aparátu okresních výborů, 16 do aparátu krajských výborů a 182 bylo posláno na školení s perspektivou, že budou využiti ve stranickém aparátě později. Zbývající se vrátili do původních zaměstnání a část (306) byla využita ve vyšších

⁵⁵ SÚA-AÚV, f. 11, a.j. 0-5-8.

⁵⁶ SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 15.

volených (neplacených) funkcích.⁵⁷ Zřízení újezdních tajemníků bylo prvním krokem k podstatnému rozšíření aparátu okresních výborů KSČ, ne však krokem jediným. O skutečných stavech aparátů okresních výborů KSČ v dubnu 1949 vypovídá dokument organizačního oddělení ÚV KSČ, podle nějž se průměrné počty pracovníků českých okresních sekretariátů pohybovaly mezi 10—11, z nichž bylo 6—7 pracovníků politických.⁵⁸

O početním vývoji a o vývoji proporcí mezi politickými a ostatními pracovníky okresních sekretariátů i o problematice rozsahu osobních výměn jsme pojednali v předchozích částech. V dalším textu se zaměříme jen na politické pracovníky OV KSČ, na jednotlivé aspekty jejich struktury, pokud jsou o nich zachovány nějaké zprávy či rozborů.⁵⁹

Funkční uspořádání aparátu okresních výborů KSČ v letech 1948—1950 bylo dosti různorodé. V čele okresního výboru i jeho aparátu stál volený předseda OV KSČ. Vlastní politický aparát byl tvořen tajemníky pro jednotlivé úseky stranické činnosti. Nejvyšší pozici mezi nimi měl tajemník politický a po něm tajemník organizační. Dále existovali jednotliví tajemníci pro průmysl, pro zemědělství, kádroví, kulturně-propagační, popř. i další. V silně obsazených okresních sekretariátech byly některé funkce zdvojeny (vedle tajemníka i jeho zástupce). Dalších politických pracovníků na okresních sekretariátech bylo málo (hospodář, vedoucí okresní politické školy). Ostatní pracovníci vykonávali práce administrativní a technické.

Reforma stranického aparátu KSČ podle sovětského vzoru z října 1951 přinesla zásadní změnu i do okresních sekretariátů. V aparátě okresních výborů byly vytvořena zpravidla čtyři oddělení: I. oddělení stranických a masových organizací a státní administrativy, II. oddělení stranické propagandy, agitace a kultury, III. oddělení pro zemědělství a IV. oddělení pro průmysl a obchod. V každém oddělení byli jeden až dva političtí referenti a jeden administrativní pracovník, v I. oddělení bylo zpravidla politických i administrativních pracovníků více než v ostatních. V čele okresního aparátu stál vedoucí tajemník OV KSČ, který přímo řídil I. oddělení a někdy odpovídal i za některé oddělení další. Dále existoval ještě alespoň jeden tajemník OV KSČ, který přímo řídil jedno oddělení a za další odpovídal. Postupně se ale prosadila praxe dvou až tří tajemníků OV KSČ a vedoucího tajemníka, takže každé oddělení aparátu OV KSČ bylo přímo řízeno jedním

⁵⁷ SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 15.

⁵⁸ *Tamtéž*, a.j. 10. Další živelný růst měla zastavit systemizace pracovních míst na okresních sekretariátech, která podle velikosti a charakteru okresu počítala s 10—15 místy pro politické pracovníky, se 4—7 pro administrativní a 2—4 pro technické síly. — *Tamtéž*, a.j. 13.

⁵⁹ Z individuálních kádrových materiálů, pokud by byly přístupné, by se jistě daly rekonstruovat i ty aspekty struktury politických pracovníků jednotlivých aparátů (či alespoň jejich nejvýznačnějších představitelů), o nichž celkové zprávy či rozborů nevypovídají, bylo by to však nesmírně pracné.

z nich.⁶⁰ Toto uspořádání okresních sekretariátů KSČ vydrželo beze změn až do zániku mocenského monopolu KSČ v roce 1989.

O struktuře politických pracovníků máme jen ojedinělé a kusé údaje, zpravidla jen o jejich vedoucí skupině. Z doby těsně před reformou aparátu, z léta 1951, můžeme z údajů o vedoucích (politických) tajemnících OV KSČ ve 283 okresech (z celkového počtu 329 OV KSČ a OV KSS) charakterizovat některé stránky jejich struktury.

Z hlediska sociálního původu pocházelo 71,5 % z dělnických rodin a 13,8 % z rodin rolnických. Podle původního povolání bylo jich 66,1 % dělníky. Ve věku 25—30 let jich bylo 40,6 %, 30—35 let mělo 25,7 % a ve věku 35—40 let jich bylo 23 %.

Komunistů, kteří do KSČ vstoupili před rokem 1945 a bývají označováni jako komunisté „předváleční“, bylo mezi vedoucími funkcionáři aparátu OV KSČ sice jen 5,3 %, ale všichni ostatní vstoupili do strany před únorem 1948 a bývají označováni jako komunisté „předúnoroví“. Více než tři čtvrtiny jich vstoupilo do komunistické strany už v roce 1945. Téměř všichni byli před převzetím vedoucí funkce v okrese už delší dobu pracovníky stranického aparátu, největší část z nich (32,8 %) od roku 1949. Jen 11 % mělo praxi ze stranického aparátu kratší než jeden rok. Polovina (50,9 %) již ve funkci vedoucího tajemníka OV KSČ pracovala, druhá polovina do této funkce nastupovala nově, ale vesměs se zkušenostmi z nižších tajemnických funkcí na okrese, nebo z funkcí pracovníků aparátu KV KSČ. S výjimkou 6 % všichni vedoucí tajemníci již absolvovali dlouhodobé internátní politické školení buď na Ústřední politické škole (53,4 %) nebo alespoň na krajské politické škole (40,6 %).⁶¹

Z následujícího roku 1952, tedy již po reformě aparátu podle sovětského vzoru, můžeme zrekonstruovat složení 111 vedoucích tajemníků OV KSČ ze tří krajů českých, tří moravských a jednoho slovenského. Z nich vykazovalo sociální původ z dělnické rodiny 64 % a původně dělnickou profesi 80 %. Oproti předchozímu roku došlo ve funkci vedoucích tajemníků OV KSČ k podstatnému zvýšení podílu někdejších dělníků. Výrazně odlišná byla v tomto směru jen situace

⁶⁰ SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 10 a 14; f. 05/1, a.j. 215. V aparátu městských a závodních okresních výborů nebylo oddělení pro zemědělství zřizováno, a proto tu nebyla ani funkce tajemníka OV pro zemědělství. Na začátku padesátých let byla funkce tajemníka zřízena i pro placené funkcionáře velkých závodních organizací KSČ (nad 500 členů), kteří také patřili k aparátu OV KSČ. Později byli z dosavadního zaměstnání uvolňováni a jako političtí pracovníci vedeni předsedové velkých celozávodních výborů a výborů důležitých základních organizací KSČ.

⁶¹ Převzato, ev. vypočteno z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 218. Pozoruhodný je fakt, že více než dvě pětiny (43,8 %) byly zapojeny do protifašistického odboje, ale zároveň asi desetina měla „kádrový škraloup“ v podobě členství v aktivistické organizaci či služby ve slovenské armádě na východní frontě. Další zajímavý údaj je, že ze 157 vedoucích tajemníků OV, kteří nebyli znovu navrženi do funkce na další rok, jich třetina přešla do vyšších stupňů stranického aparátu, třetina přešla do státních orgánů, do armády, Bezpečnosti a na politické funkce v podnicích. Jen 14 % se jich vrátilo k původním profesím („do výroby“ — nejčastěji pro „kádrové závady“). Zbývající byli buď posláni na školení, nebo byli dlouhodobě nemocní, nebo sloužili prezenční službu v armádě.

Starší údaje z jara 1949 se vyskytují ve zprávě KV KSČ v Plzni, podle níž na okresních sekretariátech v kraji bylo 78,6 % politických pracovníků původně dělníky a průměrný věk byl 29 let. — SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 10.

v Prešovském kraji, kde u vedoucích tajemníků převažoval původ z rolnických rodin (75 %) a největší část jich byla původně rolníky (43 %), kdežto v ostatních krajích to byly jen výjimky (13 % mělo rolnický původ a 4,6 % bylo dříve samostatnými zemědělci). Pokud jde o věkové rozvrstvení, téměř tři čtvrtiny (73 %) byly mladší 35 let a jen 3,6 % bylo starších 45 let. Délka členství v KSČ nebyla ve všech zprávách uvedena. Z uvedených jen dva byli komunisté předváleční, všichni ostatní byli předúnoroví. Poměrně velká část (45 %) měla za sebou teprve jeden rok působení ve funkci vedoucího tajemníka OV KSČ a druhou velkou skupinu (33 %) tvořili nově zvolení. Všichni však měli zkušenosti z práce ve stranickém aparátu.⁶²

Další, tentokrát souhrnné údaje o struktuře vedoucích tajemníků OV KSČ obsahoval návrh na jejich rozmístění, projednaný sekretariátem ÚV KSČ v únoru 1955. Z celkového počtu 317 okresů obsahuje návrh 297 jmen budoucích vedoucích tajemníků. Nepředpokládáme, že by okresní konference navrhované kandidáty neschválily. O obsazení zbývajících dvaceti míst se mělo rozhodnout později.

Tentokrát mělo sociální původ z dělnických rodin 80,5 % navržených, z rolnických rodin 10,8 % a jen 1,7 % pocházelo z rodin úředníků a inteligence. Dělnickou profesi původně vykonávalo 88 % z nich. Zcela nepatrné zastoupení měli mezi nimi ti, kteří původně vykonávali nějaké intelektuální zaměstnání (jen dva, tedy 0,67 %). Dvě pětiny (61,7 %) byly mladší 35 let, třetina (32,3 %) byla ve stáří mezi 35 a 45 roky. Předválečných komunistů bylo mezi navrženými nepatrně (2 %), ale všichni ostatní byli komunisté předúnoroví. Tři čtvrtiny (76,1 %) vstoupily do strany již v roce 1945. Až na tři výjimky byli všichni pracovníky stranického aparátu. Polovina (49,5 %) do aparátu nastoupila v letech 1950—1951, téměř čtvrtina (22,9 %) v letech 1948—1949. Ve funkci vedoucího tajemníka OV KSČ pracovalo již dříve 73 %, polovina (50,5 %) déle než rok. Jen výjimečně se mezi navrženými vyskytovali komunisté, kteří neprošli dlouhodobým stranickým školením (2,7 %), zato čtvrtina (24,2 %) absolvovala roční až dvouleté kurzy na nejvyšším stranickém učilišti, Vysoké škole stranické ÚV KSČ.⁶³

Z roku 1956 máme údaje o struktuře vedoucích tajemníků OV KSS.⁶⁴ Z celkového počtu 103 slovenských okresů bylo rozhodnuto o obsazení 97. Z dělnických rodin pocházela drtivá většina (78,3 %), zbytek z rodin rolníků (14,4 %) a živnostníků. Široké zastoupení mezi navrženými měli ti, kteří byli původně dělníky (83,5 %), někdejších rolníků i pracovníků v profesích inteligence bylo málo (po 3,1 %), zbýající desetina vyšla z profesí úřednických a zřízeneckých. Věková struktura se lišila od loňské celostátní vyššími podíly mladých (do 30 let 20,6 %, do 35 let 51,5 %, dohromady 72,2 % ve „svazáckém“ věku), ostatní byli ve středním věku do 45 let. Předváleční komunisté se vyskytli ojediněle (4,1 %), téměř všichni patřili mezi předúnorové. Dvě

⁶² Převzato, ev. vypočteno z údajů SÚA-AÚV, f. 02/3, a.j. 160. Uvedené údaje se týkají vedoucích tajemníků OV KSČ v krajích Plzeň, České Budějovice, Pardubice, Brno, Olomouc, Gottwaldov (Zlín) a Prešov.

⁶³ Převzato, ev. vypočteno z údajů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 50/4. Archivní jednotka obsahuje podrobné údaje pro jednotlivé kraje.

⁶⁴ Pro české kraje schválil sekretariát ÚV KSČ již dříve jen jmenný seznam navržených do funkcí vedoucích tajemníků OV KSČ, a to bez doprovodného rozboru jejich složení. — SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 100/18.

třetiny navržených se staly komunisty už v roce 1945. Všichni již pracovali ve stranickém aparátě, nejvíc jich do aparátu přišlo v letech 1950—1952 (70 %). Nově byla do funkce vedoucího tajemníka navržena čtvrtina (24,7 %); desetina (9,3 %) v takové funkci pracovala déle než tři roky. Jen šest navržených bylo bez stranického školení, ale více než dvě pětiny (43,3 %) absolvovaly dlouhodobé kurzy na Vysoké škole stranické ÚV KSČ a Ústřední stranické škole ÚV KSS.⁶⁵

Celostátní údaje ze stejného zdroje máme pro následující dvě léta. Kritický pohled stranického vedení na vedoucí funkcionáře stranického aparátu v okresech viděl léčbu narůstajícího „papírování“ v důraznějším uplatňování třídně-politických hledisek výběru kádrů a v posílení dělnického živlu mezi nimi.⁶⁶

V roce 1957 schválil sekretariát ÚV KSČ obsazení 308 míst vedoucích tajemníků v okresech (okresů bylo 315). Původ z dělnických rodin vykazovalo 80,2 % a původní dělnické povolání 82,8 % navržených. Rolnický původ mělo 13 % a jako rolníci dříve pracovala 4 %. Proti roku 1955 došlo ke snížení podílů velmi mladých (do 30 let mělo 11 %) a zvýšení podílu středního věku (mezi 35 až 45 roky mělo 46,4 %). Z hlediska délky členství v komunistické straně ke změnám téměř nedošlo — předválečných komunistů bylo nepatrně více (3,2 %), všichni ostatní patřili k předúnorovým. Opět téměř tři čtvrtiny (73,4 %) vstoupily do strany již v roce 1945. Všichni navržení až na jedinou výjimku už předtím pracovali v aparátě KSČ. V předúnorovém období jich nastoupilo jen pár (4 %), nejvíce jich začalo v aparátě pracovat v letech 1949 — 1952 (75,6 %). Funkci vedoucího tajemníka OV předtím ještě nezastávalo 47 navržených (15,2 %). Zajímavé je, že nikdo z „osvědčených“ nezastával funkci vedoucího tajemníka v okrese před rokem 1950. Téměř polovina (48 %) nastoupila do této funkce v letech 1955 a 1956. Opět jen výjimečně byly mezi navrženými osoby bez delšího stranického školení, ale již téměř polovina (47,4 %) absolvovala roční až tříleté studium na Vysoké škole stranické.⁶⁷

V roce 1958 se počet stranických okresů snížil na 302. Sekretariát ÚV KSČ schválil obsazení rovných 300 míst vedoucích tajemníků. Proti předchozímu roku se sociální struktura vedoucích funkcionářů okresního stranického aparátu téměř nezměnila. Z dělnických rodin pocházelo 76,3 % a dělnickou profesi původně vykonávalo 83 % navržených. Podobně tomu bylo s rolnickým původem (14,7 %) a původním rolnickým povoláním (3 %). Ke změnám nedošlo ani z hlediska délky členství ve straně (2,7 % předválečných, 76,3 % od roku 1945, všichni ostatní v letech 1946 a 1947). Změnilo se ale věkové složení. Mladý vedoucí tajemník do 30 let začal být výjimkou (3,7 %). Za pouhý rok se podíl svazáckého věku do 35 let snížil z 57,5 % na 39,9 %. O to více se rozšířil podíl vedoucích tajemníků ve věku mezi 35 a 45 lety, z 37,6 % na 52,9 %.

⁶⁵ Převzato a vypočteno z podkladů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 104/1.

⁶⁶ V roce 1956 byla provedena výměna 46 vedoucích tajemníků v českých okresech a 29 ve slovenských. Výměny pokračovaly i začátkem roku 1957, kdy bylo uvolněno dalších 33 v českých a 20 ve slovenských okresech. Z odvolaných mělo být 37 zařazeno do nižších funkcí v aparátě, 15 posláno na Vysokou školu stranickou a jeden postoupil do vyšší funkce. O osudu zbývajících pramen nic neříká. — *Tamtéž*, a.j. 153/8.

⁶⁷ *Tamtéž*.

Zvýšil se podíl těch, kteří absolvovali dlouhodobé kurzy v nejvyšších stranických učilištích (47,3 % na VŠS ÚV KSČ, 14,7 % na ÚŠŠ ÚV KSS). Snížil se podíl výjimek bez delšího stranického školení na 1,3 %.⁶⁸

Další srovnatelné šetření máme z roku 1960, po podstatném snížení počtu okresních výborů ze 302 na 118. Při výběru vedoucích tajemníků to byla příležitost výrazněji uplatnit kvalitativní hlediska — ovšem z pohledu tehdejšího stranického vedení. Z dosavadních vedoucích tajemníků byla k dalšímu působení ve funkci navržena necelá třetina (91); ti ale v návrhu tvořili více než tři čtvrtiny. Zbývající čtvrtina (27) byla vybrána z řad pracovníků aparátu vyšších stranických orgánů. Všichni byli v návrhu charakterizováni jako zkušení straničtí pracovníci (tj. aparátníci), zdrcující většina (107) již dříve ve funkci vedoucího tajemníka OV pracovala. Kvalifikační struktura byla charakterizována tím, že 43,3 % navržených absolvovalo úplné tříleté vzdělání na Vysoké škole stranické, dalších 32,2 % na této škole absolvovalo roční či dvouleté kurzy a 11 % ukončilo dlouhodobé kurzy na Ústřední stranické škole ÚV KSS. Mezi zbývajících s kratším či nižším stranickým vzděláním je zmíněn jeden absolvent státní vysoké školy a jeden absolvent střední školy s maturitou. Jinak se v návrhu pro rok 1960 hlediska výběru příliš nezměnila. Sociální původ a původní povolání dokládají trvalí preferenci dělnických kádřů (71,2 % a 78,8 %). Ke změnám došlo ve věkové struktuře: polovina (49,2 %) byla ve věku mezi 35 až 40 lety. Jen jedinému z navržených bylo méně než 30 let. Na druhé straně se nijak nezvýšilo zastoupení skupiny nad 45 let. To dává tušit, že se s navrženými počítalo dlouhodobě. Za zmínku stojí i to, že ani po dvanácti letech od únorového převratu se mezi vedoucími tajemníky OV neobjevil nikdo z poúnorových komunistů. Jediný posun je v tom, že se trochu zvýšil podíl těch, kteří se stali komunisty v letech 1946 a 1947, i když nadále měli dominantní podíl funkcionáři, kteří do komunistické strany vstoupili bezprostředně po osvobození v roce 1945.⁶⁹

V citovaném zdroji byla tentokrát vynechána zmínka o tom, odkdy navrhovaní vedoucí tajemníci pracovali ve stranickém aparátu. Podle povšechné zmínky o zkušených stranických pracovnících se lze sotva domnívat, že by se do návrhu mohli dostat funkcionáři, kteří do aparátu nastoupili až ve druhé polovině padesátých let.

V následující tabulce uvedeme citované, případně i další údaje o struktuře vedoucích tajemníků OV KSČ, do srovnatelné podoby, aby byly patrné prosazující se tendence.

⁶⁸ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 209/3.

⁶⁹ *Tamtéž*, a.j. 291/8.

Složení vedoucích tajemníků OV KSČ v letech 1951—1960⁷⁰
(podíly v %)

hledisko		1951	1955	1958	1960
sociální původ:	z rodiny dělnické	71,5	80,5	76,3	71,2
	rolnické	13,8	10,8	14,7	15,3
	živnostenské	6,7	7,0	3,7	8,5
	úřednické	3,2	1,7	2,3	1,7
	jiné	4,8	-	3,0	3,3
původní povolání:	dělníci	66,1	87,9	83,0	78,8
	rolníci	2,1	2,4	3,0	4,2
	živnostníci	2,1	-	-	-
	úředníci	6,0	5,7	7,1	6,0
	ostatní	23,7	4,0	6,9	11,0
věk:	do 30 let	40,6	16,2	3,7	0,8
	31 — 35	25,7	45,5	36,3	28,0
	36 — 40	23,0	18,5	37,6	49,2
	41 — 45	9,9	13,8	15,3	15,2
	46 a více	2,8	6,0	7,0	6,8
vstup do KSČ:	před rokem 1945	5,3	2,0	2,7	2,5
	v roce 1945	78,1	76,1	76,3	69,5
	1946	13,5	13,8	12,7	16,1
	1947	2,4	6,7	4,7	9,3
	1948	0,7	1,3	3,6	2,6
příchod do aparátu KSČ:	1945 — 1947	7,2	4,8	4,0	.
	1948 — 1949	51,1	22,9	25,9	.
	1950 — 1951	41,7	49,5	43,7	.
	1952 — 1953	-	16,5	17,9	.
	1954 — 1955	-	6,3	6,3	.
	1956 — 1958	-	-	1,0	.
ve funkci vedoucího tajemníka OV od:	1945 — 1948	4,2	-	-	-
	1949 — 1950	42,7	5,4	4,0	-
	1951 — 1953	53,1	45,8	30,0	17,8
	1954 — 1956	-	48,8	56,0	39,0
	1957 — 1960	-	-	10,0	34,7

Sledování struktury vedoucích pracovníků aparátu OV KSČ v šedesátých letech je obtížné. Stranická statistika zatím není archivně zpracována a tak jsme odkázáni na ojedinělé zprávy pro vedení strany, pokud se k projednávání podobné problematiky dostalo. Samozřejmě že osobní

⁷⁰ Autorovy výpočty z podkladů SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 218; f. 02/4, a.j. 50/4, 209/3 a 291/8.

složení vedoucích tajemníků OV KSČ bylo sekretariátem ÚV KSČ projednáváno a schvalováno každoročně, ale návrhy nebyly provázeny rozborů či celkovými přehledy.

Na nedostatky v podkladových materiálech reagoval sekretariát ÚV usnesením ze září 1965 o zkvalitnění kádrových evidencí orgánů KSČ. V problematice, kterou se v této kapitole zabýváme, se zmíněné usnesení projevilo jako Výsledky hodnocení vedoucích stranických funkcionářů v OV KSČ z roku 1967.⁷¹

Do okruhu hodnocených se vedle vedoucích tajemníků dostali i ostatní tajemníci OV KSČ a předsedové okresních kontrolních a revizních komisí KSČ. Celkově se jednalo o celostátní soubor 580 vedoucích pracovníků stranického aparátu na okresní úrovni. Srovnatelnost s dříve uvedenými údaji o vedoucích tajemnících OV KSČ je problematičtější.

Mezi vedoucími funkcionáři okresního stranického aparátu byly velmi slabě zastoupeny ženy (2,4 %). Ve věku do 35 let se v celé skupině našlo jen pár výjimek (1,5 %). Téměř polovina (47,5 %) byla ve stáří 41—45 let. Početně byli zastoupeni i funkcionáři ve věku 46—50 (24,5 %) a 36—40 let (18,5 %).

Z dělnických rodin pocházely tři čtvrtiny (74,3 %) a stejný počet (75 %) měl původní povolání dělnické. Z rolnických rodin bylo 15,5 %, ale jako zemědělci původně pracovala jen necelá dvě procenta (1,9 %).

Všichni byli vesměs dlouholetými pracovníky stranického aparátu. Jen malá část v něm pracovala méně než pět let (14,3 %). Nejvíce jich v aparátě působilo 10—15 let (39,5 %). Druhá velká část byla v aparátě déle než 15 let (24,1 %). Zajímavé je zjištění, z jakého prostředí do stranického aparátu přišli. Nejvíce jich přišlo z průmyslové výroby (47,4 %), ale jen málo z nějaké hospodářské funkce (2,2 %). Ze zemědělství přišlo jen 6,2 % a ze školství dokonce jen 1,2 %, zato ze státního aparátu 29,1 % a z aparátu společenských organizací 13,8 %.

Většina ze zkoumaného souboru vedoucích okresních aparátníků pracovala již nějakou dobu ve vedoucích funkcích na okresní úrovni. Nejvíce jich sice vykonávalo funkci dobu kratší než 5 let (59,8 %), ale čtvrtina (23,4 %) působila v tomto postavení 5—10 let a osmina (12,9 %) dokonce 10—15 let. Ve sledovaném souboru bylo dokonce pět funkcionářů, kteří vykonávali vedoucí funkci v okresním aparátě strany déle než 15 let.

Poprvé se dovídáme o vzdělanostní struktuře vedoucích pracovníků aparátu OV KSČ. Vysokoškolským diplomem se vykazovalo 61,7 %. Jen menšina (18,3 %) ho získala na státních vysokých školách, většina na Vysoké škole politické (resp. dříve na Vysoké škole stranické) ÚV KSČ, část (1,4 %) na podobné škole v Moskvě. Zpráva vysoce oceňuje zvýšení podílu vysokoškolsky vzdělaných vedoucích pracovníků aparátu OV KSČ od roku 1962: u vedoucích tajemníků z 50,8 % na 75,6 %, u ostatních tajemníků ze 39,6 na 77,3 %. Předpokládá další růst vysokoškolského vzdělání jako formu zvyšování kvalifikace, zejména absolvováním Vysoké školy politické u

⁷¹ O tomto hodnocení rozhodl sekretariát ÚV KSČ 15.3.1967. Uskutečnilo se na krajských výborech v červnu a počátkem července podle zadaných kritérií. Mělo sloužit k přípravě okresních konferencí KSČ v roce 1968 a k vyjasnění celkových perspektiv hodnocených pracovníků. Výsledky hodnocení projednal sekretariát ÚV KSČ 25.10.1967. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, a.j. 30/3.

mladších pracovníků, u starších požaduje, aby na této škole absolvovali alespoň čtyřměsíční kurzy.⁷²

Kádrová příprava okresních konferencí KSČ, projednaná sekretariátem ÚV KSČ v únoru 1968, obsahuje po dlouhé době kromě jmen budoucích vedoucích tajemníků OV KSČ a jejich rozmístění do jednotlivých okresů také přehled o jejich celkové skladbě. Týká se souboru 121 funkcionářů, ve zbývajících třech okresech ještě o obsazení této funkce nebylo rozhodnuto.

Drtivá většina navržených (85 %) byla ve věku mezi 40 a 50 lety, jen málo bylo mladších (11 %) a ještě méně starších (4 %). Nadále se projevuje preferování „dělnickosti“: z dělnických rodin pocházelo 77,7 % a dělníků původním povoláním bylo 84,3 %. Téměř desetina začínala v úřednickém povolání a jediný kandidát v zemědělském. Informace o vzdělání říkají, že 16,5 % vedoucích tajemníků bylo absolventy technických vysokých škol, humanitní vysokoškolské vzdělání neměl žádný. Osmína (12,4 %) měla maturitu na střední škole, ostatní měli jen základní vzdělání, byli vyučeni nebo měli nižší střední vzdělání. Absolventů Vysoké školy politické byly mezi navrženými dvě třetiny (66,1 %, téměř osmína s doktorátem a dva byli dokonce nositeli vědeckého titulu kandidáta věd), pětina (19 %) absolvovala na této škole roční až dvouleté kurzy. Všichni navržení již dlouho pracovali ve stranickém aparátě, pouze dva méně než pět let. Nejvíce jich v aparátě pracovalo 15—20 let (57 %), druhá velká skupina 10—15 let (30,6 %). Stejně dlouho vykonávala většina z nich funkci vedoucího tajemníka OV KSČ. Déle než deset let 22,3 %, pět až deset let 30,6 %. Pouze šest osob (5 %) bylo do funkce navrženo nově, zbývajících třetina byla ve funkci dobu kratší než pět let. Z hlediska délky členství se poprvé objevují komunisté „poúnoroví“. Bylo jich však jen deset (8,3 %), takže i po dvaceti letech dominují ve vedoucí okresní stranické funkci komunisté „předúnoroví“ (91,1 %). Pochopitelně všichni navržení měli zkušenosti z volených stranických funkcí, dvě třetiny dokonce z orgánů nadokresních (58,7 % působilo v krajských výborech, 8,3 % dokonce v ústředních výborech KSS a KSČ). Polovina měla také zkušenosti z volených funkcí v národních výborech, ve Slovenské národní radě či v Národním shromáždění, dvě pětiny z vyšších volených funkcí ve společenských organizacích.⁷³

Máme-li shrnout nejpodstatnější rysy za celou dvacetiletou historickou periodu, pocházel typický vedoucí tajemník OV KSČ z dělnické rodiny, sám byl původně dělníkem, a komunistou se stal hned po osvobození. Přes poměrně vysokou fluktuaci politických pracovníků aparátu KSČ patřil okruh vedoucích tajemníků ke „stálícím“. Samotný postup do vedoucí funkce v okrese zaručoval počátek dalšího vzestupu či alespoň setrvání ve vedoucí pozici, zejména pokud byl zároveň voleným funkcionářem vyšších stranických orgánů. Novým faktorem se v průběhu šedesátých let stal vzestup vzdělanostní úrovně tohoto okruhu funkcionářů. Typický vedoucí

⁷² Převzato či vypočteno z podkladů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 30/3. Zajímavé je, že toto hodnocení si poprvé všimá i zdravotního stavu: 75 % vedoucích pracovníků okresního stranického aparátu trpělo zdravotními potížemi, jejichž příčinami byly vesměs přepracovanost, velká časová náročnost práce a častá nepravidelnost v jídlu a spánku.

⁷³ Převzato a vypočteno z údajů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 37/9. O značné stabilitě skupiny vedoucích tajemníků OV KSČ svědčí to, že 106 jich nadále zůstávalo v této funkci, 104 v dosavadních okresech. S výměnou se počítalo jen v patnácti případech.

tajemník OV KSČ byl absolventem Vysoké školy politické, vysoké školy sice stranické, ale v té době v řadě společenskovedních oborů pro svou úroveň dosti uznávané. Rovněž pětina zastoupení absolventů vysokých škol technického směru dokládá, že koncem šedesátých let odbornost a vzdělanost přestaly být při výběru do vedoucích okresních pozic přehlíženy a že k vysokoškolskému vzdělání byli „dotlačeni“ i pracovníci, kteří zřejmě do stranického aparátu nastoupili se vzděláním pouze základním.

Ze samého konce zkoumaného období, ze srpna 1968, máme první a jediný pramen, který zachycuje všechny politické pracovníky stranického aparátu včetně aparátu okresních výborů KSČ. V některých aspektech se při srovnávání vrací do poloviny či někde i do začátku šedesátých let, takže poskytuje informace jinak nedostupné. U politických pracovníků okresních výborů KSČ dává představu nejen o výsledném stavu, ale zčásti i o tendencích, které k němu vedly.

Těžiště věkové skladby politických pracovníků OV KSČ se posunulo ke starším kategoriím. Příznačné je, že za kategorii nejmladších jsou považováni pracovníci do 40 let. Jejich podíl klesl mezi lety 1965 a 1968 z 53,8 % na 49,3 %. Zato vzrostl podíl kategorie pracovníků mezi 40 a 50 lety (z 39,7 % na 43,9 %). Sice jen nepatrně narostl podíl věkové kategorie mezi 50 a 60 lety, ale poprvé se objevuje i skupinka pracovníků starších 60 let (0,2 %). Uvedené posuny do vyšších věkových skupin jsou dokladem dlouhodobé stabilizace této kategorie pracovníků stranického aparátu, neboť je málo přijatelný předpoklad, že by mezi politické pracovníky byli přijímáni noví lidé ve vyšším věku.

Z hlediska „třídního původu“ politických pracovníků OV KSČ k výrazné změně v šedesátých letech nedošlo. Jak v roce 1965, tak i v roce 1968 jich více než tři čtvrtiny pocházely z dělnických rodin (78,5 % a 77,4 %). Nepatrně se zvýšil podíl pracovníků z rodin rolnických (z 11,8 % na 13,8 %) a nadále zůstaly mizivé podíly těch, kteří měli jiný sociální původ.

Co se však změnilo dosti výrazně, byla struktura podle původního povolání. Podíl těch, kteří původně pracovali v dělnických profesích, se od roku 1965 do roku 1968 snížil ze 75,2 % na 65,5 %. To naznačuje jisté oslabení preference „dělnických kádřů“ při přijímání do stranického aparátu, na rozdíl od vyzvedávání do vedoucích pozic, kde preference „dělnickosti“ trvala i ve druhé polovině šedesátých let. Současně se výrazně zvýšilo zastoupení těch, kteří svou pracovní dráhu začínali v zemědělství: z 1,1 % na 11,2 %. Nešlo už o rolníky v původním smyslu, ale o pracovníky zemědělských družstev a státních statků. Kolik jich bylo manuálními a kolik řídicími pracovníky, o tom náš pramen neříká nic. Podíly ostatních původních profesí se téměř nezměnily.

Informace o vzdělání dokládají zásadní proměnu vzdělanostní úrovně politických pracovníků na okresních stranických sekretariátech. Zatímco v roce 1961 ještě celých 84,2 % mělo vzdělání jen základní, v průběhu šedesátých let se podíl této skupiny zmenšil na polovinu. V roce 1968 nepřekročilo úroveň základního vzdělání 42,3 %. Trojnásobně narostl ve stejném rozmezí podíl politických pracovníků OV KSČ se středoškolským vzděláním (z 11,3 % na 32,4 %) a podobný byl i vzestup podílu vysokoškolsky vzdělaných (z 4,5 % na 11,4 %). Když započteme i absolventy Vysoké školy politické, ev. stranické, podíly vysokoškolsky vzdělaných politických pracovníků na okresech se zvýšily z 11,7 % na 25 %. Samotných absolventů vysokoškolského studia politického směru bylo 12,8 %, technického 8,7 % a humanitního 3,8 %. Zvyšování vzdělanostní úrovně politických pracovníků aparátů OV KSČ patří k nejvýraznějším změnám.

Další údaje již historické vývojové tendence nezachycují, ale zaznamenávají jen výsledný stav v létě 1968. Podle délky členství v KSČ bylo mezi politickými pracovníky na stranických okresních sekretariátech jen 0,8 % komunistů předválečných, 45,9 % předúnorových a 53,3 % poúnorových. Zatímco poúnoroví komunisté už měli mezi všemi politickými pracovníky převahu, v okruhu vedoucích tajemníků OV KSČ zůstával poúnorový komunistů bílou vránou.

Délka stáže v aparátu KSČ dokládá, že politických pracovníků „služebně nejmladších“ bylo na úrovni okresů relativně nejvíce (34,4 % mělo odpracováno v aparátě méně než čtyři roky). Aparát OV KSČ byl zřejmě pro budoucí politické pracovníky nejdostupnější, a z této úrovně bylo možné se odrazit i k případnému dalšímu postupu. Podíly ostatních skupin vypovídají o jisté stabilizaci politických pracovníků a bez významu nejsou ani konkrétní historická údobí, kdy do aparátu nastoupili. Druhou nejpočetnější skupinou politických pracovníků OV KSČ byli ti, kteří nastoupili v letech 1958—1963. Jejich podíl činil 31,7 %. V letech 1954—1958 jich přišlo 17,2 % a v letech 1949—1953 nastoupilo 13 %. Nepočtená ale významná skupinka pracovala v aparátě nepřetržitě od roku 1948, případně ještě déle (1,7 %). Bezvýznamný není ani údaj, že mezi politické pracovníky OV KSČ sestoupili někteří z vyšších pater stranického aparátu: zkušenosti z práce v aparátu krajských výborů mělo 17,3 %, z aparátu ÚV KSS 0,8 % a z aparátu ÚV KSČ 1,3 %.

Informace o národnostním složení politických pracovníků v roce 1968 říkají, že na úrovni okresů bylo 71,7 % Čechů, 24,4 % Slováků, 1,9 % Ukrajinců, 1,7 % Maďarů a 0,3 % Poláků. Německé národnosti byl pouze jeden. Zvlášť je uvedeno složení politických pracovníků na OV KSS: Slováků bylo 90,9 %, Maďarů 7,3 %, Čechů 1,5 % a Ukrajinců 0,3 %. Z podkladů bylo možno vypočítat národnostní složení politických pracovníků na českých OV KSČ: Čechů bylo 87,6 %, Slováků 9,4 %, Ukrajinců 2,3 %, Maďarů 0,4 % a Poláků 0,3 %. Pozoruhodná je relativně vysoká „internacionálnost“ politických pracovníků českých OV KSČ: vzhledem k národnostnímu složení členské základny byli velmi početně zastoupeni Ukrajinci.

Všichni političtí pracovníci OV KSČ měli zkušenosti z volených stranických funkcí. Z nižší úrovně (VZO, CZV) mělo tyto zkušenosti 38,5 %, z okresních výborů 39,9 %, z krajských výborů 5,3 %, z obou ústředních výborů 0,6 %. Není bohužel rozlišeno, kolik jich takové volené funkce zastávalo v roce 1968 současně s prací v aparátě OV KSČ. Část politických pracovníků měla praxi z působení ve volených funkcích v národních výborech všech tří stupňů (40,6 %).⁷⁴

Struktura politických pracovníků OV KSČ v roce 1968 odráží rozporuplně tendenci ke stabilitě i ke změnám. Tito funkcionáři si jednak udržují typické znaky pracovníků stranického aparátu z přelomu čtyřicátých a padesátých let (převaha dělnických kádřů, práce v aparátě jako celoživotní zaměstnání, setrvávání poměrně úzkého okruhu ve vedoucích pozicích), jednak se u nich postupně prosazují znaky nové, k nimž patří především vyšší úroveň vzdělání. Nové rysy ovlivňují snižování váhy rysů tradičních, jejichž nositelé se nestačili přizpůsobit novým nárokům. Zdá se, že touto cestou dospěl politický aparát OV KSČ na práh významných změn, kdy tradiční hlediska výběru kádřů byla poněkud oslabena a do popředí se dostávala hlediska vzdělanostní a kvalifikační. Vytvořily se ale pouze některé předpoklady zásadních změn v budoucnosti, ke změně samotné ještě nedošlo.

⁷⁴ Převzato a vypočteno z údajů *SÚA-AÚV*, f. 02/4, a.j. 50/9.

5. PROMĚNY APARÁTU KRAJSKÝCH VÝBORŮ KSČ

Podobně jako v okresech, byl stranický aparát i na krajském stupni vnitřně strukturován. Kromě základní diferenciace mezi politickými a ostatními pracovníky aparátu KV KSČ šlo o začlenění do konkrétních pozic v hierarchii moci, což diferencovalo samotné politické pracovníky od vedoucího tajemníka přes ostatní tajemníky, vedoucí oddělení až k řadovým referentům či instruktorům. V některých případech byly ještě uvnitř oddělení vytvářeny odbory a ustavování jejich vedoucích, popř. zřizovány zvláštní odbory mimo oddělení (např. státně-administrativní odbor, kancelář vedoucího tajemníka). Formálně bylo postavení pracovníků jednotlivých oddělení aparátu KV KSČ rovnocenné, ve skutečnosti mělo vyšší pozici oddělení organizačně-politické (do poloviny 50. let nazývané organizačně-instruktorské), jehož pracovníci připravovali podklady pro rozhodování krajského výboru a řídili a kontrolovali podřízené články stranického organismu. Ještě vyšší mocenskou pozici mělo původně oddělení kádrové, ale jeho agenda byla při reformě z roku 1951 rozdělena do jednotlivých oddělení, přičemž její nejdůležitější část připadla oddělení organizačně-politickému. Postavení pracovníků dalších oddělení — ideologického, národohospodářského a zemědělského — záviselo víc na konkrétním úseku, který byl jednotlivému politickému pracovníkovi svěřen, než na důležitosti oddělení samotného. V podstatě okrajové postavení měli v 60. letech pracovníci krajských kontrolních a revizních komisí; byla to zásadní změna proti mocenské pozici pracovníků krajské komise stranické kontroly z první poloviny 50. let.

Proměny aparátu KV KSČ je možné z hlediska vývoje jeho početních stavů sledovat celkově, podle jednotlivých skupin pracovníků, anebo z hlediska osobního složení vedoucích pracovníků. K prvnímu aspektu se zachovala řada dokumentů, neboť byl často projednáván. O něm jsme pojednali v prvních třech kapitolách. Druhým často projednávaným bodem bylo jmenovité obsazení jednotlivých vedoucích míst v aparátech KV KSČ, přičemž v podkladových materiálech byly jmenné seznamy doplněny stručnou kádrovou charakteristikou ke každému jménu. Hlediska uváděných charakteristik nejsou bohužel jednotná ani u návrhů z jednotlivých krajů, natož v časové posloupnosti. Jen ojediněle se setkáváme s pokusy vypracovat ke jmenným návrhům celkový přehled alespoň podle kritérií, která byla v té které době považována vedoucími stranickým gremii za nejdůležitější.

Takový přehled o vedoucích tajemnících KV KSČ se zachoval u návrhu na jejich rozmístění v českých krajích z roku 1957. Jednalo se o skupinu čtrnácti osob. Všichni byli ve věku mezi 30 a 45 lety, celá polovina ve stáří 35 až 40 let. Všichni prošli stranickým internátním školením na nejvyšším stranickém učilišti, ale jen v krátkodobých kurzech. Nebyl mezi nimi nikdo, kdo by absolvoval celé tříleté studium VŠS. Zato byli ve straně již dlouho a měli rozsáhlou politickou praxi. Dva z nich byli dokonce komunisté předváleční, jedenáct do strany vstoupilo již v roce 1945 a jeden o rok později. Čtyři nastoupili do aparátu brzy po osvobození, tři další v roce 1948 (není uvedeno, zda před únorovým převratem nebo po něm). Zbývajících sedm přišlo do stranického aparátu v rozmezí let 1949—1951. Pouze tři dosud nevykonávali funkci vedoucího tajemníka KV KSČ, jeden byl v této funkci teprve rok. Ostatní působili v této funkci delší dobu, jeden

dokonce nepřetržitě od roku 1951. Zajímavé je, že u tohoto okruhu funkcionářů nebyl uveden ani jejich třídní původ, ani původní povolání. Domníváme se, že kdyby to vyhovovalo dobovým kritériím, že by to bylo náležitě vyzvednuto.

Ze stejného pramene je i přehled o tajemnicích českých KV KSČ v témže roce. V tomto případě jde o skupinu 40 osob. Od skupiny vedoucích tajemníků KV se v hlavních sledovaných ukazatelích příliš nelišila. Věková struktura byla košatější — více byla zastoupena skupina mladších (32,5 % do 35 let) a starších (15 % nad 45 let), skupina středního věku přesto měla převahu. Druhá výraznější odlišnost se projevila v důkladnějším stranickém školení. Celou VŠS absolvovala desetina, dlouhodobé kurzy další pětina. Převahu měli opět ti, kteří se úrovni stranického školení podobali vedoucím tajemníkům. „Věrnostními“ parametry je rovněž předčili: osmina tajemníků patřila k předválečným komunistům a všichni zbývající vstoupili do strany v letech 1945 a 1946. Více než čtvrtina přišla do stranického aparátu již před únorovým převratem a více než polovina v letech 1948 a 1949, ostatní do roku 1951. Většina tajemníků KV KSČ tuto funkci již zastávala, nově bylo do ní nominováno jen 9 osob. Zhruba polovina „osvědčených“ nastoupila do této funkce v letech 1950—1953, druhá polovina v letech následujících.⁷⁵

Informační materiál pro delegáty XIII. sjezdu KSČ obsahoval i některé údaje o všech politických pracovnících KV KSČ v roce 1966. Z dělnických rodin jich pocházelo 77,6 %, z rolnických 12,6 %. Původní dělnické povolání mělo 70 %, tedy méně než na okresech, o to více jich původně začínalo v nějaké nemanuální profesi. Převaha původně dělnických kádrů byla ale vysoká. Z „věrnostních“ hledisek uvádí informace délku praxe ve stranickém aparátě v letech 1966, 1964 a 1962. Podíly těch, kteří v aparátě pracovali deset a více let, se v uvedených letech udržovaly na zhruba stejné úrovni (44 %, 46 %, 42 %), kdežto údaje o těch, kteří byli v aparátě dobu kratší pěti let jistou obměnu naznačují (27 %, 24 %, 35 %). Není jasné, nakolik se o tuto obměnu zasloužily přirozené úbytky a nakolik změny kádrové politiky.⁷⁶

Výsledky průzkumu ze srpna 1968 dokládají, že během šedesátých let došlo k jistým změnám i ve složení politických pracovníků KV KSČ. Mezi léty 1965 a 1968 se podíly těch, kteří vyšli z dělnických rodin, téměř nezměnily (77,6 % — 77,4 %), ale podíly těch, kteří byli původně dělníky, se snížily ze 70 % na 63 %. Podobně jako v okresních výborech, i v krajských se projevila rostoucí podíl lidí, kteří původně pracovali v zemědělství (z 1,1 % na 11 %). Ze skupiny ostatních původních povolání bylo v roce 1968 relativně nejvíc těch, kteří začínali jako úředníci (11,3 %).

„Věrnostní“ hlediska měla mezi politickými pracovníky na úrovni krajů nadále výrazné uplatnění. Nejvíce jich patřilo do skupiny předúnorových komunistů (60,1 %), kdežto komunistů předválečných bylo v roce 1968 mezi politickými pracovníky KV jen minimum (1,6 %), takže komunisté poúnorová dosahovali téměř dvou pětín. Tato skupina není podrobněji rozčleněna, ale není důvod se domnívat, že by při přijímání do aparátu KV KSČ již nebylo dlouhodobé členství ve straně preferováno. Podle délky služby ve stranickém aparátě skupina služebně nejstarších byla nejslabší (6,5 % nastoupilo do roku 1950), ale další skupiny byly zhruba stejně silné (čtvrtina z let

⁷⁵ Převzato a vypočteno z podkladů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 157/1.

⁷⁶ SÚA-AÚV, f. 00/13, a.j. 333.

1950—1953, pětina 1954—1957, čtvrtina 1958—1964 a čtvrtina od roku 1965). Část pracovníků sestoupila na úroveň krajů z vyšších pater aparátu — zkušenost z práce v aparátě ÚV KSS mělo 4,4 % a z ÚV KSČ 5,6 %.

Věková struktura se zhoršovala: podíl nejmladších (do 40 let) se mezi lety 1965 a 1968 snížil (ze 39,4 % na 37 %), zato narostl podíl věkové kategorie mezi 40 a 50 lety (z 52,4 % a 55,6 %). To dokládá, že ani poměrně značný příliv „čerstvé krve“ nezastavil proces nezadržitelného stárnutí této skupiny. Nově příchozí do politického aparátu krajů nebyli zřejmě skutečně mladí, ale jen relativně mladší než stávající, neboť museli mít již zkušenosti ze stranické práce ve volených funkcích nebo v aparátu nižšího stupně.

I při pokračujícím uplatňování „věrnostních“ hledisek se u politických pracovníků v krajích projeвило značné zvýšení vzdělanostní a kvalifikační úrovně. Během šedesátých let se původně vysoký podíl pracovníků jen se základním vzděláním snížil téměř na čtvrtinu (ze 73,3 % v roce 1961 na 26,4 % v roce 1968), podíly pracovníků se středoškolským vzděláním se změnily jen málo (vzestup z 13,7 % na 14,4 %), kdežto podíly absolventů vysokých škol vyrostly čtyřnásobně (ze 13 % na 59,5 %). Téměř pětina (19 %) politických pracovníků měla vysokoškolské vzdělání technického směru, ale jen 6,4 % mělo vzdělání humanitní. Na vzestupu vzdělanosti se nejvíce podepsala Vysoká škola politická, jejíž absolventi tvořili třetinu (33,8 %) politických pracovníků KV KSČ. Vzestup vzdělanosti na krajích byl podstatně výraznější než na okresech, ačkoli vycházel již z vyšší úrovně, dosažené začátkem šedesátých let. Rostoucí nároky na vzdělanost a kvalifikaci se projevíly nejvíce na vzestupu podílu absolventů Vysoké školy politické na úkor poklesu podílů těch, kteří na této škole absolvovali jen roční až dvouleté kurzy (ze 37,3 % na 28,9 %) či dokonce jen kurzy krátkodobé (z 32,8 % na 26,4 %). Nelze přehlédnout ani ubývající podíly politických pracovníků bez delšího stranického školení (z 10,6 % na 6,6 %). Mezi nimi mohli být hlavně pracovníci staří a zasloužilí, ale bez perspektiv vzestupu.

Národnostní složení politických pracovníků KV KSČ bylo v roce 1968 proporčně podobné v zastoupení Čechů a Slováků jako aparát okresních výborů, kdežto zastoupení národnostních menšin bylo jen symbolické s jedinou výjimkou, a to Ukrajinců (1,4 %). Ve slovenských krajských aparátech bylo zastoupení Slováků vyšší (95,8 %) než na okresní úrovni. Také v nich bylo zastoupení představitelů národnostních menšin jen symbolické, tentokrát s výjimkou Čechů (2,8 %).

Do aparátu krajských výborů strany byli vesměs začleňováni komunisté, kteří se ve volených stranických funkcích již osvědčili. Nejvíce politických pracovníků KV KSČ mělo zkušenosti z volených stranických funkcí v OV KSČ (36,4 %). Do krajských výborů bylo voleno 16,3 % a do vyšších stranických orgánů 1,3 %. Většina politických pracovníků KV KSČ (78,4 %) získala zkušenosti z volených funkcí na nižší než krajské úrovni. Asi třetina politických pracovníků měla i jisté zkušenosti z výkonu volených veřejných funkcí v národních výborech všech stupňů.⁷⁷

Ve složení politických pracovníků KV KSČ se v ještě větší míře než v okresech pojí udržování jen pomalu slábnoucích třídně politických hledisek jejich výběru (dlouhodobé členství ve straně, převaha dělnických kádrů, dlouhodobé působení ve stranickém aparátě) s novými požadavky na vyšší kvalifikační a vzdělanostní úroveň. Zatím se zdá, že v šedesátých letech se u řadových

⁷⁷ Převzato či vypočteno z podkladů SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 50/9.

pracovníků KV obě hlediska blížila jisté rovnováze, u vedoucích pracovníků krajského stranického aparátu ještě převažovalo oceňování původní „dělnickosti“, stranické oddanosti a spolehlivosti, vyvozované z dosavadního působení ve volených stranických funkcích a z předchozí práce ve stranickém aparátu.

6. PROMĚNY APARÁTU ÚV KSS

Komunistická strana Slovenska působila na Slovensku v období 1945—1948 jako formálně samostatná politická strana nezávislá na KSČ, jejíž působení bylo omezeno na české země. KSS měla svůj vlastní stranický aparát a s ním také přešla od podzimu roku 1948 do nového období, kdy se stala pouhou územní organizací jednotné celostátní KSČ. V organizačních otázkách si udržovala značnou autonomii ještě v letech 1948—1950. Proto jsou v archivu ÚV KSČ k problematice aparátu KSS před rokem 1951 jen ojedinělé a nahodilé prameny. O ústředním výboru KSS to platí v ještě větší míře než o krajských a okresních výborech.

Z politických souvislostí je zřejmé, že nejen pro volené funkcionáře, ale i pro pracovníky aparátu ÚV KSS byl rok 1950 kritický — jako důsledek vybičované kampaně proti slovenským „buržoazním nacionalistům“. O rozsahu „kádrových změn“ v aparátu ÚV KSS v důsledku čistek, které pokračovaly i v následujících letech odhalováním „třídních nepřátel“ ve vlastních řadách, zatím nemáme potřebné relevantní informace ani souhrnné, ani částečné. Další změny v osobním složení aparátu ÚV KSS pravděpodobně nastaly v souvislosti se změnami v obsazení vedoucí pozic v něm (Bacílek 1953, Dubček 1963), ale na podstatné rysy jeho struktury asi příliš velký vliv neměly.

Reorganizace aparátu ÚV KSS v říjnu 1951⁷⁸ rovněž kopírovala sovětský vzor, uplatněný při reorganizaci aparátu ÚV KSČ. Také v ÚV KSS byla zrušena funkce ústředního tajemníka a jeho pravomoci byly přeneseny na předsedu KSS, jímž nadále zůstal Viliam Široký. Dosavadní ústřední tajemník KSS Štefan Baštovanský se stal jedním z tajemníků ÚV KSS, ale fakticky zůstal v čele aparátu ÚV KSS. Vedle něj se dalšími tajemníky ÚV KSS stali Ján Púll, Koloman Moško a Miloš Gosiorovský. Tajemníci tvořili spolu s předsedou nový orgán — sekretariát ÚV KSS.

Reorganizace aparátu ÚV KSS spočívala ve vytvoření devíti oddělení: 1. stranických orgánů, 2. masových organizací, 3. propagandy a agitace, 4. školství, vědy a umění, 5. průmyslu a stavebnictví, 6. dopravy a pošt, 7. plánování, financí a obchodu, 8. zemědělství, 9. státní administrativy. Dalšími útvary byly hospodářská správa a technický sekretariát. Byla vytvořena nová systemizace pracovních míst v odděleních: každé mělo svého vedoucího, jeho zástupce a vlastní sekretariát oddělení. Dále bylo členěno na jednotlivé odbory a ty ještě na jednotlivé referáty s minimálně jedním, ale častěji s více pracovníky. Podobně byla členěna i hospodářská správa a také technický sekretariát. Součástí aparátu ÚV KSS byl ještě sbor instruktorů a disciplinární komise, od roku 1953 i komise stranické kontroly.

Hierarchie mocenskopolitických pozic byl odstupňována do sedmi úrovní: předseda, tajemníci, vedoucí oddělení, jejich zástupci, vedoucí odborů, vedoucí referenti a referenti. Stojí za připomenutí, že takto zformovaná byrokratická struktura aparátu ÚV KSS fungovala bez podstat-

⁷⁸ Návrh projednalo nejdříve předsednictvo ÚV KSS 8. října a téhož dne jej schválil organizační sekretariát ÚV KSČ. Formálně byl ještě schválen na zasedání pléna ÚV KSS 19.10.1951. — *SÚA-AÚV*, f. 05/1, a.j. 215.

ných změn celé zkoumané dvacetiletí, neboť rozdělování a opětné slučování oddělení její podstatu neměnilo. Přejmenování vedoucí funkce na prvního tajemníka ÚV KSS podstatnou změnou nebylo.

Jako každá byrokratická struktura měl i aparát ÚV KSS tendenci nabobtnávat, což se projevilo nejen snahami o rozšíření systemizace, ale i faktickým narůstáním početních stavů. Celostátní ústředí KSČ se snažilo tyto tendence brzdit či dokonce zvrátit. Zajímavá je argumentace A. Novotného po jeho příchodu do čela KSČ v roce 1953: aparát ÚV KSS je zbytečně veliký, v podstatě pouze dubluje práci aparátu ÚV KSČ a navíc brání uplatnění schválených dokumentů ÚV KSČ tím, že je upravuje k projednání v orgánech ÚV KSS a pak je předává na krajské výbory pozměněné a se značným zpožděním.⁷⁹ Snahy o snížení početních stavů aparátu ÚV KSS neměly však během padesátých let dlouhodobý účinek. Teprve v první polovině šedesátých let přece jen došlo k jistému snížení systemizace i skutečných stavů a s malými výkyvy to vydrželo až do roku 1968.

Jedinou celkovou a obsažnou informaci o struktuře aparátu ÚV KSS máme až z roku 1968, z rozboru složení politických pracovníků v celém aparátě KSČ.

„Věrnostní“ parametry zřejmě při výběru a obměně politických pracovníků aparátu ÚV KSS hrály větší roli než v aparátech nižších stranických orgánů. Ještě po dvaceti letech neomezeného vládnutí byla mezi jeho pracovníky výrazně zastoupena skupina komunistů předválečných (12 %), dokonce výrazněji než v celostranickém ústředí (7,3 %). Nejpočetněji byli v aparátě ÚV KSS zastoupeni komunisté předúnoroví (58,6 %). Ostatní se komunisty stali v roce 1948 a později, ale nedá se zjistit, kdy konkrétně. Sotva se však dá předpokládat, že by v této skupině byli výrazněji zastoupeni lidé, kteří do komunistické strany vstoupili po roce 1963.

Nejpočetněji byli mezi politickými pracovníky ÚV KSS zastoupeni ti, kteří do stranického aparátu přišli v letech 1950—1953. Bylo jich 38,4 %. Těch, kteří v aparátě pracovali již před rokem 1950, bylo jen 5,3 %. Další skupiny byly zastoupeny dosti rovnoměrně, zhruba jednou pětinou (v letech 1954—1957 nastoupilo 19,5 %, v letech 1958—1964 pak 18,8 % a od roku 1965 nastoupilo 18 %). I z hlediska délky praxe ve stranickém aparátu byla preferována stranická věrnost a spolehlivost, i když poslední údaj již naznačuje počínající obměnu. Zkušenost z praxe v aparátě ÚV KSČ mělo jen 2,3 % politických pracovníků aparátu ÚV KSS.

Třídně-politické hledisko nebylo ve struktuře politických pracovníků ani po dvaceti letech vývoje nijak výrazně oslabeno. Původ z dělnické rodiny vykazovalo nejvíc pracovníků (78,2 %) a navíc lze proti roku 1965 pozorovat vzestup o 6,1 %. Obojí bylo v orgánech KSČ v té době dost výjimečné, stejně jako růst podílu pracovníků, kteří byli původním povoláním dělníky (ze 65,3 % na 66,9 %). Z ostatních původních povolání byli významněji zastoupeni pouze úředníci (12,8 %).

Pokud jde o „tradiční“ třídně-politická hlediska, struktura aparátu ÚV KSS se za dvacet let příliš nezměnila, zato nová kvalifikační a vzdělanostní kritéria naznačují změny přímo enormní. V roce 1961 bylo mezi jeho politickými pracovníky sice nejvíce těch, kteří měli vzdělání nanejvýš základní (64,1 %), ale zároveň to byl nejnižší podíl ve srovnání s ostatními stranickými orgány včetně ÚV KSČ. Do roku 1968 podíl těchto pracovníků klesl na 13,6 %, což byla opět nejnižší

⁷⁹ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 224.

úroveň v celém stranickém aparátě. Podíl pracovníků s vysokoškolským vzděláním narostl ve stejném rozmezí ze 36,5 % na 77 %, což opět byl nejvyšší nárůst i nejvyšší úroveň v celém aparátě KSČ. Většina jich měla vzdělání ze státních vysokých škol (technické 32,4 % a humanitní 12 %), na nejvyšším stranickém učilišti získala vysokoškolské vzdělání asi třetina politických pracovníků ÚV KSS (32,3 %). Podíly absolventů středních škol se v průběhu šedesátých let výrazně snížily (ze 16,6 % na 9,7 %) a jen nepatrná část z nich neměla maturitu. Z hlediska vlastní politické kvalifikace byl vzestup podílu absolventů vysoké školy politické dvojnásobný (ze 17,2 % na 34,7 %) a převyšoval úroveň aparátu krajských výborů. Téměř se nezměnily podíly absolventů dlouhodobých kurzů na VŠP (ze 30,4 % na 30,9 %), zato klesly podíly těch, kteří měli stranické školení kratší nebo dokonce žádné.

Zvyšování kvalifikační a vzdělanosti struktury politických pracovníků ÚV KSS nebylo provázeno „omlazením“ věkové skladby; podíl nejnižší věkové kategorie do 40 let se naopak mezi lety 1965 a 1968 snížil ze 36,1 % na 24,8 %, opět nejvýrazněji v celém stranickém aparátě. Zvýšily se podíly pracovníků ve věku 40 — 50 let (z 57,1 % na 65,4 %) a nad 50 let (ze 6,8 % na 9,8 %). Z toho lze dedukovat, že příchody mladých pracovníků nestačily čelit procesu stárnutí a že hlavní cestou ke zvyšování kvalifikace bylo asi vzdělávání stávajících pracovníků aparátu ÚV KSS.

Z národnostního hlediska byla drtivá většina politických pracovníků ÚV KSS slovenské národnosti (88 %). Poměrně vysoké však bylo zastoupení Čechů (8,3 %), kdežto zástupců národnostních menšin bylo jen málo (Maďarů bylo 2,3 %, Ukrajinců 1,5 %).

Téměř všichni političtí pracovníci vykonávali v minulosti či v současnosti nějakou volenou stranickou funkci. V roce 1968 byl téměř stejný podíl zvolen do ÚV KSS (6 %) a do ÚV KSČ (5,2 %). Ve většině případů šlo o stejné osoby. Ostatní měli zkušenosti z práce v nižších stranických orgánech, největší část (40,6 %) pracovala nanejvýš ve výborech základních organizací. Volené veřejné funkce v národních výborech všech tří stupňů zastávala asi čtvrtina politických pracovníků, poslanecké funkce ve Slovenské národní radě a v Národním shromáždění mělo jen pár představitelů špiček aparátu ÚV KSS.⁸⁰

⁸⁰ Převzato, ev. vypočteno z podkladů *SÚA-AÚV*, f. 02/4, a.j. 50/9.

7. PROMĚNY APARÁTU ÚV KSČ

K postavení a úloze aparátu ÚV KSČ vydal Karel Kaplan již v roce 1993 fundovanou práci, doplněnou bohatým výběrem dokumentů.⁸¹ Proto se omezíme jen na její stručné doplnění z hledisek, která jsou předmětem naší studie.

Po únorovém převratu prodělal aparát ÚV KSČ řadu dílčích změn ve své skladbě i organizaci, ale zásadní změna se uskutečnila — po předchozím projednání se „sovětskými soudruhy“ — v říjnu 1951. Vzorem bylo uspořádání aparátu ÚV VKS(b). Toto uspořádání aparátu ÚV KSČ se v podstatě již neměnilo a vydrželo až do konce sledovaného období, i když v první polovině padesátých let docházelo k rozdělování a opětovnému slučování jednotlivých oddělení či ke změně jejich názvů.

Strukturální aspekty můžeme u politických pracovníků porovnat jen v několika málo ohledech na začátku a na konci sledovaného dvacetiletí, na konci roku 1947 a v polovině roku 1968.

„Věrnostní“ kritéria měla velkou váhu ve složení politických pracovníků aparátu ÚV KSČ ještě před úplným převzetím moci ve státě. Koncem roku 1947 bylo mezi nimi více než dvě třetiny (67,7 %) předválečných komunistů, sedmina (14,6 %) patřila dokonce k zakládajícím členům KSČ z roku 1921.⁸² Zbývající necelá třetina vstoupila do komunistické strany bezprostředně po osvobození ČSR. Nadpoloviční většina (55 %) se podílela na odbojové činnosti proti německé okupaci, téměř pětina (18,4 %) na zahraničním odboji. Doba práce ve stranickém aparátě nebyla u politických pracovníků zmíněna samostatně, ale bylo uvedeno, že ze všech pracovníků aparátu ÚV KSČ jich nejvíce (38,7 %) nastoupilo do konce roku 1945. Ve věkové skladbě politických pracovníků byly zastoupeny všechny skupiny s výjimkou nejmladších do 20 let. Ve věku 20 až 30 let bylo 26,4 %, mezi 30 a 40 lety 37,4 % a mezi 40 a 50 lety 27 %. Další skupina do 60 let byla již slabší (6,7 %), ale vyskytli se i pracovníci ve věku nad 60 let (2,4 %). Úroveň nejvyššího dosaženého vzdělání nebyla pro politické pracovníky uvedena samostatně. Vyšší než základní vzdělání mělo 46,2 % všech pracovníků aparátu, vysokoškolské však jenom 6,2 %. Poměrně rozsáhlá byla znalost cizích jazyků: německy umělo 47 %, ruský 27 %, anglicky 15 % a francouzsky rovněž 15 %. Ojedinělí pracovníci aparátu se dohovořili i španělsky, italsky, polsky či srbsky, popř. i dalšími jazyky.⁸³ Dá se předpokládat, že u politických pracovníků byla úroveň vzdělání i jazykové znalosti o něco vyšší než u pracovníků administrativních.

V letech 1945—1948 nebyl aparát ÚV KSČ ještě organizačně ustálený, s přesně stanovenými úkoly a pravomocemi. Základní členění na oddělení a odbory se již prosazovalo, ale řada odborů

⁸¹ KAPLAN, Karel: *Aparát ÚV KSČ v letech 1948—1968. Studie a dokumenty*. Praha, ÚSD 1993.

⁸² Dokonce i mezi administrativními pracovníky ÚV KSČ bylo 28,3 % předválečných komunistů. Viz KAPLAN, K.: *Aparát ÚV KSČ...*, s. 44.

⁸³ SÚA-AÚV, f. 100/1, a.j. 18. Viz též KAPLAN, K.: *Aparát ÚV KSČ...*, s. 44—45.

měla poměrně samostatné postavení. Ke změně došlo na podzim 1948, kdy většina odborů byla podřízena jednotlivým oddělením. Další změna proběhla na podzim roku 1949, kdy pracovníci aparátu plně převzali náplň práce zrušených stranických komisí, tvořených do té doby dobrovolnými aktivisty — odborníky na jednotlivé úseky národního hospodářství a veřejného života. V roce 1949 již organizační struktura aparátu ÚV KSČ vykristalizovala do podoby sedmnácti oddělení, členěných dále na jednotlivé odbory a referáty. Některé odbory zůstávaly i nadále samostatné. V čele takto strukturovaného aparátu stál generální sekretariát tvořený generálním tajemníkem KSČ a jeho zástupci, mezi něž bylo rozděleno vedení jednotlivých oddělení a samostatně působících odborů.

Na postavení v hierarchii mocenskopolitických pozic můžeme usuzovat ze systemizace pracovních míst v aparátu ÚV KSČ v srpnu 1949, kdy bylo vyhrazeno 306 míst pro politické pracovníky. Na špičce aparátu nepochybně stál generální tajemník KSČ a bezprostředně pod ním pět jeho zástupců. V další vedoucí vrstvě bylo devět vedoucích oddělení a pět vedoucích samostatných odborů. Devět zástupců vedoucích oddělení, osmnáct vedoucích jednotlivých odborů a jedenáct jejich zástupců tvořili další vrstvy. Problematické je zařadit do této škály osobní tajemníky generálního tajemníka a jeho zástupců (7 osob), popř. další politické pracovníky v generálním sekretariátě (27). Formálně by patřili do nižších skupin, ale faktickými možnostmi spíše do vyšších pater aparátu. Střední patro tvořila skupina tajemníků jednotlivých odborů (11 osob) a vedoucích referentů (12 osob). Spodní patro bylo tvořeno řadovými referenty či instruktory. Byla to tedy hierarchicky uspořádaná a podrobně mocenskopoliticky rozčleněná byrokratická struktura, jejíž formování ještě nebylo ukončeno.

Horizontální členění na jednotlivá oddělení a samostatné odbory by mělo znamenat rovné postavení jejich pracovníků ve srovnatelných funkcích a pozicích. Zřejmě však nad ostatní útvary vyčníval nejen generální sekretariát, ale i oddělení kádrové a samostatný odbor pro evidenci.

Zásadní změnu přinesla reorganizace aparátu ÚV KSČ podle vzoru organizace aparátu ÚV VKS(b), uskutečněná v říjnu 1951 po odvolání Rudolfa Slánského z funkce generálního tajemníka KSČ. Na vrchol aparátu byl postaven nově zřízený orgán — organizační sekretariát ÚV KSČ. Ten byl tvořen předsedou strany a tajemníky ústředního výboru. Mezi tajemníky ÚV KSČ byla rozdělena odpovědnost za jednotlivá oddělení. Těch bylo zřízeno celkem jedenáct: 1. stranických orgánů, 2. orgánů ROH a ČSM, 3. masových organizací, 4. propagandy a agitace, 5. školství, vědy a umění, 6. průmyslu a stavebnictví, 7. dopravy a pošt, 8. plánování, financí a obchodu, 9. zemědělství, 10. státní administrativy, 11. mezinárodní. Oddělení se členila na jednotlivé odbory a ty dále na jednotlivé referáty. Do čela jednotlivých stupňů byli ustanoveni vedoucí a jejich zástupci. Nejvýznamnější změnou při reorganizaci v říjnu 1951 bylo zrušení kádrového oddělení a přenesení „péče o kádry“ na jednotlivá oddělení, resp. jejich kádrové odbory. Jako samostaté útvary dále v aparátu ÚV KSČ fungovaly hospodářská správa, komise stranické kontroly, sbor ústředních instruktorů a technický sekretariát (měl na starosti problematiku utajených informací a bezpečnostních opatření).⁸⁴ S touto reorganizací, dokončovanou po zatčení

⁸⁴ Podrobněji o reorganizaci aparátu ÚV KSČ z r. 1951 viz KAPLAN, K.: *Aparát ÚV KSČ...*, s. 70—106.

bývalého generálního tajemníka KSČ Slánského, byly zřejmě spojeny největší změny v osobním složení a zejména v obsazení vedoucích funkcí v aparátu ÚV KSČ.

Po odeznění kádrových otřesů došlo k jisté stabilizaci tohoto aparátu. Jeho organizační struktura zůstala v podstatě zachována po celou dobu mocenského monopolu KSČ, resp. pozdější změny byly jen dílčí a spočívaly v rozdělování a slučování jednotlivých oddělení (zejména těch, které byly zaměřeny na ekonomickou problematiku). Na příkladu systemizace z roku 1953 se pokusíme ukázat odstupňování mocenskopolitických pozic v aparátě ÚV KSČ i početnost jednotlivých vrstev. Pro vlastní aparát bylo systemizováno 1020 míst, z toho pro politické pracovníky 597. Ze struktury funkčních míst můžeme usuzovat na faktickou hierarchii moci, která již vykrytalizovala a svým způsobem se i zjednodušila.

Samotné vedení aparátu bylo v rukou Antonína Novotného jako prvního tajemníka ÚV KSČ, pověřeného zároveň řízením organizačního sekretariátu ústředního výboru, a tedy i dalších sedmi tajemníků ÚV KSČ, kteří spolu s ním tento vrcholný orgán tvořili. Každý z tajemníků měl alespoň jednoho pomocníka (Novotný měl pomocníky tři a navíc využíval až do X. sjezdu kancelář předsedy strany s pěti politickými pracovníky). Mocenskou špičku aparátu ÚV KSČ představovalo celkem osm osob, v širším smyslu do ní nepřímo patřil i okruh jejich nejbližších spolupracovníků. Druhou mocenskou vrstvu tvořili vedoucí oddělení (19 osob, neboť počet oddělení se téměř zdvojnásobil dělením dosavadních a začleněním samostatných útvarů mezi oddělení)⁸⁵ a v některých i jejich zástupci (16 osob). Třetí mocenskou vrstvu představovali vedoucí odborů (84 osob) a čtvrtou vedoucí referátů, kde bylo více referentů (52 osob). Funkce zástupce vedoucího odboru se již neobjevuje a citelný byl i úbytek jmenovaných vedoucích referentů. Poslední vrstvou politických pracovníků byli řadoví referenti a instruktoři. Ani jejich mocenská pozice nebyla bezvýznamná, neboť byli fakticky vysoko nadřazení i vedoucím pracovníkům ve státním a hospodářském aparátě na úseku, který jim podléhal.

K dalšímu zjednodušení došlo v polovině padesátých let, když počet oddělení klesl na 15 (včetně hospodářské správy a technického oddělení). Samotná špička aparátu ÚV KSČ se zmenšila v roce 1956 na 4 funkcionáře (vedoucí tajemník a tři tajemníci ÚV KSČ), počet vedoucích oddělení klesl na 15, ale počet jejich zástupců vzrostl na 19. Počet vedoucích odborů se snížil na 72 a vedoucích referentů na 20. Snížené počty dávají výraznější rozlišení jednotlivých mocenských vrstev: tajemníci, vedoucí funkcionáři oddělení, vedoucí funkcionáři odborů a referátů, řadoví političtí pracovníci.⁸⁶

Rok 1956 byl pro pracovníky aparátu ÚV KSČ dobou otřesů a nejistoty, neboť se dostala do pohybu členská masa s vlnou kritiky dosavadních způsobů ovládání strany i společnosti. Kritika

⁸⁵ Jako oddělení byly nyní označovány i jiné dříve existující samostatné útvary: technický sekretariát, hospodářská správa, komise stranické kontroly, ústřední revizní komise, klub komunistických poslanců, kancelář předsedy strany a některé odbory, povýšené na oddělení: oddělení lidových milic, oddělení plánování a těžkého průmyslu, oddělení strojírenství, oddělení stavebnictví a lehkého průmyslu, oddělení zemědělství, potravinářského a dřevařského průmyslu, oddělení obchodu a financí. — Viz KAPLAN, K.: *Aparát ÚV KSČ...*, s. 107—123.

⁸⁶ *SÚA-AÚV*, f. 05/1, a.j. 241 a 242. Podrobněji viz KAPLAN, K.: *Aparát ÚV KSČ...*, s. 124—137.

byla namířena i proti některým představitelům těchto metod ve vedení a v aparátě ÚV KSČ. Vedení strany se podařilo — za vydatné pomoci pracovníků stranického aparátu — nápor kritiky odrazit (v neposlední řadě i politickou likvidací nenáviděného A. Čepičky) a po formální sebekritice udržet podstatu stalinismu jak v cílech, tak v používaných prostředcích stranické politiky. Z hlediska problematiky, kterou se v této práci zabýváme, se to projevilo začátkem roku 1957 při projednávání zásad činnosti oddělení ÚV KSČ. Protože z pohledu tehdejšího stranického vedení došlo i k selhání některých pracovníků aparátu ÚV, bylo rozhodnuto postavit při jeho doplňování na přední místo třídně-politická a věrnostní hlediska.⁸⁷ Samotná oddělení ÚV KSČ měla ze stejných hledisek věnovat v okruhu své působnosti »soustavnou péči výběru, výchově a rozmisťování kádrů na všech úsecích stranického a veřejného života... zvláště pracovníkům, spadajícím pod nomenklaturu ústředního výboru, usilovat o to, aby kádrová práce stála neustále v popředí činnosti stranických orgánů a organizací, aby do funkcí byli směleji vyzdvihováni politicky pevní, třídně uvědomělí dělníci ...«⁸⁸ Kdybychom neznali přesně dobu jejího vzniku, mohli bychom takovou směrnicí obsahově přiřadit přelomu čtyřicátých a padesátých let. V podstatě tu ale jen byla zdůrazněna kritéria, která od té doby nepřestala být uplatňována a která mj. nadlouho do budoucnosti určila složení pracovníků aparátu ÚV KSČ.

V první polovině šedesátých let bylo pro funkční uspořádání aparátu ÚV KSČ charakteristické, že počet jeho oddělení se snížil na 11 a počet odborů na 55. Mocenskopolitická hierarchie se stala zcela průzračnou: první tajemník — tajemníci — vedoucí oddělení — vedoucí odborů — řadoví političtí pracovníci. Tento stav trval i v dalších letech, i když počet oddělení narostl do léta 1968 na patnáct a samostatné postavení měly ještě další útvary: sekretariát prvního tajemníka, kanceláře tajemníků, štáb lidových milicí a ústřední kontrolní a revizní komise.⁸⁹

O vnitřní struktuře politických pracovníků aparátu ÚV KSČ se ze všech projednávaných zpráv a podkladů pro systemizaci nedovíme nic. První kusou informaci máme až z roku 1966 v materiálech pro delegáty XIII. sjezdu KSČ. Je příznačné, že byly vybrány údaje o třídněpolitických aspektech. Třídní původ z dělnické rodiny mělo 72,8 % politických pracovníků aparátu ÚV KSČ. Bylo to nepatrně méně než v nižších člancích stranického aparátu. Naproti tomu relativně více (19,8 %) vyšlo z rodin úředníků a příslušníků inteligence. Podíl těch, kteří byli sami původně dělníky, činil 61,4 % a téměř všichni ostatní (38,2 %) začínali v profesích úředníků a inteligence.

Druhým vyzvednutým aspektem byla délka služby ve stranickém aparátě, která obsahuje i srovnání se stavem v nedávné minulosti. Údaje dokládají poměrnou stabilitu aparátu ÚV KSČ. V roce 1962 působila v aparátě téměř polovina (48,1 %) jeho politických pracovníků déle než deset let, čili nastoupila před rokem 1952. O čtyři roky později skupina s praxí delší než deset

⁸⁷ »1. Vybírat takové pracovníky, kteří jsou naprosto oddáni věci dělnické třídy, věrní straně, kteří jsou dobří organizátoři a agitátoři, mají vřelý poměr k lidem, dostatek politických a životních zkušeností a jsou zásadoví, iniciativní při prosazování a obhajování politiky strany.

2. Vybírat kvalifikované pracovníky, kteří se ve své práci řídí teorií marxismu-leninismu...« — SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 151/1.

⁸⁸ *Tamtéž.*

⁸⁹ Podrobněji viz KAPLAN, K.: *Aparát ÚV KSČ...*, s. 138.

let narostla na téměř dvě třetiny (63,4 %) a zhruba o stejný rozdíl se zmenšil podíl skupiny s praxí 6 až 10 let (ze 30,7 % na 13,8 %). To by znamenalo, že tito pracovníci stačili již ve službách strany zestárnout. Novými pracovníky byly v podstatě jen nahrazovány přirozené úbytky, takže podíly těch, kteří pro stranu pracovali pět a méně let, se změnil jen nepatrně (z 21,2 % na 22,8 %).⁹⁰

Dosti podrobný obraz o složení politických pracovníků aparátu ÚV KSČ poskytuje šetření ze srpna 1968. Hledisko věrnosti straně a třídně-politické spolehlivosti bylo postaveno na přední místo i v době vrcholícího „pražského jara“. Podle délky členství v komunistické straně se podíl předválečných komunistů mezi politickými pracovníky aparátu ÚV KSČ přirozeně snížil (na 7,3 %), ale v české části strany zůstal nejvyšší ze všech stranických orgánů. Absolutně nejvyšší podíly však měli ti, kteří se stali komunisty v letech 1945—1947. Byly jich téměř tři čtvrtiny (73,5 %). Jen necelá pětina (19,2 %) vstoupila do komunistické strany v roce 1948 a později. Podrobnější členění není uvedeno, ale můžeme se domnívat, že i mezi nimi bylo nejvíce těch, kteří se stali komunisty před začátkem padesátých let, a jen minimum těch, kteří do strany vstoupili až v letech šedesátých. Mezi politickými pracovníky ÚV KSČ v roce 1968 bylo 17,8 % účastníků protifašistického odboje — většina z nich byla odbojáři ještě před vstupem do komunistické strany.

Délka praxe ve stranickém aparátě byla dalším věrnostním hlediskem. Celá pětina (20,6 %) politických pracovníků ÚV KSČ nastoupila do služeb strany před rokem 1950. Nejvíce jich přišlo v rozmezí let 1950 až 1954 (28,1 %). Téměř polovina tedy začala ve stranickém aparátě pracovat v období uplatňování nejtvrdších třídně-politických hledisek a osvojila si tomu odpovídající metody práce. Nakolik se tito pracovníci dokázali v pozdějších letech skutečně změnit, zůstává otevřenou otázkou. Nejmenší část představovali pracovníci služebně nejmladší, kteří nastoupili po roce 1964 (14,3 %). O něco početnější byla skupina, která do práce v aparátě strany přišla v letech 1958—1964 (21,5 %).

I když třídní hlediska byla v průzkumu postavena do popředí, z údajů v něm zjištěných se zdá, že ve druhé polovině šedesátých let bylo jejich uplatňování v kádrové praxi přece jen zmírněno. Podíl politických pracovníků pocházejících z dělnických rodin se mezi lety 1965 a 1968 snížil ze 72,8 % na 68,6 % a podíly funkcionářů, kteří začínali v dělnických profesích, ze 61,4 % na 58,1 %. Z obou hledisek to byly nejnižší podíly v celém stranickém aparátu, i když převaha dělnických kádrů zůstala zachována.

Veliké proměny prodělal politický aparát ÚV KSČ z hlediska vzdělání a kvalifikace. V roce 1961 měly téměř dvě třetiny politických pracovníků (65,5 %) pouze základní vzdělání, v roce 1968 již jen každý šestý (17 %). Podíly pracovníků s vysokoškolským vzděláním narostly ve stejném období ze 16,3 % na 27,2 %. V roce 1968 bylo absolventů technického směru 16 %, humanitního 11,5 %. K vysokoškolsky vzdělaným musíme započítat i absolventy úplného studia na Vysoké škole politické, resp. stranické, jejichž podíly mezi lety 1961 a 1968 vzrostly ze 32,6 % (o tento údaj bychom měli v roce 1961 korigovat podíl pracovníků se základním vzděláním) na 47 %. Studium na vysoké škole politické bylo hlavním směrem zvyšování kvalifikace politických pracovníků stranického aparátu. Úplné středoškolské vzdělání s maturitou mělo 9,5 %,

⁹⁰ SÚA-AÚV, f. 00/13, a.j. 333.

zbývající 4,2 % mělo nižší středoškolské vzdělání. Když spojíme údaje o vzdělání s údaji o délce služby ve stranickém aparátě, dojdeme k závěru, že zásluhu o vzestup vzdělanostní úrovně politických pracovníků ÚV KSČ měli nejen nově příchozí, ale zejména stávající pracovníci, kteří byli nuceni si své vzdělání zvyšovat.

Hlavní institucí zajišťující zvyšování kvalifikace politických pracovníků ÚV KSČ byla během šedesátých let Vysoká škola politická, jejíž úroveň stoupla a v řadě oborů si získala slušné renomé. Kromě úplného vysokoškolského vzdělání v interním a dálkovém studiu pomáhala zvyšovat kvalifikaci politických pracovníků v dlouhodobých i krátkodobých kurzech. Ročními až dvouletými kurzy na této škole se v roce 1961 vykazovala čtvrtina politických pracovníků ÚV KSČ (25,1 %), v roce 1968 jen necelá pětina (18,9 %). Pouze u starších pracovníků se považovalo za dostatečnou kvalifikaci absolvování krátkodobých, nejvýše šestiměsíčních kurzů — v roce 1968 tuto kvalifikaci vykazovalo 23 %. Vedle nich bylo přesto ještě 11,1 % takových, kteří ani této kvalifikace nedosáhli, neboť absolvovali jen nižší či dokonce jen základní stranické školení.

Všechny předchozí aspekty je třeba vidět na pozadí postupujícího stárnutí politických pracovníků aparátu ÚV KSČ. Do 35 let věku jich bylo jen minimálně (3,3 %). Ti zcela jistě patřili do skupiny komunistů poúnorových. Ve věku mezi 35 a 40 lety bylo 17,8 %. Protože jim v roce 1948 bylo mezi 16 a 20 lety, mohli mezi nimi být komunisté předúnoroví i poúnoroví. Nejpočetněji byli zastoupeni pracovníci ve věku 41—45 let (37 %), v pořadí za nimi byla skupina ve věku 46—50 let (28,3 %). Ve věku mezi padesátkou a šedesátkou bylo 12,7 % a jen ojediněle se vyskytli pracovníci starší 60 let (0,9 %). Celkově byl věkový průměr politických pracovníků ÚV KSČ nejvyšší v celém stranickém aparátě, neboť dosahoval 44,6 roku. Postupující stárnutí aparátu dokazuje i srovnání se stavem v roce 1965. Snížily se podíly politických pracovníků ve věku do 40 let (z 27,6 % na 21,1 %) a zvýšily podíly ve věku mezi 40 a 50 roky (z 56,5 % na 65,3 %).

Pokud jde o národnostní složení, byl politický aparát ÚV KSČ téměř výhradně český. Podíl Čechů v něm dosahoval 95,3 %. Zastoupení Slováků bylo v podstatě jen symbolické se 4,7 %, a představitelé jiných národností se v něm nevyskytovali vůbec.

Před nástupem do aparátu ÚV KSČ měli všichni jeho političtí pracovníci zkušenosti z působení ve volených stranických funkcích. Někteří v nich působili i při zaměstnání ve stranickém aparátě buď v minulosti či v současnosti, ale to v průzkumu nelze rozlišit. Do nejvyšších volených stranických funkcí se jich dostalo jen málo (do ÚV KSS 0,7 %, do ÚV KSČ 5,6 %). Nejvíce jich mělo zkušenosti z působení v okresních výborech (34,4 %), méně z působení v krajských výborech (15,3 %). Zbývající byli voleni nanejvýš do celozávodních výborů (14,8 %) nebo do výborů základních organizací (26,5 %). Zkušenosti z působení ve volených funkcích v národních výborech měly jen dvě pětiny (39,8 %) a jen výjimečně byli poslanci Národního shromáždění (3 %) nebo Slovenské národní rady (0,7 %).⁹¹

Celkově můžeme i na konci šedesátých let konstatovat přetrvávající, i když slábnoucí převahu dělnických kádřů, jistý pokles uplatňování třídně-politických hledisek, nadále trvající uplatňování hledisek věrnostních a silící prosazování hledisek vzdělanostních a kvalifikačních.

⁹¹ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 50/9.

8. VÝVOJ APARÁTŮ PŘÍČLENĚNÝCH STRANICKÝCH INSTITUCÍ

Vedle skutečných pracovníků stranického aparátu, kteří pracovali přímo pro jednotlivé stupně stranických orgánů, existovala mezi zaměstnanci KSČ ještě zvláštní skupina pracovníků stranických institucí, kteří pro stranické orgány, jimž byli podřízeni, pracovali nepřímě.

Relativně nejbližší měli k pracovníkům vlastního stranického aparátu zaměstnanci stranických internátních škol, především pak jejich učitelé. Na začátku padesátých let taková učiliště existovala při všech stranických orgánech od okresní úrovně výše. Jejich učitele můžeme bez rozpaků označit za politické pracovníky na úseku ideologické indoktrinace perspektivních stranických kádřů.

Politická učiliště při okresních výborech byla do poloviny padesátých let postupně nahrazena sbory dobrovolných lektorů-aktivistů. Jako zaměstnanci komunistické stany a političtí pracovníci aparátu OV KSČ působili jen vedoucí poraden a studoven marxismu-leninismu a lektori-konzultanti. Ve velkých městech byly od roku 1952 zřizovány večerní univerzity marxismu-leninismu (VUML), které rovněž nahrazovaly okresní politické školy. Měly minimum zaměstnanců (zpravidla jen ředitele a technicko-administrativní sílu) a jako učitelé působili externí lektori.

Odlišně se vyvíjelo postavení pracovníků krajských stranických škol. Zůstaly zachovány jako internátní stranická učiliště a školily vyšší a perspektivní stranické kádry v krátkodobých, nejvýše šestiměsíčních kurzech. V dubnu 1957 schválil sekretariát ÚV KSČ systemizaci krajských stranických škol se 165 pracovníky, z toho mělo být 62 pracovníků politických. V dalším roce byla systemizace snížena a skutečné stavy byly ještě nižší — ze 136 zaměstnanců bylo 50 politických pracovníků, tj. ředitelů a trvale zaměstnaných učitelů.⁹² Od počátku šedesátých let docházelo ke koncentraci tohoto typu internátních stranických učilišť do oblastních stranických škol se sídly v Praze, Ústí nad Labem, v Českých Budějovicích, Brně a Košicích. Působilo na nich celkem 56 učitelů, nejvíce v Praze (18) a v Brně (16). V Bratislavě plnila podobné úkoly v krátkodobém internátním školení Ústřední stranická škola ÚV KSS se svými 28 trvale zaměstnanými učiteli, jejíž těžiště ale spočívalo v organizování kurzů dlouhodobých.⁹³ Postavení politických pracovníků krajských, resp. oblastních stranických škol záviselo nejvíce na tom, jaký okruh stranických funkcionářů školili. Jejich vliv jen výjimečně přesahoval dobu vlastního školení, ale ojediněle nebyly ani případy vyzvednutí učitele do pozičně významnějších míst ve vlastním stranickém aparátu.

Ústřední stranická škola ÚV KSS měla v padesátých letech významné postavení a tomu odpovídal i rozsah jejího učitelského sboru. Ještě systemizace z roku 1954 jí přiřkla 43 míst pro politické pracovníky, 4 pro odborné a 11 pro administrativní. Posláním školy bylo vychovávat středně kvalifikované kádry pro stranický aparát (referenty a vedoucí odborů v aparátech

⁹² SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 167/5 a f. 05/1, a.j. 233. V roce 1951 jen krajská politická škola při KV KSČ v Praze zaměstnávala 46 pracovníků, z toho 15 politických.

⁹³ *Tamtéž*, a.j. 294/11.

krajských výborů a vedoucí pracovníky okresních výborů), jakož i střední a vyšší funkcionáře organizací Národní fronty. Plné studium na této škole trvalo 18 měsíců. Vedení KSČ však neschválilo návrh, aby absolvování této školy nahrazovalo požadovanou středoškolskou kvalifikaci s maturitou na státních školách.⁹⁴ Na začátku roku 1958 studovalo na Ústřední stranické škole ÚV KSS 156 studujících, z nichž dvě třetiny tvořili pracovníci stranického aparátu. Učilo je 30 politických pracovníků, kteří zároveň působili i na krajské stranické škole. Po reorganizaci stranických orgánů v roce 1960 působilo na ÚŠŠ nadále 30 politických pracovníků, kteří vzdělávali 109 posluchačů, z toho 84 politických pracovníků stranického aparátu. Údaje z let 1962 a 1963 signalizují rapidní snížení počtu posluchačů (na 28 a 26) při nezměněné systemizaci.⁹⁵ Celkově tedy učitelé ÚŠŠ ani početně, ani pozičně nepředstavovali významnou složku politického aparátu ÚV KSS.

Jinak se vyvíjela pozice Ústřední politické školy ÚV KSČ, která již v letech 1945–1948 školila v krátkodobých kurzech (do 6 měsíců) stranické funkcionáře pro střední a vyšší funkce. Po únorovém převratu probíhalo studium na této škole v ročních kurzech, v letech 1950–1954 v kurzech trvajících 18 a 24 měsíců. Vyškolo se zde 1738 funkcionářů, z nichž zdrcující většina pracovala ve stranickém aparátě vyšších stupňů. V roce 1953 byla zřízena Vysoká škola stranická ÚV KSČ, do níž přešla většina učitelů ÚPŠ. Vysoká škola stranická školila vyšší stranické kádry v tříletém interním studiu, jež bylo zároveň studiem internátním. Jejím absolventům bylo přiznáváno plnohodnotné vysokoškolské vzdělání. Od roku 1954 bylo na škole zahájeno i čtyřleté dálkové studium, které ale zůstalo jen doplňkovou formou, resp. docházelo ke kombinaci interního a dálkového studia. Kromě vlastní náplně převzala VŠS i část úkolů někdejší ÚPŠ v podobě školení vybraných funkcionářů v dlouhodobých kurzech v délce 12, 18 a 24 měsíců. Kromě pracovníků stranického aparátu byli ke studiu na VŠS přijímáni i vybraní funkcionáři některých složek státního aparátu (armáda, Bezpečnost, zahraniční služba) a sdělovacích prostředků.⁹⁶

Na původní Ústřední politické škole bylo v roce 1951 systemizováno 130 pracovních míst, z toho 57 pro politické pracovníky. Vysoká škola stranická začínala s 99 zaměstnanci, z nichž bylo 66 politických. V roce 1954 byla systemizace rozšířena na 214 pracovníků, z toho mělo být 105 politických a 7 odborných. Výchozí stav 50 učitelů se měl v druhém roce rozšířit na 84 a počítalo se i s využitím 13 aspirantů vědecké přípravy. Ti však nebyli do systemizace zahrnuti.⁹⁷

⁹⁴ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 29/36.

⁹⁵ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 233.

⁹⁶ Do roku 1961 získalo na VŠS vysokoškolský diplom 556 absolventů interního studia a 158 absolventů dálkového studia. Roční kurzy absolvovalo 1376, osmnáctiměsíční 240 a dvouleté 122 funkcionářů. — SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 374/6.

⁹⁷ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 20/12.

V zatěžkávací zkoušce roku 1956 někteří učitelé VŠS z pohledu stranického vedení neobstáli, a tak jich bylo dvanáct ze školy odvoláno; většinou byli přemístěni mimo stranický aparát.⁹⁸ Byli nahrazeni novými, kteří zachovali vedení strany bezvýhradnou věrnost a podporu.

V roce 1957 byla v souvislosti s růstem počtu posluchačů rozšířena systemizace VŠS na 256 zaměstnanců, mezi nimiž se počítalo se 125 politickými pracovníky.⁹⁹ Vedle VŠS byl zřízen ještě Institut společenských věd ÚV KSČ jako pracoviště pro vědeckou přípravu. Počet jeho pracovníků tvořilo 10—15 politických a 5—6 administrativních a odborných pracovníků. Počet studujících se zvýšil z počátečních 15 na 39 v roce 1960 a v roce 1963 klesl na 31.¹⁰⁰ Samotní zaměstnanci ISV byli v 60. letech uváděni v celkových přehledech společně se zaměstnanci Vysoké školy stranické.

Ve druhé polovině šedesátých let se změnil název školy na Vysoká škola politická ÚV KSČ, ale její poslání a náplň práce se nezměnily. Ke konci roku 1966 v ní bylo zaměstnáno 307 pracovníků, z toho 131 politických. Na podzim roku 1968 měla 316 zaměstnanců, z toho 156 politických.¹⁰¹ Svým počtem a vlivem byli političtí pracovníci VŠP, tj. v podstatě její učitelé, významnou skupinou nejen v rámci stranického aparátu. Již jsme se zmínili, že někteří dosáhli v oborech svého působení (filozofie, historie, ekonomie) jistého uznání a na druhé straně jistého odstupu od nejvyššího stranického vedení, což se ukázalo být předzvěstí nových postihů v procesu tzv. normalizace po roce 1968.

Výběr posluchačů pro Vysokou školu stranickou (později VŠP) byl poměrně složitý. Ke studiu mohli být navrženi jen osvědčení pracovníci aparátu KSČ, vedoucí pracovníci organizací Národní fronty, národního hospodářství, státní správy a sdělovacích prostředků, pokud byli nejméně pět let členy KSČ, nedosáhli ještě 40 let (později byl limit snížen na 37 let) a byli v dobrém zdravotním stavu. Z návrhů, jež měly právo podávat krajské výbory strany, Ústřední výbor KSS a jednotlivá oddělení ÚV KSČ, provedlo 1. oddělení ÚV KSČ užší výběr a návrh předkládalo ke schválení sekretariátu ÚV KSČ. Navrženi museli při přijímacích zkouškách prokázat potřebné středoškolské znalosti (pro ty, kteří neměli středoškolské vzdělání, byly organizovány přípravné kurzy). Při přijetí museli vyslovit souhlas, že o jejich umístění po absolvování školy rozhodne jen vedení strany. Protože absolventi školy představovali převážně tu část stranického aparátu, která zvyšovala jeho kvalifikovanost, nebude bez významu ukázat, jací pracovníci se ke studiu hlásili a jak se změnila jejich struktura v rozmezí padesátých a šedesátých let. Následující tabulka uvede složení uchazečů o studium na VŠS, resp. VŠP v závěrečné fázi výběru, jak byla předložena Sekretariátu ÚV KSČ ke schválení, a to v letech 1955 a 1965¹⁰²:

⁹⁸ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 136/6.

⁹⁹ *Tamtéž*, a.j. 163/8.

¹⁰⁰ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 232 a 233.

¹⁰¹ KAPLAN, K.: *Aparát ÚV KSČ...*, s. 141—143.

¹⁰² Sestaveno a vypočteno z údajů SÚA-AÚV, f. 03/4, a.j. 71/7, 72/15, 62/8 a 77/7.

		1955		1965	
studium:		interní	externí	interní	externí
počty uchazečů:		97	104	101	111
hlediska struktury v %:					
pohlaví:	muži	95,9	89,4	97,0	92,8
	ženy	4,1	10,6	3,0	7,2
věk:	do 30 let	24,7	39,4	15,8	8,1
	30 — 35	66,0	32,7	65,4	47,8
	35 — 40	9,3	15,4	18,8	44,1
	nad 40	-	12,5	-	-
národnost:	Češi	78,5	85,6	71,3	70,3
	Slováci	18,5	14,4	26,7	27,0
	Maďaři	2,0	-	1,0	1,8
	Ukrajinci	1,0	-	1,0	0,9
původ z rodiny:	dělnické	67,1	72,2	68,4	63,1
	rolnické	14,4	4,8	17,8	9,9
	úřednické	6,2	6,7	6,9	4,5
	živnostnické	4,1	14,4	2,0	10,8
	jiné	8,2	1,9	4,9	11,7
původní povolání:	dělnické	69,1	52,3	63,4	55,0
	rolnické	3,1	-	1,0	1,8
	úřednické	17,5	21,1	17,8	18,0
	inteligence	3,1	16,3	7,9	13,5
	jiné	7,2	10,6	9,9	11,7
nyní pracuje:	aparát KSČ	67,1	42,6	60,4	42,3
	orgány NF	10,3	5,7	20,8	9,9
	aparát NV	7,2	4,8	1,0	9,0
	armáda, Bezpečnost	4,1	10,6	12,9	15,3
	ministerstva	8,2	9,6	-	3,6
	hospodářské organizace	-	4,8	1,0	2,7
	sdělovací prostředky	3,1	18,3	3,9	11,7
	jinde	-	-	-	5,4
vstup do KSČ:	do r. 1944	2,0	4,8	-	0,9
	1945 — 1947	96,8	89,5	19,8	34,3
	1948 — 1952	2,0	5,7	25,7	18,9
	1953 — 1955	-	-	38,6	15,3
	1956 — 1959	-	-	12,9	29,7
	1960 a později	-	-	3,0	0,9

Ženy byly ke studiu na VŠS (VŠP) přijímány v malém počtu, do interního studia jen výjimečně. Svěrázně se v tom odráží skutečnost, že studium bylo přípravou na vyšší funkce.

Mladých do 30 let bylo více přijímáno v padesátých letech, hlavně do dálkového studia. Nejtypičtějším studujícím v interním studiu byl v obou uvedených letech posluchač ve věku mezi 30 a 35 lety.

V padesátých letech bylo zastoupení Čechů dominantní, v šedesátých letech se podstatně zlepšilo zastoupení Slováků. Posluchačů jiných národností bylo velmi málo.

Význam sociálního původu z dělnických rodin při výběru do interního studia se téměř nezměnil; v šedesátých letech však zřejmě nebyl při výběru do dálkového studia tolik zdůrazňován. Do dálkového studia se snadněji dostávali uchazeči živnostnického a jiného nepreferovaného původu.

Rovněž váha původního dělnického povolání v uvedeném rozmezí deseti let se příliš nezměnila. Zdá se, že při výběru do dálkového studia byla třídní kritéria měkčí a posluchači s původní úřednickou či intelektuální profesí byli navrhováni ve větším rozsahu než do studia interního. Pravděpodobně to má spojitost s větším rozsahem uchazečů o dálkové studium, kteří pracovali mimo aparát KSČ.

Věrnostní kritéria se v roce 1955 nejvíce promítla do faktu, že téměř všichni uchazeči vstoupili do komunistické strany ještě před únorem 1948. Z malé skupiny „poúnorových“ komunistů vstoupili do KSČ všichni až na jedinou výjimku bezprostředně po únoru 1948. V roce 1965 byli už ve větší míře přijímáni uchazeči stranicky mladší, ale jen zřídka takoví, kteří se stali komunisty na začátku šedesátých let.

Studium na VŠS (VŠP) bylo určeno převážně pro pracovníky aparátu KSČ. Do dálkového studia byli však více přijímáni uchazeči z aparátů mimostranických. V šedesátých letech se v tomto směru projevila větší otevřenost i v interním studiu.

U uchazečů o dálkové studium v roce 1955 bylo zjišťováno i nejvyšší dosažené vzdělání. Většina sice měla jen základní vzdělání (54,8 %), ale dvě pětiny (40,4 %) měly maturitu a každý dvacátý (4,8 %) již absolvoval jinou vysokou školu.

Z roku 1961 máme přehled o využití 556 absolventů interního studia VŠS z předchozích let. Tři čtvrtiny pracovaly ve stranickém aparátu. Nejvíce jich přešlo do vedoucích funkcí v okresech (50 vedoucích tajemníků, 105 tajemníků a 17 dalších vedoucích pracovníků OV KSČ), další větší skupina do aparátu KV KSČ (8 tajemníků, 22 vedoucích oddělení a 68 instruktorů). Do aparátu ÚV KSS jich přišlo málo (6 do funkcí zástupců vedoucích oddělení a vedoucích odborů, 15 jako instruktoři), víc však do aparátu ÚV KSČ (12 do funkcí zástupců vedoucích oddělení a vedoucích odborů, 89 do funkcí instruktorů, 24 zůstali jako učitelé VŠS a 10 nastoupilo na místa redaktorů Rudého práva). Jak je zřejmé, nad úroveň okresů se absolventi VŠS sice dostali do důležitých pozic, ale nikoli přímo do vedoucích funkcí. Zbývající čtvrtina absolventů VŠS pracovala ve vedoucích a středních funkcích ve státním a hospodářském aparátě, v aparátě ROH a ČSM, v redakcích rozhlasu a televize. V přehledu je zmínka, že šest absolventů se ve funkcích neosvědčilo, a byli proto „přeřazeni do výroby“.

Ze stejného roku je přehled o 158 absolventech dálkového studia. Zůstali většinou ve funkcích, v nichž pracovali před započítáním studia, jen dosáhli kvalifikace požadované pro tyto funkce. Ve vlastním stranickém aparátě pracovalo 37, jako učitelé stranických škol 25. Ostatní působili v dosavadních či vyšších funkcích v mimostranických aparátech nebo v redakcích. Jen jeden

nezdárný absolvent byl po stranickém řízení zbaven vedoucí hospodářské funkce a „převeden do výroby“.¹⁰³

Z roku 1968 máme kusou informaci o navrženém zařazení 168 absolventů VŠP (81 absolvovalo čtyřleté dálkové studium, 87 tříleté denní studium): s pěti se počítalo pro oddělení ÚV KSČ, 121 bylo dáno k dispozici KV KSČ a ÚV KSS, 42 mělo přejít do státních ústředních orgánů a do vedení společenských organizací.¹⁰⁴

Z početnosti a pozic absolventů úplného studia i dlouhodobých kurzů vyplývá, že učitelé VŠS (VŠP), i když nebyli přímou součástí aparátu ÚV KSČ, měli v něm přece jen nezanedbatelný vliv: zvyšovali úroveň i náplň kvalifikace stranických pracovníků a měli kontakty s mnoha významnými představiteli stranického aparátu v ústředí, krajích i v okresech. Navíc nebyl jejich vliv omezen jen na stranické pracovníky, působili i na řadu vedoucích osobností na různých úsecích veřejného života. Na druhé straně si někteří učitelé VŠS (VŠP) svou činností a vlivem vysloužili nelibost nejvyššího stranického vedení a postihy.¹⁰⁵

Pracovníkům VŠS (VŠP) se postavením blížili pracovníci stranických vědeckých pracovišť, méně pak zaměstnanci stranických muzeí. Dosáhli relativní autonomie vůči vlastnímu stranickému aparátu a jejich vliv dovnitř aparátu byl slabý. Působili spíše zprostředkovaně, výsledky své činnosti.

První takovou institucí byl Ústav dějin KSČ, který vznikl v souvislosti s 30. výročím založení KSČ. V roce 1951 byl ještě přímou součástí kulturně-propagačního oddělení ÚV KSČ s pouhými 14 pracovníky (6 politických, 6 odborných a 2 administrativní). O dva roky později se relativně osamostatnil s 28 politickými a 29 ostatními pracovníky. Ve stejném roce vznikla i první stranická muzea (nejdříve Leninovo, potom Gottwaldovo), později i Ústav dějin KSS a Leninovo muzeum v Bratislavě. Koncem roku 1959 bylo v Ústavu dějin KSČ zaměstnáno 101 pracovníků, z toho 6 politických, v Ústavu dějin KSS ze 47 bylo politických 30, ve všech muzeích bylo z 55 zaměstnanců 14 politických.¹⁰⁶

V roce 1967 se začalo vytvářet další stranické vědecké pracoviště, Ústav politických věd ÚV KSČ, ale ještě v roce 1968 bylo ve stádiu zrodu a mělo jen 9 zaměstnanců. Z nich jen jeden byl stálý politický pracovník, ostatní byli externisté. V roce 1968 měla stranická muzea 63 zaměstnanců, ale jen 8 v kategorii politických pracovníků. Ústav dějin KSČ byl přejmenován na Ústav dějin socialismu a měl ze 125 zaměstnanců 49 pracovníků politických.¹⁰⁷ Pracovníci vědeckých a naučných institucí nebyli přímou součástí aparátu ÚV KSČ a ÚV KSS, nebyli zaměřeni na aktuální politické úkoly a této reativní autonomie v rámci aparátu mnozí z nich aktivně využívali

¹⁰³ *SÚA-AÚV*, f. 02/4, a.j. 374/6.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, a.j. 40/11.

¹⁰⁵ V červnu 1964 rozhodl sekretariát ÚV KSČ zřídit komisi, která měla prošetřit projevy nesouhlasu s politikou strany na katedrách historie, kulturní politiky a ekonomie a navrhnout politická, organizační a kádrová řešení. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, a.j. 47/13.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, a.j. 40/11, 47/5; f. 05/1, a.j. 233.

¹⁰⁷ Blíže viz KAPLAN, K.: *Aparát ÚV KSČ...*, s. 100, 118, 130, 141—143.

v bouřlivém roce 1968. O jiných stránkách vývoje a složení této skupiny stranických pracovníků než o početních stavech jednotlivých kategorií materiály v bývalém archivu ÚV KSČ samostatně nic neříkají.

Další skupinou zaměstnanců KSČ byli pracovníci stranického tisku. Do celkových stavů pracovníků stranického aparátu byli v některých obdobích zahrnováni všichni, jindy zase jen jejich část. Tyto výkyvy se nejčastěji týkaly ústředních stranických deníků Rudého práva a Pravdy. Jiné ústřední stranické tiskové orgány — Nová mysl, Funkcionář (později Život strany), i dočasně vydávaný Propagandista a Lidová správa — byly vydávány aparátem ÚV KSČ pořád a pracovníci jejich redakcí byli přímou součástí příslušných oddělení ÚV KSČ. Stejně na tom byli pracovníci krajských stranických novin, kteří patřili mezi pracovníky ideologických oddělení aparátu KV KSČ. Jejich počty narůstaly díky tomu, že se vydavateli všech krajských deníků i týdeníků postupně staly krajské stranické orgány.

Na začátku roku 1958 bylo v redakcích krajských tiskových orgánů KSČ systemizováno 219 míst a skutečně zaměstnáno 209 pracovníků. Pro politické pracovníky počítala systemizace se 165 místy, obsazeno bylo 161. Na konci roku 1959 bylo pro politické pracovníky v českých krajských orgánech systemizováno 186 a obsazeno 178 míst, ve slovenských bylo systemizováno 41 a obsazeno 32 míst. Administrativně-technických zaměstnanců pracovalo v českých krajských novinách 54, ve slovenských 17. Po územní reorganizaci v roce 1960 a snížení počtu vydávaných titulů se stavy pracovníků redakcí příliš nezměnily: v roce 1961 v nich bylo zaměstnáno 259 politických pracovníků, i když systemizace byla snížena na 200 míst. Podobně měla systemizace snížit skutečné stavy i ostatních kategorií (administrativních ze 61 na 38, technických ze 30 na 19 a odborných z 15 na 10). Ve skutečnosti se tato snaha minula účinkem a systemizace byla naopak uvedena do souladu se skutečnými stavy. Na začátku roku 1963 bylo systemizováno 260 míst pro politické a 86 pro ostatní zaměstnance krajských tiskových orgánů.¹⁰⁸

V redakci Rudého práva, ústředního tiskového orgánu ÚV KSČ, bylo k 1. říjnu 1952 zaměstnáno celkem 137 politických pracovníků, v ústředním tiskovém orgánu ÚV KSS Pravdě bylo tehdy 53 politických pracovníků, tj. redaktorů a vedoucích pracovníků redakce. Na konci roku 1959 bylo v redakci Rudého práva 102 politických a 84 administrativních a technických pracovníků, v Pravdě 59 politických a 54 administrativních a technických zaměstnanců. Pro šedesátá léta máme údaje jen z roku 1963 a jen o redakci Rudého práva: pracovalo v ní 118 politických a 68 ostatních zaměstnanců.¹⁰⁹ Stavy v redakci Pravdy již uvedeny nebyly, ale i v ní byl asi vývoj podobný. Později nebyli pracovníci redakcí Rudého práva a Pravdy zahrnováni do početních stavů aparátu KSČ, ani nepřímě do stavů aparátu stranických institucí. Snad by v tom bylo možné spatřovat relativně nejvyšší stupeň autonomie vůči vedení KSČ, jíž mnozí redaktoři v roce 1968 široce využili.

Pracovníci redakcí Nové mysli a Života strany však nikdy nepřestali být přímou součástí aparátu ÚV KSČ. Totéž platí i pro slovenskou redakci Života strany. Na konci padesátých let pracovalo v redakci Nové mysli 16 politických a 3 administrativní zaměstnanci, v české redakci

¹⁰⁸ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 233.

¹⁰⁹ Tamtéž, a.j. 221, 231 a 233.

Života strany 12 politických a 3 administrativní pracovníci, ve slovenské redakci 5 politických a 1 administrativní.¹¹⁰ Při nezměněném postavení v šedesátých letech předpokládáme, že se v redakcích příliš nezměnily ani početní stavy. O jednotlivých stránkách struktury novinářů-zaměstnanců KSČ se nám v bývalém archivu ÚV KSČ nepodařilo nalézt žádné dokumenty.

Politici pracovníci stranických institucí mimo vlastní stranický aparát byli v šedesátých letech dosti nesourodou skupinou. Nejmenší jejich část (zhruba 100 osob) tvořili profesionální propagandisté, jejichž působení se omezovalo na vybrané okruhy stranických funkcionářů nižší a střední úrovně na oblastních stranických školách a na Ústřední stranické škole ÚV KSS. Početnější skupinu (asi 200 osob) s ambicemi přesahujícími z úrovně propagandy do oblasti vědeckého poznání tvořili učitelé a vědečtí pracovníci VŠS (VŠP) a ústavů dějin strany. Nejpočetnější byla skupina novinářů působících ve stranickém tisku (asi 500 osob). Její propagandistický záběr byl nejširší, svým způsobem informování a interpretace událostí i problémů ovlivňovala nejen členskou základnu KSČ, ale i širokou veřejnost.

Na závěr této kapitoly ještě uvedeme alespoň zmínku o pracovnících stranických účelových zařízení. Jednalo se o stranický podnik pomocných a technických služeb, o správu stranických podniků a zařízení ÚV KSČ, o hotel Praha. V nich byli zaměstnáni v podstatě jen obslužní pracovníci pro oblast nákupu, dopravy, stravování, ubytování, rekreace a zdravotní péče, a to nejen pro užší vedení KSČ, ale i pro pracovníky aparátu ústředního výboru, popř. i pro vybrané stranické pracovníky nižší úrovně. Nikdo z těchto pracovníků nebyl zařazen do kategorie pracovníků politických, šlo jen o zaměstnance odborné, technické a administrativní. Na konci roku 1957 jich bylo celkem 279, na začátku roku 1963 již 386 a ke konci roku 1966 dokonce 403. V dalších dvou letech jejich počet dosahoval 396 zaměstnanců.¹¹¹

¹¹⁰ *SÚA-AÚV*, f. 05/1, a.j. 233.

¹¹¹ *Tamtéž*, a.j. 232 a 233; viz též KAPLAN, K.: *Aparát ÚV KSČ...*, s. 141—143.

9. K PROBLEMATICE ODMĚŇOVÁNÍ PRACOVNÍKŮ APARÁTU KSČ

Před úplným převzetím veškeré moci ve státě byly hlavním zdrojem finančních prostředků určených na platy pracovníků stranického aparátu členské příspěvky a dary, doplňované ze zisků tiskových orgánů a vydavatelských podniků KSČ. V prosinci 1946 činil průměrný hrubý měsíční plat v aparátě českých okresních výborů strany 2589 Kčs (tj. 517,8 Kčs v hodnotě měny po reformě z r. 1953), v českých krajských výborech 3538 Kčs (= 707,6).¹¹² Platy politických pracovníků byly sice vyšší než platy pracovníků administrativních, ale nepřesahovaly tehdejší průměrné mzdy dělníků a zaměstnanců.¹¹³ Práce v aparátě KSČ předpokládala v té době kromě obětavosti i hodně skromnosti. KSČ si vzhledem ke svým zdrojům ještě nemohla dovolit ani rozsáhlejší aparát, ani lepší platy.

Po převzetí veškeré moci ve státě se situace změnila. KSČ si již mohla dovolit podstatně početnější aparát, ale v jeho odměňování příliš štedrá nebyla, dokonce ani v ústředí. Platy technických zaměstnanců se pohybovaly na celostátním průměru, neboť se řídily celostátně platnými mzdovými předpisy. Platy administrativních sil se pohybovaly v rozmezí 1950—4000 Kčs, koncem roku 1948 mezi 1900—4700 Kčs. U řadových politických pracovníků ÚV KSČ bylo původní rozpětí 3500—5000 Kčs zvýšeno koncem roku 1948 na 5000—7000 Kčs měsíčně. Vedoucí pracovníci měli stanoveny platy v rozmezí od pěti do šesti tisíc (u vedoucích referentů) až po deset až dvanáct tisíc (u vedoucích oddělení). Rozpětí mezi nejnižšími a nejvyššími platy politických pracovníků ÚV KSČ se touto úpravou snížilo z trojnásobku na dvaapůlnásobek, neboť zvýšení platů bylo vyšší u řadových a nižší u vedoucích pracovníků.¹¹⁴ Nivelizační tendence se tedy nevyhnuly ani aparátu ÚV KSČ, pokud nepřihlížíme k odměnám jeho skutečných špiček, tj. generálního tajemníka a jeho zástupců. Jejich platy byly stanovovány individuálně a nebyly zahrnuty do celkových průměrů.

V roce 1950 byly u vedoucích politických pracovníků ÚV KSČ zavedeny tzv. funkční příplatky v rozpětí 2000—8000 Kčs měsíčně, u řadových pracovníků byla zavedena možnost příznání tzv. výkonnostního příplatku podle individuálních zásluh (byla na to určena desetina mzdových nákladů). U většiny řadových pracovníků se výkonnostní příplatek pohyboval v rozmezí 500—1000

¹¹² SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 13.

¹¹³ Průměrná hrubá mzda dělníka v průmyslu činila tehdy 3011 Kčs, průměrný hrubý plat úředníka 4731 Kčs měsíčně. — *Archiv ÚRO* 1465/0104. Koncem roku 1946 se základní hrubý plat okresního tajemníka KSČ pohyboval mezi 2300—3000 Kčs, funkční příplatky mezi 1000—1500 Kčs. — SÚA-AÚV, f. 100/4, a.j. 6.

¹¹⁴ SÚA-AÚV, f. 02/3, a.j. 87/9. Průměrný měsíční příjem zaměstnanců v národním hospodářství činil tehdy 4115 Kčs. — *Historická statistická ročenka ČSSR*, s. 153.

Kčs měsíčně, u referentů mohl dosáhnout až 2000 a u pomocníků tajemníků ÚV KSČ až 4000 Kčs měsíčně.¹¹⁵

V roce 1952 byla provedena platová systemizace v celém aparátě KSČ. Byla zdůvodňována hlavně zaostáváním platů řadových politických pracovníků za mzdami v celém národním hospodářství, v důsledku čehož byli do stranického aparátu získávání noví pracovníci velmi obtížné. U vedoucích funkcionářů se argumentovalo zaostáváním jejich příjmů za platy pracovníků odpovídající úrovně ve státní a hospodářské správě. Systemizace v zásadě posunula rozpětí pro příjmy jednotlivých skupin oběma směry, všeobecně ale znamenala zvýšení platů. Zajímavé je, ve kterých skupinách se srovnání provádělo a také jak se hierarchické odstupňování pracovníků stranického aparátu promítlo do jejich odměňování. Tajemník ÚV KSČ byl srovnáván s ministrem a předsedou ÚRO, vedoucí oddělení ÚV KSČ s náměstkem ministra, tajemníkem ÚRO a ředitelem hlavní správy na průmyslovém ministerstvu. Vedoucí tajemník KV KSČ se srovnával s předsedou KNV, tajemník KV KSČ s náměstkem předsedy KNV, vedoucí oddělení s tajemníkem KNV. Vedoucí tajemník OV KSČ byl přirovnáván k předsedovi ONV, tajemník OV KSČ k tajemníkovi ONV, vedoucí oddělení OV KSČ k přednostovi referátu ONV.

V následující tabulce se pokusíme vyjádřit hierarchii pracovníků aparátu KSČ podle odstupňování jejich platů v roce 1952 (v tisících Kčs).¹¹⁶

aparát ÚV KSČ	aparát KV KSČ	aparát OV KSČ
generální tajemník		
tajemník 20—24		
vedoucí oddělení 12—16,5	vedoucí tajemník 14—16	
zástupce ved. oddělení 10—14,5	tajemník 10—14	
vedoucí odboru 8—12		
vedoucí referent 7,5—10	vedoucí oddělení 6,5—9	ved. tajemník 6,5—9,5
referent 5—8	vedoucí odboru 5—8	tajemník 5—7,5
pomocný referent 4,5—6	referent 4,5—7	vedoucí odděl. 4,5—7
	pomocný ref. 3,5—4,8	referent 4,2—6,2
mimo hierarchii:		
instruktor 10—15	instruktor 5—5,9	instruktor 4,2—6,3
pomocník tajemníka 8,5—12		uvol. taj. ZO 4,2—7

Z tabulky je zřejmé, že mimo platovou hierarchii stáli instruktoři na všech třech stupních aparátu, v aparátu ÚV KSČ pomocníci tajemníků a v aparátu OV KSČ uvolnění tajemníci velkých

¹¹⁵ SÚA-AÚV, f. 02/3, a.j. 145/22.

¹¹⁶ Tamtéž, a.j. 162/10.

základních organizací. Nebyl uveden plat generálního tajemníka ÚV KSČ, ale je mimo ochybnost, že byl v celém stranickém aparátě nejvyšší. Srovnáme-li platy nejvyšších funkcionářů na nižších stupních, pak plat vedoucího tajemníka KV KSČ dosahoval téměř dvojnásobku (1,9) platu vedoucího tajemníka OV KSČ. Srovnáme-li platy tajemníků, dostaneme odstupňování 1 : 1,9 : 3,5. Směrem k nižším funkcím se odstupňování zmírňovalo: u vedoucích oddělení činilo 1 : 1,3 : 2,5, u referentů jen 1 : 1,1 : 1,3. Uvnitř jednotlivých stupňů stranického aparátu bylo nejmenší rozpětí na okresech, neboť plat tajemníka zde dosahoval 122 % platu referenta, na krajích ale už to bylo 208 % a v ústředí 338 %.

Výsledky platové reformy z roku 1952 se promítly do průměrných platů tak, že před měnovou reformou v roce 1953 činily průměrné měsíční platy všech pracovníků aparátu (politických, administrativních i technických) v ÚV KSČ 8400 Kčs, v ÚV KSS 8352, v KV KSČ 7804, v MěV KSČ 6985 a v OV KSČ 6774 Kčs. Vezmeme-li za základ průměrný plat v aparátu OV KSČ, dostaneme odstupňování 100 : 103 : 115 : 123 : 124. Nadále však existovaly velké rozdíly mezi průměrnými platy v jednotlivých okresech a krajích. Nejvyšší průměrný plat pracovníků KV KSČ byl v Praze (9022) a nejnižší v Nitře (7306), na okresech byl nejvyšší v Ostravě (7166) a nejnižší v Českých Budějovicích (6372).¹¹⁷

Měnová reforma, provedená 1.6.1953, snížila nominální výši platů, neboť v nové měně byly jen pětinou platů původních. Vzhledem k vyšší úrovni nových cen po zrušení přidělového systému znamenala i jisté snížení reálných mezd. Proto příliš nepřekvapuje snaha platy v aparátě KSČ opět zvýšit. V následujícím roce 1954 dosahovaly průměrné platy vedoucích tajemníků KV KSČ 3800 Kčs (tj. 19 000 ve staré měně), platy vedoucích tajemníků OV KSČ 2238 Kčs (11 190 staré měny).¹¹⁸ Průměrný měsíční plat všech pracovníků stranického aparátu činil v té době 1383 Kčs, v aparátu ÚV KSČ 1631 Kčs.¹¹⁹ Plat vedoucího tajemníka KV KSČ dosahoval téměř trojnásobku (275 %) průměrného platu v aparátě a plat vedoucího tajemníka OV ho převyšoval o tři pětiny (o 62 %), přičemž průměrný plat pracovníka aparátu KSČ převyšoval tehdejší celostátní průměr mezd a platů v národním hospodářství o čtvrtinu (26 %).

V polovině roku 1955 vstoupila v platnost nová úprava platů ve stranickém aparátě. Už před ní rozhodl sekretariát ÚV KSČ zastavit veškeré individuální zvyšování platů v aparátě, které se dělo po měnové reformě podle návrhů jednotlivých stranických orgánů. Nová úprava měla jednak zastavit neustálý růst mzdových nákladů a průměrných platů, jednak odstranit jisté rovnostářství, které se projevilo nevyužíváním platového rozpětí a snahou stanovovat všem platy na horní hranici. V charakteristice změn, jež nová úprava přinesla, se omezíme jen na kategorii politických pracovníků.

Úprava stanovila minimální kvalifikační podmínky pro stanovení platu v zastávané pracovní funkci a zásady pro využívání platového rozpětí. Všichni pracovníci aparátu byli rozčleněni do třinácti platových tříd podle zastávaných funkcí a byl jim stanoven příslušný funkční plat. Mimo

¹¹⁷ SÚA-AÚV, f. 02/3, a.j. 216/19. Celostátní hrubý měsíční příjem pracovníka v národním hospodářství činil v té době 5485 Kčs. — *Historická statistická ročenka ČSSR*, s. 153.

¹¹⁸ SÚA-AÚV, f. 05/1, a.j. 225.

¹¹⁹ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 85/12.

platové třídy zůstali jen nejvyšší funkcionáři stranického aparátu: první tajemník ÚV KSČ, první tajemník ÚV KSS, tajemníci ÚV KSČ, předsedové Ústřední revizní komise a Komise stranické kontroly ÚV KSČ. Těm byly stanovovány individuální platy samotným vedením strany (formálně ústředním výborem KSČ). Vedení KSČ mohlo také rozhodovat o individuálních výjimkách z funkčních platů a určovat osobní platy pro vynikající stranické pracovníky až do výše jedenapůlnásobku funkčního platu. K funkčním platům mohli političtí pracovníci dostat navíc až 30 % příplatků podle své kvalifikace, výkonnosti a délky praxe.¹²⁰

Rozdělení do platových tříd dává možnost nahlédnout do vnitřní hierarchie politických pracovníků nejen podle platového ocenění, ale i podle mocenskopolitického významu zastávaných funkcí a pozic. Proto je ve zkrácené podobě na následujících řádcích uvedeme:

I. třída — funkční plat 1320 Kčs

CZV: předseda CZV středního závodu, velitel Lidové milice, instruktor a referent CZV větších a důležitých závodů.

OV a MěV: referenti, náčelníci LM v okresech I. kategorie (tj. méně průmyslových).

II. třída — funkční plat 1390 Kčs

CZV: předseda CZV většího závodu.

OV a MěV: instruktoři, referenti a lektori v okresech I. kategorie, náčelníci LM v okresech II. kategorie (tj. silně průmyslových).

MěV v Praze, Brně, Ostravě a Bratislavě: referenti.

KV: referenti v krajích I. kategorie, asistenti krajských stranických škol.

ÚV KSS: pomocní referenti, pomocní redaktoři.

III. třída — funkční plat 1480 Kčs

CZV: předseda CZV důležitého závodu.

OV a MěV: instruktoři, lektori a konzultanti II. kategorie.

KV: referenti II. kat., instruktoři I. kat., referenti revizních a disciplinárních komisí.

ÚV KSČ: pomocní referenti, konzultanti-začátečníci.

IV. třída — funkční plat 1580 Kčs

CZV: předseda CZV zvlášť důležitého závodu.

¹²⁰ Funkční plat politického pracovníka bylo možno zvýšit: a) za dlouhodobou stranickou práci (praxi v aparátě KSČ) odstupňovaně o 2—5 % po 5 letech až maximálně o 16—20 % po 20 letech; b) za absolvování stranického školení nebo školního vzdělání o 2 %, tj. za absolvování kurzů na krajské politické škole nebo absolvování nižší střední školy, o 5 % za absolvování kurzů na Vysoké škole stranické nebo za získání maturity na střední škole, o 8 % za absolvování VŠS nebo státní vysoké školy; c) za odbornou praxi o 2 % za každé 3 roky, maximálně o 10 %; d) za dokonalou jazykovou znalost o 3 % za každý jazyk, maximálně o 10 %; e) za mimořádné dlouhodobé pracovní výsledky až o 10 %.

U pracovníků ve vyšších funkcích byla požadována schopnost psát články do stranického tisku či přednášet na stranických školách. Všichni političtí pracovníci měli být schopni referovat na stranických a veřejných schůzích. Političtí pracovníci silně průmyslových okresů a krajů byli zařazováni do platových tříd o stupeň vyšších než v ostatních okresech a krajích. Podobně byla do dvou kategorií rozdělena i oddělení aparátu ÚV KSČ a ÚV KSS. Uvolnění předsedové CZV měli dostávat předchozí průměrný plat, nejvýše ale do úrovně stanovené platovým řádem KSČ. Pro funkcionáře Vysoké školy stranické byly stanoveny odměny ve výši 5—15 % funkčního platu v jejich pedagogické kategorii (profesor, docent, učitel). — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, a.j. 68/12.

MěV Praha, Brno, Ostrava a Bratislava: lektori a konzultanti Městských poraden a studoven, zástupci ředitelů večerních univerzit ML.

KV: instruktoři II. kat., redaktori, lektori KSS, tajemníci KSS.

ÚV KSS: referenti I. kat.

V. třída — funkční plat 1710 Kčs

OV a MěV: tajemníci I. kat.

MěV Praha, Brno, Ostrava a Bratislava: pomocníci vedoucích tajemníků, ředitelé večerních univerzit ML.

KV: vedoucí referenti, náčelníci LM I. kat., vedoucí odborů I. kat.

ÚV KSS: redaktori Života strany, organizační sekretáři vedoucích oddělení, instruktoři I. kat., referenti II. kat., lektori.

VI. třída — funkční plat 1860 Kčs

OV a MěV: tajemníci II. kat.

MěV Praha, Brno, Ostrava a Bratislava: zástupci vedoucích oddělení.

KV: vedoucí odboru II. kat., náčelníci LM II. kat., pomocníci vedoucích tajemníků, zástupci ředitelů KSS, zástupci vedoucích oddělení.

ÚV KSS: pomocníci vedoucích oddělení, vedoucí referenti I. kat., vedoucí instruktoři, instruktoři II. kat.

ÚV KSČ: redaktori Života strany a Nové mysli, lektori a konzultanti Nové mysli, straničtí organizátoři II. kat., instruktoři I. kat., organizační sekretáři vedoucích oddělení, referenti II. kat.

VII. třída — funkční plat 2050 Kčs

OV a MěV: vedoucí tajemníci I. kat.

MěV Praha, Brno, Ostrava a Bratislava: vedoucí oddělení.

KV: ředitelé KSS, vedoucí oddělení I. kat., pomocníci vedoucích tajemníků v krajích Praha, Brno, Ostrava a Bratislava.

ÚV KSS: vedoucí odborů I. kat., pomocníci tajemníků, vedoucí referenti II. kat.

ÚV KSČ: vedoucí referenti I. kat., pomocníci vedoucích oddělení I. kat., zástupci vedoucích odborů, vedoucí oddělení Nové mysli, instruktoři II. kat.

VIII. třída — funkční plat 2280 Kčs

OV a MěV: vedoucí tajemníci II. kat.

MěV Praha, Brno, Ostrava a Bratislava: tajemníci.

KV: vedoucí oddělení II. kat.

ÚV KSS: vedoucí odboru II. kat., pomocníci tajemníků II. kat.

ÚV KSČ: vedoucí účelových zařízení, pomocníci vedoucích oddělení II. kat., vedoucí referenti II. kat.

IX. třída — funkční plat 2550 Kčs

KV: tajemníci I. kat.

ÚV KSS: ředitel Ústavu dějin KSS, zástupci vedoucích oddělení.

ÚV KSČ: vedoucí odborů I. kat., zástupci hlavních redaktorů Života strany a Nové mysli.

X. třída — funkční plat 2880 Kčs

MěV Praha, Brno, Ostrava Bratislava: vedoucí tajemníci.

KV: tajemníci II. kat.

ÚV KSS: vedoucí oddělení, ředitel Ústřední stranické školy.

ÚV KSČ: vedoucí odboru II. kat., pomocníci tajemníků I. kat.

XI. třída — funkční plat 3280 Kčs

ÚV KSČ: ředitel Ústavu dějin KSČ, zástupci vedoucích oddělení I. kat., hlavní redaktoři Života strany a Nové myslí, pomocníci tajemníků II. kat.

XII. třída - funkční plat 3770 Kčs

KV: vedoucí tajemníci.

ÚV KSČ: zástupci vedoucích oddělení II. kat.

XIII. třída - funkční plat 4370 Kčs

ÚV KSS: tajemníci.

ÚV KSČ: vedoucí oddělení, rektor Vysoké školy stranické.¹²¹

Ve srovnání s platovou úpravou z roku 1952 se novou úpravou platů z roku 1955 zvýšilo rozpětí mezi nejnižšími a nejvyššími platy ze 274 % na 331 %. Došlo k větší diferenciaci nejen podle funkční hierarchie, ale i uvnitř skupin funkčně rovnocenných pracovníků. Platová diference byla vyšší v aparátech vyšších stranických orgánů. Funkční plat vedoucího tajemníka OV KSČ byl o polovinu až dvě třetiny vyšší než plat referenta či instruktora OV KSČ, na krajích bylo obdobné rozpětí více než trojnásobné. Plat vedoucího tajemníka KV KSČ byl o 65 % — 84 % vyšší než plat vedoucího tajemníka OV KSČ, u tajemníků byl tento rozdíl 49 % — 55 %. Platové rozpětí mezi nejnižšími a nejvyššími funkčními platy politických pracovníků v aparátech ÚV KSS a ÚV KSČ nelze uvést, protože neznáme platy nejvyšších funkcionářů. Rozpětí mezi řadovým referentem a tajemníkem ÚV KSS činilo 155 %—176 %, mezi řadovým referentem a vedoucím oddělení ÚV KSČ 135 %—155 %. Další pozoruhodnou skutečností bylo relativně vysoké zařazení a odměňování pomocníků nejvyšších funkcionářů aparátu ÚV KSČ a ÚV KSS. Za pozornost rovněž stojí, že do kategorie II, tedy platově výše hodnocené, byla v těchto orgánech zařazena tato oddělení: stranických orgánů, státních orgánů, propagace a agitace, zemědělské, těžkého průmyslu, paliv a energetiky, a v aparátu ÚV KSČ stejná oddělení a navíc ještě oddělení mezinárodní. Polovina politických pracovníků nejvyšších orgánů byla platově preferována jak proti druhé polovině pracovníků vlastních aparátů, tak i vůči pracovníkům aparátu přičleněných institucí.

Uplatnění platového řádu z roku 1955 znamenalo následně jen nepatrné změny průměrných platů v aparátě KSČ, a to směrem dolů u krajských výborů a směrem nahoru u okresních výborů. Celkový hrubý průměrný plat politických pracovníků včetně všech příplatků činil v českých krajích a okresech 1719 a ve slovenských 1709 Kčs. Zvýšení tedy činilo jen 2,3 % a 1,2 %, a podobně tomu bylo i u ostatních kategorií pracovníků aparátu KSČ.¹²²

¹²¹ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 68/12. Platové řády administrativních pracovníků měly 8 tříd s rozpětím od 780 do 1680 Kčs, technických pracovníků 10 tříd s rozpětím od 780 do 1900 Kčs a odborných pracovníků 7 tříd s rozpětím od 1320 do 2050 Kčs.

¹²² Tamtéž, a.j. 101/11.

Pozdější změny platového řádu KSČ z let 1957 a 1959 byly jen dílčí a znamenaly částečné zvýšení platů v aparátech nejnižších stranických orgánů. Průměrný hrubý plat politického pracovníka aparátu OV KSČ činil v roce 1959 celkem 2008 Kčs, v aparátu KV KSČ pak 2329 Kčs. Převyšoval tedy tehdejší průměrné mzdy v národním hospodářství o polovinu v prvním a o dvě třetiny ve druhém případě.¹²³ Toto zvýšení platů bylo zdůvodňováno rychlejším tempem zvyšování mezd a platů ve výrobě i ve státní správě v důsledku uskutečňované přestavby mzdových systémů. Při úpravách v roce 1959 bylo odstraněno rozlišování politických pracovníků do dvou kategorií okresů a krajů, přestala se formou příplatků honorovat odborná praxe, ale zavedlo se honorování veškeré předchozí praxe. Rovněž je zajímavé, že na provedení změn poskytlo vedení strany jen polovinu potřebné částky, druhou měly kraje a okresy získat snížením stavů a větší hospodárností ve výdajích. Platová úprava z roku 1959 především zjednodušila rozdělení politických pracovníků v krajích a okresech podle funkčních platů následovně:¹²⁴

funkční plat	OV KSČ	KV KSČ
1800	referenti	-
1900	instruktoři, lektori, náčelníci LM	referenti, učitelé KSŠ
2000	vedoucí oddělení	-
2100	-	vedoucí referenti, instruktoři, lektori
2200	-	vedoucí odborů, ředitelé VUML, náčelníci LM
2400	tajemníci	zástupci vedoucích oddělení, instruktoři I. odděl.
2800	vedoucí tajemníci	vedoucí oddělení, ředitelé oblastních stranických škol
3600	-	tajemníci

Platová diferenciacie se poněkud zvýšila, a to jak uvnitř jednotlivých aparátů, tak i mezi srovnatelnými funkcemi na rozdílných stupních. Stojí za pozornost, že z platového řádu byli vyjmuti vedoucí tajemníci KV KSČ, jimž vedení strany stanovovalo individuální osobní platy.

V první polovině šedesátých let rostly průměrné platy ve stranickém aparátě jen mírně; průměr činil ročně 1,13 % a byl dosahován jen cestou zvyšování kvalifikačních příplatků.¹²⁵

K nové platové úpravě a k vydání nových platových řádů došlo od 1.7.1964. Zdůvodnění bylo stejné jako u předchozích úprav: odměňování pracovníků stranického aparátu zaostává za úrovní platů v odpovídajících funkcích ve státních orgánech a v národním hospodářství. Po úpravě se

¹²³ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 242/3.

¹²⁴ *Tamtéž.*

¹²⁵ *Tamtéž*, a.j. 27/2.

měly průměrné platy politických pracovníků zvýšit o 327 Kčs, u odborných o 211 Kčs, u technických o 101 Kčs a u administrativních o 24 Kčs měsíčně. Všimneme si jen platových poměrů politických pracovníků. Jejich špička s osobními platy se rozšířila o vedoucí oddělení ÚV KSČ. Ostatní byli rozčleněni do jedenácti platových tříd s pevně stanovenými základními platy, k nimž mohli podle předchozích kritérií získat až 30 % příplatků. Uvolnění předsedové CZV měli být honorováni průměrným platem z předchozích dvanácti měsíců, aniž byli omezeni nějakým stropem. Odstupňování platů politických pracovníků bylo v roce 1964 stanoveno takto:

třída	plat	orgán	funkce
I.	1750	OV	referent, pracovník LM
II.	1850	OV KV	instruktor, lektor, hospodář referent
III.	1950	OV KV ÚV KSS	starší referent, starší instruktor, vedoucí okresní poradny a studovny referent, instruktor, lektor referent
IV.	2100	OV KV ÚV KSS ÚV KSČ	náčelník LM, vedoucí VUML, pomocník vedoucího tajemníka starší referent, starší instruktor, lektor referent, instruktor, lektor referent
V.	2300	OV KV ÚV KSS ÚV KSČ	vedoucí oddělení, předseda OKRK vedoucí VUML, instruktor I. odd. referent, instruktor, lektor referent, instruktor, lektor, redaktor
VI.	2500	OV KV ÚV KSS ÚV KSČ	tajemník vedoucí odboru, instruktor I. odd., náčelník štábu LM, pomocník vedoucího tajemníka pomocník vedoucího oddělení, instruktor I. odd. starší referent, starší instruktor, vedoucí oddělení redakce
VII.	2800	KV ÚV KSS ÚV KSČ	zástupce vedoucího oddělení vedoucí odboru, náčelník štábu LM, instruktor I. odd. pomocník vedoucího odd., sekretář redakce, instruktor I. odd.
VIII.	3100	OV KV ÚV KSS ÚV KSČ	vedoucí tajemník vedoucí oddělení, předseda KKRK zástupce vedoucího oddělení, pomocník tajemníka vedoucí odboru, náčelník štábu LM, instruktor I. odd., zástupce hlavního redaktora
IX.	3400	ÚV KSS	vedoucí pododdělení
X.	3700	KV ÚV KSČ	tajemník zástupce vedoucího oddělení, pomocník tajemníka
XI.	4100	ÚV KSS ÚV KSČ	vedoucí oddělení vedoucí sekretariátu I. tajemníka, zástupce vedoucího oddělení, vedoucí pododdělení, hlavní redaktor

Podobně byli do deseti tříd rozděleni političtí pracovníci Vysoké školy stranické s rozpětím základních platů 1750 — 4400, pracovníci vědeckých ústavů do devíti tříd s rozpětím 1780 — 3800 a pracovníci oblastních stranických škol do šesti tříd s rozpětím 1750 — 2800 Kčs měsíčně.¹²⁶

Pokud jde o rozdíly mezi řadovými a vedoucími pracovníky, na okresních výborech byl plat vedoucího tajemníka o 77 % vyšší než plat referenta, plat tajemníka o 43 %. Na krajích byl plat tajemníka dvojnásobkem platu referenta, na ÚV KSS byl podobný rozdíl mezi referentem a vedoucím oddělení a na ÚV KSČ mezi referentem a zástupcem vedoucího oddělení. Vzhledem k neuvedeným platům nejvyšších funkcionářů lze předpokládat, že rozdíly byly ještě odstupňovaně vyšší. Když porovnáme platy referentů na jednotlivých stupních stranického aparátu, dostaneme poměry 100 : 106 : 111 : 120, v případě vedoucích oddělení 100 : 135 : 178 : x, v případě tajemníků 100 : 148 : x : x. Je možno konstatovat, že odstupňování platů bylo tím výraznější, čím vyšší bylo postavení srovnávané funkce.

Po ročním působení nové úpravy konstatoval sekretariát ÚV KSČ, že platy vzrostly v průměru jen o 20 Kčs a v prosinci 1965 dosahovaly 2063 Kčs. Průměrné platy v aparátech krajských a okresních výborů dosahovaly 2069 Kčs u všech pracovníků, u politických 2340 Kčs. V aparátě ÚV KSS to činilo 2203 a 2762 Kčs, v aparátě ÚV KSČ 2425 a 2929 Kčs. Průměrné platy politických pracovníků stranických škol a vědeckých ústavů se pohybovaly od 2202 Kčs v oblastních stranických školách po 2498 Kčs na Vysoké škole stranické.¹²⁷ Průměrný plat ve stranickém aparátě převyšoval tehdejší průměrné mzdy v národním hospodářství o 38 %, průměrné platy politických pracovníků OV a KV KSČ o 56 %, v ústředí o 96 %.

Poslední změna v platovém systému pracovníků aparátu KSČ byla schválena sekretariátem ÚV KSČ v září 1967 a začala platit od listopadu téhož roku. Političtí pracovníci byli tentokrát rozčleněni do osmi tříd a místo pevného platu a kvalifikačních příplatků jim byly vymezeny celkové platy v poměrně širokém rozpětí v každé platové třídě:

třída	platové rozpětí	orgán	funkce
I.	1800 — 2700	OV	referent, instruktor, lektor
II.	1950 — 2930	OV	starší referent, st. instruktor, st. lektor, hospodář, vedoucí poradny a studovny
		KV	referent, instruktor, lektor
III.	2150 — 3230	OV	náčelník LM, vedoucí VUML, pomocník vedoucího tajemníka
		KV	st. referent, st. instruktor, st. lektor
		ÚV KSS	referent, instruktor, lektor
IV.	2350 — 3530	OV	vedoucí oddělení, předseda OKRK
		KV	vedoucí VUML, vedoucí referent, vedoucí instruktor
		ÚV KSS	st. referent, st. instruktor, st. lektor
		ÚV KSČ	referent, instruktor, lektor

¹²⁶ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 47/5.

¹²⁷ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 92/11. V roce 1965 byla průměrná mzda v národním hospodářství 1493 Kčs, v průměru 1573 Kčs. — *Historická statistická ročenka ČSSR*, s. 153.

třída	platové rozpětí	orgán	funkce
V.	2600 — 3900	OV KV ÚV KSS ÚV KSČ	tajemník pomocník vedoucího tajemníka, náčelník štábu LM, vedoucí odboru vedoucí referent, ved. instruktor, ved. lektor st. referent, st. instruktor, st. lektor, konzultant
VI.	3100 — 4560	OV KV ÚV KSS ÚV KSČ	vedoucí tajemník vedoucí oddělení, předseda KKRK vedoucí odboru, náčelník štábu LM pomocník vedoucího odd., starší konzultant
VII.	3600 — 5400	KV ÚV KSS ÚV KSČ	tajemník zástupce vedoucího odd., pomocník tajemníka vedoucí odboru, náčelník štábu LM
VIII.	4100 — 6150	ÚV KSS ÚV KSČ	vedoucí oddělení zástupce vedoucího odd., pomocník tajemníka

Obdobně byli do sedmi tříd rozdělení odborní a techničtí pracovníci a do šesti tříd pracovníci administrativní. Kromě stanoveného platového rozpětí měly jednotlivé stranické orgány k dispozici 1 % ročního mzdového fondu na vyplácení mimořádných odměn. Mimo platovou soustavu zůstali s osobními platy stejní funkcionáři jako v předchozím období: vedoucí tajemníci KV KSČ, vedoucí oddělení ÚV KSČ, tajemníci ÚV KSS, předseda ÚKRK KSS, tajemníci ÚV KSČ, předseda, místopředseda a úřadující člen ÚKRK KSČ, 1. tajemník ÚV KSS a 1. tajemník ÚV KSČ.¹²⁸

Plat vedoucího tajemníka OV KSČ byl po úpravě o 72 % vyšší než plat referenta stejného orgánu, plat tajemníka byl vyšší o 44 %. Na stupni krajů byl plat tajemníka KV KSČ vyšší oproti platu referenta stejného orgánu o 84 % a podobný rozdíl byl jistě ještě větší u platu vedoucího tajemníka KV KSČ. Také v této úpravě se projevila zásada zvyšovat rozdíly mezi platy řadových a vedoucích politických pracovníků odstupňovaně, více na vyšších orgánech. Porovnáme-li platy referentů v aparátech všech čtyř úrovní, vychází nám odstupňování 100 : 108 : 119 : 130, u platů vedoucích oddělení 100 : 131 : 174 : x, u platů tajemníků 100 : 138 : x : x. Je zřejmé, že platová diferenciací mezi jednotlivými stupni stranického aparátu se postupně zvýrazňovala od nižších funkcí k vyšším. V porovnání s předchozí úpravou se projevila jistá nivelizující tendence — na stejném stupni aparátu se rozdíly mezi platy řadových a vedoucích pracovníků poněkud snížily. Zato se o něco zvýšily rozdíly mezi platy řadových pracovníků na jednotlivých stupních aparátu, u vyšších funkcionářů se tyto rozdíly poněkud zmenšily.

V celém stranickém aparátě znamenala platová úprava z roku 1967 zvýšení průměrných hrubých měsíčních platů o 394 Kčs, u politických pracovníků o 432 Kčs. Průměrný plat politických pracovníků OV KSČ činil 2704 Kčs, na KV KSČ 3071 Kčs, na ÚV KSS 3557 Kčs a na ÚV KSČ 3624 Kčs. Převědeme-li tyto údaje na čísla poměrná, dostaneme škálu 100 : 113 : 131 : 134. Celkový průměrný plat politického pracovníka v celém stranickém aparátě dosahoval 2854 Kčs, u odborných pracovníků 2230 Kčs, u administrativních 1650 Kčs a u technických 1639 Kčs.

¹²⁸ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 28/6.

Vezmeme-li za základ průměrný plat politického pracovníka, srovnání s dalšími skupinami dává poměry 100 : 78 : 58 : 57.¹²⁹

O odměňování špiček stranického aparátu máme konkrétní údaje až z roku 1968, kdy byli i tito pracovníci zahrnuti do platového řádu. Tím byla odstraněna libovůle ve stanovování konkrétních osobních platů jednotlivých vedoucích funkcionářů i Novotného „obálková metoda“ jejich dalšího vylepšování. Od 1.4.1968 byl stanoven plat prvního tajemníka ÚV KSČ na 10 000 Kčs měsíčně a navíc mu byla vyplácena nezdaňovaná paušální částka na výdaje spojené s funkcí ve výši 15 000 Kčs měsíčně. Podobným způsobem byly stanoveny i platy další: první tajemník ÚV KSS dostal 8000 Kčs platu a 8000 Kčs paušálu, tajemníci ÚV KSČ a předseda ÚKRK KSČ plat 8000 a paušál 6000 Kčs. Tajemníkům ÚV KSS a předsedovi ÚKRK KSS bylo stanoveno platové rozpětí včetně náhrad na 9 — 14 tisíc Kčs s tím, že jednotlivé platy určí předsednictvo ÚV KSS. Platové rozpětí u vedoucích tajemníků krajských výborů, u vedoucích oddělení ÚV KSČ a u místoředsedy ÚKRK KSČ bylo vymezeno na 6 až 11 tisíc Kčs a jednotlivé platy mělo určit předsednictvo ÚV KSČ. U těchto funkcionářů se počítalo s tím, že na krytí zvýšených výdajů spojených s jejich funkcemi budou dostávat navíc nezdaněnou paušální částku ve výši 20 % svého platu.

Zároveň byly stanoveny i další náležitosti spojené s nejvyššími funkcemi v aparátu KSČ. První tajemník a tajemníci ÚV KSČ, předseda ÚKRK KSČ, první tajemník a tajemníci ÚV KSS a vedoucí tajemníci KV KSČ měli trvale k dispozici automobil se šoférem. Navíc měli tito funkcionáři nárok na úhradu výloh spojených s činností svých sekretariátů (např. při přijímání návštěv). První tajemník ÚV KSČ a první tajemník ÚV KSS měli nadto nárok na úhradu nákladů za bydlení.

Volené funkce ve vedení strany, tj. v předsednictvu a v sekretariátu ÚV KSČ, byly označeny za čestné a tedy neplacené. Bylo pouze umožněno hrazení skutečných vynaložených výdajů při výkonu funkce na cestování, ubytování a stravování a v odůvodněných případech ještě paušální částka 1 — 2 tisíce Kčs měsíčně na krytí ostatních výdajů spojených s výkonem funkce.¹³⁰

Když jsme se už dotkli některých výhod a požitků špičkových funkcionářů aparátu KSČ, musíme ještě dodat, že jisté požitky a výhody požívali všichni pracovníci stranického aparátu v podobě zvýšené zdravotní péče a levné rekreace. V obou směrech bylo postaráno o pracovníky vyšších orgánů a funkcí lépe než o pracovníky orgánů a funkcí nižších, o pracovníky politické lépe než o pracovníky ostatní.

U pracovníků nejvyššího stranického aparátu můžeme privilegovanou zdravotní péči dokumentovat na činnosti Státního sanatoria (tzv. SANOPZ). V roce 1963 poskytovalo v této instituci 45 stálých lékařů a desítky konziliářů preventivní a léčebnou péči okruhu 1490 osob. Kromě pracovníků aparátu ÚV KSČ a jeho institucí se do tohoto okruhu dostali i někteří

¹²⁹ Převzato a vypočteno z údajů *SÚA-AÚV*, f. 02/4, a.j. 38/6. V roce 1967 činila průměrná mzda pracovníka v celém národním hospodářství 1618 Kčs, v průmyslu 1680 Kčs. — *Historická statistická ročenka ČSSR*, s. 153. V podstatě tedy byly platy administrativních a technických pracovníků stranického aparátu jen průměrné. Nadprůměrné byly pouze platy pracovníků odborných (o 38 %) a hlavně platy pracovníků politických (o 76 %).

¹³⁰ *SÚA-AÚV*, f. 02/1, a.j. 87/23b.

funkcionáři aparátu krajských a okresních výborů a někteří staří zasloužilí členové KSČ. Podle zvláštní nomenklatury, schválené již v roce 1955, patřili do okruhu pacientů Státního sanatoria i vybraní jednotliví vedoucí funkcionáři státních, hospodářských a kulturních institucí. Další okruh pacientů tvořili pracovníci mezinárodních organizací sídlících v Praze, diplomaté socialistických států, zahraniční hosté stranických orgánů a cestou výjimek i někteří poslanci a rodinní příslušníci bývalých stranických a státních funkcionářů. Společně se všemi těmito „výjimkami“ se v uvedeném roce Státní sanatorium staralo celkem o 2805 osob.¹³¹

Privilegovaná krátkodobá rekreační péče byla špičkovým pracovníkům aparátu ÚV KSČ poskytována během padesátých let v rekreačním středisku Hvozdy a vedoucím oddělení ÚV KSČ v rekreačním středisku Doksy, později bylo pro stranické špičky postaveno nové středisko Orlík. V šedesátých letech byla pro řadové pracovníky aparátu ÚV KSČ určena střediska Doksy (80 lůžek) a Hořalka (120 lůžek). Pro vedoucí oddělení, jejich zástupce a pomocníky tajemníků ÚV KSČ bylo určeno středisko Hvozdy (12 chat a 3 apartmá — ubytování pro 15 rodin), pro tajemníky ÚV KSČ, pro vedoucí tajemníky pražského městského a středočeského krajského výboru KSČ a pro prvního tajemníka ÚV KSČ a jím osobně vybrané některé členy vlády sloužilo středisko Orlík (15 chat a 6 apartmá — ubytování pro 25 rodin).¹³² Okruh uživatelů Orlíku určoval výhradně A. Novotný, až do svého odvolání v roce 1968. Chaty ve Hvozdech i na Orlíku byly vybraným čelným funkcionářům aparátu ÚV KSČ přidělovány do dlouhodobého osobního užívání. Náklady na provoz a údržbu byly hrazeny ze stranického rozpočtu. Kromě vlastních zařízení mohli pracovníci ústředního aparátu rozsáhle využívat domácí i zahraniční rekreaci ROH, přičemž jim část nákladů byly hrazena z rozpočtu KSČ. Podobně byla zajištěna rekreační péče o pracovníky aparátu ÚV KSS.¹³³ Pokud nižší stranické orgány neměly vlastní rekreační zařízení, pracovníci jejich aparátů hojně a výhodně využívali možnosti odborové a podnikové rekreace.

¹³¹ SÚA-AÚV, f. 02/4, a.j. 20/13.

¹³² *Tamtéž*, a.j. 42/5.

¹³³ *Tamtéž*, a.j. 34/9.

SHRNUTÍ A ZÁVĚRY

Pracovníci aparátu KSČ byli specifickou skupinou profesionálních stranických funkcionářů, kteří byli za svou práci pro stranu placeni a strana byla jejich přímým a jediným zaměstnavatelem. Tato charakteristika platí v plné míře pro politické pracovníky stranického aparátu: oni tvořili jeho podstatu, oni naplňovali jeho poslání. Ostatní kategorie, pracovní odborné, technické a administrativní, lze řadit mezi profesionální stranické funkcionáře jen s jistou nadsázkou, neboť hlavní náplní jejich práce bylo poskytovat politickým pracovníkům a vyšším voleným funkcionářům stranických orgánů potřebné služby.

Pracovníci stranického aparátu tvořili skupinu bohatě členěnou. Kromě formálně horizontální profesní diferenciaci na pracovníky politické, odborné, technické a administrativní existovala v každé profesní skupině podstatně významnější diferenciaci vertikální, a to jednak podle postavení, resp. stupňů stranických orgánů, jednak podle vykonávaných funkcí v jejich hierarchii.

V období let 1945—1947 se početní stavy pracovníků aparátu KSČ sice zvolna zvyšovaly, ale zůstávaly na poměrně nízké úrovni. Tento vývoj odhadujeme na 1,5 až 2 tisíce pracovníků. K podstatnému početnímu vzestupu došlo po únorovém převratu v roce 1948. Růst pokračoval až do počátku padesátých let, kdy dosáhl stavu zhruba 7 tisíc pracovníků. Vedení KSČ se sice pokusilo narůstání stranického aparátu zastavit stanovením systemizace pracovních míst, ale zásadní reorganizace aparátu KSČ podle sovětského vzoru v roce 1951 měla za následek nárůst skutečných stavů i systemizovaných míst. V letech 1952 a 1953 se počet pracovníků ve vlastním stranickém aparátě pohyboval na maximální úrovni asi 9 tisíc pracovníků, přičemž ještě další asi 3 tisíce pracovníků bylo v přiřazených stranických institucích. Přes snahu stranického vedení snížit stavy pracovníků a rostoucí mzdové náklady se v průběhu padesátých let nepodařilo dosáhnout zásadního obratu. Až územní reorganizace na jaře 1960 přinesla významné snížení systemizovaných míst o 1,3 tisíce a skutečných stavů o 1,2 tisíce, ačkoli počet krajů a okresů klesl zhruba na polovinu. V průběhu první poloviny šedesátých let se ale početní růst stranického aparátu pomalu obnovil a snížení z roku 1960 bylo téměř anulováno.

Rozhodující složkou stranického aparátu byli političtí pracovníci. Na přelomu let 1946 a 1947 jich bylo v české části komunistické strany jen asi 700, v dubnu 1949 ale již přes 2500. V průběhu padesátých let se početní stavy politických pracovníků vyvíjely v rozmezí 5 až 6,5 tisíce ve vlastním aparátě KSČ a další tisícovka jich byla zaměstnána v přiřazených stranických institucích. Vlastní stranický politický aparát vykázal maximální stav v roce 1953 (6,5 tisíce) a minimální v letech 1960 a 1968 (5 tisíc). Podíly politických pracovníků na celkové početnosti stranického aparátu se pohybovaly v rozmezí 60 — 66 %, přičemž nejvyšší podíly vykazovaly okresní výbory.

Osobní složení stranického aparátu se hodně měnilo, zejména při jeho formování do podoby hlavního nositele monopolu moci KSČ. Přitom se nikdy nestal pouhou přestupní stanicí výtahu k moci, i když to tak někdy vypadalo. U většiny politických pracovníků stranického aparátu šlo spíše o cílovou metu a jejich skutečný mocenskopolitický vzestup se uskutečňoval v jeho rámci

— přechodem do aparátu vyšších stranických orgánů a do vyšších funkcí. Odchod politických pracovníků ze stranického aparátu i do vyšších pozic ve státní administrativě, v podnicích a institucích či ve společenských organizacích byl jen málokdy pocíťován jako pozitivní ocenění jejich zásluh a schopností. Přechod do funkcí na stejné či nižší úrovni byl vždy pocíťován jako politická degradace. V padesátých letech došlo ke dvěma vlnám „očisty“ stranického aparátu z třídně-politických hledisek. První, rozsáhlejší, byla spojena s politickými procesy, druhá, slabší, s kritikou tzv. kultu osobnosti. Postupně se ale rozsah osobních změn krátil a ve složení stranického aparátu se prosadila tendence ke „stabilizaci kádrů“.

Struktura politických pracovníků stranického aparátu se během zkoumaného dvacetiletí v některých aspektech měnila velmi výrazně a v jiných zůstávala téměř beze změn. Takovou konstantou bylo uplatňování třídně-politických hledisek výběru do aparátu a zejména do vyšších funkcí v něm. Kromě dlouhodobého členství v komunistické straně a politické aktivity ve stranických funkcích se dávala přednost původu z dělnické rodiny a původnímu dělnickému povolání. Z hlediska doby vstupu do KSČ se ve stranickém aparátě nejpočetněji prosadili komunisté „předúnoroví“. Poměrně pozdě, v malém rozsahu a zpravidla do nejnižšího stupně, se do aparátu okresních výborů, dostávali komunisté stranicky mladší. Co se na druhé straně měnilo nejvýrazněji, byla věková skladba. Zatímco na přelomu čtyřicátých a padesátých let byli mezi politické pracovníky aparátu KSČ přijímáni komunisté velmi mladí, a to i do vedoucích funkcí, byl později kladen větší důraz na přijímání pracovníků se zkušenostmi z politické práce, kteří byli většinou již ve středním věku. Protože i stávající pracovníci ve službách strany postupně stárli, věková struktura se posunula k vyšším věkovým skupinám. Přestože se rozsah obměn politických pracovníků ve stranickém aparátu postupně snižoval, přece jen jeho rozsah byl takový, že věková struktura aparátu se zhoršovala pomaleji než věková struktura celé členské základny KSČ. Druhou velkou celkovou proměnou byl vzestup vzdělanostní a kvalifikační úrovně politických pracovníků v průběhu zejména šedesátých let. Tato změna byla provázena částečným snížením důrazu na původní dělnickou profesi a předúnorový vstup do komunistické strany, ale přispěl k ní i vzdělanostní a kvalifikační růst původních dělnických kádrů z řad předúnorových komunistů. Postupně se v oceňování politických pracovníků zvyšovala důležitost jejich dlouhodobého působení ve stranickém aparátě.

Třídně-politická kritéria se po celé dvacetiletí výrazně uplatňovala při výběru kádrů do vyšších pozic ve stranickém aparátu. Původ z dělnické rodiny, původní dělnická profese, vstup do komunistické strany ještě před únorem 1948 a dlouhodobé působení v aparátu KSČ byly vysoce preferovány. Když se spojily tyto rysy ještě s dosažením vyššího školního a stranického vzdělání, byl to v šedesátých letech přímo prototyp politického pracovníka s nejvyššími předpoklady pro úspěšnou kariéru ve stranickém aparátě. Např. typický vedoucí tajemník okresního, a tím spíše krajského výboru KSČ pocházel z dělnické rodiny, sám původně pracoval jako dělník, komunistou se stal před únorem 1948, v aparátě strany začal pracovat v první polovině padesátých let a při práci v aparátu získal vyšší vzdělání na vysoké škole stranické.

Rozdíly ve struktuře politických pracovníků jednotlivých stupňů stranického aparátu nejsou příliš veliké a jen konkretizují výše uvedenou celkovou charakteristiku celé skupiny. Prosazování třídně-politických kritérií se v šedesátých letech poněkud zmírnilo, ale nepřestalo být uplatňováno. Ještě na konci šedesátých let vykazovaly původ z dělnické rodiny více než tři čtvrtiny politických

pracovníků aparátu okresních i krajských výborů i aparátu ÚV KSČ. Jen aparát ÚV KSČ vykazoval jejich nižší podíl, blížíci se dvěma třetinám. Během šedesátých let se snížily podíly politických pracovníků stranického aparátu, kteří začínali svou pracovní dráhu v dělnické profesi, ale ještě v roce 1968 zůstaly velmi vysoké. Nejvyšší podíl jich měl aparát ÚV KSS, a to dvě třetiny, nejnižší aparát ÚV KSČ, kde jich byly jen dvě pětiny. Je ovšem možné, že pokles podílu pracovníků, kteří byli původně dělníky, byl pouze zdánlivý, protože zhruba stejně narostl podíl těch, kteří původně pracovali v zemědělství, kde také mohli vykonávat dělnické povolání. Nicméně je pozoruhodné, že právě v aparátě ÚV KSČ bylo zhruba stejně těch, kteří začínali jako dělníci, a těch, kteří začínali v profesích inteligence či úředníků.

Dlouhodobé členství v komunistické straně bylo pro práci v aparátě nezbytnou podmínkou. Byl na to kladen tím větší důraz, čím výše příslušný stranický orgán stál. Proto bylo nejvíc předválečných a předúnorových komunistů v aparátě ÚV KSČ (80 %) a ÚV KSS (70 %). Jenom v aparátech okresních stranických výborů klesl podíl předúnorových komunistů na konci šedesátých let těsně pod polovinu všech jejich politických pracovníků. Rovněž délka působení ve stranickém aparátě byla nejvyšší u vrcholných orgánů: téměř polovina politických pracovníků aparátu ÚV KSČ zde začala působit před rokem 1954, v aparátě ÚV KSS jich byly dvě pětiny, v aparátě krajských výborů zhruba třetina a v aparátech okresních výborů jen osmina. Naopak těch, kteří ve stranickém aparátě pracovali pět a méně let, bylo nejvíc na okresních výborech (36 %) a nejméně v ústředním výboru KSČ (14 %). Věrnostní hlediska tedy ani na konci šedesátých let neztratila na významu, jen se zmenšoval rozsah zdrojů, ze kterých by je bylo možno plně uspokojovat.

Původně naprostá převaha politických pracovníků KSČ s pouhým základním vzděláním se během šedesátých let vytratila. Pouze mezi politickým pracovníky OV KSČ jich zůstalo hodně — o málo víc než dvě pětiny. V aparátech vyšších orgánů klesl jejich počet výrazněji: v KV KSČ na 26 %, v ÚV KSČ na 17 % a v ÚV KSS na 13 %. Ještě víc vypovídá o důrazu na zvyšování vzdělanosti tempo snižování podílu politických pracovníků se vzděláním pouze základním. Během šedesátých let klesl jejich podíl na okresních výborech o polovinu, na krajských o dvě třetiny, na ÚV KSČ o tři čtvrtiny a nejvíce — o čtyři pětiny — na ÚV KSS. Zvyšování vzdělanosti se neprojevilo narůstáním podílu středoškolsky vzdělaných pracovníků, neboť ten většinou stagnoval nebo dokonce klesal, ale rovnou zvyšováním podílu vysokoškolsky vzdělaných politických pracovníků. V aparátu okresních výborů jejich podíl narostl na čtvrtinu (zvýšil se dvaapůlkrát), u krajských výborů na tři pětiny (čtyřnásobné zvýšení), v ÚV KSČ na tři čtvrtiny (zvýšení o polovinu) a v ÚV KSS o více než tři čtvrtiny (zvýšení dvojnásobné). Za pozornost stojí, že o růst vzdělanosti se nejvíce přičinili političtí pracovníci aparátu ÚV KSS, mezi nimiž bylo i nejvíc absolventů státních vysokých škol. V aparátech ostatních stranických orgánů přispěli ke vzestupu vzdělanostní úrovně nejvíc absolventi Vysoké školy politické, resp. stranické: v aparátu ÚV KSČ tvořili dvě třetiny, v aparátu krajských výborů téměř tři pětiny a v aparátu okresních výborů přes polovinu všech vysokoškolsky vzdělaných politických pracovníků, jen v aparátě ÚV KSS pouze dvě pětiny. Absolvování této vysoké školy bylo také hlavní cestou ke zvyšování kvalifikace. Kromě toho si zdrcující většina politických pracovníků zvýšila kvalifikaci také absolvováním dlouhodobých či kratších kurzů na nejvyšších stranických učilištích. Zvýšení vzdělanostní a kvalifikační úrovně bylo dosahováno nejčastěji „dotlačením“ stávajících pracovníků ke studiu

(hlavně na VŠP, méně často na státních vysokých školách) a jen v menší míře přijímáním nových již vysokoškolsky vzdělaných pracovníků.

Z hlediska věkové struktury měli na konci šedesátých let největší zastoupení političtí pracovníci mezi 40 a 50 lety. Uvnitř této skupiny byl ve vyšších orgánech i vyšší podíl starších pracovníků. Typický politický pracovník okresního výboru měl kolem čtyřicítky, typický pracovník ÚV KSČ se blížil již padesátce.

Z hlediska národnostní struktury je jediným pozoruhodným zjištěním, že relativně největší zastoupení komunistů menšinových národností měl aparát českých okresních výborů, ve vyšších aparátech bylo jejich zastoupení jen symbolické. Za pozornost stojí i zdrcující převaha Čechů mezi politickými pracovníky aparátu ÚV KSČ, kde na Slováky zbylo necelých 5 % míst, zatímco v aparátě ÚV KSS bylo 8 % politických pracovníků české národnosti.

Politici pracovníci aparátu stranických institucí, tj. stranických škol, stranických vědeckých ústavů a muzeí, stranických tiskových orgánů, byli početně jen doplňkem celkových početních stavů stranického aparátu. Narůstání jejich počtu se zastavilo již v polovině padesátých let. Jejich mocenskopolitické pozice nedosahovaly úrovně pozic ve vlastním stranickém aparátě, ale část jich měla dosti velký vliv na stranickou i širší veřejnost. Při výběru těchto pracovníků se uplatňovala stejná kritéria jako u vlastního stranického aparátu, jedinou odlišností byl relativně větší důraz na vzdělání a kvalifikaci.

Odměňování politických pracovníků aparátu KSČ nebylo nijak enormní a zaostávalo za odměňováním pracovníků ve srovnatelných funkcích ve státním aparátě a v národním hospodářství. Odměňování ostatních pracovníků stranického aparátu se řídilo celostátně platnými mzdovými předpisy a ve srovnatelných druzích práce a zastávaných funkcí se téměř neodlišovalo. Řada platových úprav byla vždy zdůvodňována potřebou vyrovnat se růstu mezd a platů v celém národním hospodářství. Během padesátých let se v odměňování politických pracovníků prosazovaly nivelizační tendence, neboť platové rozpětí mezi nejnižšími a nejvyššími platy se postupně snížilo ze čtyřnásobku na dvojnásobek. V šedesátých letech se podařilo postup nivelizace zastavit a od poloviny šedesátých let už byly nejvyšší uváděné platy 2,3krát vyšší než platy řadových pracovníků. Ve skutečnosti bylo platové rozpětí větší, protože postupně narostl okruh funkcionářů, jimž byly stanovovány osobní platy mimo rámec platového řádu. Odstupňování platů srovnatelných funkcí na různých stupních stranického aparátu nebylo nijak příkré, např. referent na ÚV KSČ měl jen o 30 % vyšší plat než referent na OV KSČ. U vyšších funkcí se však rozdíly zvyšovaly. Platy nejvyšších představitelů stranického aparátu byly zveřejněny až na jaře 1968 a sestávaly z vlastního platu a paušálně stanovených náhrad výdajů, spojených s výkonem funkce. Byly stanoveny obdobně jako u vládních činitelů.

Celkově lze konstatovat, že to nebyly — nebo alespoň ne především — platy politických pracovníků aparátu KSČ, v nichž by se koncentrovala podstata jejich privilegovaného postavení ve společnosti. Ta spočívala v mocenskopolitické pozici samotného aparátu, v možnosti politických pracovníků rozhodovat o všem podstatném, co se rozhodovalo na příslušné úrovni, tj. v okrese, kraji, na Slovensku a v celém státě, od věcných problémů až po výběr a schvalování nomenklaturních kádrů. Politici pracovníci aparátu KSČ nebyli pracovníky jednoho z řady aparátů fungujících ve státě, nýbrž byli pracovníky aparátu rozhodujícího, řídícího všechny aparáty ostatní (snad jen s částečnou výjimkou aparátu Státní bezpečnosti). Tvořili tedy jakýsi aparát nad aparáty,

mocenskopoliticky privilegovanou vrstvu ve společnosti, jakousi „socialistickou šlechtu“. Ta byla faktickým nositelem skutečné moci, jejíž konkrétní rozsah závisel na konkrétní funkci a pozici každého jednotlivého politického pracovníka. I když během zkoumaného dvacetiletí prodělali řadu pozitivních změn, zejména v úrovni vzdělání a kvalifikace, v podstatných politických charakteristikách a faktickém postavení ve společnosti je u nich patrný převažující a jen pomalu slábnoucí rys kontinuity s dobou formování tohoto aparátu na přelomu čtyřicátých a padesátých let.

DOKUMENTAČNÍ PŘÍLOHY

I.
K VÝVOJI POČETNOSTI A STRUKTURY
PRACOVNÍKŮ APARÁTU KSČ

I/1

**Stavy pracovníků aparátu českých krajských a okresních výborů KSČ
v dubnu 1949**

Z informace pro vedoucí organizačního oddělení sekretariátu ÚV KSČ Marii Švermovou.

V originále 6 listů. — *SÚA-AÚV*, f. 100/4, sv. 2, a.j. 10.

Ludmila 49

*Přehled o počtu a stavu
krajových a okresních aparátů.
(Duben 1949)*

V příloze jsou tabulky o počtu pracovníků krajského a okresního aparátu: počet pracovníků celkem, počet politických, administrativních a technických sil. Kromě toho je tam uvedeno, kolik připadá průměrně členů strany a kandidátů na 1 pracovníka a na 1 politickou sílu.

V krajských aparátech, včetně zaměstnanců krajských škol, je průměrně zaměstnáno 108 pracovníků, z toho 53 - 54 /53,3/ politických sil.

Na okresních sekretariátech je průměrný celkový počet pracovníků 10 - 11 /10,3/, z toho průměrně 6 - 7 /6,7/ politických sil. V okresních aparátech jsou započítáni i zaměstnanci okresních škol, pokud v nich mají stále zaměstnance, újezdní tajemníci, kde dosud zůstali a městští tajemníci některých velkých měst. Okresní aparát podléhá velmi značné fluktuaci, takže čísla nejsou zcela přesná.

Největší počet politických sil v okresním aparátě má

kraj Ústí nad Labem	12 - 13	/12,8/
Liberec	10	/10,-/
Hradec Králové	9 - 10	/ 9,8/
Karlovy Vary	9	/ 9,-/
Olomouc	7 - 8	/ 7,1/
Plzeň	6 - 7	/ 6,6/
Gottwaldov	6 - 7	/ 6,2/
Praha	5 - 6	/ 5,7/
Ostrava	5 - 6	/ 5,5/
Jihlava	5 - 6	/ 5,4/
Brno	5 - 6	/ 5,1/
České Budějovice	4 - 5	/ 4,8/
Pardubice	4 - 5	/ 4,6/

Kraje, kde je poměrně velký počet politických sil v okresním aparátě, mají několik okresů se zvlášť velkým počtem, u ostatních je průměr menší.

Na příklad Ústí n.L. má v okrese Děčín 13,
 Chomutov 11,
 Litoměřice .. 12,
 Most 14,
 Teplice 15,
 Ústí n.L.,... 14,

Karlovy Vary v okrese Sokolov 14,
 Podbořany ... 12,
 K.Vary 12,

Liberec v okrese Česká Lípa .. 11,
 Liberec 13,
 Nový Bor..... 15,
 Rumburk 13,
 Turnov 13,

Hradec Králové v okrese Dvůr Králové. 12,
 Hradec 13,
 N.Bydžov 16,
 Trutnov 12,
 Vrchlabí 12.

Počet politických sil na okresních sekretariátech je nestejný. Odpovídá to jednak velikosti okresu, různým podmínkám, mezi jiným také tomu, jaký finanční stav byl a je v krajské organizaci.

Z 20 blíže zkoumaných okresů / z toho jsou 3 závodní/, jsou na všech okresech politické, organizační a zemědělské tajemníci / zemědělské odpovídají ovšem u závodních okresů/, v 16 okresech tajemníci PPO, v 18 okresech kádroví tajemníci, ve 14 hospodářských tajemníků kult.prop. a v jiných 6 vedoucí okresních politických škol, ve 4 okresech tajemníci pro desítkové důvěrníky /3 brněnský kraj a okres SVIT, Gottwaldov/, a ve 2 tajemnice žen. V silně obsazených okresních sekretariátech, na př. ~~na Hradec Králové~~ jsou i 2 organizační tajemníci /organizační tajemník a jeho zástupce/.

jinde 2 nemědělní tajemníci a v průmyslových okresech 2, vyjimečně 3 tajemníci PPO.

V okresním aparátě mají průměrně 2-3 politické síly 2,3/ a 1 administrativní síla. V Plzni připadá na 4 politické síly 1 administrativní síla. Naproti tomu v Ostravě na 1-2 politické síly /1,4/ a v Praze na necelé 2 politické síly připadá 1 administrativní síla.

V krajských sekretariátech připadá 1 administrativní síla na 1-2 politické síly /1,6/, v Hradci Králové na 2-3 / 2,8/ a v Brně na 1-2 /1,2/. Krajský aparát je více vybaven administrativními silami než okresní.

V okresech je aparát průměrně v celokrajském měřítku větší 1,6 krát, než v kraji, a u politických sil 2,1 krát. V Ústí nad Labem 3,3 krát větší aparát v okresech než na kraji a v Ostravě 1,2 krát.

Kromě toho přikládáme přehled o pracovnících krajského i okresního aparátu v Plzni, odkud jsme dostali věkové i sociální rozvrstvení. Z toho vyplývá, že z celého počtu 150 politických sil je 118 dělníků. Průměrný věk v aparátu strany je 29 let.

Počet zaměstnanců v krajích.

kraj:	celkem:	pol.síly:	s toho poslanců:	admin. síly:	techn. síly:	počet členů na 1 zaměstnanec:	počet členů na 1 pol.sílu:	počet členů na 1 admin.sílu:
Praha	317	131	11	102	84	1 728	4 173	5 372
České Budějovice	78	40	-	21	17	1 210	2 361	4 497
Plzeň	96	50	6	26	20	1 261	2 421	4 656
Karlovy Vary	84	46	2	24	14	723	1 320	2 529
Ústí nad Labem	95	50	3	30	15	1 757	3 328	3 563
Liberec	96	46	2	30	20	1 391	2 241	6 369
Hradec Králové	87	54	7	19	14	1 391	2 241	6 369
Pardubice	71	41	5	15	15	1 242	2 152	3 882
Jihlava	59	32	2	15	12	1 546	2 851	6 082
Brno	146	62	1	30	34	1 588	3 740	8 378
Olomouc	69	38	-	23	8	1 663	3 023	4 995
Gottwaldov	72	31	1	24	17	1 442	3 350	4 327
Ostrava	134	73	9	37	24	1 191	2 186	4 331
celkem:	1 404	694	43	416	297	1 427	2 887	4 816

Počet zaměstnanců krajských škol.

kraj:	celkem	ped.mil	adm.mil	techn.mil
Praha	28	1	-	27
České Budějovice	8	2	2	4
Plzeň	3	3	-	-
Karlovy Vary	5	1	1	3
Ústí n.L.	5	3	0	2
Liberec	2	1	-	1
Hradec Králové	4	3	1	-
Pardubice	3	3	-	-
Jihlava	9	3	1	5
Brno	12	5	3	4
Olomouc	6	2	2	2
Gottwaldov	9	2	3	4
Ostrava	16	6	2	8
c e l k e m:	110	35	15	60

Počet zaměstnanců krajských škol je zahrnut v počtu zaměstnanců v krajích.

54

Počet zaměstnanců na okresech.

kraj:	celkem:	pol.síl:	admin.síl:	techn.síl:	počet členů na 1 zaměstnance:	počet členů na 1 polit.sílu:	počet organi- sací:
Praha	436	259	145	32	1 256	2 125	547 978
České Budějovice	101	73	26	2	935	1 293	94 447
Plzeň	132	106	26	-	917	1 142	121 057
Karlovy Vary	120	90	30	-	506	674	60 707
Ústí nad Labem	314	180	83	21	531	927	166 888
Liberec	188	111	56	21	540	916	101 680
Hradec Králové	185	138	42	5	654	876	121 017
Pardubice	94	60	27	7	938	1 470	88 243
Jihlava	98	71	27	-	931	1 285	91 239
Brno	249	180	66	3	931	1 288	231 895
Olomouc	134	86	32	16	857	1 335	114 892
Gottwaldov	99	75	21	3	1 040	1 384	103 860
Ostrava	169	89	63	17	944	1 793	159 598
c e l k e m:	2 319	1 518	644	157	864	1 320	2 003 501

I/2

**Stavy pracovníků aparátu českých krajských a okresních výborů KSČ
v srpnu 1950**

Z informace pro vedoucí organizačního oddělení sekretariátu ÚV KSČ Marii Švermovou.

V originále 2 listy. — *SÚA-AÚV*, f. 100/4, sv. 2, a.j. 10.

Stavy pracovníků krajů a okresů v srpnu 1950.

116

Kraje	polit.	admin.	techn.	školy	celkem
Praha	152	88	100	59	399
Budějovice	76	34	14	10	134
Plzeň	102	35	14	24	175
Karlovy Vary	66	27	12	7	112
Ústí n.L.	82	25	10	16	133
Liberec	69	33	16	7	125
Hradec Králové	76	22	10	10	118
Pardubice	93	28	15	20	156
Jihlava	67	30	9	12	118
Brno	94	57	20	18	189
Olomouc	66	29	9	8	112
Gottwaldov	91	45	14	12	162
Ostrava	106	44	38	19	207

1.140	497	281	222	2.140
-------	-----	-----	-----	-------

Soušty okresů

Praha	343	232	65	23	663
Budějovice	159	62	25	23	269
Plzeň	213	58	3	12	286
Karlovy Vary	88	34	17	8	147
Ústí n.L.	208	77	25	29	339
Liberec	164	57	34	23	278
Hradec Králové	183	70	15	34	302
Pardubice	153	67	28	19	267
Jihlava	189	54	29	6	278
Brno	342	97	45	21	505
Olomouc	151	68	18	21	258
Gottwaldov	153	56	16	12	237
Ostrava	158	69	27	17	271

2.504	1.001	347	248	4.100
-------	-------	-----	-----	-------

12.10.1950.

T A J N Ě

Rozbor stavu pracovníků krajských a okresních
výborů v srpnu 1950.

Pracovníci krajských výborů :

V srpnu bylo zaměstnáno v krajských výborech 2.140, to znamená
o 415, t.j. o 24 % více jak v lednu téhož roku.
Z uvedeného množství je

1.140 sil politických	%	53,3
497 sil administrativních	%	23,2
281 sil technických	%	13,1
222 sil ve školách	%	10,4

Pracovníci okresních výborů :

V srpnu bylo zaměstnáno v okresních výborech celkem 4.100, t.j.
o 1.231 sil více (42,8%) jak v lednu 1950.
Z uvedeného množství je

2.504 sil politických	%	61
1.001 sil administrativních	%	24,4
347 sil technických	%	8,5
248 ve školách	%	6,1

Průměrně na okres 18,2 pracovníků.

SEKRETARIÁT ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA
— Oddělení pro hospodářství strany —

I/3

**Systemizace aparátů českých krajských a okresních výborů KSČ
z dubna 1951**

Z informace pro předsedu KSČ Klementa Gottwalda.

V originále 4 listy. — SÚA-AÚV, f. 100/24, sv. 34, a.j. 793.

Zpráva o systemisaci aparátů krajských a okresních
výborů strany

Ve schůzi sekretariátu ÚV KSČ dne 27. dubna 1951 byl schválen návrh na úpravu systemisace aparátů krajských a okresních výborů strany.

Důvodem byla jednak dosavadní nejednotnost v rozdělení agendy, jednak vysoký počet pracovníků v některých krajích a okresech.

V návrhu byly kraje rozděleny do 4 skupin podle velikosti, hospodářské struktury a politické důležitosti.

V každém kraji bude kromě sekretariátu vedoucího tajemníka, který bude mít 1 - 2 zástupce, oddělení organizačně instruktorské, PPO, kádrové, kulturně propagační, zemědělské a státní správy, dále pak hospodářská správa a aparát krajské školy.

Sk.	K r a j	Stav k 1.IV.			Systemisace			Rozdíl
		P*	A+T*	Celkem	P	A+T	Celkem	
I.	Praha	205	299	504	144	154	298	-206
II.	Plzeň	108	80	188	105	84	189	+ 1
	Ústí nad L.	112	73	185				+ 4
	Brno	123	116	239				- 50
	Ostrava	165	114	279				- 90
III.	Č.Budějov.	100	52	152	78	53	131	- 21
	Karlovy V.	74	48	122				+ 9
	Jihlava	72	56	128				+ 3
IV.	Gottwaldov	91	77	168	83	65	148	- 20
	Liberec	76	58	134				+ 14
	H.Králové	86	61	147				+ 1
	Pardubice	109	70	179				- 31
	Olomouc	80	57	137				+ 11
Celkem		1.401	1.161	2.562	1.213	974	2.187	-375

* P = politické síly A = administrativní síly T = tech.síly

- 2 -

Aparát okresních výborů je stanoven podle 5 skupin :

I. Velký průmyslový okres	16 pol., 11 adm. a tech., 27 celkem	
II. malý - " - "-	12 7	19
III. velký zemědělský okres	15 11	26
IV. malý - " - "-	10 7	17
V. smíšený okres	13 11	24

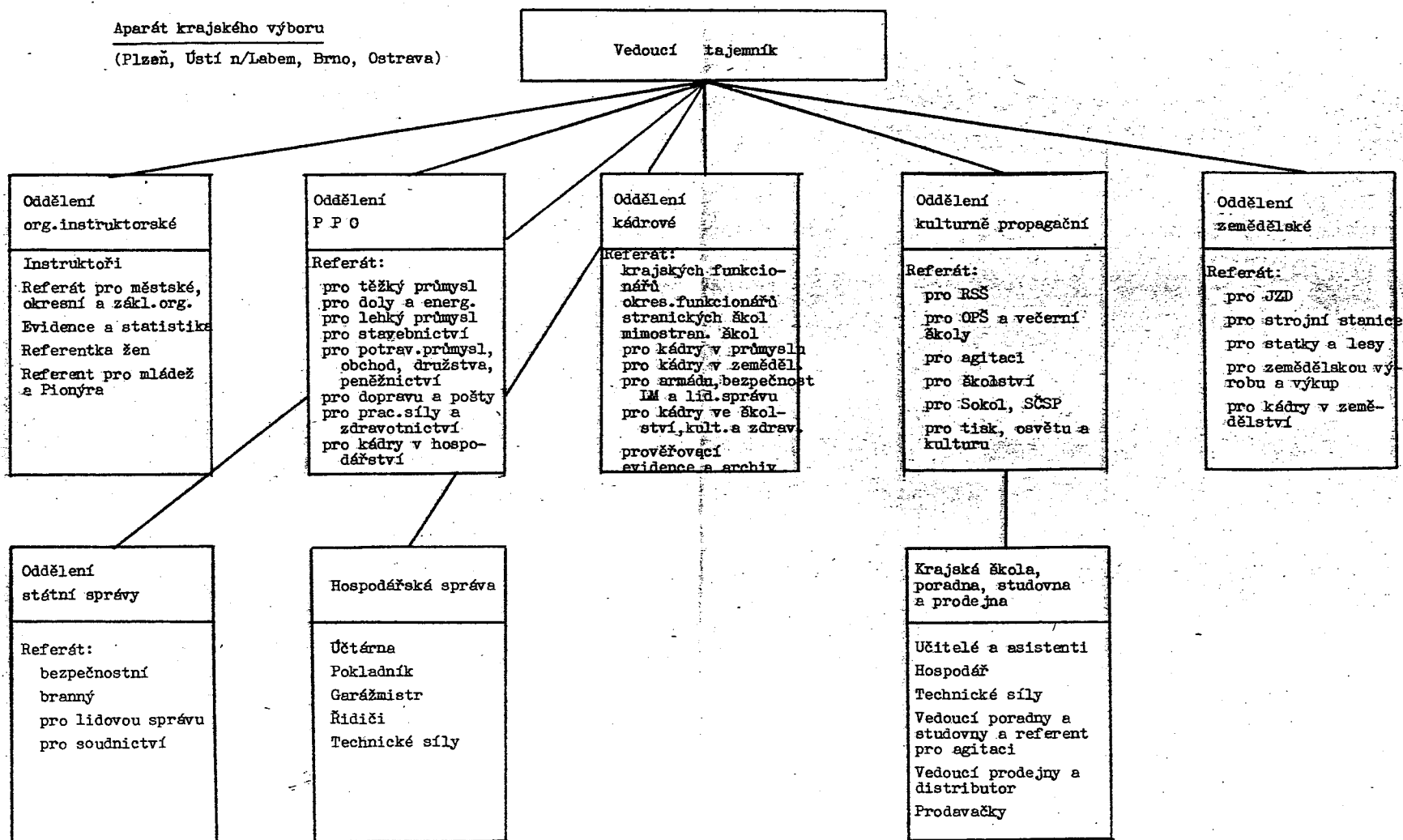
V každém okrese je mimo vedoucího tajemníka organizačně-instruktorský tajemník, kulturně-propagační a kádrový tajemník, hospodář, 1 - 5 instruktorů, 1 - 5 administrativních sil, 1 - 2 šoféři, 1 - 4 technické síly / domovník, uklízečky /.

Ve velkém průmyslovém okrese je tajemník pro průmysl, ve velkém a malém průmyslovém a ve velkém zemědělském okrese zemědělský tajemník a ve velkém průmyslovém a velkém zemědělském okrese referentka žen.

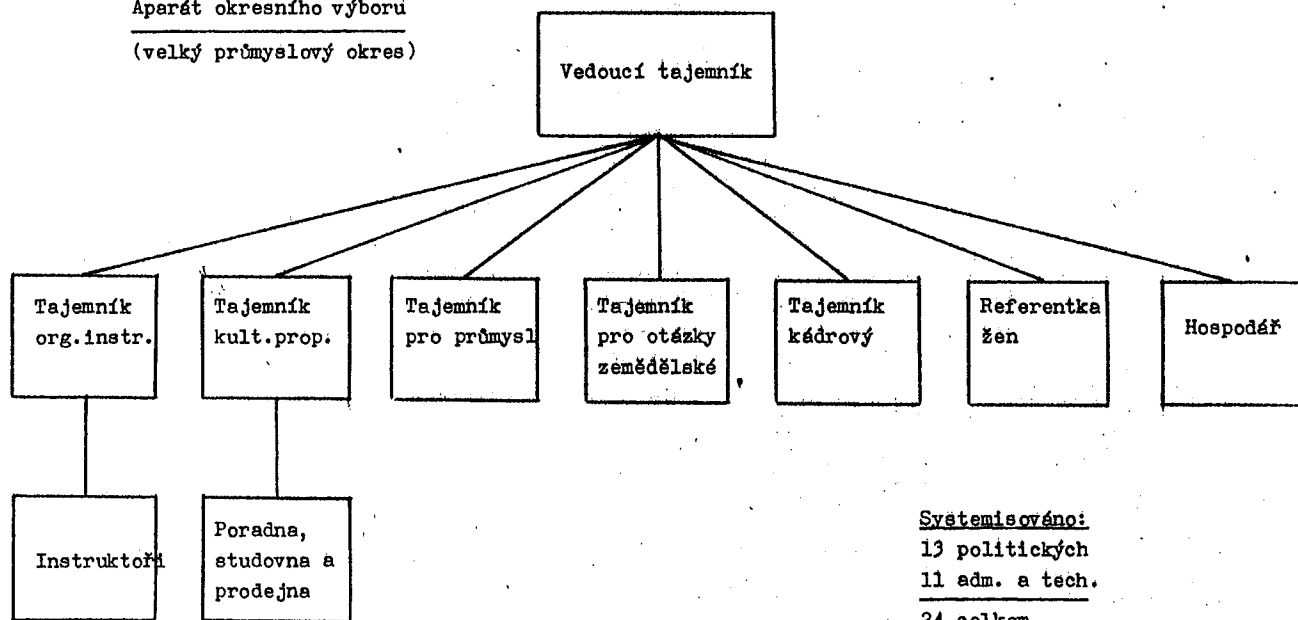
Kromě toho bude na okrese 1 vedoucí okresní školy, 1 vedoucí poradny a studovny a 1 vedoucí prodejny politické literatury / malý zemědělský okres nemá politickou školu /.

Aparát krajského výboru

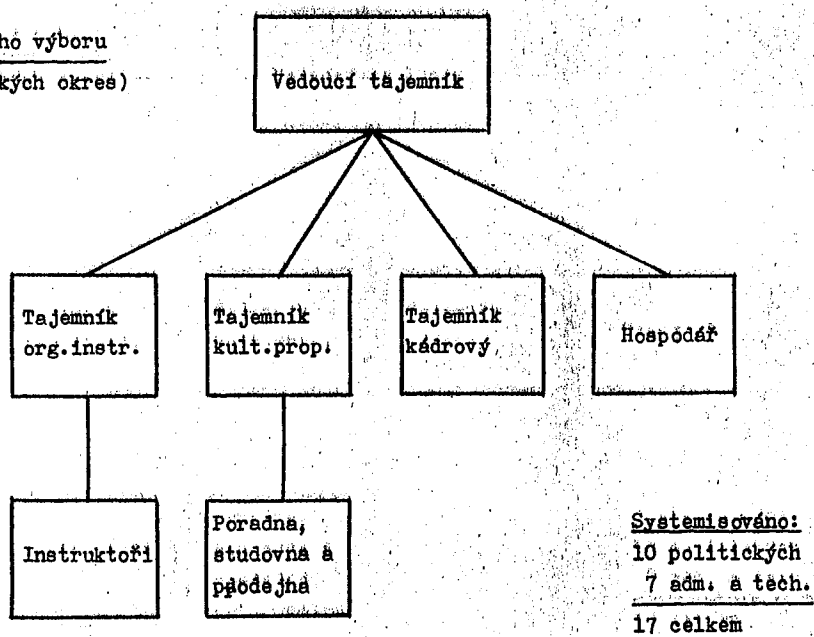
(Plzeň, Ústí n/Labem, Brno, Ostrava)



Aparát okresního výboru
(velký průmyslový okres)



Aparát okresního výboru
(malý zemědělský okres)



I/4

Stavy pracovníků aparátů v celé KSČ v červnu 1952

Z informace pro předsedu KSČ Klementa Gottwalda.

V originále 8 listů. — *SÚA-AÚV*, f. 100/24, sv. 34, a.j. 789.

RUV f 400/24, sv. 24, z. 789 E. 219

396

171

KOMUNISTICKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA

ÚSTŘEDNÍ VÝBOR

ODDĚLENÍ STRANICKÝCH ORGÁNŮ

PRAHA I, PŘÍKOPY ČÍSLO 33 — TELEFON 099

ADRESA TELEGRAMŮ: UVKOMSTRANY

PRAHA DNE 31. července 1952.

Uveďte v odpovědi:

č. j.: I)670 01

Věc:

Soudruh

Klement G o t t w a l d ;
president Čsl. republiky,
P r a h a - Hrad.

Vážený soudruhu,

posílám Ti přehled o počtu politických
a administrativně-technických pracovníků v celém stra-
nickém aparátu k Tvé informaci.

Se soudružským pozdravem

B. Kohlen

přílohy. (7 listů).

219

396

172

Přehled o počtu politických a admin.technických pracovníků
v ÚV, KV, OV KSČ i KSS k 30.6.1952.

Polit.pracovníků v aparátě KSČ	3.902	nových 152	odešlo 139
admin.tech.prac. " "	2.595	" 96	" 75
všech pracov.v aparátě KSČ	6.497	nových 248	odešlo 214

Polit.pracovníků v aparátě KSS	1.497	nových 34	odešlo 48
admin.tech.prac. " "	947	" 54	" 42
všech pracovníků v aparátě KSS	2.444	nových 88	odešlo 90

Všech polit.prac.v KSČ	3.902
" " " v KSS	1.497

Celkem prac.v KSČ i KSS 5.399

Všech admin.tech.prac.v KSČ	2.595
" " " " v KSS	947

Celkem pracov.v KSČ i v KSS 3.542

Všech pracovníků v KSČ	6.497
" " " v KSS	2.444

Všech prac.v KSČ i KSS 8.941

16.července 1952

Hrdinová

K S Č
=====

176

Přehled o počtu pracovníků v aparátě ÚV k 30. červnu 1952.

Celkem politických pracovníků	434
v ÚPŠ	"
exter.	"
admin. technických	"
	430

Celkem všech pracovníků 872
=====

Pracovníci v jednotlivých odděleních.

Oddělení	Stav k 31.5.1952 celkem	politic- kých	nových	odešlo	admin. tech.	nových	odešlo	stav k 30.6.1952 celkem
Pomoc.taj. ÚV	14	4	-	-	10	-	-	14
kancel.předs.str.	8	4	-	-	4	-	-	8
I. oddělení	85	59	1	1	26	-	-	85
II. "	18	16	-	-	2	-	-	18
III. "	12	11	-	-	1	-	-	12
IV. "	54	50	1	-	6	-	-	56
V. "	15	11	-	2	2	-	-	13
VI. "	40	41	3	-	2	-	-	43
VII. "	11	11	1	-	1	-	-	12
VIII. "	15	15	2	-	1	-	1	16
IX. "	33	31	-	-	2	-	-	33
X. "	39	36	-	-	3	-	-	39
XI. "	25	21	-	1	3	-	-	24
KSK	27	24	-	-	3	-	-	27
hosp.správa	198	25	-	-	172	-	1	197
tech.sekret.	121	15	-	1	108	5	2	123
Ústav dějin	16	11	1	-	6	-	-	17
ÚPŠ	126	49	1	-	78	-	-	127
pol.prac.v ÚPŠ	2	-	-	-	-	-	-	3
exter.prac.	5	-	-	-	-	-	-	5
C e l k e m	864	434	10	5	430	6	4	872

Do IV. odd. nastoupila s. Kaňáková, která nebyla nikde zařazena (byla u s.Bažtovanského) a proto také nevedena ve stavu. Z politických pracovníků byl ve 2roční škole s.Kozák Jan. Také nebyl veden ve stavu.
16.července 1952.

Hrdinová.

K S Č
=====

174

Přehled o počtu politických pracovníků ÚV, KV a OV k 30.6.1952
bez Slovenska.

Polit. pracov. v aparátě	ÚV	434	nových	10	odešlo	5
" " v aparátech	KV	1.292	"	56	"	51
" " " "	OV	2.176	"	86	"	83
Celkem politických pracovníků		3.902	nových	152	odešlo	139

Stav politických pracovníků v krajích a okresech bez Slovenska.

Kraj	celkem v KV i OV	nových v KV i OV	odešlo z KV i OV	celkem v KV	nových v KV	odešlo z KV	celkem v OV	nových v OV	odešlo z OV
Praha	630	14	11	200	5	4	430	9	7
České Budějovice	214	19	13	64	5	5	150	14	7
Plzeň	255	12	10	84	4	5	171	8	5
Karlovy Vary	163	16	5	76	8	2	87	8	3
Ústí n.L.	263	22	20	107	8	12	156	14	8
Liberec	169	3	8	66	1	3	103	2	5
Hradec Králové	231	8	11	90	1	5	141	7	6
Pardubice	232	8	4	103	6	1	129	2	3
Jihlava	209	5	11	72	1	6	137	4	5
Brno	384	9	14	163	5	6	221	4	8
Olomouc	201	6	5	82	1	-	119	5	5
Gottwaldov	209	8	4	96	4	1	113	4	3
Ostrava	308	12	19	89	7	1	219	5	18
Celkem	3.468	142	135	1.292	56	51	2.176	86	83

16. července 1952.

Hrdinová.

K S Č
=====

178

Přehled o počtu admin. tech. pracovníků v ÚV, KV a OV KSČk 30. 6. 1952.

V ÚV admin. pracov.	116	tech.	314	celkem	430	nových	6	odešlo	4
v KV " "	384	"	512	"	896	"	32	"	20
v OV " "	670	"	599	"	1.269	"	58	"	51

Celkem administr. 1.170 tech. 1.425 celkem 2.595 nových 96 odešlo 75
=====

Stav admin. technických pracovníků v krajích a okresech.

Kraj	administrat. celkem v KV i OV	technických celkem v KV i OV	administr. celkem v KV	technických celkem v KV	admin. nových	admin. odešlo	tech. nových	tech. odešlo	administr. celkem v OV	technických celkem v OV	admin. nových	admin. odešlo	tech. nových	tech. odešlo
Praha	247	257	80	126	3	1	4	-	167	131	7	7	12	3
Č. Budějovice	65	69	17	26	2	-	1	1	48	43	5	2	1	-
Plzeň	86	43	30	29	-	1	-	-	56	14	-	-	-	2
K. Vary	51	48	21	19	-	-	1	-	30	29	3	1	4	3
Ústí n. L.	71	89	32	39	1	-	-	-	39	50	2	-	-	1
Liberec	51	76	20	34	-	-	-	1	31	42	-	-	1	1
Hradec Kr.	58	80	17	30	-	3	-	-	41	50	-	1	-	-
Pardubice	60	64	26	27	1	1	1	1	34	37	3	1	-	1
Jihlava	48	54	15	25	2	-	-	-	33	29	-	1	-	1
Brno	103	123	46	54	2	-	1	1	57	69	1	-	-	1
Olomouc	60	50	22	23	1	2	-	1	38	27	3	2	1	2
Gottwaldov	65	70	28	32	2	2	-	-	37	38	1	-	5	2
Ostrava	89	88	30	48	7	-	3	5	59	40	5	15	4	4
celkem	1.054	1.111	384	512	21	10	11	10	670	599	30	30	28	21

=====

KV Ostrava má po reorganizaci nový stav admin. tech. pracovníků.

16. července 1952.

Hrdinová.

K S S

=====

176

Přehled o počtu pracovníků v ÚV KSS k 30. červnu 1952.

Celkem politických pracovníků	202
adm. technických "	162

Celkem všech pracovníků	364
=====	

Pracovníci v jednotlivých odděleních.

Oddělení	Stav k 31.5.1952 celkem	politic- kých	nových	odešlo	admin. tech.	nových	odešlo	stav k 30.6.1952 celkem
Tajemníci ÚV	4	4	-	-	-	-	-	4
sekret.taj. ÚV	6	5	-	1	-	-	-	5
I. oddělení	42	34	2	-	13	-	-	47
II. "	12	13	-	-	1	-	-	14
III. "	21	22	-	2	1	-	-	23
IV. "	11	10	-	-	-	-	1	10
V. "	18	23	-	2	1	-	-	24
VI. "	8	9	-	-	-	-	-	9
VII. "	8	7	-	-	1	-	-	8
VIII. "	14	22	1	1	1	-	-	23
IX. "	18	18	-	-	1	-	-	19
discipl.komise	5	4	-	-	1	-	-	5
hosp.správa	65	5	-	-	73	1	-	78
tech.sekret.	32	7	-	-	27	2	1	34
ÚPŠ	49	19	-	-	42	-	-	61
C e l k e m	313	202	3	6	162	3	2	364
=====								

16. července 1952.

Hrdinová.

K S S

=====

Přehled o počtu politických pracovníků ÚV, KV a OV KSSk 30.6.1952.

Polit. pracovníků v aparátě ÚV	22, 364	nových	3	odešlo	6
" " v aparátech KV	430	"	10	"	16
" " " " OV	703	"	21	"	26
Celkem politických pracovníků	1.497	nových	34	odešlo	48

1735

Stav politických pracovníků v KV a OV KSS.

Kraj	celkem v KV a OV	nových	odešlo	celkem v KV	nových	odešlo	celkem v OV	nových	odešlo
Bratislava	236	18	8	92	8	4	144	10	4
Nitra	197	-	1	74	-	-	123	-	1
Bánská Bystrica	183	10	6	64	-	6	119	10	-
Žilina	170	1	2	62	-	-	108	1	2
Košice	186	2	8	77	2	2	109	-	6
Prešov	161	-	-	61	-	4	100	-	13
C e l k e m	1.133	31	25	430	10	16	703	21	26

16. července 1952.

Hrdinová.

do ap. ÚV KSS přejímá nové polit. pracovníky
 zapsané v ap. ÚV KSS, zapsané v ap. ÚV KSS
 (např. z ap. ÚV KSS, z ap. ÚV KSS, z ap. ÚV KSS)

K S S

=====

Přehled o počtu admin. tech. pracovníků v ÚV, KV a OV KSSk 30.6.1952.

V ÚV admin. pracov.	23	tech.	139	celkem	162	nových	3	odešlo	2
v KV " "	151	"	200	"	351	"	39	"	17
v OV " "	241	"	193	"	434	"	12	"	23

celkem administr. 415 tech. 532 všech 947 nových 54 odešlo 42

=====

Stav admin. tech. pracovníků v krajích a okresech.

Kraj	admin. celk. v KV i OV	tech. celk. v KV i OV	admin. cel- kem v KV	tech. cel- kem v KV	adm. nových	adm. odešlo	tech. nových	tech. odešlo	admin. cel- kem v OV	tech. cel- kem v OV	adm. nových	adm. odešlo	tech. nových	tech. odešlo
Bratislava	87	65	38	31	-	1	-	9	49	34	-	1	-	1
Nitra	77	66	28	38	1	-	-	1	49	28	3	1	2	1
B. Bystrica	64	64	27	26	1	-	-	5	37	38	4	-	2	-
Žilina	50	64	15	39	-	-	2	-	35	25	1	-	-	10
Košice	61	73	24	36	2	-	6	1	37	37	-	2	-	7
Prešov	53	61	19	30	12	-	15	-	34	31	-	-	-	-
celkem	392	393	151	200	16	1	23	16	241	193	8	4	4	19

=====

16. července 1952.

Hrdinová.

I/5

Systemizace aparátu ÚV KSS z února 1955

Příloha k návrhu systemizace aparátu ÚV KSS — přehled nynějšího a navrhovaného stavu pro Sekretariát ÚV KSČ.

V originále 1 list. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 64, a.j. 48/8.

Poznámka:

Sekretariát ÚV KSČ návrh schválil s nepatrnými úpravami uvnitř oddělení.

	nynější stav					Navrhovaný stav				
	polit.	odbor.	admin.	techn.	celkem	polit.	odbor.	admin.	techn.	celkem
Tajemníci ÚV KSS	4	-	-	-	4	4	-	-	-	4
Pomocníci tajem. ÚV a admin. prac.	5	-	5	-	10	5	-	5	-	10
Ústřední revizní komise	1	-	1	-	2	1	-	1	-	2
I. odd. orgánů strany, ROH a mládeže	49	-	17	-	66	44	1	7	1	53
II. odd. stát. administrativy	21	-	2	-	23	19	-	1	-	20
III. odd. propagandy a agitace	38	-	2	-	40	31	-	3	-	34
IV. odd. školství a vědy	14	-	1	-	15	12	-	1	-	13
V. odd. kultury	11	-	1	-	12	9	-	1	-	10
VI. odd. plánování a financí	11	-	1	-	12	9	-	1	-	10
VII. odd. zemědělství a výkupu	23	-	2	-	25	23	-	2	-	25
VIII. odd. lehkého a potrav. průmyslu	14	-	1	-	15	12	-	1	-	13
IX. odd. strojírenství, hutí a chem.	12	-	1	-	13	-	-	-	-	-
X. odd. paliv a energetiky	9	-	1	-	10	17	-	1	-	18
XI. odd. staveb. a míst. hospodářství	14	-	1	-	15	13	-	1	-	14
XII. odd. dopravy a spojů	10	-	1	-	11	9	-	1	-	10
XIII. odd. hospodářské	25	-	13	64	102	10	21	12	41	84
XIV. odd. technické	8	-	30	-	38	5	2	29	-	36
KSK - Komise stranické kontroly	9	-	2	-	11	9	-	1	-	10
	278	-	82	64	424	232	24	68	42	366

I/6

**Systemizace aparátů okresních, městských a krajských výborů KSČ
z března 1955**

Přílohy k návrhu nové systemizace KV, MěV a OV KSČ a KSS pro Sekretariát
ÚV KSČ.

V originále 5 listů. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 67, a.j. 52/1, II. a III. část.

Poznámka:

V archivní jednotce jsou podrobné návrhy systemizace pro každý jednotlivý orgán KSČ. Sekretariát ÚV
KSČ předložené návrhy schválil s drobnými úpravami ve smyslu přesunů uvnitř jednotlivých orgánů.

Celkový přehled o dosavadní a navrhované systemisaci KV, MV a OV KSC.

		dosavadní systemisace byry KV KSC			navrhovaná systemisace			porovnání mezi dosav. a navrh. systemisací	
		pol.	adm.tech.	celkem	pol.	odb.	adm.tech.	celkem	snížení zvýšení
Praha									
KV	212	175	387	152	16	51	110	329	58
MV	73	22	95	65	2	12	8	86	9
OV	599	288	887	640		122	115	877	10
celkem	884	485	1369	857	17	185	233	1292	77
Č.Rudějovice									
KV	102	64	166	81	14	23	26	144	22
OV	178	77	255	225	1	42	46	314	59
celkem	280	141	421	306	15	65	72	458	37
Plzeň									
KV	105	64	169	75	9	20	29	133	36
OV	199	104	303	244	2	52	47	345	42
celkem	304	168	472	319	11	72	76	478	6
K.Vary									
KV	93	56	149	78	7	14	26	125	24
OV	108	59	167	136	1	28	33	198	31
celkem	201	115	316	214	8	42	59	323	7
Ústí n.L.									
KV	108	68	176	88	7	19	37	151	25
OV	196	104	300	233	1	42	41	317	17
celkem	304	172	476	321	8	61	78	468	8

Liberec

KV	85	50	135	63	6	16	28	113	22	
OV	138	66	204	171		26	34	231		27
celkem	223	116	339	234	6	42	62	344		5

Hradec Král.

KV	100	56	156	76	7	19	25	127	29	
OV	170	81	251	202	1	31	50	284		33
celkem	270	137	407	278	8	50	75	411		4

Pardubice

KV	80	40	120	63	9	11	14	97	23	
OV	145	74	219	180	1	28	38	247		28
celkem	225	114	339	243	10	39	52	344		5

Jihlava

KV	82	49	131	59	5	14	27	105	26	
OV	168	74	242	206	1	29	38	274		32
celkem	250	123	373	265	6	43	65	379		6

Brno

KV	130	81	211	99	12	28	45	184	27	
MV	24	7	31	18		8		26	5	
OV	271	128	399	304		54	67	425		26
celkem	425	216	641	421	12	90	112	635	6	

Olomouc

KV	88	46	134	65	9	18	13	110	24	
OV	154	76	230	178	1	39	39	257		27
celkem	242	122	364	243	10	57	57	367		3

Gottwaldov

KV	101	61	162	72	7	21	24	124	38	
OV	154	61	215	180	1	40	35	256		41
celkem	255	122	377	252	8	61	59	380		3

Ostrava

KV	148	107	255	129	14	30	57	230	25
MV	34	4	38	27	1	5		33	5
OV	216	108	324	252		52	49	353	29
celkem	398	219	617	408	15	87	106	616	1

KV a MV	1565	950	2515	1210	124	309	474	2117	398
OV	2696	1300	3996	3151	10	585	632	4378	382
celkem	4261	2250	6511	4361	134	894	1106	6495	16

V případě, že budou přijaty připomínky I. oddělení ÚV KSČ, které jsou uvedeny v návrhu usnesení sníží se celkový počet pracovníků strany, o dalších 14 politických pracovníků.

Celkový přehled o dosavadní a navrhované systemisaci KV, MV a OV KSS
ve slovenských krajích:

Dosavadní systemisace				navrhovaná systemisace							sníže ní	zvýše- ní
pol. adm.tech. celkem				pol.odboradm.tech.celkem								
Bratislava												
KV	103	73		176	82	7	27	41	157	19		
MV	12	6		18	19	2	5	4	30			12
OV	182	91		285	238	-	42	56	336			63
celkem	297	170		467	339	9	74	101	523			56
Nitra												
KV	83	53		136	69	7	24	25	125	11		
OV	142	73		215	211	1	35	51	298			83
celkem	225	126		351	280	8	59	76	423			72
B.Bystrica												
KV	83	54		137	68	6	25	21	120	17		
OV	134	67		201	192	1	36	47	276			75
celkem	217	121		338	260	7	61	68	396			58
Žilina												
KV	93	68		161	80	14	19	35	148	13		
OV	143	69		212	201	1	39	48	289			77
celkem	236	137		373	281	15	58	83	437			64
Košice												
KV	89	64		153	74	8	20	37	139	14		
OV	124	61		185	173	1	30	42	246			61
celkem	213	125		338	247	9	50	79	385			47
Prešov												
KV	93	58		151	75	7	20	38	140	11		
OV	174	85		259	200	1	31	45	277			18
celkem	267	143		410	275	8	51	83	417			7
Slovensko												
KV a MV	556	376		932	467	51	140	201	859	73		
OV	899	446		1345	1215	5	213	289	1722			377
celkem	1455	822		2277	1682	56	353	490	2581			304

Z á v ě r :

Celkově se ve slovenských krajských a okresních výborech zvyšuje stav pracovníků o 304. Z tohoto politických pracovníků o 227 a administrativních pracovníků o 77.

V případě, že budou přijaty připomínky I. oddělení ÚV KSČ, které jsou uvedeny v návrhu usnesení, sníží se celkový počet pracovníků strany o další 4 pracovníky.

Připojujeme přehled o stavu systemisace krajských a okresních výborů KSČ v českých krajích:

	Dosavadní systemi- sace		navrhovaná systemi- sace		snížení		zvýšení	
	pol.	cel-	pol.	cel-	pol.	cel-	pol.	cel-
	admin.tech.	adm.tech.	adm.tech.	adm.tech.	adm.tech.	adm.tech.	adm.tech.	adm.tech.
KV a								
MV	1565	950	2515	1210	124	309	474	2117 398
OV	2696	1300	3996	3151	10	585	632	4378 382
celkem:	4261	2250	6511	4361	134	894	1106	6495 16

I/7

**Školení funkcionářů KSČ v dlouhodobých kurzech
Vysoké školy stranické do roku 1955**

Příloha ke zprávě pro Sekretariát ÚV KSČ o zkušenostech z výběru funkcionářů
ke studiu na VŠS — přehled o dosavadních výsledcích a o zařazení funkcionářů.

V originále 1 list. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 86, a.j. 88/9.

PŘÍLOHA IV

Přehled o proškolení funkcionářů v dlouhodobých kurzech VSS
od roku 1948 až 1955 a jejich nynějším zařazení.

Kraj	Proškolení celkem	Nynější zařazení									
		ÚV KSČ a KSS	KV - MV KSČ a KSS	OV KSČ a KSS	Rudé prá- vo a ost. třída	Masové org.	Minister. a nár. výb.	Hospodář. úsek	Poslucha- či VSS	ve výrobě nebo v do- mácnosti	ostatní
Praha	80	28	10	10	-	7	14	1	1	8	1 zemřel
Č. Budějovice	27	7	9	4	-	2	-	4	1	-	-
Plzeň	44	17	7	8	3	2	3	1	1	2	-
K. Vary	23	3	5	8	1	2	2	1	-	1	-
Ústí n.L.	53	22	11	10	-	5	2	2	1	-	-
Liberec	41	9	9	8	1	2	2	5	2	3	-
Hr. Králové	28	4	7	8	-	-	3	1	1	3	1 inval.důch.
Pardubice	24	8	7	4	-	1	3	-	-	1	-
Jihlava	32	13	3	9	2	1	2	-	1	1	-
Brno	51	12	13	12	1	1	2	4	-	6	-
Olomouc	25	6	8	6	1	-	2	1	-	1	-
Gottwaldov	31	6	11	5	2	-	4	2	-	1	-
Ostrava	55	9	17	16	1	3	3	4	-	1	1 zemřel
Slovensko	111	22	34	15	2	6	9	12	3	7	1 neznámý
ÚV KSČ	20	18	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Rudé právo	12	2	-	1	8	-	-	-	1	-	-
Masové org.	65	2	4	1	8	43	1	3	-	2	1 neznámý
Ministerstva	61	2	-	-	-	-	56	1	-	1	1 neznámý
Celkem	783	190	156	125	30	75	109	42	12	38	6

1926 1992 1596
60,14

I/8

**Systemizace a skutečné stavy pracovníků aparátu KSČ
v květnu 1960**

Hlášení oddělení stranických orgánů ÚV KSČ o změnách v systemizaci a skutečných stavech pracovníků stranického aparátu před reorganizací z března 1960 a po jejím provedení.

V originále 4 listy. — *SÚA-AÚV*, f. 05/1, sv. 14, a.j. 233.

Přísně tajné

Č í s e l n é h l á š e n í

o stavu pracovníků stranických orgánů po nové reorganizaci
k 1. květnu 1960.

=====

X X X

Přehled o změnách v systemizaci a ve stavu pracovníků stranických orgánů v důsledku reorganizace provedené v březnu 1960.

Pracovníků :	Systemizace		S t a v		R o z d í l v systemizaci:
	před reorg.:	po reorg.:	před reorg.:	po reorg.:	
politických	x 6346	4244	5913	4173	- 2102
uvol.pol.prac. CZV a ZO strany	-	1277	-	1138	+ 1277
administrat.	2943	1031	2935	986	- 662
technických		1250		1220	
odborných	301	414	273	351	+ 113
C e l k e m :	9590	8216	9121	7868	- 1374

x - Před reorganizací byli do celkové systemizace pol.pracovníků 6346 započítáni i uvol.předsedové CZV a ZO strany. V nové systemizaci jsou uvol.političtí pracovníci CZV a ZO strany vedeni zvlášť.

Informace o rozmístění politických pracovníků dřívějších stranických orgánů je předložena vedení oddělení ve zvláštní zprávě.

Přísně tajné

437

P ř e h l e d o počtu politických, administrativních, technických a odborných pracovníků ÚV KSČ, ÚV KSS, KV, MV a OV strany, redakcí krajských časopisů, OSŠ a uvol.polit.pracovníků CZV a ZO strany k 1. květnu 1960.

Pracovníci v orgánech KSČ :

politických	syst.: 3100	stav: 3071 ⁶⁹	nových: 15	odešlo: 16
administrat.	syst.: 745	stav: 716	nových: 1	odešlo: 1
technických	syst.: 942	stav: 920	nových: 2	odešlo: 5
odborných	syst.: 309	stav: 254	nových: -	odešlo: 1
C e l k e m	syst.: 5096 =====	stav: 4961 =====	nových: 18 ==	odešlo: 23 ==

Pracovníci v orgánech KSS :

politických	syst.: 1144	stav: 1102	nových: 4	odešlo: 7
administrat.	syst.: 286	stav: 270	nových: 1	odešlo: -
technických	syst.: 308	stav: 300	nových: -	odešlo: -
odborných	syst.: 105	stav: 97	nových: 1	odešlo: -
C e l k e m	syst.: 1843 =====	stav: 1769 =====	nových: 6 =	odešlo: 7 =

Pracovníci v orgánech KSČ i KSS :

politických	syst.: 4244	stav: 4173	nových: 19	odešlo: 23
administrat.	syst.: 1031	stav: 986	nových: 2	odešlo: 1
technických	syst.: 1250	stav: 1220	nových: 2	odešlo: 5
odborných	syst.: 414	stav: 351	nových: 1	odešlo: 1
C e l k e m	syst.: 6939 =====	stav: 6730 =====	nových: 24 ==	odešlo: 30 ==

Uvolnění političtí pracovníci CZV a závod.organizací strany :

CZV a ZO KSČ	syst.: 1036	stav: 935	nových: -	odešlo: -
CZV a ZO KSS	syst.: 241	stav: 203	nových: -	odešlo: -
C e l k e m	syst.: 1277 ✓ =====	stav: 1138 =====	nových: - =	odešlo: - =

P ř e h l e d
o počtu pracovníků ÚV, KV, MV a OV KSČ, redakcí kraj. časopisů a OSŠ
k 1. květnu 1960.

=====

Politických :

ÚV KSČ	syst.:	708 ✓	stav:	638	nových:	15	odešlo:	16
KV KSČ	syst.:	496 ✓	stav:	502	nových:	-	odešlo:	-
MV, OV KSČ	syst.:	1608 ✓	stav:	1711	nových:	-	odešlo:	-
Red.kraj.čas.	syst.:	171 ✓	stav:	168	nových:	-	odešlo:	-
OSŠ	syst.:	57 ✓	stav:	50	nových:	-	odešlo:	-
C e l k e m	syst.:	3100 =====	stav:	3069 =====	nových:	15 ==	odešlo:	16 ==

Administrativních :

ÚV KSČ	syst.:	141	stav:	149	nových:	1	odešlo:	1
KV KSČ	syst.:	130	stav:	121	nových:	-	odešlo:	-
MV, OV KSČ	syst.:	437	stav:	411	nových:	-	odešlo:	-
Red.kraj.čas.	syst.:	31	stav:	28	nových:	-	odešlo:	-
OSŠ	syst.:	6	stav:	7	nových:	-	odešlo:	-
C e l k e m	syst.:	745 ===	stav:	716 ===	nových:	1 =	odešlo:	1 =

Technických :

ÚV KSČ	syst.:	219	stav:	202	nových:	2	odešlo:	5
KV KSČ	syst.:	179	stav:	175	nových:	-	odešlo:	-
MV, OV KSČ	syst.:	461	stav:	457	nových:	-	odešlo:	-
Red.kraj.čas.	syst.:	18	stav:	14	nových:	-	odešlo:	-
OSŠ	syst.:	65	stav:	72	nových:	-	odešlo:	-
C e l k e m	syst.:	942 ===	stav:	920 ===	nových:	2 =	odešlo:	5 ==

Odborných :

ÚV KSČ	syst.:	87	stav:	79	nových:	-	odešlo:	1
KV KSČ	syst.:	96	stav:	80	nových:	-	odešlo:	-
MV, OV KSČ	syst.:	104	stav:	75	nových:	-	odešlo:	-
Red.kraj.čas.	syst.:	8	stav:	8	nových:	-	odešlo:	-
OSŠ	syst.:	14	stav:	12	nových:	-	odešlo:	-
C e l k e m	syst.:	309 ===	stav:	254 ===	nových:	- =	odešlo:	1 =

P ř e h l e d

o počtu pracovníků ÚV, KV, MV a OV KSS, redakcí kraj. časopisů a OSŠ
k 1. květnu 1960.

=====

Politických:

ÚV KSS	syst.:	246 ✓	stav:	234	nových:	4	odešlo:	7
KV KSS	syst.:	193 ✓	stav:	180	nových:	-	odešlo:	-
MV, OV KSS	syst.:	667 ✓	stav:	650	nových:	-	odešlo:	-
Red.kraj.čas.	syst.:	119 ✓	stav:	21	nových:	-	odešlo:	-
OSŠ	syst.:	9 ✓	stav:	7	nových:	-	odešlo:	-
C e l k e m	syst.:	<u>1144</u>	stav:	<u>1102</u>	nových:	<u>4</u>	odešlo:	<u>7</u>

Administrativních :

ÚV KSS	syst.:	58	stav:	47	nových:	1	odešlo:	-
KV KSS	syst.:	44	stav:	47	nových:	-	odešlo:	-
MV, OV KSS	syst.:	175	stav:	168	nových:	-	odešlo:	-
Red.kraj.čas.	syst.:	7	stav:	7	nových:	-	odešlo:	-
OSŠ	syst.:	2	stav:	1	nových:	-	odešlo:	-
C e l k e m	syst.:	<u>286</u>	stav:	<u>270</u>	nových:	<u>1</u>	odešlo:	<u>-</u>

Technických :

ÚV KSS	syst.:	32	stav:	42	nových:	-	odešlo:	-
KV KSS	syst.:	87	stav:	83	nových:	-	odešlo:	-
MV, OV KSS	syst.:	175	stav:	158	nových:	-	odešlo:	-
Red.kraj.čas.	syst.:	1	stav:	2	nových:	-	odešlo:	-
OSŠ	syst.:	13	stav:	15	nových:	-	odešlo:	-
C e l k e m	syst.:	<u>308</u>	stav:	<u>300</u>	nových:	<u>-</u>	odešlo:	<u>-</u>

Odborných :

ÚV KSS	syst.:	29	stav:	32	nových:	1	odešlo:	-
KV KSS	syst.:	33	stav:	28	nových:	-	odešlo:	-
MV, OV KSS	syst.:	38	stav:	33	nových:	-	odešlo:	-
Red.kraj.čas.	syst.:	2	stav:	2	nových:	-	odešlo:	-
OSŠ	syst.:	3	stav:	2	nových:	-	odešlo:	-
C e l k e m	syst.:	<u>105</u>	stav:	<u>97</u>	nových:	<u>1</u>	odešlo:	<u>-</u>

I/9

**Systemizace, skutečné stavy a odměňování
pracovníků aparátu KSČ v letech 1960 — 1963**

Zpráva o vývoji stavu a systemizaci pracovníků a provádění mzdové politiky v orgánech a institucích KSČ v období let 1961 — 1963 pro Sekretariát ÚV KSČ a tabulkové přílohy k této zprávě.

V originále 17 listů. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 16, a.j. 27/2.

Poznámka:

Sekretariát ÚV KSČ zprávu projednal 2.10.1963 a v podstatě akceptoval návrhy v ní předložené.

1932/13

PŘÍLOHA III

Zpráva o vývoji, stavu a systemizaci pracovníků a provádění mzdové politiky v orgánech a institucích Komunistické strany Československa v období let 1961-1963 s návrhy a náměty na další opatření a řešení

V současné situaci při řešení nejsložitějších ekonomických, politických, ideologických i jiných otázek a problémů s všestrannou znalostí věcí, vysokou odpovědností, nejvyšší schopností organizovat, rozvíjet iniciativu a cílevědomě zabezpečovat včasné a správné plnění usnesení orgánů strany je hlavní obsah činnosti pracovníků strany. Aparát organizuje plnění směrnic strany, je nejúžeji spjat s masami. To vyžaduje politicky i odborně vysoce kvalifikovaných kádrů. To je hlavní a rozhodující stránka věci. Druhou stránkou věci, do určité míry podmiňující to hlavní a rozhodující, je otázka odměňování pracovníků strany. Domníváme se, že v současné situaci by bylo politicky neúnosné provádět všeobecné zvyšování platů pracovníků strany. Na druhé straně bude ovšem nutné a správné využít individuálně možností daných platovým řádem a směrnicemi zařazením do vyšší třídy, využitím rozpětí až do 30 % na základní plat, stanovením osobních platů apod. řešit odměňování nejschopnějších pracovníků, kteří dosahují trvale nejlepších výsledků. Stejně postupovat při přijímání nových, politicky i odborně fundovaných pracovníků z jiných úseků, u nichž až dosud převážně docházelo při přechodu do orgánů strany k podstatnému snížení platů.

Limitujícím činitelem k provedení těchto úprav je schválený mzdový fond, I když proti roku 1961 vzrostl mzdový fond o Kčs 12 485 000 v ročním objemu, zabezpečuje v podstatě tento růst pouze zvýšení počtu pracovníků, zatímco vývoj průměrných platů dosahuje jen nepatrný vzrůst. Domníváme se, že je naléhavé a nutné mzdový fond dále nezvyšovat a řešení hledat ne v kvantitě a stálém zvyšování počtu pracovníků, ale v kvalitě pracovníků při podstatném snížení systemizace. Zejména doporučujeme provést okamžitá opatření k podstatnému zjednodušení administrativy ve

všech stranických orgánech, institucích a podnicích, využít maximálně nejnovější techniky v administrativě, provést opatření ke zvýšení kvalifikace administrativních pracovníků a tím i výkonu, provést i organizační opatření k sjednocení administrativy v orgánech strany a tím dosáhnout podstatného snížení administrativních pracovníků. Stejně postupovat i k zabezpečení technických služeb a ve snižování technických pracovníků. Kdybychom například postupně dosáhli snížení u politických pracovníků o 5 % a u administrativních o 15 % dosavadního schváleného stavu pracovníků, znamenalo by to získat Kčs 11 400 000 v ročním objemu. Výsledkem by bylo získání prostředků pro doporučené individuální úpravy a ještě navíc bychom dosáhli výrazného snížení mzdového fondu a odstranění zbytečného administrování.

I. Vývoj a stav systemizace pracovníků KSČ

Po provedení územních změn v roce 1960 byl snížen stav o 1374 pracovníků KSČ. V roce 1961 byl schválen systemizovaný stav pracovníků Komunistické strany Československa 12 255, z toho v orgánech a institucích 8532 pracovníků a v podnicích a účelových zařízeních 3723 pracovníků. V letech 1961-1963 zvýšil se stav pracovníků celkem na 12 634, tj. o 3,1 %, z toho v orgánech a institucích na 8902 pracovníky a v podnicích a účelových zařízeních na 3732 pracovníků. Skutečný stav pracovníků k 1. 5. 1963 činil 12 141 pracovníků, tj. o 4 % méně ke schválené systemizaci.

Podle jednotlivých orgánů byl vývoj od roku 1961 následující:

	Počet system. prac.		Skutečný stav
	1961	1963	k 1. 5. 1963
Okresní výbory	5053	5251	5038
Krajské výbory	1326	1362	1304
Krajské str. časopisy	347	450	427
Oblast. stran. školy	237	163	160

ÚV KSS	273	291	273
Ústav dějin KSS	59	57	53
Stran. škola při ÚV KSS	71	75	71
ÚV KSČ	697	766	703
Ústav dějin. KSČ	166	178	159
VSS-ISV při ÚV KSČ	303	309	282
Celkem orgány a instituce	8532	8902	8470
Redakce časopisů ÚV KSČ	267	285	271
Naklad. polit. literatury	129	158	151
Vydavatelství RP	118	114	112
Polygrafické závody	1516	1540	1530
Celkem podnik Rudé právo	2030	2097	2064
Redakce časopisů ÚV KSS	236	224	221
Vydavatelství pol. liter.	61	94	98
Vydavatelství Pravdy	91	64	62
Polygrafické závody	994	810	810
Celkem podnik Pravda	1382	1192	1191
Stran. podnik pomoc. a technických služeb	204	292	276
Hotel Praha	107	151	140
C e l k e m KSČ	12 255	12 634	12 141

Z celkového počtu 12 634 pracovníků je systemizováno 6263 politických pracovníků, 809 odborných pracovníků, 1688 administrativních pracovníků a 3874 technických pracovníků. Z politických pracovníků pracuje včetně redakcí 33,4 % na ideologickém úseku (bez redakcí 24,2 %), 26,9 % na úseku stranické práce, 25 % na průmyslovém a ekonomickém úseku, 19 % na zemědělském úseku a 4,9 % na ostatních úsecích.

Z celkového systemizovaného stavu 8902 pracovníci v orgánech a institucích KSČ je: politických pracovníků 5833 (65,5 %), odborných 451 (5,1 %), administrativních 1179 (13,2 %) a technických 1439 (16,2 %). Na krajské a okresní výbory, krajské stranické časopisy a oblastní stranické školy připadá 7226 pracovníků,

tj. 81,2 %, na ústřední výbor KSS, Ústav dějin KSS a Ústřední stranickou školu při ÚV KSS 423 pracovníků, tj. 4,7 %, a na ústřední výbor KSČ, Ústav dějin KSČ, stranická muzea a Vysokou stranickou školu - Institut společenských věd při ÚV KSČ připadá 1253 pracovníků, tj. 14,1 %. U politických pracovníků připadá na krajské a okresní výbory včetně krajských stranických časopisů a oblastních škol 83,5 % celkového stavu, na ústřední výbor KSS a instituce 3,8 % a na ústřední výbor KSČ a jeho instituce 12,7 % celkového stavu politických pracovníků.

K 1. 5. 1963 pracovala v kategorii politických pracovníků v orgánech a institucích strany celkem 401 žena, tj. 7,3 % celkového stavu, z toho 308 soudružek pracuje ve funkcích politických pracovníků v okresních a krajských výborech, krajských stranických časopisech a oblastních stranických školách.

V orgánech a institucích strany vzrostl od r. 1961 celkový systemizovaný stav pracovníků o 370, tj. o 4,3 %. V tomto růstu promítá se jednak zvýšení systemizací některých orgánů a institucí i některé strukturální změny. Např. u krajských stranických časopisů nastalo zvýšení o 66 redaktorů vlivem přechodu dalších krajských stranických časopisů na deníky, což mělo vliv i na ostatní kategorie pracovníků, u nichž došlo k celkovému zvýšení o 37 pracovníků, z toho u odborných o 13, administrativních o 11 a u technických o 13. Ustavením kontrolních a revizních komisí KSČ došlo v krajských a okresních výborech KSČ ke zvýšení systemizace o 114 pracovníků.

Příznivě se ve vývoji stavu pracovníků projevila reorganizace krajských stranických škol, kde po zřízení pouze dvou oblastních stranických škol a ponechání Ústřední stranické školy při ÚV KSS byl snížen systemizovaný stav pracovníků celkem o 74, z toho o 29 politických, 8 odborných, 3 administrativní a 34 technických.

U ústředního výboru KSS a jeho institucí byl celkový stav zvýšen proti roku 1961 o 20 pracovníků, z toho 18 technických. V současné době ústřední výbor KSS uvažuje o zvýšení systemizace o dalších 9 politických pracovníků.

1932

- 5 -

III

Ke zvýšení systemizace dochází též u ústředního výboru KSČ o 69 pracovníků, z toho o 42 politických, 4 odborné, 1 technického a o 22 administrativních, zejména úpravou systemizace v letošním roce. Systemizovaný stav se zvýšil u Ústavu dějin KSČ celkem o 12 pracovníků, z toho o 11 odborných. Součením Vysoké stranické školy a Institutu společenských věd při ÚV KSČ v jednu instituci došlo ke změně ve skladbě stavu pracovníků, snížil se stav politických pracovníků o 18 a administrativních o 3, vzrostl však stav odborných pracovníků o 27.

V současné době krajské výbory KSČ předpokládají zvýšení stavu o 55 politických a o 8 odborných a administrativních pracovníků. Ústav dějin KSČ připravuje novou organizaci a systemizaci, kde má dojít ke zvýšení systemizovaného stavu.

Ve stranických podnicích dochází k růstu systemizace politických pracovníků především převedením redakcí klasiků marxismu-leninismu do Nakladatelství politické literatury celkově o 33 politických a 5 administrativních pracovníků a úpravou systemizací v redakcích Rudého práva o 4, Hospodářských novin o 3, Květů a Roháče o 1 redaktora, vesměs v souvislosti s růstem rozsahů těchto časopisů. U časopisu Kulturní tvorba, jehož redakce byla sestavena z počtu redaktorů zrušených redakcí Tvorby a Předvoje je stav 23 systemizovaných redaktorů na 16stránkový týdeník nadsazen v porovnání se systemizací ostatních redakcí týdeníků (Květy 16 redaktorů na 36 stránek, Hospodářské noviny 12 redaktorů na 10 stránek). Vysoký je stav 11 administrativních pracovníků v redakci Dikobraz.

V polygrafické činnosti došlo vyčleněním závodu Košice z podniku Pravda ke snížení systemizace hospodářsko-technického aparátu o 36 pracovníků a plánovaný stav dělníků o 168.

Ke zvýšení systemizace v průběhu let 1961 - 1963 došlo u Stranického podniku pomocných a technických služeb, účelového zařízení ÚV KSČ o 88 pracovníků, zejména převodem závodní jídelny o 22 pracovníků, dále zvýšením počtu uklízeček v souvislosti s přestěhováním ÚV KSČ do budovy po ministerstvu dopravy a spojů, byl

též zvýšen stav pracovníků v údržbě a stav řidičů. V hotelu Praha se zvýšil systemizovaný stav o 44 pracovníků, zejména číšníků a kuchařů a dalších pracovníků, zajišťujících provoz v objektech pro zahraniční hosty v novém objektu Barnabitzky a Orlík. Stav odborných a administrativních pracovníků přitom zůstal v podstatě na stejné úrovni.

Uvedený rozbor stavu a vývoje politických pracovníků i některé předpokládané úpravy systemizace ukazují na soustavný růst systemizovaného stavu. Při náročných a narůstajících úkolech nelze ani tuto cestu vyloučit. Domníváme se ovšem, že tento růst je neúměrný, neboť hlavní cesta by měla být v důsledném uplatňování usnesení ÚV KSČ o zásadách výběru a dalším zvyšování politické a odborné kvalifikace stranických pracovníků a v posilování stranických orgánů politicky a odborně vyspělými kádry.

Rovněž se domníváme, že předpokládané zvýšení stavu pracovníků u krajských výborů KSČ by bylo možno v podstatě řešit v rámci dosavadních systemizací krajských organizací; přičemž vycházíme i z dosavadního soustavného neplnění schválené systemizace o 493 pracovníků.

Velmi závažný a nepříznivý je vývoj i stav u administrativních pracovníků. V orgánech a institucích vzrostl celkový systemizovaný stav administrativních pracovníků od r. 1961 o 66. Největší růst byl v okresních výborech (o 43). V některých orgánech dochází dokonce k překračování systemizovaného stavu administrativních sil, např. na OV KSS Čadca a Liptovský Mikuláš, u středočeského a jihočeského KV KSČ atd. V některých případech pracují administrativní síly v mimoevidenčním stavu buď stále nebo na přechodnou dobu, např. na OV KSČ Kladno a dalších.

Porovnáme-li celkový systemizovaný stav politických pracovníků v orgánech a institucích s počtem administrativních pracovníků, připadá na 100 politických pracovníků 20 administrativních a vezmeme-li v úvahu počet odborných, technických a administrativních pracovníků, připadá na 100 politických pracovníků 53 těchto pracovníků.

1932

- 7 -

III

Poměr počtu politických a ostatních pracovníků podle orgánů:

Na 100 politických pracovníků připadá: administr. odborných,
administrat.
a tech. prac.

Okresní výbory (bez předs. CZV)	26	60
Krajské výbory	24	86
Ústřední výbor KSS	22	80
Ústřední výbor KSČ	29	52
Stranické školy	19	141

Nejvyšší počet administrativních pracovníků na 100 politických pracovníků připadá u ústředního výboru KSČ (29) a u okresních výborů KSČ (26). Porovnáme-li však počet politických pracovníků se souhrnem odborných, administrativních a technických pracovníků, zhoršuje se tento ukazatel zejména u krajských výborů (86).

Domníváme se, že hlavními příčinami narůstání vysokého stavu administrativních pracovníků je jednak růst administrativní práce, psaní a rozmnožování různých přednášek, materiálů atd. a v mnoha případech nedostatečná kvalifikace a výkon těchto pracovníků.

II. Provádění mzdové politiky v orgánech a institucích KSČ

S vývojem stavu pracovníků v orgánech, institucích a podnicích KSČ, zejména s úkolem posilovat stranické orgány politiky a odborně vyspělými kádry, úzce souvisí i provádění mzdové politiky, vývoj průměrných platů, jakož i vývoj mzdových fondů. Při porovnání výsledků inventarizace platů pracovníků KSČ z let 1961 a 1963 se ukazuje, že vývoj průměrných platů ve stranických orgánech zaznamenal jen nepatrný růst (ročně 1,13 %).

Inventarizace platů provedená k 1. 5. 1963 prokázala, že platový řád je vcelku dodržován a že stranické orgány provádějí mzdovou politiku vcelku uváženě. Určité nedostatky se projevují na ideologickém úseku, zejména u Ústavu dějin KSČ, Vysoké stranické školy - Institutu společenských věd při ÚV KSČ, kde je zaznamenán rychlejší růst platů proti ostatním orgánům KSČ. O tom svědčí vývoj průměrných platů politických pracovníků.

	Průměrný plat		Zvýšení	
	v r. 1961	v r. 1963	v Kčs	v %
OV KSČ	2037	2063	26	1,28
KV KSČ	2387	2424	37	1,55
Oblast.stran. školy	2056	2095	39	1,89
Krajské stran.časopisy	2034	2083	49	2,40
Ústřední výbor KSS	2575	2602	27	1,04
Ústřední stran.škola KSS	2345	2381	36	1,53
Ústav dějin KSČ	2080	2209	129	6,20
VŠŠ-ISV při ÚV KSČ	2467	2521	54	2,19
ÚV KSČ	2742	2701	- 41	- 1,50

S průměrnými platy politických pracovníků v orgánech a institucích KSČ ostře kontrastují dosahované platy v některých redakcích, zejména Kulturní tvorbě, ve výši Kčs 2723 (bez honorářů z umělecké a literární činnosti), což značně převyšuje ostatní redakce, včetně Rudého práva, kde průměrný plat po odečtení platů zahraničních dopisovatelů činí Kčs 2508,-.

Zvýšení stavu pracovníků a mírný růst průměrných platů znamenal také zvýšení mzdových fondů, jak ukazuje následující přehled:

	Mzdový fond (v tis. Kčs)			
	skutečnost r. 1961	skutečnost r. 1962	rozpočet r. 1963	index 62/61 63/61
Krajské organizace	143 590	146 617	152 562	102,1 106,2
Ústřední výbor KSS a instituce	8 829	8 779	8 848	99,4 100,2
Ústřední výbor KSČ a instituce	25 966	25 674	25 895	98,9 99,7
Podniky a účel.zařízení	69 769	74 140	73 334	106,2 105,1
C e l k e m	248 154	255 210	260 639	102,8 105,-

Proti skutečnosti roku 1961 ukazuje se růst mzdového fondu v roce 1963 o Kčs 12 485 000,-. K růstu mzdového fondu dochází v okresních a krajských výborech o Kčs 8 972 000 a v podnicích strany o Kčs 3 565 000,-. U stranických podniků je vývoj mzdového fondu v souladu s výrobními úkoly, plněním plánu a dosahovanou produktivitou práce.

- Pro srovnání uvádíme dosažené průměrné platy podle kategorií k 1. 5. 1963:

	političtí	odborní	administr.	techničtí
OV KSČ	2063	1545	1168	1371
KV KSČ	2424	1751	1241	1557
Oblast. stran. školy	2095	1659	1186	1117
Krajské stran. časopisy	2083	1549	1154	1138
ÚV KSS	2602	1642	1273	1251
ÚV KSČ	2701	1706	1177	1258
ÚD KSČ	2209	1675	1100	1220
VŠŠ-ISV při ÚV KSČ	2521	1775	1141	1241
Redakce Rudého práva	2689	1574	997	-
Kulturní tvorba	2723	-	1019	-
Květy	2306	1310	1036	-
Redakce Pravdy	2495	-	1416	-
Uj szó	2430	-	1352	-
Nakladatelství polit. literatury	2076	1605	1115	-
Vydavatelství polit. literatury	2064	1558	1294	1574

Pro funkční platy politických a odborných pracovníků je stanoveno rozpětí 30 %. Celkové průměrné čerpání platového rozpětí v orgánech a institucích k 1. 5. 1963 činí 12,09 %, z toho u okresních výborů 12,21 %, u krajských výborů 13,82 %, u ÚV KSS 13,93 %, u Ústavu dějin KSČ 13,28 %, u Vysoké stranické školy-Institutu společenských věd při ÚV KSČ 13,31 % a u ÚV KSČ 8,16 %. Z krajských organizací čerpá platové rozpětí nejvíce severomoravská krajská organizace, tj. 16,37 % a nejméně středočeská, tj. 9,9 %. Platový řád dává možnost zařazovat pracovníky v určité funkci do dvou tříd, podle kvality a schopností pracovníka. Tato možnost je orgány strany využívána. V okresních výborech je zařazeno do vyšších kategorií 77 % pracovníků a v krajských výborech 81 %.

Průměrné platy politických pracovníků krajských výborů se zvýšily nejvíce v severočeském KV KSČ o Kčs 92,-, v severomorav-

ském KV KSČ o Kčs 58,- a ve střeďočeském KV KSČ o Kčs 52,-, v ostatních KV KSČ o Kčs 12,- - 35,-. Nejvyšší průměrné platy na pracovníka jsou v severomoravském KV KSČ - Kčs 2511,-, v severočeském KV KSČ - Kčs 2484,-, v západočeském KV KSČ - Kčs 2455,- a v jihomoravském KV KSČ - Kčs 2423,-, nejnižší ve východočeském KV KSČ (Kčs 2363,-), ve střeďočeském KV KSČ (Kčs 2379,-) a v MěstV KSČ Praha (Kčs 2387,-). V okresních výborech vzrostly průměrné platy o Kčs 11,- - 44,-, nejnižší průměrný plat je 1990,- Kčs (střeďočeská krajská organizace), nejvyšší 2171,- Kčs (severomoravská krajská organizace).

Ke znatelnějšímu zvýšení došlo v některých redakcích krajských stranických časopisů, zvláště u redaktorů časopisu Nová svoboda a Glos luďu (severomoravský KV KSČ) o Kčs 107,- na pracovníka, u redaktorů časopisů Večerník a Hlas luďu (západoslovenský KV KSS) o Kčs 181,-, u časopisu Smer (středoslovenský KV KSS) o Kčs 129,- a u časopisu Východoslovenské noviny o Kčs 95,- na pracovníka.

Průměrné platy administrativních pracovníků poklesly v ústředních stranických orgánech v českých zemích i na Slovensku o 0,70 - 5,09 %. V krajských a okresních výborech KSČ a ve stranických časopisech jsou průměrné platy administrativních pracovníků vyšší o 0,59 - 1,21 % než v roce 1961. Průměrný plat administrativního pracovníka činí v ústředním výboru KSČ 1177,-, v ÚV KSS 1273,- Kčs, v krajských výborech KSČ Kčs 1241,-, v okresních výborech KSČ Kčs 1168,-, v krajských stranických časopisech Kčs 1154,-, v oblastních stranických školách Kčs 1186,-, v ústřední stranické škole KSS Kčs 1223,-, v Ústavu dějin KSS Kčs 1345,-, v Ústavu dějin KSČ Kčs 1100,-. Poměrně vysoký platový průměr je u administrativních pracovníků severomoravského KV KSČ Kčs 1304,-, ve střeďočeském KV KSČ Kčs 1297,-, v jihočeském KV KSČ Kčs 1290,-, ve východoslovenském KV KSS Kčs 1281,- a v severočeském KV KSČ Kčs 1253,-. Nejvyšší průměrný plat administrativních pracovníků okresních výborů KSČ je v severočeské krajské organizaci KSČ Kčs 1258,- a v západoslovenské krajské organizaci KSS Kčs 1205,-, nejnižší ve střeďočeské krajské organizaci KSČ Kčs 1092,-. Celkově však zůstaly platy administrativních pracovníků na úrovni roku 1961, Ø plat 1190,- Kčs.

Průměrné základní platy technických pracovníků vykazují proti roku 1961 zvýšení o 0,44 % z 1125,- Kčs na 1130,- Kčs. Základní průměrné platy řidičů okresních výborů vzrostly z 1327,- Kčs na 1329,- Kčs, krajských výborů KSČ z 1362,- Kčs na 1377,- Kčs, ÚV KSS z 1353,- Kčs na 1364,- Kčs, řidičů Stranického podniku pomocných a technických služeb z 1340,- Kčs na 1372,- Kčs. Průměrný plat řidiče ve stranických orgánech je 2010,- Kčs včetně paušálu za práci přes čas ve výši Kčs 497,-, prémie za úspory v průměrné částce Kčs 118,- a průměrné prémie za jízdu bez nehody v částce Kčs 45,-. Nejvyšší průměrný plat mají řidiči středočeského KV KSČ 2141,- Kčs a řidiči okresních výborů ve středočeském kraji Kčs 2056,-. Nižší platy mají řidiči okresních a krajských výborů KSS na Slovensku, v krajských výborech Kčs 1991,- - 1997,-, v okresních výborech Kčs 1820,- - 1875,-. Z ostatních technických pracovníků vzrostly průměrné platy u telefonních spojovatelek krajských výborů KSČ o Kčs 109,- na Kčs 1346,-, zčásti vyplácených příplatků za práci v noci, hlavně však odměn za práci přes čas. Průměrná částka těchto příplatků na jednu pracovníci činila dosud Kčs 245,- měsíčně. Nejvyšší průměrné platy mají telefonní spojovatelky ve východoslovenském KV KSS Kčs 1484,-, v severomoravském KV KSČ Kčs 1452,- a v západočeském KV KSČ Kčs 1380,-.

Za velmi závažný považujeme vysoký počet přesčasových hodin u technických pracovníků, zejména u řidičů, u nichž je dosahováno měsíčně kolem 100 přesčasových hodin. Tento problém je možné částečně řešit při lepší organizaci práce poskytováním náhradního volna. Podstatné snížení práce přes čas ve smyslu nového zákoníku práce bude značně ztíženo a vyvolá zřejmě tlak na zvýšení systemizace, přičemž nelze přehlédnout ani dopad na mzdy vzhledem k základním platům.

Ve stranických podnicích vzrůstaly u politických pracovníků v posledních třech letech průměrné výdělky o 2 - 3 % ročně, jednak růstem kvalifikace redaktorů, přeřazováním do vyšších tříd a schválením většího počtu a vyšších mimotarifních platů vedoucích pracovníků redakcí. Průměrné výdělky v pražské redakci Rudé-

ho práva jsou zkršlovány platy pěti zahraničních zpravodajů, jejichž průměr činí Kčs 6229,-. Při vyloučení jejich vlivu je průměrný plat redaktora v pražské redakci Kčs 2508,-. Základní průměrné platy hospodářskotechnických pracovníků podniku vzrůstaly o $3/4 - 1\%$ ročně, rovněž zvyšováním kvalifikace pracovníků, přerážením některých funkcí do vyšších platových tříd, zejména pak na úseku polygrafické a nakladatelské činnosti v souvislosti s celostátně platnými opatřeními. U dělníků v Pravdě je průměrný výdělek asi o Kčs 110,- vyšší než v Rudém právu. Jde o vliv struktury a poměru kvalifikovaných vůči pomocným dělníkům a počtu pracovníků v pomocných službách podniku.

V souhrnných platech nejsou vyčísleny honoráře, jež jsou vypláceny redaktorům z honorářových fondů časopisů vydavatelství Rudé právo, případně jiných časopisů, rozhlasu, televize, filmu, divadel, publikační činnosti atp. Tyto honoráře jsou vypláceny přímo autorovi po zdanění 3% daně z literární a umělecké činnosti a honorář již neprochází výplatní listinou a nepromítá se v průměrných výdělcích redaktora. V redakci Dikobraz je takovouto formou vypláceno z vlastního honorářového fondu časopisu v průměru na redaktora více než Kčs 900,- měsíčně. Podobná situace je v redakci Roháče i v jiných redakcích. O příjmech podléhajících dani z literární a umělecké činnosti jednotlivých redaktorů není žádný souhrnný přehled. Je však zřejmé, že spolu s honoráři dosahují pracovníci ve většině redakcí a někteří pracovníci v Ústavu dějin KSČ, ve Vysoké stranické škole - Institutu společenských věd při ÚV KSČ a Nakladatelství politické literatury podstatně vyšších příjmů než pracovníci orgánů strany. Je to však odraz současných poměrů na tomto úseku v celé naší společnosti.

V předložené zprávě není rozebrána honorářová politika v orgánech, institucích a v redakcích KSČ, i když je součástí mzdové politiky. Hospodářská správa ÚV KSČ připravuje samostatný rozbor, zprávu a návrhy na opatření z toho důvodu, že na tomto úseku je situace velmi složitá, v mnoha směrech nesprávná, nepřehledná a vyžaduje důkladného propracování a rozboru.

1932/13

Přehled o vývoji stavu pracovníků orgánů, inst

Orgány, instituce, podniky	Politické pracovníci			Odborní pracovníci		
	systemizace 1961	1963	skutečnost 1.5.1963	systemizace 1961	1963	skutečnost 1.5.1963
<u>Orgány a instituce KSČ</u>						
Krajské výbory KSČ	711	734	687	100	100	97
Okresní výbory KSČ +	3589	3751	3545	161	166	164
Krajské stranické časopisy	260	326	308	-	13	15
Oblastní stranické školy	88	59	58	18	10	8
<u>Celkem krajské organizace KSČ</u>	4648	4870	4598	279	289	284
Ústřední výbor KSS	154	162	149	22	24	22
Ústav dějin KSČ v Bratislavě	31	25	21	3	3	3
Museum V.I.Lenina	5	6	5	1	1	1
Ústřed. stran. škola v Bratislavě	30	30	26	5	5	5
<u>Celkem ÚV KSS</u>	220	223	201	31	33	31
Ústřední výbor KSČ	438	480	437	69	73	72
Život strany	12	12	12	-	-	-
Nové mysl	18	18	16	-	-	-
Ústav dějin KSČ	76	76	60	-	11	11
Muzeum V.I.Lenina a Kl.Gottvalda	15	16	14	1	1	-
Vysoká stran. škola-Institut společenských věd při ÚV KSČ	156	138	119	17	44	39
<u>Celkem ÚV KSČ</u>	715	740	658	87	129	122
<u>Celkem orgány a instituce KSČ</u>	5583	5833	5457	397	451	437
<u>Podniky KSČ</u>						
Redakce časopisů ÚV KSČ	165	184	178	25	22	17
Nakladatel.polit.literatury	50	73	70	33	36	35
Vydavatelství Rudého práva	-	-	-	24	23	23
Polygrafické závody	-	-	-	144	150	146
<u>Celkem podnik Rudé právo</u>	215	257	248	226	231	221
Redakce časopisů ÚV KSS	138	128	127	-	-	-
Vydavat.polit.literatury	29	45	46	-	20	17
Vydavatelství Pravdy	-	-	-	-	-	-
Polygrafické závody	-	-	-	97	81	82
<u>Celkem podnik Pravda</u>	167	173	173	97	101	99
Stranický podnik pomocných a techn.služeb	-	-	-	14	15	15
Hotel Praha	-	-	-	10	11	9
<u>Celkem podniky KSČ</u>	382	430	421	347	358	344
<u>Celkem KSČ</u>	5965	6263	5878	744	809	781

+ včetně uvolněných pracovníků
CZV a ZO KSČ

Post	Administr. pracovníci			Techničtí pracovníci			Celkový stav pracovníků		
	systemizace 1961	1963	skutečnost 1.5.1963	systemizace 1961	1963	skutečnost 1.5.1963	systemizace 1961	1963	skutečnost 1.5.1963
	180	178	185	335	350	335	1326	1362	1304
	619	662	656	684	672	673	5053	5251	5038
	75	86	78	12	25	26	347	450	427
	12	9	10	119	85	84	237	163	160
	886	935	929	1150	1132	1118	6963	7226	6929
	35	36	35	62	69	67	273	291	273
	7	6	8	7	10	9	48	44	41
	-	-	-	5	6	6	11	13	12
	9	6	6	27	34	34	71	75	71
	51	48	49	101	119	116	403	423	397
	117	139	125	37	38	38	661	730	670
	2	2	2	1	1	-	15	15	14
	3	3	3	-	-	-	21	21	19
	19	20	23	17	17	17	112	124	111
	3	3	4	35	34	30	54	54	48
	32	29	33	98	98	91	303	309	282
	176	196	188	188	188	176	1166	1253	1144
	1113	1179	1166	1439	1439	1410	8532	8902	8470
	77	79	76	-	-	-	267	285	271
	46	49	46	-	-	-	129	158	151
	21	22	22	73	69	67	118	114	112
	133	134	134	1239	1256	1250	1516	1540	1530
	277	284	278	1312	1325	1317	2030	2097	2064
	98	96	94	-	-	-	236	224	221
	22	18	23	10	11	12	61	94	98
	21	20	19	70	44	43	91	64	62
	95	78	80	802	651	648	994	810	810
	236	212	216	682	706	703	1382	1192	1191
	8	7	7	182	270	254	204	292	276
	6	6	6	91	134	125	107	151	140
	527	509	507	2467	2435	2399	3723	3732	3671
	1640	1688	1673	3906	3874	3809	12255	12634	12141

1932

Tabulka č. 3

Přehled o vývoji průměrných platů pracovníků orgánů a institucí KSČ od 1.5.1961 do 1.5.1963

Orgán - instituce		Politická prac.		Odborní pracov.		Administr. prac.		Techničtí pracovníci		
		Ø plat	Ø plat	Ø plat	Ø plat	Ø plat	Ø plat	Ø plat	Ø plat	
		k 1.5.61	k 1.5.63	k 1.5.61	k 1.5.63	k 1.5.61	k 1.5.63	k 1.5.61 (bez přes- časů)	k 1.5.63 (bez přes- časů)	(s přes- časů)
Pražská městská organizace KSČ:	MV	2358	2387	1892	1579	1255	1217	1035	1180	1341
	OV	2026	2064	1541	1527	1106	1139	956	838	873
	čas.	2151	2115	1700	1800	1182	1214	973	1070	1304
	OSŠ	2260	2080	1775	1772	-	1156	1108	1088	1166
Krajská organizace KSČ:										
Středočeská	KV	2327	2379	1822	1718	1226	1297	1225	1235	1592
	OV	1953	1990	1513	1509	1074	1092	1070	979	1346
	čas.	2016	2067	1390	1490	1200	1178	-	910	910
	OSŠ	1960	-	1600	-	1090	-	1022	-	-
Jihočeská	KV	2366	2401	1732	1697	1281	1290	1268	1317	1681
	OV	2007	2019	1480	1453	1204	1165	1094	1102	1477
	čas.	2001	1998	1450	1450	1108	1134	913	900	900
Západočeská	KV	2436	2455	1675	1728	1145	1113	1198	1221	1643
	OV	2033	2051	1460	1430	1147	1148	1044	1059	1330
	čas.	1999	2030	1390	1390	1132	1144	847	846	953
Severočeská	KV	2392	2484	1568	1784	1222	1253	1234	1168	1485
	OV	2035	2076	1550	1653	1204	1258	1107	1093	1367
	čas.	1967	1973	1450	1450	1091	1134	800	800	820
	OSŠ	2093	-	1630	-	1260	-	972	-	-
Východočeská	KV	2351	2363	1553	1663	1163	1199	1243	1256	1603
	OV	1994	2006	1510	1506	1157	1157	1119	1131	1505
	čas.	2012	1990	1450	1450	1150	1106	1108	1033	1230

17

Orgán - instituce		Politici pracovní		Odborní pracovní		Administrat. prac.		Techničtí pracovní		
		Ø plat	Ø plat	Ø plat	Ø plat	Ø plat	Ø plat	Ø plat	Ø plat	
		k 1.5.61	k 1.5.63	k 1.5.61	k 1.5.63	k 1.5.61	k 1.5.63	k 1.5.61	k 1.5.63	(s přes- časy)
Jihomoravské	KV	2395	2423	1700	1762	1208	1216	1184	1202	1529
	OV	2048	2061	1645	1671	1171	1177	1122	1020	1308
	čas.	1967	2015	1480	1500	1188	1127	1050	1350	2087
	OSŠ	2116	2128	1445	1470	1240	1256	1022	1061	1109
Severomoravské	KV	2453	2511	1958	1932	1281	1304	1202	1219	1580
	OV	2127	2171	1512	1701	1157	1180	1084	1099	1418
	čas.	2077	2184	1500	1644	1135	1140	807	1027	1276
Západoslovenské	KV	2404	2419	1694	1685	1291	1193	1155	1138	1458
	OV	2058	2069	1567	1491	1212	1205	1123	1129	1417
	čas.	2035	2216	1545	1367	1065	1125	947	960	1148
Středoslovenské	KV	2382	2406	1715	1674	1207	1234	1212	1200	1674
	OV	2057	2093	1750	1750	1132	1156	1108	1148	1465
	čas.	2049	2178	-	-	1150	1140	-	-	-
Východoslovenské	KV	2384	2416	1787	1798	1249	1281	1236	1220	1603
	OV	2053	2074	1469	1455	1150	1175	1107	1092	1364
	čas.	2092	2187	1720	1720	1215	1192	909	823	875
Krajské výbory KSČ celkem		2387	2424	1710	1751	1231	1241	1201	1213	1557
Okresní výbory KSČ celkem		2037	2063	1526	1545	1154	1168	1093	1069	1371
Krajské časopisy celkem		2034	2083	1528	1549	1143	1154	938	958	1138
Oblastní stranické školy celkem		2056	2095	1607	1659	1193	1186	1025	1048	1117
Krajské organizace celkem		2090	2120	1593	1619	1168	1183	1113	1104	1390

22

Orgán - instituce	Politický pracov.		Odborní pracov.		Administr. pracov.		Techničtí pracovníci		
	Ø plat k 1.5.61	Ø plat k 1.5.63	Ø plat k 1.5.61	Ø plat k 1.5.63	Ø plat k 1.5.61	Ø plat k 1.5.63	Ø plat k 1.5.61 (bez přes. části)	Ø plat k 1.5.63 (bez přes. části)	Ø plat k 1.5.63 (s přes. části)
Ústřední výbor KSS	2575	2602	1673	1642	1282	1273	1134	1130	1251
Ústřední stran. škola při ÚV KSS	2345	2381	1634	1618	1280	1223	1054	1019	1107
Ústav dějin KSS	2072	2133	1540	1485	1342	1345	1164	1105	1140
Ústřední výbor KSČ	2742	2701	1699	1705	1208	1177	1232	1230	1258
Ústav dějin KSČ	2080	2209	1645	1675	1156	1100	1160	1168	1220
Vysoká stranická škola-Insti- tut společenských věd při ÚV KSČ	2487	2521	1635	1775	1151	1141	1146	1135	1241

I/10

**Systemizace a skutečné stavy pracovníků aparátu KSČ
v lednu 1964**

Přehled o počtu politických, administrativních, technických a odborných pracovníků ÚV KSČ, ÚV KSS, KV, MěV a OV strany, redakcí krajských časopisů, OSŠ a uvolněných politických pracovníků CZV a ZO strany — pravidelné měsíční hlášení oddělení stranických orgánů ÚV KSČ o stavu k 1.1.1964.

V originále 5 listů. — *SÚA-AÚV*, f. 05/1, sv. 14, a.j. 233 — dodatek.

Poznámka:

Takto uspořádané měsíční přehledy zpracovávalo oddělení stranických orgánů ÚV KSČ od 1.7.1963.

přehled o počtu politických, administrativních, technických a odborných pracovníků ÚV KSČ, ÚV KSS, KV, MV a OV strany, redakcí krajských časopisů, OČS a uvolněných politických pracovníků ČZV a ZO strany

k 1. l e d n u 1964

V přehledu nejsou uvedeni posluchači stranických škol a kursů od 1 roku výše.

Celkem pracovníků v orgánech strany, jejích zařízeních a institucích :

politických	syst.:	5813	stav:	5646	nových:	98	odešlo:	91
administrat.	syst.:	1156	stav:	1156				
technických	syst.:	1866	stav:	1834				
odborných	syst.:	475	stav:	462				
Celkem	syst.:	9310	stav:	9098				

Stav pracovníků v jednotlivých odděleních ÚV KSČ

politických administrat. techn. odbor. celkem

oddělení	systemiz.	s t a v	nových	odešlo	systemiz.	s t a v	systemiz.	s t a v	systemiz.	s t a v	systemiz.	s t a v
Kancel. taj.	24	26	-	-	11	17	1	-	23	18	59	61
I. oddělení	67	61	-	3	50	46	-	-	-	-	117	107
Život strany	15	13	-	-	2	2	-	-	-	-	17	15
II. oddělení	82	81	2	4	14	10	-	-	3	3	99	94
III. odd.	36	35	-	-	3	3	-	-	5	4	44	42
IV. odděl.	39	38	7	3	3	2	-	-	-	-	42	40
V. odděl.	16	14	-	-	1	1	-	-	-	-	17	15
VI. odděl.	31	25	-	-	3	3	-	-	-	-	34	28
VII. odděl.	16	16	-	-	1	1	-	-	-	-	17	17
VIII. odděl.	26	25	-	-	2	2	-	-	-	-	28	27
IX. odděl.	37	27	7	2	2	1	-	-	-	-	39	28
X. odděl.	18	17	-	-	1	1	-	-	-	-	19	18
XI. odděl.	44	40	-	-	2	2	1	1	1	1	48	44
XII. odděl.	12	12	-	-	24	23	44	40	56	53	136	128
ÚKRS	40	40	-	-	6	5	-	-	-	-	46	45
Celkem	503	470	16	12	125	119	46	41	88	79	762	709

Stav pracovníků v institucích a zařízeních ÚV KSČ

	politických				admin.		techn.		odbor.		celkem	
	systemiz.	s t a v	nových	odešlo	systemiz.	s t a v	systemiz.	s t a v	systemiz.	s t a v	systemiz.	s t a v
Ústav dějin	81	65	-	-	20	19	17	17	11	13	129	114
Nová mysl	18	17	-	-	3	4	-	-	-	-	21	21
VČS, Institut	138	131	-	1	29	32	98	91	44	42	309	296
20 KSČ	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1
2V. ROK	2	2	-	-	1	1	-	-	-	-	3	3
<u>Muzea</u>												
V.I. Lenina	7	5	-	-	1	1	12	12	-	-	20	18
Kl. Gottwalda	9	8	-	-	2	2	23	21	1	-	35	31
Rodný domek Al. Gottwalda	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-	2	2
Svět. v Rousínově	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1
Celkem	256	229	-	1	57	60	152	143	56	55	521	487
Stran. pod. pom. a tech. služ., účel. zařiz. ÚV												
	-	-	-	-	7	3	270	250	15	15	292	270
Hotel Praha účel. zařiz. ÚV												
	-	-	-	-	6	6	134	125	11	11	151	142
Celkem	-	-	-	-	13	11	404	375	26	26	443	412

Stav pracovníků na ÚV KSS, institucích a zařízeních ÚV KSS

	polit.				admin.		techn.		odbor.		celkem	
	systemiz.	stav	nových	odešlo	systemiz.	stav	systemiz.	stav	systemiz.	stav	systemiz.	stav
ÚV KSS	165	164	-	-	37	34	3	2	24	21	229	221
Ústav dějin	25	23	-	-	6	7	10	9	3	3	44	42
SSS	30	25	-	-	6	5	34	31	5	6	75	67
Muzeum V.I. Lenina	6	5	-	-	1	1	6	6	-	-	13	12
Celkem	226	217	-	-	50	47	53	48	32	30	361	342
Stran. pod. pom. a tech. služeb	-	-	-	-	-	-	62	64	-	-	62	64
Záv. jídelna	-	-	-	-	-	-	7	7	-	-	7	7
Celkem	-	-	-	-	-	-	69	71	-	-	69	71

Stav pracovníků krajských výborů strany

	Polit.				admin.		techn.		odbor.		celkem	
	systemiz.	stav	nových	odešlo	systemiz.	stav	systemiz.	stav	systemiz.	stav	systemiz.	stav
ÚV KSS Praha	65	66	1	1	20	17	23	26	5	5	113	114
Středočeský	73	75	-	1	25	25	43	36	7	6	148	142
Jihočeský	55	55	1	1	13	14	25	24	7	7	100	100
Zápačeský	57	61	2	1	13	14	26	25	6	6	102	106
Severočeský	65	66	-	-	15	16	35	34	9	9	124	125
Východočeský	64	60	-	-	15	15	24	23	14	13	117	111
Jihomoravský	73	77	1	-	17	17	37	37	10	10	137	141
Severomoravský	79	80	1	1	15	16	36	34	9	11	139	141
Západoslav.	74	72	-	2	13	13	31	30	16	15	134	130
Střadoslav.	63	63	1	-	15	18	30	29	8	7	116	117
Východoslav.	66	64	2	-	17	19	32	31	9	9	124	123
Celkem	734	739	9	7	178	184	342	329	100	98	1354	1350

Stav pracovníků v redakcích krajských časopisů

	polit.				admin.		techn.		celkem	
Kraj	systemiz.	stav	nových	odešlo	systemiz.	stav	systemiz.	stav	systemiz.	stav
MV Praha	29	28	-	-	16	16	-	-	45	44
Středočeský	14	29	-	1	3	7	-	2	17	38
Jihočeský	30	27	-	-	8	9	1	1	39	37
Zápačočeský	29	28	-	-	8	7	2	3	39	38
Severočeský	31	31	-	-	8	9	1	1	40	41
Východočeský	30	30	-	-	7	7	2	2	39	39
Jihomoravský	32	32	-	-	10	9	-	1	42	42
Severomorav.	44	40	2	1	14	15	2	2	60	57
Západoslov.	8	8	-	-	3	2	1	1	12	11
Středoslov.	10	10	1	-	3	3	-	-	13	13
Východoslov.	32	31	-	-	10	11	3	-	45	42
Celkem	289	294	3	2	90	95	12	13	391	402

Stav pracovníků v oblastních stranických školách

	polit.				admin.		techn.		odbor.		celkem	
Kraj	systemiz.	stav	nových	odešlo	systemiz.	stav	systemiz.	stav	systemiz.	stav	systemiz.	stav
MV KSČ Praha	41	40	-	1	7	7	62	66	6	6	116	119
Jihomoravský	22	18	-	-	2	2	23	18	4	4	51	42
Celkem	63	58	-	1	9	9	85	84	10	10	167	161

Stav pracovníků okresních výborů strany, vysokoškolských výborů a uvol.
politických pracovníků CZV KSČ - KSS

	polit.				uvol.pol. prac.CZV KSČ-KSS				admin. techn. odbor.				celkem			
	systemiz.	s t a v	nových	odešlo	systemiz.	s t a v	nových	odešlo	systemiz.	s t a v	systemiz.	s t a v	systemiz.	s t a v		
MV KSČ Praha	159	156	-	-	50	48	-	-	37	37	59	70	2	2	307	313
Středočeský	261	285	14	6	172	130	1	10	61	63	68	78	15	15	577	577
Jihočeský	172	207	-	1	65	29	-	-	44	43	51	53	11	9	343	341
Západočeský	215	230	2	3	114	80	-	1	44	44	68	68	24	24	465	446
Severočeský	216	274	1	1	157	83	1	1	55	56	65	63	13	14	506	490
Východočeský	231	290	2	2	111	37	-	-	62	64	50	49	14	14	468	454
Jihomoravský	305	338	2	3	125	73	1	-	88	83	90	95	13	11	621	600
Severomorav.	229	294	2	2	181	118	4	3	67	65	66	71	31	34	574	582
Západoslov.	263	315	1	3	101	42	-	-	55	52	68	65	29	29	516	503
Středoslov.	256	255	1	1	81	74	1	-	72	72	58	59	1	1	468	461
Východoslov.	201	243	36	3	77	38	1	28	49	52	60	59	10	12	397	397
Celkem	2508	2887	61	25	1234	752	9	43	634	631	703	730	163	164	5242	5164

Informace o počtu pracovníků, kteří nejsou do celkového stavu pracovníků
stranických orgánů započítáni

	polit.		admin. techn.		odbor.		celkem	
	systemiz.	stav	systemiz.	stav	systemiz.	stav	systemiz.	stav
Redakce Rudého práva	110	119	53	54	23	22	186	195
Redakce Pravdy	63	60	53	58	-	-	116	118
Celkem	173	179	106	112	23	22	302	313

V Praze dne 17. ledna 1964

Vedoucí kádrového odboru
Blauzy Frant.

I/11

**Využití absolventů Vysoké školy politické ÚV KSČ
z let 1961 — 1965**

Z příloh ke zprávě pro Sekretariát ÚV KSČ — přehled a tabulky. Bod c) uvádí zařazení stranických pracovníků po absolvování státních vysokých škol technického směru.

V originále 4 listy. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 53, a.j. 102/6.

Poznámka:

Sekretariát ÚV KSČ projednal zprávu 6.4.1966 s tím, že ji vzal na vědomí.

PŘÍLOHA IV

7787/13

Rozbor zařazení absolventů Vysoké školy politické ÚV KSČ,
dálkového studia VŠP ÚV KSČ a vysokých škol technického směru

a/ 3letá VŠP 1961 - 1965

<u>ÚV KSČ</u>	1 zástupce ved.odd.	1 Slov. výbor tělesné výchovy
	3 vedoucí odborů	1 Krajská vědeckotech. společnost
	57 pracovníků na odd.	1 ved. katedry ML na vysoké škole
		1 řed. učňovské zemědělské školy
<u>ÚV KSS</u>	1 vedoucí odboru	7 prac. učitelů VŠP ÚV KSČ
	7 pracovníků	3 učitelé OSŠ
		4 vedoucí pracovníci orgánů ČSM
<u>KV KSČ</u>	1 ved. tajemník (Ústí)	<u>Tisk, rozhlas</u>
<u>a KV KSS</u>	3 tajemníci KV	8 redaktorů RP a pravdy
	9 vedoucích odd.	3 redaktori Života strany
	4 ved. odborů	6 redaktorů krajských novin
	80 pracovníků KV	1 redaktor ČTK
<u>OV KSČ</u>	8 ved. tajemníků	2 redaktori Nakladatelství Svoboda
<u>a OV KSS</u>	84 tajemníků OV	1 redaktor čas.min. vnitra
	6 ved. org. pol. odd.	1 redaktor Čs. rozhlasu - Praha
	7 ředitelů VUML	1 redaktor " -kraj. vysílání
	7 předsedů CZV	<u>Kontrola</u>
	31 pracovníků OV	3 ÚKLKS - Praha
	1 ved. taj. VV KSČ	1 OKLKS - okres
	1 pracovník VV KSČ	<u>Ministerstva</u>
	2 prac. podn. výboru KSČ	1 zahraniční obchod
<u>Národní</u>	4 předsedové ONV	7 zahraničních věcí
<u>výbory</u>	1 tajemník ONV	6 na ZÚ v zahraničí
	1 tajemník KNV	15 MNO
	1 pracovník SNR	6 pol. pracovníků v armádě
<u>ROH</u>	1 ved. odd. ÚVOS	8 min. vnitra
	1 ved. odb. SOR-Brat.	3 krajská správa MV
	4 pracovníci ÚRO	1 okresní správa MV
		1 učitel ve škole MV

- 1 tajemník OOR-Řek 6 prac.HV, CUV KSČ na MV
 - 1 tajemník KOR
 - 1 pracovník KOR
 - 1 předseda OOR
 - 1 uvolněný předs.ZV ROH
 - 1 Národní shromáždění
 - 1 náměstek pověřence
 - 1 pracovník výrob.zem.správy (uvolněn z aparátu strany pro chyby a nedostatky v dřívější práci)
 - 1 dělník - nemorální život - předtím pracovník OV strany
 - 2 zemřeli
 - Řekové
 - 1 ústav sociologie v Hradci Králové
 - 1 tajemník OOR - uvedeno pod ROH
 - 2 str. pracovníci KS Řecka v ČSSR
 - 1 lid. kontrola a statistika - okres
 - 3 ve výrobě
 - 2 příslušníci KS Iráku a 1 příslušník KS Íránu pracující v ilegalitě mimo území ČSSR
 - 1 Íránec - studuje
- Celkem 447 absolventů.

b) Rozbor zařazení absolventů DS - VSP

IV V orgánech strany

ÚV KSČ			ÚV KSS				MV KSČ - KSS		OV KSČ - KSS			stran. školách					
ved. odd.	zástupce ved. odd. vedoucí odborů	pracovníků (včetně ÚE)	taj. ÚV KSS	ved. oddělení	zástupců ved. odd. ved. odborů	pracovníků	taj. MV KSČ	ved. odd.	pracovníků	ved. tajemníků	taj. OV KSČ	pracovníků OV	předsed CZV	učitelů VSP	OSŠ v Praze	OSŠ v Brně	ÚŠŠ v Bratislavě
3	4	17	1	2	5	7	2	7	51	5	28	48	9	10	6	4	9

Celkem 217 absolventů

V ústředních úřadech, národních výborech, v hospodářském aparátě, v masových organizacích a kulturních zařízeních

Ministerstva a ústřed.úřady			Národní výbory		Hospodářský aparát			R O H					Ústřed. tisk, roz. tel.		ostatních kulturních zařízení		
náměstek min.	vedoucí odborů a oddělení	pracovníků	ved.pracovníků KVV a ONV	pracovníků národních výborů	ředitelů a nám. podniků	hospod. a techn. pracovníků	dělníků	taj.Slovesn.odb. rady	ved.odd.ÚKO místopřed.ÚVOS	ved.odborů ÚKO taj. KOR	pracovníků ÚKO	učitelů ÚŠ ROH	ved.redaktorů, ved.rubrik, odd.	redaktorů	red.kraj.tisku, rozhl. a tel.	ostatních kulturních zařízení	učitelé kateder ML na vysokých školách
3	14	7	10	3	14	12	1	1	6	2	13	8	10	19	13	10	36

Celkem 182 absolventů

V armádě a bezpečnosti

V armádě						bezpečnosti							
náčelníci odborů, rad na MNO, arádě, svazku	instruktoři propagandy na PQ a propagandisté útvarů	instruktoři PQ pro stranickou práci a VSK	ZVP útvarů	učitelů marxismu na vojenských školách	ved. pracovníků	ved. odb. na min., náčel. a zást. kraj. správ	náčel. odd. na MV a náč. odb. kraj. správy	pracovníci MV a kraj. správách	náčelníci a zást. OOVV a VB	učitelé na školách MV	pracovníků tisk. dohledu	předsedů a pracov. OUV KSČ	zeměli, v důchodu
6	8	15	3	19	4	5	5	13	3	13	6	4	4

Celkem 117 absolventů

c) Rozbor zařazení absolventů Českého vysokého učení technického, Vysoké školy chemické a Vysoké školy zemědělské

	UV KSČ-KSS			KV KSČ-KSS			OV KSČ-KSS			hospod. orgány			
	Počet absolventů	ved. odborů	prac. vnitřní	ved. o. dělení	ved. odborů	pracovníků	ved. tajemníků	tajemníků	předs. CZV, pracovníků OV	ve funkci na min. a cent. org.	řed. podniků	náčest. ved. podniků	ostatní v tech. funk. na záv.
strojní inženýrství	54	1	8	1	1	11	-	13	13	3	3	-	-
elektroinženýři	21	1	1	-	-	6	-	3	3	-	1	1	1
stavební inženýři	20	1	5	1	2	6	-	1	3	1	-	-	-
inženýři chemie	28	1	5	1	-	5	-	4	10	-	-	-	2
zeměděl. inženýrství	54	2	3	3	1	12	2	17	4	5	4 VZS	-	1
celkem	177	6	22	6	4	40	2	38	36	9	8	2	4

I/12

**Politici pracovníci aparátu KSČ k 1.1.1966
a absolventi VŠP a OSŠ v letech 1962 — 1966**

Z informačního materiálu pro delegáty XIII. sjezdu v roce 1966.

V originále 2 strany. — *SÚA-AÚV*, f. 00/13, sv. 10, a.j. 333.

Poznámka:

V materiálu se hovoří pouze o pracovnících, z jiných pramenů a ze souvislosti je zřejmé, že se jedná jen o politické pracovníky aparátu stranických orgánů KSČ.

Vysokou školu politickou absolvovalo od září 1962 do ledna 1966

	Interní studium	Externí studium	Celkem
Tříletý vysokoškolský kurs	350	304	654
Roční kursy	395	—	395
Dvouměsíční kursy	1112	—	1112
Třítýdenní a kratší semináře	1145	—	1145
Aspirantura	41	12	53
Celkem	3043	316	3359

Sociální původ a původní povolání pracovníků stranických orgánů k 1. 1. 1966

	Počet	Sociální původ						Původní povolání					
		z děl. rodin počet	%	ze zem. rodin počet	%	ostatní počet	%	dělníci počet	%	zemědělci počet	%	ostatní počet	%
ÚV KSČ	448	326	72,8	33	7,4	89	19,8	275	61,4	2	0,4	171	38,2
ÚV KSS	147	106	72,1	23	15,7	18	12,2	96	65,3	1	0,7	50	34,0
KV KSČ	753	584	77,6	95	12,6	74	9,8	527	70,0	8	1,1	218	28,9
OV KSČ	3403	2673	78,6	402	11,8	328	9,6	2560	75,2	36	1,1	807	23,7
Celkem	4751	3689	77,6	553	11,7	509	10,7	3458	72,8	47	1,0	1246	26,2

**Přehled o délce činnosti pracovníků stranických orgánů
(Porovnání s rokem 1964 a 1962)**

K 1. 1. 1966	Počet 1966	Do 5 let			Počet 1966	6—10 let			Počet 1966	Více než 10 let		
		1966	% 1964	1962		1966	% 1964	1962		1966	% 1964	1962
ÚV KSČ	102	22,8	25,3	21,2	62	13,8	19,2	30,7	284	63,4	55,5	48,1
ÚV KSS	32	21,8	33,1	20,7	43	29,3	38,7	26,9	72	58,9	28,2	52,4
KV KSČ	263	34,9	24,4	27,1	172	22,8	29,2	28,8	318	42,3	46,4	44,1
OV KSČ	1623	47,7	47,6	49,4	960	28,2	28,0	28,6	820	24,1	24,4	22,0
Celkem	2020	42,5	41,8	42,9	1237	26,0	27,6	28,7	1494	31,5	30,6	28,4

Přehled o přednáškách přednesených lektory ÚV KSČ v letech 1960—1965

	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Filosofie (sociologie)	119	79	68	118	86	103
Ekonomika prům., zeměděl., životní úroveň, polit. ekon.	103	107	183	326	305	328
Výstavba strany	22	20	111	112	54	73
Dějiny KSČ	32	139	20	31	77	79
Dějiny KSSS	20	80	40	10	14	23
Stát a právo	—	—	31	20	30	12
Mezinárodní vztahy	268	202	190	287	347	431
Proti antikomunismu ¹	—	—	—	—	—	97
Kulturní politika ¹	—	—	—	—	—	390 ²
Celkem	564	627	643	904	913	1536

¹ Lektorská skupina kulturní politiky začala pracovat v r. 1964, lektorská skupina pro boj s antikomunismem v r. 1965.

² Zahrnuje rok 1964 a 1965.

Přehled o počtu materiálů vydaných ideologickým oddělením ÚV KSČ na pomoc lektorům a propagandistům

	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Filosofie (sociologie)	—	2	4	3	—	10
Ekonomika prům., zeměděl., životní úroveň, polit. ekon.	18	18	6	9	19	13
Výstavba strany	4	6	4	2	4	3
Dějiny KSČ	2	7	1	2	6	4
Dějiny KSSS	2	11	4	1	—	1
Stát a právo	13	2	—	2	4	1
Mezinárodní vztahy	29	24	12	7	13	11
Proti antikomunismu	—	—	—	—	—	8
Celkem	68	70	31	26	46	51

Přehled o absolventech oblastních stranických škol a Ústřední stranické školy při ÚV KSS v učebních letech 1962—1963 až 1965—1966

	Roční kursy	Půlroční kursy	1—2měs. kursy	Méně než 1 měsíc	Celkem
OSŠ v Praze	525	709	4369	1876	7 479
OSŠ v Brně	305	206	2938	964	4 413
ÚŠŠ při ÚV KSS	577	132	1541	1733	3 983
Celkem	1407	1047	8848	4573	15 875

I/13

Vedoucí funkcionáři aparátu OV KSČ v říjnu 1967

Příloha k *Rozboru hodnocení vedoucích funkcionářů OV KSČ*, projednávaném Sekretariátem ÚV KSČ 25.10.1967.

V originále 3 listy. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 20, a.j. 30/3.

Statistické údaje o původním povolání, všeobecném a stranickém vzdělání vedoucích funkcionářů okresních výborů strany

Původní povolání	¹¹⁸ ved.taj.	¹²⁰ taj.prům.	¹⁰⁶ taj.zem.	¹¹⁸ taj.ideol.	¹¹⁸ před.OKRK
dělníků	72 %	82,5 %	75,6 %	64,5 %	80,7 %
úředníků	0 %	0, - %	0, - %	0, - %	0, - %
zemědělců	2,6 %	0, - %	2,8 %	0, - %	4,2 %
techniků	0, - %	0, - %	0, - %	0, - %	0, - %
ze služeb (obch. příručí, číšníci, holiči)	12,7 %	5, - %	5,6 %	9,3 %	8,4 %
ostatních	12,7 %	12,6 %	16, - %	26,2 %	6,7 %

Politické vzdělání

Vysoká škola poli- tická ÚV KSČ	56, - %	49, - %	33, - %	69,5 %	0,8 %
VŠŠ ÚV KSSS Moskva	5,2 %	0, - %	0, - %	1,7 %	0, - %
dvouletý kurs	8,5 %	2,5 %	5,7 %	4,2 %	12,7 %
18měsíční kurs	11,9 %	20,8 %	14,1 %	8,5 %	38,1 %
1roční kurs	5,9 %	9,2 %	10,4 %	0,8 %	17,8 %

Odborné vzdělání

základní vzdělání	16,2 %	10,8 %	11,6 %	6,8 %	25, - %
vyučen	51,5 %	40, - %	28,4 %	51,8 %	45,5 %
stř.všeob.bez mat.	1,7 %	0, - %	0,9 %	13,4 %	0,2 %
stř.všeob. s mat.	1,7 %	2,5 %	0,9 %	11,9 %	2,6 %
stř.odbor. bez mat.	9,4 %	9,1 %	5,9 %	5,1 %	7,8 %
stř.odbor. s mat.	5,1 %	11,7 %	11,6 %	9,3 %	18,3 %
vysoká škol tech.	9,4 %	19,4 %	36, - %	0, - %	-
univerzitní vzdělání	0,8 %	1,6 %	0,9 %	9,3 %	-
vysoká škola ekonom.	2,5 %	4,1 %	2,9 %	2,5 %	-
vysoká škola polit. (později VŠPHV)	1,7 %	0,8 %	0,9 %	0, - %	-

Přehled údajů o vedoucích funkcionářích okresních výborů strany
podle jednotlivých hledisek použitých při hodnocení

	ved.taj.	prům.taj.	zem.taj.	id.taj.	OKRK
	%	%	%	%	%
umí získat aktiv	62,-	72,5	65,-	62,6	64,5
pečuje o kádry	57,-	49,-	57,6	46,5	19,5
cílevědomý v práci	51,-	36,7	42,5	48,4	28,-
účastní se člen- ských schůzí	75,5	59,-	62,-	66,-	47,5
účastní se aktivů	72,-	62,5	63,-	63,5	51,-
radí se s kolekti- vy pracujících	38,2	32,5	23,6	22,-	28,-
pomáhá ZO KSČ	58,5	58,5	55,6	47,5	52,-
je iniciativní	72,-	65,-	60,5	64,5	58,5
má samostatný přístup k řešení úkolů	51,-	49,-	51,-	56,-	56,-
promýšlí velmi dobře problémy a svá vystoupení	52,5	31,-	37,6	39,-	29,6
umí velmi dobře vysvětlovat problémy	42,5	36,-	31,-	51,6	27,-
je schopný pro- pagandista	19,5	29,-	22,6	42,5	22,-
je to koncepční pracovník	47,5	32,5	40,5	28,8	10,1
je to operativní pracovník	13,5	19,2	18,8	18,7	14,4
je velmi schopný organizátor	39,-	41,6	45,-	37,4	37,3
je důsledný	34,-	29,2	30,-	15,2	51,-

	<u>ved.taj.</u>	<u>prům.taj.</u>	<u>zem.taj.</u>	<u>id. taj.</u>	<u>OKRK</u>
	%	%	%	%	%
výsledky práce jsou dobré	57,5	69,-	60,5	66,-	74,-
v práci je zna- telné zlepšení	20,-	11,8	18,8	12,7	8,5
výsledky práce jsou velmi dobré	11,9	6,6	3,7	5,1	2,5
výsledky práce jsou mimořádné	-	0,8	-	-	-
zůstat ve funkci	69,5	68,5	75,-	73,-	76,-
do vyšší stranic- ké funkce	23,-	13,3	6,6	8,5	-
na jinou funkci (hospod., odd. atd.)	1,7	2,5	0,9	6,8	-
nebylo vyjádřeno v hodnocení	5,8	15,7	17,5	11,7	24,-

I/14

Politické pracovníci aparátu ÚV KSČ v září 1967

Z příloh k návrhu *Zásady systému tvorby kádrových rezerv* pro jednání Sekretariátu
ÚV KSČ 24.1.1968.

V originále 5 listů. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 24, a.j. 35/2.

3636/25

Příloha IV/3

Rozbor politických pracovníků ÚV KSČ k 15.9.1967

Oddělení	Počet pracovníků	V ě k o v ě s l o ž e n í														věkový průměr		
		z toho				do 30 let		31 - 40 let		41 - 50 let		51 - 55 let		56 - 60 let			přes 60 let	
		muži		ženy		počet %		počet %		počet %		počet %		počet %				
		počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%			
organ. polit.	58	54	93,1	4	6,9	1	1,7	12	20,7	36	62,1	7	12,1	2	3,4	-	-	43,8
ideologické	42	39	92,8	3	7,1	-	-	15	35,7	24	57,1	3	7,1	-	-	-	-	42,5
šk. a včdy	23	18	78,3	5	21,7	-	-	7	30,4	16	69,6	-	-	-	-	-	-	42,3
stát. hospod.	26	25	96,2	1	3,8	-	-	9	34,6	17	65,4	-	-	-	-	-	-	41,4
průmyslu	63	63	100,-	-	-	-	-	20	31,7	42	66,7	1	1,6	-	-	-	-	42,1
zemědělské	28	28	100,-	-	-	-	-	4	14,3	21	75,-	2	7,1	1	3,6	-	-	44,8
život. úrovně	26	21	75,-	7	25,-	-	-	8	28,6	15	53,6	4	14,3	1	3,6	-	-	44,1
stát. admin.	28	28	100,-	-	-	-	-	2	7,1	22	78,6	3	10,7	-	-	1	3,6	45,1
stát. vol. org.	10	10	100,-	-	-	-	-	3	30,-	7	70,-	-	-	-	-	-	-	42,3
mezinárodní	37	34	91,9	3	8,1	-	-	9	24,3	23	62,2	2	5,4	1	2,7	2	5,4	44,6
hospodářské	14	14	100,-	-	-	-	-	11	78,6	-	-	2	14,3	-	-	1	7,1	47,8
ÚVRSK	36	35	97,2	1	2,8	-	-	5	13,9	31	86,1	9	25,-	8	22,2	3	8,3	50,2
mládeže	9	9	100,-	-	-	-	-	4	44,4	5	55,5	-	-	-	-	-	-	40,8
sekr. I. taj.	14	13	92,8	1	7,1	-	-	3	21,4	4	28,6	2	14,3	2	14,3	3	21,4	49,6
kanc. tajemníků	12	12	100,-	-	-	-	-	2	16,7	9	75,-	1	8,3	-	-	-	-	43,6
Život. strany	12	11	91,7	1	8,3	-	-	3	25,-	9	75,-	-	-	-	-	-	-	41,6
Č e l k e m	440	414	94,1	26	5,9	1	0,2	117	26,6	261	59,3	36	8,2	15	3,4	10	2,3	

Oddělení	Délka členství v KSČ						Politické vzdělání										počet pracovníků				
	před r. 1945		1945 - 1948		po únoru 1948 - 1959		od r. 1960		aspirantura		VŠP a VŠŠ		1 - 2 leté kursy		6 měs. kursy			kursy kratší 6 měs.		žádné	
org. polit.	5	8,6	45	77,6	5	8,6	3	5,2	2	3,4	32	55,2	12	20,7	-	-	8	13,8	4	6,9	58
ideologické	2	4,8	30	71,4	10	23,8	-	-	11	26,2	15	35,7	7	16,7	2	4,8	1	2,4	6	14,3	42
šk. a vědy	1	4,3	16	69,6	6	26,1	-	-	1	4,3	6	26,1	2	8,7	-	-	4	17,4	10	42,5	23
stát. hospod.	1	3,8	17	65,4	8	30,8	-	-	2	7,7	11	42,3	-	-	1	3,8	4	15,4	8	30,8	26
průmyslu	1	1,6	46	73,-	15	23,8	1	1,6	3	4,8	15	23,8	13	20,6	4	6,3	17	27,-	11	17,5	63
zemědělské	3	10,7	22	78,6	3	10,7	-	-	-	-	16	57,1	5	17,8	-	-	3	10,7	4	14,3	28
život. úrovně	2	7,1	21	75,-	5	17,8	-	-	1	3,6	12	42,8	7	25,-	2	7,1	2	7,1	4	14,3	29
stát. admin.	2	7,1	25	89,3	1	3,6	-	-	-	-	8	28,6	8	28,6	2	7,1	1	3,6	9	32,1	28
stát. vol. org.	-	-	9	90,-	1	10,-	-	-	-	-	4	40,-	2	20,-	-	-	4	40,-	-	-	10
mezinárodní	4	10,8	26	70,3	7	18,9	-	-	3	8,1	11	29,7	8	21,6	2	5,4	2	5,4	11	29,7	37
hospodářské	-	-	14	100,-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7,1	10	71,4	-	-	3	21,4	14
ÚKRM	7	19,4	24	66,7	5	13,9	-	-	-	-	11	30,5	9	25,-	7	19,4	7	19,4	2	5,5	36
mládeže	2	22,2	5	55,5	2	22,2	-	-	1	11,1	5	55,5	1	11,1	-	-	1	11,1	1	11,1	9
sekr. l. taj.	5	35,7	8	57,1	1	7,1	-	-	1	7,1	3	21,4	1	7,1	1	7,1	6	42,8	2	14,3	14
kanc. tajemníků	2	16,7	6	50,-	4	33,3	-	-	1	8,3	3	25,-	-	-	1	8,3	2	16,7	5	41,7	12
Život strany	1	8,3	9	75,-	2	16,7	-	-	1	8,3	7	58,3	2	16,7	-	-	1	8,3	1	8,3	12
Celkem	38	8,6	323	73,3	75	17,-	4	0,9	27	6,1	159	36,1	78	17,7	32	7,3	63	17,3	81	18,4	440

Oddělení	Všeobecné vzdělání					Odborné vzdělání					počet pracovníků
	aspirantura	vysokoškolské	středoškolské s maturitou	středoškolské bez maturity	základní	aspirantura	vysokoškolské	středoškolské s maturitou	středoškolské bez maturity	vyučen	
	počet %	počet %	počet %	počet %	počet %	počet %	počet %	počet %	počet %	počet %	
org.polit.	-	4 6,9	13 17,2	5 8,6	30 51,7	-	3 5,2	3 5,2	3 5,2	39 67,2	58
ideologické	1 2,4	11 26,2	8 19,-	2 4,8	12 28,6	-	-	1 2,4	7 16,7	22 52,4	42
šk.a vědy	1 4,3	9 39,1	1 4,3	1 4,3	5 21,7	1 4,3	4 17,4	1 4,3	-	9 39,1	23
stát.hospod.	-	13 50,-	4 15,4	1 3,8	2 7,7	1 3,8	2 7,7	2 7,7	1 3,8	13 50,-	26
průmyslu	-	10 15,9	7 11,1	1 1,6	16 23,4	1 1,6	20 31,7	7 11,1	1 1,6	36 57,1	63
zemědělské	1 3,6	3 10,7	-	3 10,7	12 42,8	-	5 17,8	2 7,1	2 7,1	15 53,6	28
život.úrov.	-	4 14,3	3 10,7	2 7,1	14 50,-	-	-	3 10,7	2 7,1	14 50,-	28
stát.admin.	1 3,6	3 10,7	4 14,3	-	10 35,7	-	3 10,7	5 17,8	2 7,1	20 71,4	28
stát.vol.org.	-	3 30,-	2 20,-	-	5 50,-	-	-	-	-	7 70,-	10
mezinárodní	1 2,7	12 32,4	11 29,7	4 10,8	7 18,9	-	1 2,7	-	1 2,7	9 24,3	37
hospodářské	-	-	3 21,4	2 14,3	6 42,8	-	-	-	3 21,4	10 71,4	14
ÚKRX	-	3 8,3	-	4 11,1	24 66,7	-	-	2 5,5	3 8,3	27 75,-	36
mládeže	-	1 11,1	1 11,1	1 11,1	5 55,5	-	-	-	1 11,1	5 55,5	9
sekr.I.taj.	-	2 14,3	2 14,3	2 14,3	6 42,8	-	-	-	2 14,3	8 57,1	14
kanc.taj.	2 16,7	2 16,7	5 41,7	-	1 8,3	1 8,3	-	-	1 8,3	4 33,3	12
Život strany	-	4 33,3	2 16,7	1 8,3	4 33,3	-	-	-	1 8,3	4 33,3	12
Celkem	7 1,6	84 19,1	63 14,3	29 6,6	159 36,2	4 0,9	38 8,6	26 5,9	30 6,8	242 55,-	440

tyto kategorie brát v součtu společně
440 = 100 %

Oddělení	celkový počet pracovníků	Politická praxe ve stranických orgánech													Praxe ve společenských a masových organizacích									
		CZV, PV MV		v okresním výboru			v krajském výboru						čl. předs. ÚV KSČ	člen ÚV KSČ	kand. ÚV KSČ	člen ÚKRS člen nebo kand. ÚV KRS	pracov. ÚV KRS	nepracoval ve vol. funkce ZO, CZV, OV, KV	neprac. jako prac. CZV, KV, OV	ve volených org.	jako ved. funkce	jako pracov. org.		
		ve výboru ZO	jako předseda	člen výboru	člen OV	ved. taj.	tajemník	pracovník	člen KV	ved. taj.	tajemník	ved. odd.											pracovník KV	
org. polit.	58	54	5	8	12	17	17	7	8		1	1	30		1			4	10	43	4	3		
ideologické	42	42	4	8	7	3	5	6	3		1	5	14		2				16	33	1	4		
šk. a vědy	23	20	4	4	6	2	2	3	4		1		5		1			1	13	17	3	2		
stát. hospod.	26	26		9	5	2	3	1	3	1	1	4		1					14	20	4	2		
průmyslu	63	62	14	24	19	8	1	17	6		1		20		1			1	25	44	5	3		
zemědělské	28	25	1	4	4	7	2	5	2	1	1	2	12		1			1	6	23	2	1		
život. úrov.	28	26	3	5	5	5	5	5	3	1		3	10		1				9	23	3	2		
stát. admin.	28	28	1	15	6		3	6	4			2	6						19	19	2	1		
stát. vol. org.	10	10	1	2	4		2	1	2			2	4						3	9		2		
mezinárodní	37	33	2	8	10	2	2	2	2			3	5		1			2	24	23	4	2		
hospodářské	14	14	2	4	3	1	1	2	1			3	3						5	12				
ÚKRS	36	36	3	8	10	5	8	7	6	3	3	4	8	1	3	3	7		6	27	6			
mládeže	9	8		1	3	1	3	2	6						1				2	7	4	3		
sekr. I. taj.	14	13		7	7		2	5	1			1	4	1	1				6	13	1			
kanc. taj.	12	10		3	3	2	1	2	1		2	1	1	2	4	2			8	8	2	2		
život strany	22	11		2	1	1	2	2	3				7						3	10				
Celkem	440	418	40	112	105	56	63	73	56	10	11	31	129	4	13	12	8	3	5	9	167	331	41	25

Oddělení	Odborná praxe						Veřejná praxe																celkový počet pracovníků		
	v chozraš. sféře			v kult., šk., osvět. a jiné sféře			volené zastupitelské orgány						ve vedoucích funkcích				v nižších funk.				jako pracov.				
	ředitel podniku	vedoucí funkce	nižší funkce	vedoucí funkce	nižší funkce	jako pracovník	poslanec NS	poslanec SNR	poslanec ÚNV	poslanec KNV	poslanec ONV	poslanec KNV	vláda, ústř. úř.	KNV	ONV	ANV	vláda, ústř. úř.	KNV	ONV	ANV	vláda, ústř. úř.	KNV		ONV	ANV
org.-polit.	1	1	3	1	2	1	1	-	-	3	13	16	3	-	1	-	-	1	4	1	-	2	1	1	58
ideologické	2	1	1	4	6	4	1	-	-	-	4	8	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	43
šk. a vědy	-	1	1	3	1	4	-	-	-	-	3	3	-	-	1	3	-	-	-	-	1	1	-	-	23
stát. hospod.	4	1	3	2	-	1	-	-	-	-	5	6	1	-	1	1	4	-	-	-	1	-	-	-	26
průmyslu	5	9	9	2	1	6	-	-	-	1	8	9	4	2	1	1	3	-	-	-	-	-	-	-	63
zemědělské	1	1	6	-	-	1	1	-	-	1	6	9	-	-	2	-	-	-	1	-	-	1	3	-	28
život. úrov.	1	-	2	2	2	1	-	-	-	2	1	6	-	1	1	-	-	-	-	-	4	1	1	1	28
stát. admin.	-	1	2	2	1	4	-	-	-	2	2	5	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	28
stát. vol. org.	1	1	-	-	-	-	-	1	-	3	7	2	-	-	3	-	1	2	1	-	1	1	-	-	10
mezinárodní	1	2	-	-	-	3	-	-	1	-	4	6	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	37
hospodářské	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	14
mládeže	1	2	2	-	-	1	1	-	-	1	3	3	-	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-	-	36
sekr. I. taj.	-	-	2	-	-	1	1	-	1	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14
život. strany	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	12
Celkem	17	21	34	17	13	25	13	1	3	19	56	85	12	5	2	9	8	3	6	3	6	10	14	3	440

Politici pracovníci aparátu KSČ v srpnu 1968

Rozbor složení politických pracovníků stranických orgánů k 31.8.1968 a tabulkové přílohy k němu pro jednání Sekretariátu ÚV KSČ 7.2.1969.

V originále 25 listů. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 30, a.j. 50/9.

Poznámka:

Rozbor byl zpracován podle stavu hlášeného krajskými a okresními výbory KSČ a podle údajů na osobních kartách funkcionářů v kádrové evidenci ÚV KSČ. Rozbor se týká jen vlastního stranického aparátu, nikoli aparátu dalších stranických institucí.

PŘÍLOHA III

5138/31

Rozbor složení politických pracovníků stranických orgánů
k 31. srpnu 1968

Předkládá se rozbor složení politických pracovníků stranického aparátu na základě usnesení sekretariátu ÚV KSČ ze září 1965 o zkvalitnění činnosti kádrových evidencí orgánů KSČ.

Za pomoci krajských a okresních výborů strany, ústředního výboru KSS a oddělení ÚV KSČ byl zpracován centrální přehled údajů o pracovnících stranického aparátu a plynule se doplňuje. To umožnilo pomocí systému hromadného zpracování dat na samočinném počítači provést rozbor celé řady údajů, včetně rozborů korelačních.

Pokud byly k dispozici údaje z minulých let, je provedeno jejich porovnání. Sekretariátu jsou předloženy v tabulkách pouze základní údaje. Celkový rozbor je v kádrové evidenci ÚV KSČ k dispozici pro studijní účely. Krajské výbory strany a ÚV KSS obdrží analogické dílčí rozborů.

Zaveřený systém sledování údajů o kádrech v kádrové evidenci ÚV KSČ, vyzkoušený a prověřený program jejich zpracování na samočinném počítači umožňují založit řadu periodických rozborů o pracovnících stranického aparátu za různá časová období a sledování přesných tendencí vývoje.

x x x

K 31. srpnu 1968 pracovalo v aparátě stranických orgánů a v zařízeních strany 8281 pracovníků, z toho 5019 politických a 3262 odborných, technických a administrativních pracovníků.

Předkládaný rozbor se týká 4733 politických pracovníků, (4.94,3%^{100%}) kteří pracují v aparátě ÚV KSČ, ÚV KSS, KV KSČ (KV KSS) a OV KSČ (OV KSS), vysokoškolských výborů, stranických výborů při provozních oddílech ČSD a celozávodních výborů strany.

V tomto rozboru není zahrnuto 286 politických pracovníků, jejichž údaje se nezpracovávají z důvodu, že charakter jejich práce je jiný než u pracovníků zařazených v aparátu stranických orgánů jednotlivých stupňů. Jde o učitele stranických škol, pracovníky museí apod.

x x x

Rozbor politických pracovníků ukazují tabulky uvedené v příloze IV/2.

V tabulce č. 1 údaje o délce členství ve straně. Nejvíce předválečných členů strany pracuje na ÚV KSČ; pokud jde o členy strany z let 1948 a později, je největší procento těchto pracovníků na okresních výborech strany.

Na základě porovnávání průměrného věku pracovníků na jednotlivých stupních stranického řízení se ukazuje sestupná tendence od nejvyššího orgánu k nejnižším. V celostátním měřítku je pouze 14,3 % pracovníků mladších než 35 let. V celém aparátě je pouze 14 soudruhů starších než 60 let (viz tabulka č. 2).

Tabulka č. 3 ukazuje vývoj věkového složení aparátu za poslední 3 roky. Věková skupina do 40 let za tuto dobu zeslábla, naproti tomu skupina do 50 let zesílila. Do důchodu odcházející pracovníci byli nahrazováni věkově mladšími kategoriemi. V současné době je nejvíce pracovníků ve věku od 40 do 50 let, tedy v nejproduktivnějším věku. Nelze opominout ani skupinu nad 50 let v počtu 371 pracovníků, která ukazuje, že za 10 let při stejném rozsahu aparátu bude třeba vyhledat a připravit stejný počet kádrových rezerv, z nich asi polovinu již během příštích 4 - 5 let.

Rozbor délky praxe ve stranickém aparátě uvedený v tabulce č. 4 zahrnuje pouze skutečnou dobu ve stranickém aparátě; při tom se pomíjí předchozí doba odpracovaná v politické práci v ROH a ČSM. Tím je údaj o praxi z politické práce poněkud zkreslen. Nepřesnost evidence je mimo jiné způsobena i tím, že v aparátě strany je nedostatečná úroveň personálních činností a

zejména personální agendy. Nejdélší praxi v aparátě mají pracovníci ÚV KSČ. Více než dvě třetiny pracovníků okresních výborů pracuje v aparátě kratší dobu než 10 let, v aparátě krajských výborů je to přes polovinu a na ústředním výboru více než jedna třetina pracovníků. Tito pracovníci neprožili v aparátě nejsilnější deformační období a dá se předpokládat, že mimo jiné i jejich prostřednictvím je strana schopna překonávat konzervativní tendence.

Národnostní složení aparátu je uvedeno v tabulce č. 5. Složení aparátu strany odpovídá přibližně národnostnímu složení členstva strany. V aparátu ÚV KSČ pracuje méně soudruhů slovenské národnosti než v aparátu ÚV KSS soudruhů české národnosti.

V tabulce č. 6 je uveden rozbor složení pracovníků podle původního povolání, který ukazuje, že více než dvě třetiny pracovníků byli původně dělníky, něco málo přes 10 procent mělo původně různá zemědělská povolání. Velmi nízké procento je techniků, poměrně vysoké procento úředníků.

Následující tabulka (č. 7) je doplněním údajů o původním povolání a ukazuje, že z 3056 pracovníků, kteří uvedli jako původní dělnické povolání, je pouze 2396 vyučeno. Téměř čtvrtina těchto pracovníků je tedy ve svém oboru nevyučena. V celém aparátě je nevyučených v různých oborech téměř polovina.

Podle sociálního původu (tab. č. 8) je více než tři čtvrtiny pracovníků z dělnických rodin. V jejich složení nedošlo v porovnání s rokem 1965 k podstatným změnám.

Jednou z nejdůležitějších součástí kvalifikace politických pracovníků je jejich vzdělání, a to zejména vzdělání politické. Jak ukazuje tabulka č. 9, jeho úroveň neustále stoupá. V celém stranickém aparátě je dnes více než pětina soudruhů, kteří získali vzdělání na vysoké škole politické nebo ve školách na její úrovni. Z rozboru ovšem nelze zjistit, zda právě toto vzdělání odpovídá potřebám pracovníků a zda je třeba v tomto směru vzdělávání pokračovat.

Stále značnou skupinu pracovníků tvoří ti, kteří své politické vzdělání odvozují pouze ze základní stranické výchovy. Mezi nimi jsou uvedeni i absolventi státních vysokých škol, jejichž úroveň politického vzdělání je závislá na úrovni katedry marxismu-leninismu na té které škole.

Třetinu všech pracovníků tvoří ti, kteří absolvovali pouze krátkodobé kursy, a to často i před několika lety. Nabízí se nutnost provést opatření, aby si tito pracovníci v nejbližší době podle úrovně vzdělání, délky praxe, věku a zastávané funkce doplnili politické znalosti v kursech oblastních stranických škol a doplňovacích kursech VŠP ÚV KSČ.

Za úvahu stojí připravit pro všechny pracovníky stranického aparátu trvalý systém cyklického prohlubování znalostí spojený s atestačními zkouškami a aplikačními pracemi, jako je tomu ve státní a hospodářské oblasti.

Údaje o všeobecném vzdělání jsou v tabulkách č. 10 a 11. Pokud je pro srovnání uveden stav z let 1961 a 1963, jde pouze o orientační údaje, protože v nich není započteno absolvování Vysoké školy politické jako vysokoškolské vzdělání. Absolventi této a na její úroveň postavených škol jsou uvedeni mezi pracovníky se základním všeobecným vzděláním, jak to odpovídalo tehdejšímu pojetí vzdělání.

Dnes je v aparátě více než jedna třetina vysokoškolsky vzdělaných pracovníků a jejich počet stále vzrůstá. Avšak i tak je znepokojujícím jevem silná skupina soudruhů s pouhým základním všeobecným vzděláním; na okresech jde téměř o polovinu pracovníků. Vzhledem k věkovému složení, podle něhož právě na okresech je věkový průměr nejnižší a délka praxe nejkratší, jde zřejmě o nesprávné uplatnění zásad kádrové politiky strany. Všichni z uvedených pracovníků měli již plnou možnost získat patřičné vzdělání. Nédostatek ovšem spočívá i v tom, že až dosud nebyly zpracovány kvalifikační požadavky na jednotlivé funkce v aparátě

strany, podle nichž by mohla být úroveň předkládaného návrhu posuzována.

V tabulce č. 12 je zachycena pro informaci úroveň volených funkcí pracovníků aparátu. Z přehledu se dá usoudit na určitou předchozí připravenost pro práci v aparátě. Každému pracovníkovi byla započtena nejvyšší volená funkce, jakou vykonával nebo vykonává.

Tabulka č. 13 pak ukazuje pohyb pracovníků z aparátu vyšších stupňů do nižších. Proto v ní nejsou uvedeni pracovníci ÚV KSČ. Ukazuje se, že v aparátě okrěsních výborů strany pracuje téměř pětina soudruhů (17,3 %), kteří dříve pracovali v aparátě krajských výborů a pouze kolem dvou procent pracovníků má zkušenosti z práce v centrálních orgánech. Na krajských výborech pracuje 11 procent takových pracovníků.

Exponovanost pracovníků ve veřejných funkcích zachycuje tabulka č. 14. Prakticky pouze jedna třetina pracovníků má zkušenosti z práce v zastupitelských orgánech.

Do tabulky č. 15 byly zachyceny údaje o odbojové činnosti pracovníků stranického aparátu. Vzhledem k věkovému složení aparátu se ^{aktiv} fašistického odboje za druhé světové války zúčastnilo pouze něco málo přes 13 procent pracovníků.

V tabulce č. 16 byl proveden pokus o zachycení počtu změn v zaměstnání, k nimž dochází u jednotlivých pracovníků. Na osobní kartě každého pracovníka je uveden údaj o počtu změn ve funkcích na jednom pracovišti, případně na různých pracovištích. Vzhledem k průměrnému věku a k počtům změn, které se za dobu pracovní činnosti vyskytují, lze odhadnout, že v průměru dochází u jednoho pracovníka produktivního věku asi k 8 změnám v jeho pracovním zařazení, tedy asi za tři roky práce k jedné změně u jednoho pracovníka. Zda je to mnoho nebo málo, se nedá posoudit, přesto však zjištěný počet 14,5 % těch, kteří v aparátě ÚV KSČ vykazují více

než 10 změn ve funkčním zařazení, se zdá dosti vysoký. Z rozboru nelze ovšem posoudit, zda změny byly vyvolány plánovitou přípravou nebo bezperspektivní manipulací podle okamžitých potřeb.

Přehledná tabulka č. 17 ukazuje, že téměř třetina pracovníků buď denně nebo v pravidelných intervalech dojíždí do místa pracoviště.

Tabulka č. 18 uvádí rozbor rodinného stavu pracovníků aparátu. Zajímavý je pohled do vnitřní skladby rozboru členěného na muže a ženy. Z celkového počtu žen totiž představují vdané ženy dvě třetiny a tudíž jedna třetina žen ve stranickém aparátě je buď svobodných nebo rozvedených. I když nelze tato čísla absolutizovat, přece jen ukazují, že zapojení většího počtu žen do funkcí je závažným sociologicko-společenským problémem, jehož řešení se neobejde bez řešení všech otázek rodinného života, výchovy dětí apod.

Poslední tabulka (č. 19) ukazuje, s jakou pravidelností se provádí hodnocení pracovníků stranického aparátu. Osmina pracovníků byla naposledy hodnocena před více než 6 lety. S pravidelností hodnocení souvisí i problém stanovení metod této činnosti. Systém hodnocení pracovníků stranického aparátu nebyl dosud vypracován.

x x x

Smyslem předkládaného rozboru je poskytnout obraz o složení a některých problémech pracovníků stranického aparátu. Proto z předloženého materiálu nelze posuzovat účelnost a opodstatněnost, jeho rozmístění, ani jeho organizaci. Proto také závěry obsažené v návrhu usnesení jsou spíše organizačně politického charakteru.

5138/31

Tabulka č. 1

Politici pracovníci orgánů Komunistické strany Československa k 31.8.1955

- délka členství ve straně

Orgán:		do r.1944	1945 - 1947	1948 a déle	Celkem
ÚV KSČ	poč.	31	314	82	427
	%	7,3	73,5	19,2	100
ÚV KSS	poč.	16	78	39	133
	%	12,-	58,6	29,3	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	12	458	292	762
	%	1,6	60,1	38,3	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	27	1567	1817	3411
	%	0,8	45,9	53,3	100
Celkem	poč.	86	2417	2230	4733
	%	1,8	51	47,2	100

Politikéti pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
- věkové složení

21.8.68

Tabulka č. 2

Orgán		do 35 let	36 - 40	41 - 45	46 - 50	51 - 55	56 - 60	přes 60	Věkový průměr	Celkem
ÚV KSČ	poč.	14	76	158	121	35	19	4	44,66	427
	%	3,3	17,8	37,-	28,3	8,3	4,4	0,9	-	100
ÚV KSS	poč.	6	27	57	30	6	7	-	43,88	133
	%	4,5	20,3	42,9	22,5	4,5	5,3	-	-	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	77	213	251	156	44	17	4	42,83	762
	%	10,-	27,-	31,6	24,-	5,-	2,-	0,5	-	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	579	1101	969	527	140	89	6	41,61	3411
	%	17,-	32,3	28,4	15,5	4,1	2,5	0,2	-	100
C e l k e m	poč.	676	1417	1435	634	225	132	14	-	4733
	%	14,3	30,-	30,2	17,7	4,7	2,8	0,3	-	100

Tabulka č. 3

Politici pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
- vývoj věkového složení za poslední tři roky

Orgán	Celkem	Celkem	Do 40 let			41 - 50 let			přes 50 let			Z toho přes 60 let v r. 68
	1968	1965	1965	1968	Rozdíl + -	1965	1968	Rozdíl + -	1965	1968	Rozdíl + -	
ÚV KSČ	427	448	124	90	- 34	253	279	+ 26	71	58	- 13	4
	100	100	27,6	21,1	- 6,5	56,5	65,3	+ 8,8	15,9	13,6	- 2,3	0,9
ÚV KSS	133	147	53	33	- 20	84	87	+ 3	10	13	+ 3	-
	100	100	36,1	24,8	- 11,3	57,1	65,4	+ 8,3	6,8	9,8	+ 3	-
KV KSČ (KV KSS)	762	753	296	290	- 6	395	407	+ 12	62	65	+ 3	4
	100	100	39,4	37,-	- 2,4	52,4	55,6	+ 3,2	8,2	7,5	- 0,7	0,5
OV KSČ (OV KSS)	3411	3403	1830	1680	- 150	1351	1496	+ 145	222	235	+ 13	6
	100	100	53,8	49,3	- 4,5	39,7	43,9	+ 4,2	6,5	6,8	+ 0,3	0,2
Celkem	4733	4751	2303	2093	- 210	2083	2269	+ 186	365	371	+ 6	14
	100	100	48,5	44,3	- 4,2	43,8	47,9	+ 4,1	7,7	7,8	+ 0,1	0,3

Politici pracovníci orgánů Komunistické strany Československa

- délka praxe v aparátu strany

Orgán		do 4 let 1961-7	do 10 let 17-64	do 14 let 17-18	do 16 let 50-14	přes 18 let → 1968	Celkem
ÚV KSČ	poč.	61	92	66	120	88	427
	%	14,3	21,5	15,5	28,1	20,6	100
ÚV KSS	poč.	24	25	26	51	7	133
	%	18,-	18,8	19,5	38,4	5,3	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	184	198	138	192	50	762
	%	24,-	26,-	18,5	25,-	6,5	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	1243	1082	587	441	58	3411
	%	36,4	31,7	17,2	13	1,7	100
Celkem	poč.	1512	1397	817	804	203	4733
	%	31,8	29,7	17,2	17,-	4,3	100

Tabulka č. 5

Politici pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
- národnostní složení 6. 7. 8. 68

Orgán	Celkem	Česká		Slovenská		Ukrajinská		Maďarská		Polská		Německá		Jiná	
		poč.	%	poč.	%	poč.	%	poč.	%	poč.	%	poč.	%	poč.	%
ÚV KSČ	427	407	95,3	20	4,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ÚV KSS	133	11	8,3	117	88,4	2	1,5	3	2,3	-	-	-	-	-	-
KV KSČ (KV KSS)	762	545	71,5	203	26,6	11	1,4	1	0,1	2	0,3	-	-	-	-
Z toho KV KSS	140	4	2,8	134	95,8	1	0,7	1	0,7	-	-	-	-	-	-
OV KSČ (OV KSS)	3411	2446	71,7	832	24,4	65	1,9	58	1,7	9	0,3	1	0,003	-	-
Z toho OV KSS	628	9	1,5	571	90,9	2	0,3	46	7,3	-	-	-	-	-	-
Celkem	4733	3409	72,3	1172	24	78	1,5	62	1,2	11	0,2	-	-	-	-

Politikéti pracovníci orgánů Komunistické strany Československa

Tabulka č. 6

- původní povolání - porovnání s rokem 1965

Orgán	Celkem	Dělníci		Zemědělci		Ostatní		Z toho v roce 1968				Celkem r. 1965
								technici	úředníci	služby	ostatní	
	1968	1965	1968	1965	1968	1965	1968	poč.	poč.	poč.	poč.	
ÚV KSČ	427	275	248	2	16	171	163	11	77	26	49	448
	100	61,4	58,1	0,4	3,7	38,2	38,2	2,6	18,-	6,1	11,5	100
ÚV KSS	133	96	89	1	8	50	36	4	17	3	12	147
	100	65,3	66,9	0,7	6,1	34	27,1	3,-	12,8	2,3	9,-	100
KV KSČ (KV KSS)	762	527	479	8	84	218	199	9	86	51	53	753
	100	70,-	62,8	1,1	11	28,9	26,1	1,2	11,3	6,7	6,9	100
OV KSČ (OV KSS)	3411	2560	2240	16	302	807	789	52	308	220	209	3403
	100	75,2	65,5	1,1	11,2	23,7	23,-	1,5	9,-	6,4	6,1	100
Celkem	4733	3100	3056	47	490	1246	1187	76	488	300	323	4751
	100	72,8	64,7	1	10,3	26,2	25,-	1,6	10,3	6,3	6,8	100

Politické pracovníci orgánů Komunistické strany Československa

- obor vyučení

Orgán		dělníci	zemědělci	služby	nevyučení	Celkem
ÚV KSČ	poč.	218	3	24	182	427
	%	51,2	0,7	5,6	42,7	100
ÚV KSS	poč.	59	-	3	71	133
	%	44,4	-	2,2	53,4	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	388	12	54	308	762
	%	50,9	1,6	7,1	40,4	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	1731	50	195	1435	3411
	%	50,7	1,5	5,7	42,1	100
Celkem	poč.	2396	65	276	1990	4733
	%	50,5	1,4	5,8	42,3	100

Politici pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
- sociální původ v porovnání s rokem 1965

Tabulka č.8

Orgán	Celkem	z dělnické rodiny		ze zemědělské rodiny		ostatní		Celkem
	1968	1965	1968	1965	1968	1965	1968	1965
ÚV KSČ	427	326	293	33	43	89	91	448
	100	72,8	68,6	7,4	10,1	19,6	21,3	100
ÚV KSS	133	106	104	23	21	18	8	147
	100	72,1	78,2	15,6	15,8	12,3	6,-	100
KV KSČ (KV KSS)	762	584	585	95	87	74	90	753
	100	77,6	77,4	12,6	11,4	9,8	11,9	100
OV KSČ (OV KSS)	3411	2673	2641	402	470	328	300	3403
	100	78,5	77,4	11,8	13,8	9,7	8,8	100
C e l k e m	4733	3689	3623	553	621	509	489	4751
	100	77,6	76,5	11,7	13,2	10,7	10,3	100

Tabulka č.9

Politické pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
- stranické vzdělání v porovnání s léty 1961, 1963 a 1965

Orgán	Celkem	Vysoká škola politická a školy stejné úrovně					1 - 2 leté školy					kurse do 6 měsíců					jen zákl.stran.výchova				
		počet	%				počet	%				počet	%				počet	%			
	1968	1968	1968	1965	1963	1961	1968	1968	1965	1963	1961	1968	1968	1965	1963	1961	1968	1968	1965	1963	1961
ÚV KSČ	427	201	47,-	37,3	35,-	32,6	81	18,9	19,6	20,3	25,1	98	23,-	31,2	26,8	26,-	47	11,1	11,4	17,9	16,3
ÚV KSS	133	46	34,7	28,5	24,5	17,2	41	30,9	29,9	29,4	30,4	19	14,4	14,3	15,4	27,6	27	20,-	27,2	30,7	24,8
KV KSČ (KV KSS)	762	275	36,1	28,5	26,6	19,3	219	28,9	26,3	33,7	37,3	202	26,4	29,1	26,4	32,8	66	8,6	16,1	13,3	10,6
OV KSČ (OV KSS)	3411	466	13,5	10,4	10,2	7,2	1380	40,5	30,8	26,6	21,6	1252	36,7	44,1	47,5	58,-	313	9,2	14,7	15,7	13,2
Celkem	4733	988	20,9	16,4	15,4	11,4	1721	36,3	29,-	27,2	24,4	1571	33,2	39,6	41,4	50,8	453	9,6	15,-	16,-	13,4

Politici pracovníci orgánů Komunistické strany Československa

- všeobecné vzdělání

Orgán		Základní a střední školy				Vysoké školy			Vysoké školy celkem	Celkem
		obecná, pokračovací	jedenáctiletá	dvouletá střední	střední z matur.	Vysoká politická	Humanitní	Technická		
ÚV KSČ	poč.	72	16	18	25	179	49	68	296	427
	%	17,-	3,7	4,2	5,8	41,8	11,5	16,-	69,-	100
ÚV KSS	poč.	18	5	2	6	43	16	43	102	133
	%	13,6	3,7	1,5	4,5	32,3	12,-	32,4	77,-	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	201	33	23	54	257	49	145	451	762
	%	26,4	4,3	3,-	7,1	33,8	6,4	19,-	59,5	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	1443	273	175	657	436	130	297	863	3411
	%	42,3	8,-	5,1	19,3	12,8	3,8	8,7	25,-	100
Celkem	poč.	1734	327	218	742	915	244	553	1712	4733
	%	36,6	6,9	4,6	15,6	19,3	5,1	11,7	36,1	100

Tabulka č. 11

Političtí pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
 - všeobecné vzdělání v porovnání s léty 1961, 1963 a 1965;
 ve vysokoškolském vzdělání v roce 1961 a 1963 není započ-
 tena VŠP ÚV KSČ)

Orgán	Celkem	Základní vzdělání					Středoškolské vzdělání					Vysokoškolské vzdělání				
		počet	%				počet	%				počet	%			
		1968	1968	1968	1965	1963	1961	1968	1968	1965	1963	1961	1968	1968	1965	1963
ÚV KSČ	427	72	17,-	24,3	46,-	65,5	59	13,7	15,7	27,8	18,2	296	69,- -47,0	60,- -37,8	26,2 +35,0	16,3 +32,6
ÚV KSS	133	18	13,6	28,6	47,9	64,1	13	9,7	15,6	19,-	16,6	102	77,-	55,8	33,1	19,3
KV KSČ (KV KSS)	762	201	26,4	38,9	61,5	73,3	110	14,4	14,3	20,5	13,7	451	59,5	46,8	18,-	13,-
OV KSČ (OV KSS)	3411	1443	42,3	61,3	73,3	84,2	1105	32,4	20,2	19,5	11,3	863	25,-	18,5	7,2	4,5
Celkem	4733	1734	36,6	53,3	68,2	80,4	1287	27,3	18,7	20,3	12,4	1712	36,-	28,-	11,5	7,2

Politici pracovníci orgánů Komunistické strany Československa

- dosažená úroveň ve volaných stranických funkcích

Orgán		ZO KSČ	QZV KSČ	OV KSČ	KV KSČ	ÚV KSS	ÚV KSČ	OKRK	KKRK	ÚKKR	KPK ÚV KSS	Celkem
ÚV KSČ	poč.	113	63	147	65	3	24	-	1	4	7	427
	%	26,5	14,8	34,4	15,3	0,7	5,6	-	0,2	0,9	1,6	100
ÚV KSS	poč.	54	17	38	6	8	7	-	1	-	2	133
	%	40,6	12,8	28,6	4,5	6,-	5,2	-	0,8	-	1,5	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	247	73	277	124	1	9	4	8	2	17	762
	%	32,4	9,6	36,4	16,3	0,1	1,2	0,5	1,-	0,3	2,2	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	1104	549	1361	182	6	13	76	15	3	102	3411
	%	32,4	16,1	39,9	5,3	0,2	0,4	2,2	0,4	0,1	3,-	100
Celkem	poč.	1518	702	1823	377	18	53	80	25	9	128	4733
	%	32,-	14,9	38,6	7,9	0,4	1,1	1,7	0,5	0,2	2,7	100

Politické pracovníci orgánů Komunistické strany Československa

- nejvyšší úroveň orgánu, v jehož aparátu politické pracovníci pracovali

Orgán		OV KSČ (OV KSS)	KV KSČ (KV KSS)	ÚV KSE	ÚV KSČ	Celkem
ÚV KSS	poč.	-	-	130	3	133
	%	-	-	97,7	2,3	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	-	686	33	43	762
	%	-	90,-	4,4	5,6	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	2750	586	27	43	3411
	%	80,6	17,3	0,8	1,3	100
Celkem	poč.	2750	1272	190	94	4306
	%	63,9	29,5	4,4	2,2	100

Politiké pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
- dosažené úrovně veřejných funkcí

Orgán		MNV	ONV	KNV	SNR	NS	Žádné veř. funkce	Celkem
ÚV KSČ	poč.	58	62	34	3	13	257	427
	%	13,6	14,5	8,-	0,7	3,-	60,2	100
ÚV KSS	poč.	10	11	8	3	3	98	133
	%	7,5	8,3	6,-	2,2	2,2	73,8	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	114	120	32	3	7	486	762
	%	14,9	15,7	4,2	0,4	0,9	63,8	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	868	419	61	6	10	2027	3411
	%	26,-	12,3	1,8	0,2	0,3	59,4	100
Celkem	poč.	1070	612	135	15	33	2868	4733
	%	22,7	12,9	2,8	0,3	0,7	60,6	100

Tabulka č. 15

Politici pracovníci orgánů Komunistické strany Československa

- odbojová činnost

Orgán		Armádní sbor v SSSR	Slov.nár. povášení	Západní voj.jed- notky	Partyzánské jednotky	Občanská ilegální činnost	Ostatní	Odbojová účast celkem	Žádná odbojová činnost	C e l k e m
ÚV KSČ	poč.	-	3	1	10	36	26	76	351	427
	%	-	0,7	0,2	2,3	8,4	6,1	17,8	82,2	100
ÚV KSS	poč.	-	31	-	3	7	2	43	90	133
	%	-	23,3	-	2,2	5,3	1,5	32,3	67,7	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	4	23	2	25	18	15	87	675	762
	%	0,5	3,-	0,3	3,3	2,4	2,-	11,5	88,6	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	24	132	4	82	94	83	419	2992	3411
	%	0,7	3,9	0,1	2,4	2,7	2,4	12,3	87,7	100
Celkem	poč.	28	189	7	120	155	126	625	4108	4733
	%	0,6	4,-	0,1	2,6	3,3	2,6	13,2	86,8	100

Politické pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
- počet změn ve funkcích

Orgán		1 - 5 změn	6 - 10 změn	Celkem
ÚV KSČ	poč.	120	307	427
	%	28,1	71,9	100
ÚV KSS	poč.	69	64	133
	%	51,9	48,1	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	308	454	762
	%	40,4	59,6	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	1700	1711	3411
	%	49,9	50,1	100
Celkem	poč.	2197	2539	4733
	%	46,4	53,6	100

Tabulka č. 17

Politikéti pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
- ceta do zaměstnání

Orgán		Pracuje v místě bydliště	Občas dojíždí	Trvale odloučen	C e l k e m
ÚV KSČ	poč.	381	16	30	427
	%	89,2	3,7	7,-	100
ÚV KSS	poč.	129	1	3	133
	%	97,-	0,8	2,3	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	581	143	38	762
	%	76,2	18,8	5	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	2126	1254	31	3411
	%	62,3	36,8	0,9	100
Celkem	poč.	3217	1414	102	4733
	%	68,0	29,9	2,1	100

Politické pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
- rodinný stav

Tabulka č. 18

Orgán		Ženatých a vdaných	svobodných	rozvedených	ovdovělých	ve spol.dom.	Celkem
ÚV KSČ	poč.	403	8	14	2	-	427
	%	94,4	1,9	3,3	0,5	-	100
ÚV KSS	poč.	128	1	2	2	-	133
	%	96,3	0,7	1,5	1,5	-	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	726	18	13	5	-	762
	%	95,2	2,4	1,7	0,6	-	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	3240	96	49	16	5	3411
	%	94,9	2,8	1,4	0,5	0,1	100
Celkem	poč.	4502	123	78	25	5	4733
	%	95,-	2,7	1,7	0,5	0,1	100
Z toho muži	poč.	4312	72	46	16	2	4448
	%	96,9	1,6	1,-	0,4	0,04	100
Z toho ženy	poč.	190	51	32	9	3	285
	%	66,7	17,9	11,2	3,1	1,-	100

Tabulka č. 19

Politici pracovníci orgánů Komunistické strany Československa
- rok posledního pracovního hodnocení

Orgán		1945 nebo dříve	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	Společně
ÚV KSČ	poč.	171	-	-	3	5	3	5	30	27	24	19	131	9	427
	%	40,-	-	-	0,7	1,2	0,7	1,2	7,-	6,3	5,6	4,4	30,7	2,1	100
ÚV KSS	poč.	49	-	6	6	3	1	5	21	18	10	2	10	2	133
	%	36,8	-	4,5	4,5	2,3	0,8	3,8	15,8	13,5	7,5	1,5	7,5	1,5	100
KV KSČ (KV KSS)	poč.	29	1	-	6	2	3	14	18	63	69	76	439	42	762
	%	3,8	0,1	-	0,8	0,3	0,4	1,8	2,4	8,3	9,-	10,-	57,6	5,5	100
OV KSČ (OV KSS)	poč.	119	-	-	5	4	6	12	67	165	247	293	2330	163	3411
	%	3,5	-	-	0,1	0,1	0,2	0,4	2,-	4,8	7,2	8,6	68,3	4,8	100
Celkem	poč.	368	1	6	20	14	13	36	136	273	350	390	2910	216	4733
	%	7,8	0,02	0,1	0,4	0,3	0,3	0,7	2,9	5,8	7,4	8,2	61,4	4,5	100

II
K PROBLEMTICE ODMĚŇOVÁNÍ
PRACOVNÍKŮ APARÁTU KSČ

II/1

Platy pracovníků aparátu KSČ v roce 1955

Přílohy ke zprávě o výsledcích zavedení nového platového řádu pro jednání Sekretariátu ÚV KSČ dne 31.1.1956.

V originále 2 listy. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 91, a.j. 101/11.

Poznámka:

Nový platový řád platil od 1.7.1955.

Průměrné staré i nové platy polských pracovníků

Por. KV KSČ:	starý: plat	KV KSČ:	nový: plat	OV KSČ:	starý: plat	OV KSČ:	nový: plat	KV vč. OV KSČ:	starý: plat	KV vč. OV KSČ:	nový: plat
1. Pardubice	2.036	Ostrava	2.048	Ostrava	1.753	Ostrava	1.814	Ostrava	1.813	Ostrava	1.870
2. Ostrava	2.006	Pardubice	1.988	Olomouc	1.655	Olomouc	1.703	K. Vary	1.732	K. Vary	1.756
3. Hradec Kr.	1.990	Jihlava	1.962	Pardubice	1.631	Praha	1.687	Olomouc	1.716	Olomouc	1.744
4. Plzeň	1.974	K. Vary	1.946	Brno	1.629	K. Vary	1.686	Pardubice	1.712	Gottwaldov	1.733
5. Č. Budějovice	1.972	Brno	1.945	Praha	1.628	Gottwaldov	1.670	Gottwaldov	1.707	Pardubice	1.721
6. K. Vary	1.964	Č. Budějov.	1.938	Gottwaldov	1.625	Pardubice	1.656	Brno	1.694	Praha	1.719
7. Gottwaldov	1.943	Liberec	1.931	K. Vary	1.624	Hradec Kr.	1.638	Hradec Kr.	1.674	Brno	1.700
8. Jihlava	1.930	Plzeň	1.927	Plzeň	1.588	Brno	1.631	Plzeň	1.666	Ústí n. L.	1.699
9. Brno	1.910	Gottwaldov	1.917	Hradec Kr.	1.577	Ústí n. L.	1.630	Praha	1.661	Hradec Kr.	1.694
10. Liberec	1.899	Ústí n. L.	1.914	Č. Budějov.	1.557	Plzeň	1.621	Č. Budějov.	1.655	Č. Budějov.	1.687
11. Olomouc	1.888	Olomouc	1.887	Ústí n. L.	1.530	Č. Budějov.	1.611	Jihlava	1.613	Plzeň	1.681
12. Praha	1.824	Praha	1.883	Jihlava	1.530	Liberec	1.588	Liberec	1.610	Liberec	1.668
13. Ústí n. L.	1.814	Hradec Kr.	1.881	Liberec	1.517	Jihlava	1.575	Ústí n. L.	1.599	Jihlava	1.652
Ø	1.924	Ø	1.915	Ø	1.610	Ø	1.659	Ø	1.680	Ø	1.719
1. B. Bystrica	1.961	Košice	1.910	Košice	1.641	B. Bystrica	1.688	Košice	1.717	B. Bystrica	1.738
2. Nitra	1.938	Nitra	1.899	B. Bystrica	1.634	Košice	1.674	B. Bystrica	1.715	Košice	1.738
3. Bratislava	1.923	B. Bystrica	1.893	Bratislava	1.619	Bratislava	1.655	Bratislava	1.690	Bratislava	1.708
4. Prešov	1.921	Bratislava	1.881	Prešov	1.599	Prešov	1.641	Prešov	1.685	Prešov	1.698
5. Košice	1.919	Žilina	1.855	Žilina	1.592	Žilina	1.632	Žilina	1.677	Žilina	1.693
6. Žilina	1.892	Prešov	1.853	Nitra	1.574	Nitra	1.631	Nitra	1.653	Nitra	1.690
Ø	1.924	Ø	1.881	Ø	1.609	Ø	1.652	Ø	1.688	Ø	1.709

11

Příloha 4/

Průměrné staré a nové platy ^{vech} pracovníků KV KSČ, OV KSČ a KV KSČ vč. OV KSČ.

Por. KV KSČ:	starý: plat	KV KSČ:	nový: plat	OV KSČ:	starý: plat	OV KSČ:	nový: plat	KV vč. OV KSČ:	starý: plat	KV vč. OV KSČ:	nový: plat
1. Pardubice	1.690	Pardubice	1.668	Ostrava	1.540	Ostrava	1.588	Ostrava	1.561	Ostrava	1.599
2. Č. Budějovice	1.630	Ústí n/L.	1.635	Gottwaldov	1.471	Olomouc	1.511	K. Vary	1.509	Gottwaldov	1.537
3. Hradec Kr.	1.616	Jihlava	1.627	K. Vary	1.455	Gottwaldov	1.509	Gottwaldov	1.507	K. Vary	1.536
4. Ostrava	1.612	Ostrava	1.626	Olomouc	1.452	K. Vary	1.499	Pardubice	1.505	Olomouc	1.533
5. K. Vary	1.602	Č. Budějovice	1.615	Pardubice	1.447	Pardubice	1.489	Olomouc	1.482	Ústí n/L.	1.526
6. Jihlava	1.592	Liberec	1.606	Brno	1.431	Ústí n/L.	1.482	Hradec Kr.	1.465	Pardubice	1.524
7. Gottwaldov	1.583	K. Vary	1.602	Praha	1.423	Praha	1.479	Brno	1.463	Liberec	1.491
8. Liberec	1.562	Gottwaldov	1.598	Hradec Kr.	1.405	Hradec Kr.	1.456	Č. Budějovice	1.448	Praha	1.481
9. Olomouc	1.561	Olomouc	1.593	Ústí n/L.	1.391	Liberec	1.444	Ústí n/L.	1.435	Hradec Kr.	1.486
10. Brno	1.544	Brno	1.581	Plzeň	1.387	Brno	1.431	Praha	1.434	Č. Budějovice	1.479
11. Ústí n/L.	1.543	Hradec Kr.	1.563	Jihlava	1.378	Plzeň	1.427	Jihlava	1.433	Brno	1.471
12. Plzeň	1.528	Praha	1.518	Č. Budějovice	1.376	Č. Budějovice	1.426	Liberec	1.427	Jihlava	1.469
13. Praha	1.470	Plzeň	1.513	Liberec	1.371	Jihlava	1.418	Plzeň	1.424	Plzeň	1.449
Ø	1.566	Ø	1.563	Ø	1.427	Ø	1.473	Ø	1.465	Ø	1.504
1. B. Bystrica	1.617	Nitra	1.593	Košice	1.439	B. Bystrica	1.472	B. Bystrica	1.484	B. Bystrica	1.505
2. Nitra	1.579	B. Bystrica	1.585	B. Bystrica	1.429	Bratislava	1.468	Košice	1.479	Košice	1.489
3. Prešov	1.572	Košice	1.569	Bratislava	1.417	Košice	1.451	Bratislava	1.455	Bratislava	1.484
4. Košice	1.563	Prešov	1.540	Nitra	1.385	Nitra	1.430	Prešov	1.442	Nitra	1.473
5. Bratislava	1.552	Bratislava	1.523	Prešov	1.381	Prešov	1.420	Nitra	1.436	Prešov	1.458
6. Žilina	1.536	Žilina	1.522	Žilina	1.363	Žilina	1.398	Žilina	1.421	Žilina	1.439
Ø	1.567	Ø	1.552	Ø	1.402	Ø	1.441	Ø	1.452	Ø	1.474

II/2

Platy politických pracovníků aparátu KSČ v roce 1958

Přílohy ke zprávě o vývoji platů v orgánech KSČ a návrhy na úpravu platů pracovníků KSČ pro jednání Sekretariátu ÚV KSČ 12.12.1958.

V originále 6 listů. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 157, a.j. 242/3.

Poznámka:

Sekretariát ÚV KSČ schválil II., vyšší variantu platových úprav.

Porovnání platů funkcionářů pracovníků KV KSČ a odměnami funkcionářů KNV a s některými platy ve státní správě a ve výrobních podnicích.

Funkce	Odměna	Funkce	Odměna	Funkce	Odměna	Funkce	Odměna
Ved. taj. KV KSČ	4.300,-	tajemník KV KSČ	3.160,-	ved.odd. KV KSČ	2.480,-	pol.prac. KV KSČ	1.730,-
předseda KNV	4.050,-	náměstek KNV	3.100,-	tajemník ved.odboru org.	3.050,-	uvolněný člen rady KNV	2.600,-
ved.tech.odboru v ministerstvu	3.900,-	ved.investičního odboru v mini- sterstvu	3.050,-	vedoucí sekreta- riátu ministra	3.300,-	vedoucí odboru v aparátu rady KNV	2.300,-
ved.plán.odboru v ministerstvu	3.450,-	ved.fin.odboru v ministerstvu	2.700,-	tajemník kolegia	2.900,-	ved.plán.odděl. v ministerstvu	2.600,-
předseda kraj. moudu	2.600,-	ekonom.nám.v pod- niku spotř.prům. do 5000 zaměst.	3.100,-	vedoucí odb.PAM	3.000,-	ved.útv. finanč. v podniku spotř. prům.do 5000 zaměst.	2.300,-
ředitel podniku spotř.průmyslu do 5000 zaměst.	3.970,-	vedoucí kádrového odboru	2.700,-	vedoucí finanční skupiny v prům. podniku /staveb./ přes 5500 zam.	2.700,-		
ředitel podniku prům./staveb./ přes 5500 zam.	5.000,-	ředitel podniku spotřeb.průmyslu do 5000 zaměst.	4.000,-	ekonom.nám.v pod- niku spotř.prům. do 5000 zaměst.	3.100,-	ředitel n.p. ČSAD	3.300,-
ekonomický nám. v podniku spotř. průmyslu do 5000 zaměstnanců	3.100,-					dělník v 3 tř. ZVIL	2.086,-
náčelník krajské vojenské správy	3.540,-					dělník v 7 tř. ZPS Gottwaldov	1.920,-
						dělník v 8 tř. ZKG Brno	2.076,-
						dělník v 7 tř. Tatra Smíchov	1.820,-

IV.

Porovnání platů funkcionářů pracovníků OV KSČ s odměnami funkcionářů ONV a s některými platy ve státní správě a ve výrobních podnicích.

Funkce	Odměna	Funkce	Odměna	Funkce	Odměna
vedoucí tajemník OV KSČ	2.450,-	tajemník OV KSČ	2.040,-	politický pracovník OV KSČ	1.600,-
předseda ONV	2.700,-	tajemník ONV náměstek vedoucí odboru org.	2.450,-	uvolněný člen rady ONV	2.100,-
předseda lidového soudu	2.540,-	ekonomický náměstek v podniku míst.hospodářství přes 1300 zaměstnanců	2.430,-	vedoucí odboru v aparátu rady ONV	2.000,- 1.900,- 1.800,- 1.720,-
ředitel podniku míst.hosp. přes 1300 zaměstnanců	3.090,-	ekonomický náměstek v podniku potravin. průmyslu do 1000 zaměstnanců	2.430,-	vedoucí oddělu operativního plán. v podniku míst.hosp. do 600 zaměstnanců	1.800,-
		do 1600 "	2.720,-	do 1300 "	2.000,-
		přes 1600 "	2.970,-	přes 1300 "	2.200,-
ředitel podniku potravin. průmyslu		vedoucí útvaru finančního v podniku potravin. prům.		dělník v 6 tř. ZVIL	1.720,-
do 1000 zaměstnanců	2.720,-	do 1000 zaměstnanců	1.920,-	dělník v 5 tř. Stalingrad	1.644,-
do 1600 "	2.970,-	do 1600 "	2.100,-	dělník v 6 tř. ZVÚ Hr.Krás.	1.706,-
přes 1600 "	3.260,-	přes 1600 "	2.300,-	dělník v 6 tř. ZKJ Brno	1.700,-
ředitel STV	2.500,-				
ředitel státních statků	2.600,-				
ředitel jednotiletky	2.300,-				

Průměrné platy politických pracovníků OV KSČ dle funkcí k 1.7.1958.

		počet prac.	prům. plat
referent	/zákl. 1320/	261	1484
referent	" 1390	269	1576
referent	" 1480	158	1686
referenti celkem		630	1575
instruktor	" 1390	1267	1572
instruktor	" 1480	607	1686
instruktoři celkem		1874	1609
náčelník LM	" 1320	50	1528
náčelník LM	" 1390	55	1594
náčelník LM	" 1480	23	1708
náčelník LM celkem		149	1606
předseda CZV	" 1390	150	1587
předseda CZV	" 1480	155	1715
předseda CZV	" 1580	100	1867
předseda CZV celkem		405	1705
ved. oddělení		55	1702
lektor		17	1720
tajemník	" 1710	255	1976
tajemník	" 1860	137	2141
tajemníci celkem		412	2059
ved. tajemník	" 2050	262	2384
ved. tajemník	" 2280	90	2611
ved. tajemníci celkem		302	2452

Průměrné platy politických pracovníků KV KSČ dle funkcí k 1.7.1958.

		počet prac.	prům. plat
referent		40	1720
ved. referent		19	1810
lektor		53	1815
instruktor		422	1816
ředitel VUML		12	1973
stran. organizátor		43	2043
instruktor I. odd.		130	2092
náčelník LM		20	1980
ved. odboru		9	2048
zást. ved. odd.	}		
pom. ved. tajemníka		49	2149
ved. oddělení		125	2490
tajemník		48	3190
ved. tajemník		21	4317

Srovnávací tabulka výše platů politických pracovníků dle navrhovaných úprav ve srovnání s platy v národních výborech a v oblasti výroby.

Funkce:	Ø plat dosud	Návrh Ø platu		Ø plat	Funkce:
		I.alternativa	II.alternativa		
<u>OV KSČ:</u>					
vedoucí tajemník	2384 2611	2700	2800	2700 2340 2500 3090	předseda ONV předseda lid. soudu ředitel STS ředitel podniku míst.hosp. /1300 prac./
tajemník	1976 2141	2300	2400	2450 2430	tajemník ONV ekon.náměstek podn.MH /1300 prac./
vedoucí oddělení	1702	1900	2000	2300 2100	ředitel jedenáctiletky člen rady ONV
instruktor	1572 1686	1800	1900	1900 1700 2000 1830	vedoucí odboru ONV dělník v 6 tř. ZKG Brno mistr v polygrafii technik v záv. J.Svermy
lektor	1720				
náčelník IM	1594 1708				
referent	1576 1686	1700	1800	1720	dělník v 6 tř. ZVIL
předseda CZV	1587 1715 1867	průměr výdělku za posledních 12 měsíců 1950 1950		2094 2012	předseda ROH v hutích předseda ROH ve strojírn.

17

Funkce:	Ø plat dosud	Návrh Ø platu		Ø plat	Funkce:
		I.alternativa	II.alternativa		
RV KČM: tajemník	3190	3400	3600	3100 4000 3540	náměstek KNV ředitel podn.spotř.prům. náčelník kraj.voj.správy
vedoucí oddělení ředitel OSŠ	2490	2700	2800	3050 3300	tajemník KNV ředitel ČSAD
zástupce ved. odd. instruktor I. odd. stranický organizátor ředitel VÚML	2149 2092 2043 1973	2300	2400	2600 2600 2700 2638	uvolněný člen rady KNV předseda kraj. soudu ved. kádr. odboru předs. ROH v hornictví
vedoucí odboru náčelník IM	2048 1980	2100	2200	2450 2600	vedoucí odboru KNV ředitel St. statků
instruktor vedoucí referent lektor učitel	1816 1810 1815 1773	2000	2100	2086 2076 2300	dělník v 8.tř. ZVIL dělník v 8.tř. ZKG Brno ředitel jedenáctiletky
referent	1720	1800	1900	1920 1690	dělník v 7.tř. ZPS Gottwal. dělník v 7.tř. Tatra-Smíchov

Vývoj mzdového fondu v orgánech a institucích KSČ

	1 9 5 6		1 9 5 7		1 9 5 8	
	Rozpočet	Skutečnost	Rozpočet	Skutečnost	Rozpočet	Předpokládaná skutečnost
České země	151,924,37	144,945,97	130,600,14	127,619,68	130,440,49	126,000,00
Slovensko	55,111,89	52,804,53	51,603,00	49,801,46	50,670,00	48,000,00
	207,036,26	197,750,50	182,203,14	177,421,14	181,110,49	174,000,00

Vývoj průměrných platů politických pracovníků KSČ

	k 1.7. 1956	k 1.7.1957	růst v %	k 1.7.1958	růst v %
KV KSČ	1931	2010	4,-	2096	4,2
KV KSS	1877	1977	5,3	2075	4,9
OV KSČ	1667	1704	2,2	1742	2,2
OV KSS	1655	1694	2,3	1706	0,7
České země celkem KV+OV	1725	1766	2,3	1815	2,7
Slovensko celkem KV+OV	1713	1753	2,3	1783	1,7
OV KSČ	2408	2431	0,9	2381	2,1
OV KSS	2187	2202	0,6	2263	2,7
VSS	2126	2182	2,6	2278	4,3

II/3

Platy pracovníků aparátu KSČ v roce 1964

Zpráva k návrhu nového platového řádu pracovníků orgánů a institucí KSČ pro jednání Sekretariátu ÚV KSČ 17.6.1964.

V originále 4 listy. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 26, a.j. 47/5.

Poznámka:

Sekretariát ÚV KSČ navržené platové řády schválil.

3647/13

Zpráva k návrhu nového platového řádu pracovníků orgánů a institucí
K S Č

Předložený návrh nového platového řádu je podložen rozborem a zprávou o vývoji a stavu systemizace pracovníků a provádění mzdové politiky v orgánech a institucích KSČ, projednanou a schválenou sekretariátem ÚV KSČ v říjnu 1963.

Po provedení územních změn v roce 1960 byl snížen systemizovaný stav o 1374 pracovníků na stav 8843 pracovníků v orgánech, institucích a účelových zařízeních strany. K 1.4.1964 je systemizovaný stav 9310 pracovníků. Zvýšil se systemizovaný stav o 467 pracovníků, tedy o 5,3 %. ÚV KSČ v letech 1961 až 1964 schválil růst mzdového fondu z Kčs 184 393 000,- na Kčs 201 642 000,-, tedy zvýšení o 9,3 % a v Kčs 17 249 000,-. Tento růst zabezpečoval v podstatě jen zvýšení počtu pracovníků, zatímco průměrné platy zaznamenaly jen nepatrný růst, v průměru 1,1 %.

Naproti tomu, vedle podstatnějšího zvyšování systemizace u státní správy a v řadě úseků národního hospodářství, rostly i průměrné platy mnohem rychleji a výrazněji než u pracovníků strany. Ku příkladu u národních výborů všech stupňů po provedení územních změn v roce 1960 došlo k výraznému růstu platů, stejně jako u nově ustanovených orgánů zemědělských výrobních správ a orgánů lidové kontroly a statistiky. Značně vyšší platy mají příslušníci ministerstva vnitra a Čs. lidové armády. Vyšší průměrné platy jsou i v podnicích a na ministerstvech. Pro porovnání přikládáme v příloze IV srovnání.

Vedle výše uvedených skutečností považujeme za správné a nutné provést úpravu platů pracovníků strany hlavně proto, že v současné situaci při řešení nejsložitějších ekonomických, politických, ideologických i jiných otázek a problémů je hlavním obsahem činnosti aparátu strany se znalostí věcí, vysokou odpovědností, nejvyšší schopností organizovat, rozvíjet iniciativu a cílevědomě zabezpečovat včasné a správné plnění usnesení orgánů strany. To vyžaduje politicky i odborně vysoce kvalifikovaných kádrů. To je hlavní a rozhodující stránka věci. Druhou stránkou, do určité míry podmiňující to hlavní a rozhodující, je otázka odměňování pracovníků strany. Předložený návrh předpokládá finanční prostředky na provedení úprav platů v ročním

objemu Kčs 20 000 000,- a jsme toho názoru, že tato částka má být zabezpečena výlučně v rámci rozpočtu příslušného orgánu a instituce a doporučujeme schválit zásadu, že potřebná částka na úpravu musí být zabezpečena:

- a) snížením dosavadní schválené systemizace v průměru o 6-8 % (v ročním objemu Kčs 11 400 000,-);
- b) snížením výdajů, zjednodušováním a odstraňováním zbytečné administrativy, snižováním spotřeby papíru, efektivním využíváním autoparku, z hospodárňováním provozu i zlepšením odběru členských příspěvků dosáhnout podstatných úspor (v ročním objemu Kčs 8 600 000,-).

Předložená úprava předpokládá průměrné měsíční zvýšení platu na pracovníka Kčs 200,-. Podle orgánů a jednotlivých kategorií za předpokladu plného čerpání všech možností daných platovým řádem a usnesením ÚV KSČ možno dosáhnout v průměru zvýšení následovně:

		politický pracovník	odborný pracovník	administr. pracovník	technický pracovník
OV KSČ	o	Kčs 329,-	Kčs 119,-	Kčs 6,-	Kčs 70,-
KV KSČ	o	Kčs 329,-	Kčs 189,-	Kčs 70,-	Kčs 110,-
ÚV KSS	o	Kčs 336,-	Kčs 374,-	Kčs -	Kčs 146,-
ÚV KSČ	o	Kčs 389,-	Kčs 266,-	Kčs 52,-	Kčs 133,-
VŠŠ	o	Kčs 178,-	Kčs 200,-	Kčs -	Kčs 86,-
ÚD KSČ	o	Kčs 164,-	Kčs 236,-	Kčs 74,-	Kčs 114,-
Stranický podnik služeb	o	Kčs -	Kčs 252,-	Kčs -	Kčs 139,-
Vcelku průměrně	o	Kčs 327,-	Kčs 211,-	Kčs 24,-	Kčs 101,-

K výše uvedené tabulce maximální možnosti průměrného zvýšení platů je nutno uvést:

- 1) u politických pracovníků VSS a Ústavu dějin KSČ je průměrné zvýšení nižší vzhledem k tomu, že v dosavadním platovém řádu byli vysoce zvýhodněni pracovníci Vysoké stranické školy a Ústavu dějin v platových zařazeních proti pracovníkům orgánů zařazováním podle pedagogických a vědeckých hodnot (např. orgány strany průměrný růst platů 1,1 %, Ústav dějin KSČ 6,2 %);
- 2) u administrativních pracovníků jsou značné výkyvy ovlivněny jednak dosavadním maximálním čerpáním nejvyšší hranice možných platů a hlavně tím, že byly vysoce kvalifikované administrativní síly převedeny do platového řádu odborných pracovníků. Například písárky nad 350 úhozů za minutu, stenografové od 70 slov za minutu, administrativní pracovníce tajemníků a vedoucích oddělení ÚV KSČ a ÚV KSS i vedoucích tajemníků KV KSČ;
- 3) u technických pracovníků je výše průměrného zvýšení ovlivněna dosavadní úrovní platů, hlavně u okresních výborů KSČ a VSS maximálním čerpáním rozpětí. V neposlední řadě je třeba přihlédnout i k prémie a odměnám za přesčasovou práci, které nejsou v základním platu a rozpětí zahrnuty. Přesčasy a prémie v roce 1963 činily Kčs 4 000 000,-.

Domníváme se, že orgány strany nebudou plně čerpat průměru příslušných tříd a v některých případech ani základu příslušné třídy, ježto nejsou plně v orgánech strany dořešeny kádrové otázky. Nový platový řád má zabezpečit zvýšení platu pracovníkům, u nichž výkon, kvalita a aktivita v práci odpovídá jejich funkčnímu zařazení. Navrhujeme přijmout opatření:

- 1) pracovníci, kteří ještě nesplňují požadované předpoklady a podmínky k výkonu svěřené jim funkce, jsou zařazováni do nižších platových tříd odpovídajících jejich výkonu, aktivitě, kvalifikaci a kvalitě práce;
- 2) mzdové fondy čerpat úměrně ke skutečnému stavu pracovníků a na rozdíl skutečného stavu a systemizace povinně vytvářet rezervu;

- 3) dát orgánům a institucím strany možnost v rámci celkového průměrného využití rozpětí stanoveného ÚV KSČ vytvořit až do výše 3 % z rozpětí mzdovou rezervu. Z této rezervy by stranické orgány a instituce vedle běžných mzdových úprav měly možnost ohodnotit nejaktivnější pracovníky v průběhu roku zdanitelnou jednorázovou odměnou za vysoce kvalitní splnění určitých náročných úkolů.

Vzhledem k vysoké náročnosti zabezpečení správného provedení platových úprav a zkušenostem z minulých let navrhujeme schválit platnost platového řádu od 1. července 1964 s tím, že bude uváděn postupně tak, jak budou zabezpečeny schválené podmínky a předpoklady pro zavedení včetně potřebných finančních prostředků snížením systemizace a výdajů. Navrhujeme uložit ústřednímu výboru KSS, krajským výborům KSČ, vedoucím oddělení a institucí ÚV KSČ předložit ke schválení návrhy nové systemizace, inventarizace platů podle nových zásad a platového řádu a návrh nových mzdových fondů na rok 1964 a 1965, a platové úpravy provést výlučně po schválení uvedených návrhů ústředním výborem KSČ. Tím dosáhneme nejen úplné kontroly nad provedením úprav, ale hlavně budeme moci porovnáním návrhů mezi jednotlivými orgány zabezpečit kvalitativně stejný postup.

S prováděním opatření na úseku mzdové politiky v orgánech a institucích strany souvisí i otázka existenčního zajištění posluchačů ve stranických školách. V porovnání s výší existenčního zajištění a stipendií vyplácených ve školách resortů a masových organizací, jak ukazuje přiložená tabulka, projevují se v zabezpečení posluchačů rozdíly a ve většině případů ve stranických školách je poskytováno existenční zajištění nižší. Navrhujeme proto existenční zabezpečení posluchačů Vysoké stranické školy a u dlouhodobých kursů stranických škol diferencovat mezi posluchači ženatými a dětmi a ostatními, neboť se domníváme, že je třeba na jedné straně lépe zabezpečit po dobu dlouhodobého studia rodiny posluchačů s dětmi a na druhé straně přihlídnout k tomu, že svobodní posluchači mají po dobu studia ve škole minimální náklady. Hlavním smyslem úprav existenčního zajištění je vytvořit lepšími materiálními podmínkami i kvalitnější výběr posluchačů.

II/4

Platy pracovníků aparátu ÚV KSČ v roce 1964

Příloha ke zprávě o výsledcích inventarizace platů pracovníků aparátu ÚV KSČ pro Sekretariát ÚV KSČ.

V originále 1 dvojlist. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 28, a.j. 51/3.

Průměrné platy pracovníků ústředního výboru KSČ

Oddělení ÚV KSČ	Dosavadní prům. platy celkem	Nové průměrné platy		z t o prům. platy referentů
		celkem	% rozpětí	
I.	2.023	2.231	6,5	2.500 3.194+/-
II.	2.458	2.544	7,2	2.498
III.	2.400	2.610	9,1	2.565
IV.	2.741	2.969	11,5	2.801
V.	2.588	2.597	4,8	2.509
VI.	2.536	2.720	6,7	2.565
VII.	+ 2.996	3.015	13,5	2.835
VIII.	+ 2.754	2.927	11,8	2.726
IX.	2.596	2.789	7,1	2.511,
X.	2.532	2.815	10,2	2.641
XI.	2.375	2.576	6,1	2.300
XII.	- 1.570	1.729	6,9	1.996
XIII.	2.411	2.738	7,2	2.469
ÚKRR	2.230	2.520	11,-	2.541
sekret. I. tajemníka	- 1.993	2.101	6,6	2.022
sekret. s. Hendrycha	2.610	+ 3.100	6,9	1.900
sekret. s. Koldra	+ 2.786	+ 3.320	11,5	1.900
sekret. s. Kouckého	2.682	+ 3.237	11,7	1.895
sekret. s. Pence	2.410	2.900	7,4	1.800
redakce "Život strany"	2.231	2.545	8,5	2.544
redakce "Nová mysl"	2.205	2.390	9,3	2.635

Příloha IV
Tabulka č. 2

h o :		
prům. platy ved. odborů	prům. platy zást. ved. odd. a pomoc. tajemníků	prům. platy administrat. pracov.
3.397	4.300	1.131
3.257	4.120	1.341
3.410	4.000	1.200
3.500	4.200	1.150
3.283	4.100	-
3.175	4.033	1.400
3.350	4.500	-
3.450	4.320	1.450
3.233	4.300	-
3.410	4.070	-
3.267	4.100	-
3.363	4.120	1.216
3.236	4.285	1.420
4.100	-	1.350
3.650	4.250	1.377
-	4.100	-
-	4.286	-
-	4.130	-
-	4.000	-
-	4.700	-
3.320	4.300	1.300

II/5

Platy pracovníků aparátu krajských a okresních výborů KSČ a aparátu stranických institucí

Příloha ke zprávě o výsledcích inventarizace platů pracovníků KSČ pro Sekretariát
ÚV KSČ.

V originále 2 listy. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 47, a.j. 92/11.

Poznámka:

V přílohách nejsou uvedeny průměrné platy pracovníků aparátu ÚV KSS a ÚV KSČ. Ve zprávě je jen uvedeno, že celkové průměrné platy v aparátě ÚV KSS byly 2203 Kčs a průměrné platy politických pracovníků 2760 Kčs, v aparátě ÚV KSČ průměrné platy všech pracovníků 2425 Kčs a průměrné platy politických pracovníků 2929 Kčs.

7137/13

Tabulka č. 1

Průměrné platy pracovníků krajských výborů KSČ podle inventarizace
platů k 1. 9. 1965

Orgán	Průměrné platy Kčs				
	politických	odborní	administrat.	technických	celkem
MěstV KSČ Praha	2578	1839	1371	1422	2119
Krajský výbor:					
středočeský	2552	1753	1330	1597	2077
jihočeský	2630	1707	1345	1651	2173
západočeský	2590	1853	1293	1641	2185
severočeský	2643	1763	1290	1654	2203
východočeský	2506	1677	1252	1714	2133
jihomoravský	2609	1807	1304	1656	2165
severomoravský	2714	1900	1339	1749	2315
západoslovenský	2608	1764	1371	1610	2174
středoslovenský	2658	1844	1289	1778	2248
východoslovenský	2667	1932	1323	1671	2201

Průměrné platy pracovníků okresních výborů KSČ podle inventarizace
platů k 1. 9. 1965

Orgán	Průměrné platy Kčs				
	politických	odborní	administrat.	technických	celkem
Pražská městská organizace	2304	1960	1213	1228	1970
Krajská organizace:					
středočeská	2197	1473	1171	1653	2004
jihočeská	2288	1430	1205	1544	2031
západočeská	2295	1475	1243	1473	2019
severočeská	2262	1669	1287	1469	2022
východočeská	2214	1498	1235	1567	1997
jihomoravská	2274	1528	1255	1583	2027
severomoravská	2337	1625	1274	1683	2126
západoslovenská	2299	1533	1278	1522	2034
středoslovenská	2336	1474	1249	1647	2126
východoslovenská	2305	1524	1208	1523	2038

7137

Tabulka č. 2

Průměrné platy pracovníků redakcí krajských stranických časopisů
podle inventarizace platů k 1. 9. 1965

	Průměrné platy Kčs					Průměrné čerpání pohybl.odměn	
	redaktoři	odborní	admin.	techn.	celkem	v Kčs	v %
Večerní Praha	2412	1650	1346	1415	2060	115	5,0
Svoboda	2319	1650	1186	1150	2061	200	9,4
Jihočeská Pravda	2278	2000	1210	1130	2028	80	3,6
Pravda	2259	-	1237	1010	1979	76	3,4
Průboj	2284	1493	1215	1025	2010	155	7,3
Pochodeň	2295	1540	1183	1163	2086	96	4,4
Rovnost	2312	1740	1143	2250	2077	37	1,6
Nová Svoboda	2519	1562	1266	1415	2100	151	6,4
Glos luďu	2392	-	1100	-	2274	142	6,3
Večerník (Bratislava)	2339	1550	1030	1120	1942	105	4,7
Hlas ľudu	2247	1740	1247	1223	1981	120	6,1
Smer	2305	1633	1092	1093	1951	114	5,2
Východosl.noviny	2345	1720	1308	1063	2108	105	4,0

Průměrné platy pracovníků ůV KSČ, ůV KSS a institucí podle inventarizace platů k 1. 9. 1965

	Průměrné platy Kčs				
	politici	odborní	administrat.	technici	celkem
Vysoká škola politická ůV KSČ	2498	1540	1190	1356	1958
Oblastní stranická škola, Praha	2202	1772	1251	1299	1665
Oblastní stranická škola, Brno	2348	1840	1280	1244	1753
Ůstřední stranická škola KSS	2433	1630	1400	1393	1853
Ůstav dějin KSČ a stran. muzea v Praze	2493	1683	1236	1188	1763
Ůstav dějin KSS a mu- zeum v Bratislavě	2471	1705	1405	1257	1875
Muzeum děln.hnutí brněn.	2225	1543	1350	1068	1433
ŮV KSS	2762	1747	1388	1531	2203
Stranický podnik služeb	-	2096	1450	1640	1667
ŮV KSČ	2929	1797	1214	1403	2425

II/6

Platy politických pracovníků aparátu KSČ v roce 1967

Příloha k návrhu opatření v oblasti odměňování pracovníků orgánů KSČ pro jednání Sekretariátu ÚV KSČ 13.9.1967.

V originále 3 listy. — *SÚA-AÚV*, f. 02/4, sv. 19, a.j. 28/6.

Poznámka:

Navržená opatření, předpokládající průměrné zvýšení platu pracovníků aparátu KSČ o 394 Kčs a platu politických pracovníků o 432 Kčs měsíčně, schválil Sekretariát ÚV KSČ s platností od 1.11.1967.

Informativní přehled o průměrných platech pracovníků
okresních a krajských orgánů státní správy.

Příloha IV/4
Tabulka č.1

OV_KSČ

		x ONV			xx Okresní správa veř. bezpečnosti			vedoucí okresních výrobních zemědělských správ	
vedoucí tajemník	3.486		podle dosavadního plat. řádu			náčelník	2.850 3.150		
tajemník	2.810					zástupce náčelníka	2.500 2.800		
vedoucí odděl.- předseda OKRK	2.548	předseda	2.400 3.000		3.000 4.400			Okres Klatovy	4.000
předseda CZV	2.290	náměstek předsedy	2.200 2.700		2.800 3.800			okres Kroměříž	3.500
náčelník LM - vedoucí VUML	2.260	tajemník	2.200 2.700		2.300 3.200			okres Domažlice	3.500
starší referent	2.191	předsedové komisi	1.300 2.400		2.400 3.400				
refer.-instruktor	2.055	veř.odboru	1.300 2.600		1.900 3.300				
odborný referent	1.530	ved.odd.	1.700 2.400		1.300 2.900				
		odbor.ref.	1.600 2.400		1.600 2.600				

KV_KSČ

		x KNV			xx Krajská správa veř. bezpečnosti			Vedoucí krajských výrobních zemědělských správ	
tajemník	4.147		podle dosavadního plat. řádu			náčelník	4.150 4.750		
ved.oddělení	3.474	předseda	3.700 4.400		4.300 6.700				
náčel.štábu LM, ved.odboru,pomocník ved. tajemníka	2.739	náměstek předsedy	2.800 3.400		3.400 4.800			průměrné platy	4.100 4.200
starší referent-instruktor	2.389	tajemník	2.800 3.300		3.400 4.800				
referent	2.200	předsedové komisi	2.200 3.000		2.800 4.200				
vedoucí účetní	1.980	ved.odboru	2.100 3.200		2.600 3.300				
odbor.ref. referent	1.650	ved.odděl.	1.300 2.700		2.100 3.300				
		odborný referent	1.800 2.500		1.300 2.700				

x KNV dle skutečnosti

	Jihomoravský KNV	Severomoravský KNV
předseda	4.400	4.600
I.náměstek předsedy	3.450	4.100
II. náměstek předsedy	3.400	3.500
tajemník	3.400	3.600
předsedové komisi	3.000	3.000
vedoucí odboru	2.900	3.200

xx Okresní vojenská správa (průměrné platy)

náčelník OVS	2.796
náčelník oddělení OVS	2.370

xx Krajská vojenská správa (průměrné platy)

náčelník KVS	4.042
náčelník oddělení	3.000

x - mimořádné odměny dle vyhlášky Státní komise pro finance, ceny a mzdy č. 78 z 12.10.66 (nejméně v průměru 5 % ze mzdového fondu)

xx - výsluha let:

po 15 letech	2 % z platu
po 19 letech	4 % z platu

Informativní přehled o průměrných platách pracovníků v orgánech centrálního řízení

Příloha IV/4
Tabulka 8.2

<u>Ústřední výbor KSČ</u>	<u>x+Odborné orgány vlády</u> (SPK, min. financí, SKOR, SBČS, SKPT)	<u>x+Odvětvové orgány vlády</u> (všechna ministerstva a ústřední orgány)	<u>Ministerstvo nár.</u> <u>obran (skuteč.</u> <u>prům. platy)</u>	<u>Ministerstvo vnitra</u> (skutečné prům. platy)
zástupce ved. odděl. 4.255	náměstek 5.000 7.000	náměstek 4.800 6.700	náměstek 6.550	náčelník správy 4.850 5.450
pomocník tajemníka 4.165	ved. odboru I. 3.600 5.000	ved. odb. I. 3.400 4.800	zástupce 4.950	zást. náčel. správy 4.250 4.850
ved. odborů 3.414	ved. odboru II. 3.000 4.400	ved. odb. II. 2.800 4.200	náčel. HPS	náčelník odboru 3.300 3.900
st. ref. (instruktor) 2.923	ved. odděl. I. 2.800 3.800	ved. odděl. I. 2.400 3.600	náčelník odděl. HPS 4.050	náčelník oddělení 2.750 3.200
referent (instruktor) 2.522	ved. odděl. II. 2.500 3.400	ved. odděl. II. 2.100 3.300	inspektor HPS 3.700	st. referent 2.450 2.750
ved. odborný referent-inženýr-ekonom 2.723	ved. odb. ref. I. 2.600 3.600	ved. odb. referent 2.100 3.300	instruktor HPS 3.400	referent 2.200 2.500
ved. odb. referent 2.382	ved. odb. ref. II. 2.500 3.400	samostatný odb. ref. 1.900 2.900	náčel. pol. spr. okruhu 4.850	
samostat. odb. ref. 2.230	samost. odborný referent 2.100 3.000	odb. ref. 1.700 2.500	náčel. odd. okruhu 3.600	
odborný referent 1.919	odbor. referent 1.700 2.500		inspektor okruhu 3.200	
			instruktor okruhu 3.050	

Skutečné průměrné platy ministerstev

<u>Ministerstvo hornictví</u>	<u>Ministerstvo těžkého průmyslu</u>	<u>Ministerstvo stavebnictví</u>	<u>Ministerstvo zemědělství</u>
náměstek 6.558	náměstek 5.600 6.000	náměstek 6.498	náměstek 6.500 6.700
ved. odb. I. 4.750	ved. úseku 4.400 5.400	ředitel skupiny 5.191	ved. sekretariátu 4.500
ved. odb. II. 4.367	ved. odboru 3.800 4.500	ved. odboru 4.548	ředitel odboru 5.300 5.800
ved. odd. I. 3.602	ved. odděl. 2.900 3.500	ved. oddělení 3.477	zástupci řed. odb. 4.500 4.600
ved. odd. II. 2.975			ved. oddělení 3.500 4.200
			hl. agronom 3.200
			hl. zootechnik 3.200
			ved. odb. referent 2.600 2.800

<u>Ústřední správa energetiky</u>	<u>ČEZ</u>	<u>VEZ</u>	<u>Pověření SNR pro stavebnictví</u>
náměstek ministra ÚSE 5.817			náměstek 4.583
gen. ředitel	7.172	6.680	ved. odboru 3.550
obor. ředitel	6.477	5.963	ved. oddělení 2.786
ved. odboru	3.761	3.636	ved. odbor. refer. 2.472
ved. oddělení	2.995	3.160	

x dle platového řádu

+ u všech ústředních orgánů je možnost odměn dle vyhlášky
Státní komise pro finance, ceny a mzdy z 12.10.1966
(v průměru nejméně 5 % mzdového fondu)

Informativní přehled o průměrných platech
administrativních a technických pracovníků.

Příloha IV/4
Tabulka č. 5

Administrativní pracovníci:	Orgány KSČ	Orgány státní správy	Techničtí pracovníci:	Orgány KSČ	x Pražský sta- vební podnik (diplomatická četa)	xx Podniky a organizace místního hospodářství
samostatný administrativní pracovník stenograf přes 70 slov písačka na stroji do 400 úhozů	1.425,-	1.200,- 1.700,-	kvalifikovaný řemeslník řemeslník specialista údržbář více profesí	2.050,-	1.910,-	2.600,- 1.960,- 2.250,-
samostatný administrativní pracovník stenograf přes 60 slov písačka do 350 úhozů korespondentka	1.275,-	1.000,- 1.450,-	řemeslník údržbář mechanik	1.800,-	1.720,-	2.340,- 1.810,- 2.050,-
administrativně technický pracovník manipulant pomocné síly v administrativě	1.000,-	700,- 1.100,-	kvalifikovaný topič topič údržbář pomocný dělník topič uklízečka	1.750,- 1.550,- 1.000,-	1.540,- 1.390,- -	2.095,- 1.640,- 1.860,- 1.750,- 1.440,- 1.650,- - 900,- 1.300,-

U orgánů státní správy je možnost mimořádných
odměn minimálně ve výši 5 % ze mzdového fondu.

- x K výdělkům nutno připočítat 15 % preferenční příplatek
a podíl z hospodářského výsledku
- xx K výdělkům nutno připočítat prémie za včasnost, prémie
za kvalitu a podíly z výsledků hospodaření,
z ceny oprav a pod.